

glasul

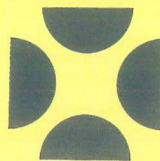
BUCOVINEI

CERNAUȚI

BUCUREȘTI

4 / 2005

An XII. Nr. 48

INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂN

Revistă digitalizată gratuit de Asociația Rădăuțiul Civic, pentru păstrarea memoriei Bucovinei și pentru ca tot efortul oamenilor de cultură din Bucovina să fie accesibil și generațiilor de astăzi.

www.radautiulcivic.ro

Mai 2020

GLASUL BUCOVINEI

*

THE VOICE OF BUKOVINA

The Romanian Cultural Institute

THE VOICE OF BUKOVINA
A HISTORY AND CULTURE QUARTERLY

CERNOWITZ – BUCHAREST

2005, NO. 4
Year. XII. No. 48

Editor-in-chief: ALEXANDRINA CERNOV
Honorary Member of the Romanian Academy

ADVISORY BOARD: Prof. Univ. Dr. Mircea Anghelescu (Bucharest),
Acad. Radu Grigorovici (Bucharest), Ștefan Hostiuc (Cernowitz),
Conf. Univ. Dr. Ștefan Purici (Suceava), Lector Univ. Dr. Florin Pintescu
(Suceava), Prof. Univ. Dr. Ion Popescu-Sireteanu (Iași), Arcadie
Suceveanu (Chișinău), Dr. Ilie Traian (Bucharest), Dr. Constantin
Ungureanu (Chișinău), Acad. Dimitrie Vatamaniuc (Bucharest).

EDITORIAL BOARD: Prof. Dr. Alexandrina Cernov, Prof. Dr. Ilie Luceac,
Lector Univ. Dr. Harieta Mareci, Vasile Tărățeanu.

Institutul Cultural Român

GLASUL BUCOVINEI
REVISTĂ TRIMESTRIALĂ DE ISTORIE ȘI CULTURĂ

CERNĂUȚI – BUCUREȘTI

2005, Nr. 4
Anul XII. Nr. 48

Redactor-șef: ALEXANDRINA CERNOV
Membru de onoare al Academiei Române

COLEGIUL DE REDACȚIE: prof. univ. dr. Mircea Anghelescu (București),
acad. Radu Grigorovici (București), Ștefan Hostiuc (Cernăuți),
conf. univ. dr. Ștefan Purici (Suceava), lector univ. dr. Florin Pintescu
(Suceava), prof. univ. dr. Ion Popescu-Sireteanu (Iași), Arcadie
Suceveanu (Chișinău), dr. Ilie Traian (București), dr. Constantin
Ungureanu (Chișinău), acad. Dimitrie Vatamaniuc (București).

REDACȚIA: prof. dr. Alexandrina Cernov, prof. dr. Ilie Luceac,
lector univ. dr. Harieta Mareci, Vasile Tărățeanu.

CONTENTS

ARGUMENT.....	11
DIALOGUES WITH THE BUKOVINEANS	
Ilie Luceac, <i>NINA CIONCA: 'From the mists of time, my memories of the Porumbescus'</i>	13
LITERARY THEORY, CRITICISM AND HISTORY	
Nicolae Bilețchi, <i>Mircea Lutic, a true homo eruditionis</i>	35
POETRY	
Ilie T. Zegrea, <i>Poems</i>	44
Ștefan Hostiuc, <i>Poems</i>	51
Vasile Tărățeanu, <i>Poems</i>	57
Simion Gociu, <i>Poems</i>	69
Elena Marița, <i>Poems</i>	75
YOUNG BUKOVINEAN POETS	
Dumitru Mintencu, <i>Poems</i>	85
Gheorghe Ungureanu, <i>Poems</i>	90
Vitalie Zâgrea, <i>Poems</i>	104
THE ILIE MOTRESCU POETRY FESTIVAL	
Vitalie Zâgrea, <i>Poet Ilie Motrescu's name, back to life among the young</i>	111
Constantin Dascaluic, <i>Poems</i>	113
Grigore Gherman, <i>Poems</i>	117
Marin Gherman, <i>Poems</i>	123
Leontina Cimborovici, <i>Poems</i>	127
PROSE	
Grigore Crigan, <i>Why women love us (coming soon)</i> (excerpts from the collection of short stories)	130
ESSAYS	
Mircea A. Diaconu, <i>Eminescu. Poetry and Existence</i>	144
Lucia Dărămuș, <i>Mihai Eminescu between myth and demythification</i>	148
Mircea Lutic, <i>Poetry in between tradition and modernity</i> (essays on northern Bukovinean poets)	152
TRANSLATIONS	
Vitali Kolodii, <i>Poems</i> (translation from Ukrainian by Mircea Lutic)	172

IN MEMORIAM

Nicolae Corlăteanu, <i>member of the Moldavian Academy of Science (14 May 1915 – 21 October 2005)</i>	190
Gheorghe Jernovei, Nicolae Corlăteanu, member of the Moldavian Academy of Science	192
<i>Bukovina is a living history...</i> Dialogue between Nicolae Bilețchi and Nicolae Corlăteanu	196
Gheorghe Jernovei, Grigore C. Bostan – one year from his passing	201

BOOKS. MAGAZINES. CONFERENCES

Alexandrina Cernov, The promotion of Romanian language and culture worldwide (Romanian language worldwide: Communication – Research – Cultural export, 28–30 October 2005, Bucharest)	204
Adrian Dinu Rachieru, Ștefan Hostiuc and 'the game of paradigms' (Ștefan Hostiuc, <i>Romanian writers in northern Bukovina</i> , Romanian Cultural Institute Publishing House, Bucharest, 2005)	211
Viorel Dinescu, Stopover in northern Romanian poetry (Simion Gociu, <i>Good morning, September</i> , Zoloti Lytavry Publishing House, Cernăuți, 2004) ...	214
<i>Books by northern Bukovinean writers</i>	216
Contents of 'the Voice of Bukovina magazine', 1–4/2005	233

SUMAR

ARGUMENT	9
----------------	---

DIALOGURI CU BUCOVINENII

Ilie Luceac, <i>NINA CIONCA</i> : „Din noianul vremurilor, cu amintirile mele despre familia Porumbeștilor...”	13
--	----

TEORIE, CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

Nicolae Bilețchi, <i>Mircea Lutic, un veritabil homo eruditionis</i>	35
--	----

POEZIE

Ilie T. Zegrea, <i>Versuri</i>	44
Ștefan Hostiuc, <i>Versuri</i>	51
Vasile Tărășteanu, <i>Versuri</i>	57
Simion Gociu, <i>Versuri</i>	69
Elena Marița, <i>Versuri</i>	75

TINERI POEȚI BUCOVINENI

Dumitru Mintencu, <i>Versuri</i>	85
Gheorghe Ungureanu, <i>Versuri</i>	90
Vitalie Zăgrea, <i>Versuri</i>	104

FESTIVALUL DE POEZIE „ILIE MOTRESCU“

Vitalie Zăgrea, <i>Numele poetului Ilie Motrescu a reînviat printre cei tineri</i>	111
Constantin Dascaluic, <i>Versuri</i>	113
Grigore Gherman, <i>Versuri</i>	117
Marin Gherman, <i>Versuri</i>	123
Leontina Cimborovici, <i>Versuri</i>	127

PROZĂ

Grigore Crigan, <i>De ce ne iubesc femeile</i> (vol. de nuvele și povestiri în curs de apariție)	130
--	-----

ESEURI

Mircea A. Diaconu, <i>Eminescu. Poezie și existență</i>	144
Lucia Dărămuș, <i>Mihai Eminescu între mit și demitizare</i>	148
Mircea Lutic, <i>Poezia în unghiul de incidență dintre tradiție și modernitate</i> (eseuri despre poeții nord-bucovineni)	152

TRADUCERI

Vitali Kolodii, <i>Versuri</i> (traducere din ucraineană de Mircea Lutic)	172
---	-----

IN MEMORIAM

Academicianul Nicolae Corlăteanu (14 mai 1915 – 21 octombrie 2005).....	190
Gheorghe Jernovei, Academicianul Nicolae Corlăteanu	192
„Bucovina e o istorie vie...” Dialog: dr. Nicolae Bilețchi – acad. Nicolae Corlăteanu	196
Gheorghe Jernovei, Grigore C. Bostan – un an de la trecerea în „Eterna...”	201

CĂRȚI. REVISTE. CONFERINȚE

Alexandrina Cernov, Promovarea limbii și culturii române în lume (Limba română în lume: Comunicare – Cercetare – Export cultural, 28–30 octombrie 2005, București)	204
Adrian Dinu Rachieru, Ștefan Hostiuc și „jocul paradigmelor” (Ștefan Hostiuc, Scriitori români din nordul Bucovinei, Editura Institutului Cultural Român, București, 2005)	211
Viorel Dinescu, Escală în poezia nordului românesc (Simion Gociu, Bună dimineața, septembrie, Editura Zoloti Lytavry, Cernăuți, 2004)	214
Cărți ale scriitorilor nord-bucovineni	216
Sumarul revistei „Glasul Bucovinei”, nr. 1–4, 2005	233

ARGUMENT

Într-un fel, numărul de față este deosebit de celelalte prin faptul că este consacrat mai ales literaturii române contemporane din nordul Bucovinei, temă mai puțin reflectată, de obicei, în revista noastră. Vom contribui astfel la stimularea creativității tinerilor scriitori, istorici și critici literari de la Cernăuți, oferindu-le un spațiu pentru publicare. Sperăm, ca prin acest gest, să contribuim la o mai bună cunoaștere a fenomenului literar nord-bucovinean.

Tradițional, deschidem numărul de față cu rubrica *Dialoguri cu bucovinienii*, în cadrul căreia autorul Ilie Luceac a realizat deja în numerele precedente ale revistei o serie de discuții cu scriitori, artiști plastici, muzicieni etc., stabiliți și bine cunoscuți astăzi în Republica Moldova și România ca personalități originare din nordul Bucovinei. De data aceasta, cercetătoarea Nina Cionca, descendentă din familiile Porumbescu și Rațiu, ne dezvăluie multe lucruri inedite, în special din corespondența Porumbesților. În dialogul intitulat *Din noianul vremurilor, cu amintirile mele despre familia Porumbesților*, Nina Cionca, bazându-se pe arhiva familiei ilustrează activitatea literară a preotului Iraclie Porumbescu, tatăl compozitorului, de asemenea și însemnătatea istorică a evenimentelor la care au participat membrii familiei Porumbescu și Rațiu, cea din urmă având implicații profunde în istoria Transilvaniei.

Despre creația scriitorilor cernăuțeni s-a scris relativ puțin în literatura de specialitate, date fiind și interdicțiile existente în perioada comunistă în legătură cu reflectarea activității literare, culturale și științifice a românilor nord-bucovineni. În Basarabia, la Chișinău în special, au apărut aprecieri răzlețe în diferite publicații referitoare la apariția unor cărți de poezie. În diferite istorii ale literaturii române din Basarabia, mai ales în lucrările acad. Mihai Cimpoi, au fost cercetate și creațiile unor scriitori nord-bucovineni. Lipsește însă un studiu serios de istorie literară în care literatura contemporană de la Cernăuți să fie percepută într-un context istoric care a fost diferit de cel basarabean. Dacă tot vorbim cu diferite ocazii despre integrarea operelor scriitorilor noștri în procesul literar românesc, atunci devin iminente studiile de critică și istorie literară din Bucovina provenite din interior, în care felul de a aprecia și a înțelege evoluția literară reiese din cunoașterea reală a condiției culturale instituite în acest spațiu, a etapelor de afirmare a generațiilor de poeți, a problemelor legate de evoluția limbii, literaturii și culturii românești, dar și de viața comunității românești din regiune cu specificul ei condiționat de atmosfera de plurilingvism și multiculturalism caracteristică mai ales orașului Cernăuți.

În acest context apariția primei cărți de critică literară a lui Ștefan Hostiuc, *Scriitori români din nordul Bucovinei*, prezentată în numărul de față al revistei de către Adrian Dinu Rachieru, cunoscător al literaturii române de la Cernăuți, bun prieten al scriitorilor noștri, este o lucrare de referință îndelung așteptată și deschide o temă de cercetare istorico-literară necesară tuturor. Mircea Lutic,

poet, traducător și cercetător atent al fenomenului cultural bucovinean, publică și el în numărul de față câteva eseuri consacrate poeziilor cernăuțeni. Informațiile despre creațiile lor sunt completate de studiile istoricului literar chișinăuean, bucovinean de origine, Nicolae Bilețchi (*Mircea Lutic, un veritabil homo eruditionis*), de către Viorel Dinescu (*Escală în poezia nordului românesc: Simion Gociu, „Bună dimineța, septembrie”*) și în prezentările cărților semnate de scriitorii noștri.

Relațiile instituite între scriitorii români și cei ucraineni sunt reflectate la rubrica *Traduceri* în care sunt prezentate poeziile lui Vitali Kolodii, unul dintre cei mai buni poeți ucraineni, traducător în limba ucraineană a poeziilor lui Mihai Eminescu și a altor scriitori români bucovineni, președintele Uniunii Naționale a Scriitorilor din Ucraina, Filiala Cernăuți, în traducerea poetului român Mircea Lutic.

Proza este prezentă doar prin câteva schițe semnate de Grigore Crigan, urmând ca în numerele viitoare să publicăm și alte opere ale prozatorilor cernăuțeni.

În Bucovina, după cum au constatat mai mulți critici literari, predomină poezia. Vom regăsi în paginile revistei numele unor poeți consacrați, membri ai Uniunii Naționale a Scriitorilor din Ucraina, România și Republica Moldova, unii bine cunoscuți în spațiul românesc literar, mai ales în Basarabia, precum Ilie T. Zegrea, Ștefan Hostiuc, Vasile Tărățeanu, Mircea Lutic, Simion Gociu și Elena Marița; poeți tineri care de abia se afirmă în literatură și au deja câte o plachetă de versuri, precum Nicolae Mintencu, Gheorghe Ungureanu, Vitalie Zăgrea și mai tinerii Constantin Dascaluic, Grigore Gherman, Marin Gherman și Leontina Cimborovici, laureați ai Festivalului de poezie „Ilie Motrescu“, de la Cernăuți. Deosebirea dintre aceste trei generații, contemporane nouă, în ceea ce privește stilistica și tendințele de afirmare a unei poezii postmoderne, este destul de vizibilă. Aceștia din urmă, desigur, au nevoie de o publicație literară care să le asigure un debut literar mai consistent.

La rubrica *In memoriam*, în articolele semnate de Gheorghe Jernovei, șeful catedrei de filologie română și clasică (*Academicianul Nicolae Corlăteanu și Grigore C. Bostan – un an de la trecerea în „Eterna...”*) și în dialogul realizat de către Nicolae Bilețchi cu acad. Nicolae Corlăteanu care și-a făcut studiile la Universitatea din Cernăuți, desfășurându-și în continuare activitatea științifică la Chișinău, sunt evocate cele două personalități proeminente ale Bucovinei. Profesorul Grigore C. Bostan, membru de onoare al Academiei Române – folclorist, istoric literar, poet și prozator, a fost șeful catedrei de filologie română și clasică a Universității Naționale din Cernăuți și a publicat lucrări importante în domeniul folclorului și al etnologiei comparate.

În final sunt prezentate sumar ultimele cărți ale scriitorilor nord-bucovineni, editate, de cele mai multe ori, la diferite edituri din Timișoara, Iași, Craiova, Cluj. Printre ele sunt prezentate și trei lucrări din seria *Caiete Literare: Pagini de literatură română*, cu caracter didactic, destinate profesorilor, studenților și elevilor din școlile cu limba română de predare din Ucraina.

ALEXANDRINA CERNOV

ARGUMENT

In a way, the current issue is distinct from the rest in that it focuses mostly on contemporary Romanian literature in northern Bukovina, a topic not often approached by our magazine. We will thus contribute to stimulating the creativity of young writers, literary historians and critics in Cernăuți by offering them a platform for the publication of their works. By this gesture we hope to promote a better knowledge of the northern Bukovinean literary phenomenon.

By tradition, we open the current issue with the column *Dialogues with the Bukovineans*, where Ilie Luceac has already published, in past issues, a number of dialogues with writers, plastic artists, musicians etc currently living in the Republic of Moldova but known to have come from northern Bukovina. This time the researcher Nina Cionca, descended from the Porumbescu and Rațiu families, brings to light so far unknown information, retrieved mainly from the correspondence of the Porumbescus. In the dialogue entitled *From the mists of time, my memories of the Porumbescus* Nina Cionca illustrates, based on the family archives, the literary activity of the priest Iraclie Porumbescu, the composer's father, as well as the historical relevance of the events which involved members of the Porumbescu and Rațiu families, the latter with deep implications for Transylvanian history.

Little has been said by relevant literature on the works of writers from Cernăuți, partly due to communist bans on the promotion of the literary, cultural and scientific activity of Romanians in northern Bukovina. In Bessarabia, especially in Kishinev, the publication of certain volumes of poetry has been acknowledged by some journals. Various histories of Romanian literature in Bessarabia, particularly the works of Mihai Cimpoi, honorary member of the Romanian Academy, included the works of some writers from northern Bukovina. There is, however, no serious research in literary history that looks at contemporary literature in Cernăuți in its historical context, which was distinct from the Bessarabian one. And since we are talking about integrating the works of our writers in the Romanian literary scenery, then it would be absolutely necessary to have the literature in Bukovina written about by Bukovinean historians and critics, whose understanding of literary evolution comes from first-hand knowledge of cultural realities in this space, of the emergence of generations of poets, of the issues related to the evolution of Romanian language, literature and culture, but also to the life of the Romanian community in the region with its specificity bearing the mark of multilinguicity and multiculturalism, especially in Cernăuți.

Against this background, Ștefan Hostiuc's first volume of literary criticism, *Romanian Writers from Northern Bukovina* (introduced in the current issue by Adrian Dinu Rachieru, connoisseur of Romanian literature in Cernăuți, good friend of our writers') is long overdue and launches a necessary topic of historical and literary research.

Mircea Lutic, poet, translator and dedicate researcher of the Bukovinean literary phenomenon, publishes a number of essays centred on poets from Cernăuți. Information on the work of these poets is completed by studies signed by the literary historian of Bukovinean descent, currently living in Kishinev, Nicolae Bilețchi (*Mircea Lutic, a true homo eruditionis*), by Viorel Dinescu (*Stopover in northern Romanian poetry – Simion Gociu, 'Good morning, September'*) and by reviews of the books signed by our authors.

The relationships between Romanian and Ukrainian writers are reflected, under the column *Translations*, by Vitali Kolodii's poems (translation Mircea Lutic), one of the best Ukrainian poets, translator of Eminescu's poems into Ukrainian, president of the National Writers' Association of Ukraine, Cernăuți branch.

Prose is represented by a few sketches signed by Grigore Grigan. Future issues of the magazine will include further samples from the work of writers in Cernăuți.

In Bukovina, as various literary critics have remarked, poetry is better represented. We will find in the pages of the magazine the names of acknowledged poets, members of the National Writers' Association of Ukraine, Romania or the Republic of Moldova, some of them well-known in the Romanian literary milieu, especially in Bessarabia: Ilie T. Zegrea, Ștefan Hostiuc, Vasile Tărățeanu, Mircea Lutic, Simion Gociu, Elena Marița; young poets just making a name for themselves – Nicolae Mintencu, Gheorghe Ungureanu, Vitalie Zâgrea; even younger poets like Constantin Dascaluic, Grigore Gherman, Marin Gherman and Leontina Cimborovici, winners of awards at the *Ilie Motrescu* Poetry Festival in Cernăuți. The difference between these three generations, all contemporary to us, with respect to stylistics and the emergence of postmodern poetry, is visible enough. The youngest generation needs, of course, a literary publication to provide them with a more substantial literary debut.

Under the *In memoriam* column two outstanding figures are evoked in the articles signed by Gheorghe Jernovei, Head of the Chair of Romanian and Classical Philology (*Nicolae Corlăteanu and Grigore C. Bostan – one year from his passing...*) and the dialogue between Nicolae Bilețchi and Nicolae Corlăteanu (graduate of Cernăuți University, currently active in Kishinev). Prof. Grigore C. Bostan, honorary member of the Romanian Academy, specialist in folkloric studies, poet and writer, was the Head of the Chair of Romanian and Classical Philology, National University of Cernăuți and published important studies in comparative folklore and ethnology.

The final pages are dedicated to brief reviews of books signed by writers from northern Bukovina. Most of these volumes have come out at publishing houses in Timișoara, Iași, Craiova, Cluj-Napoca. Finally, three *Literary notebooks: pages of Romanian literature* are presented, of special interest to teachers, undergraduates and students in schools where Romanian is the teaching language.

ALEXANDRINA CERNOV

Dialoguri cu bucovinenii

NINA CIONCA: „DIN NOIANUL VREMURILOR, CU AMINTIRILE MELE DESPRE FAMILIA PORUMBEȘTILOR...”

Ilie Luceac

Cernăuți

Resimțim tot mai mult în ultima vreme presiunea timpului care răstoarnă peste noi munți întregi de memorie. Unele crâmpoie din această zestre nematerială și nepalpabilă le înregistrează creierul, depozitându-le la un index numai de el știut. Iar pe altele le interceptează sufletul – acest receptor candid fără de care nu putem dăinui. Și bune și rele – toate aceste momente sunt fărâme din viața noastră de toate zilele. Înțelepți au fost strămoșii care spuneau cu tristețe: *Fugit irreparabile tempus...* Și au avut dreptate. Iată că și toamna lui 2005 ne părăsește tot așa de grăbit, fără să aibă pic de milă nici de frumusețea culorilor ei, nici de faptul că ne împinge cu încă un an mai aproape de apele Stixului, nici de unele momente din viață – clipe și zile deosebite de fapt – care am vrea să nu treacă chiar atât de repede. Momente frumoase, întâlniri cu oameni buni și talentați, cum, de altfel, am avut ocazia să-i cunoaștem și în cadrul saloanelor de carte românească care se desfășoară aici, la Cernăuți, iată, acum, al patrulea an la rând. La cea de a doua ediție a unui astfel de salon, în toamna anului 2003, am cunoscut oameni și cărți de o rară frumusețe. Mulți dintre ei au venit aici la Cernăuți și din îndemnul inimii. Printre aceștia se numără distinsa doamnă Nina Cionca, nepoata surorii lui Ciprian Porumbescu, care a venit în capitala

Nina Cionca, nepoata de la soră a lui
Ciprian Porumbescu.

Bucovinei istorice cu gândul că va regăsi orașul așa cum l-a cunoscut în anii copilăriei. În pofida dulcilor dezamăgiri pe care i le-au produs impresiile „micului Paris“ de astăzi în comparație cu secvențele care le-a mai păstrat memoria din anii frumoși ai copilăriei, doamna Nina avea să ne depene nenumărate lucruri

interesante și necunoscute cititorului nostru despre familia Porumbestilor, în a cărei traiectorie de amintiri ea a rămas să strălucească pe linie descendentă cu demnitate și devotament.

Ilie Luceac: Stimată doamnă Nina Cionca, sunteți pentru prima oară în Cernăuți, după atâția ani. Să știți că din cărțile dumneavoastră, din ceea ce am avut la îndemână, din ceea ce am cunoscut și am citit până acuma, mi-am modelat dorința de a vă cunoaște personal. Pentru mine este o plăcere să vă urez acum un respectuos „bun venit“ în Cernăuți, cu ocazia Salonului de carte pe care l-ați onorat, deoarece cred că nu greșesc dacă spun că acest oraș trebuie să vă fie foarte drag sufletului dumneavoastră. Aș dori să ne relați cât mai multe despre Cernăuțiul de altădată, despre dorul care v-a adus aici, în Bucovina, și despre amintirile care vă mai încearcă în legătură cu orașul adolescenței și tinereții fulgerător de scurte ale lui Ciprian Porumbescu.

Nina Cionca: Eu m-am născut la Cluj. Mama mea este fiica Mărioarei Porumbescu, sora compozitorului. Prima dată când am venit la Cernăuți era înaintea războiului. Atunci mama a hotărât să facă o excursie prin Cernăuți cu cei doi copii ai ei, cu mine și cu fratele meu mai mic cu un an, ca să ne arate orașul. Parcă presimțea că se va întâmpla ceva și nu îl vom mai revedea. De fapt, nimeni nu se gândea că va începe războiul și că vom pierde tocmai Cernăuțiul. Fiindcă dacă am pierdut Basarabia se poate explica acest lucru printr-o logică istorică, și anume, că au reluat-o din nou rușii, dar Cernăuțiul n-a fost niciodată al rușilor. Și-atunci am venit, după cum spuneam, la Cernăuți, locuind în casa lui Leca Morariu, împreună cu mama, tata și fratele meu mai mic. Asta se întâmpla înaintea războiului, n-aș putea să fixez exact când, dar știu că am stat vreo săptămână în ospetie la Cernăuți. Eu eram mică, aveam vreo șapte-opt ani, cam așa ceva, în orice caz până în zece ani. Plimbându-mă prin oraș cu Leca Morariu, cu mama și cu tata, mă uitam la clădiri, ne plăcea tot ceea ce vedeam. Era un oraș frumos și curat. Întrucât eram mică pe atuncea, n-aș putea să spun așa de exact ce se discuta între mama și Leca Morariu, dar țin minte că la un moment dat profesorul Leca Morariu m-a luat de mână – avea o palmă foarte moale și plăcută – și mi-a recitat niște versuri. Nu le mai țin minte, dar știu că mă mângâia pe cap și-mi spunea: „Aicea a fost Facultatea de Filozofie unde a studiat străunchiul tău, Ciprian Porumbescu“. Noi am crescut sub oblăduirea acestui unchi al nostru, ca să spun așa. Eu revăd și astăzi în memorie camera bunicii mele, unde pe perete erau diferite fotografii cu el. Atunci încă nu exista cunoscutul portret al unchiului nostru, făcut de pictorul – dar mai ales sculptorul – Ion Cârdei. Acest portret se află acuma la muzeu, mama l-a donat la muzeu, este foarte frumos făcut, în creion. În orice caz noi am crescut în această atmosferă, ca să nu mai spun că de fapt bunica mea m-a crescut. Mama fiind doctoriță era foarte ocupată și bunica mă îngrijea, era cea mai apropiată mie la vremea aceea, în timp ce de fratele meu avea grijă o servitoare. Noi nu puteam fi educați de aceeași persoană, fiindcă fratele meu era foarte bătăuș, mă bătea tot timpul.

I. L.: Vă rog să încercați o schiță genealogică a familiei dumneavoastră. Pentru cititorul nostru acest lucru va prezenta un real interes.

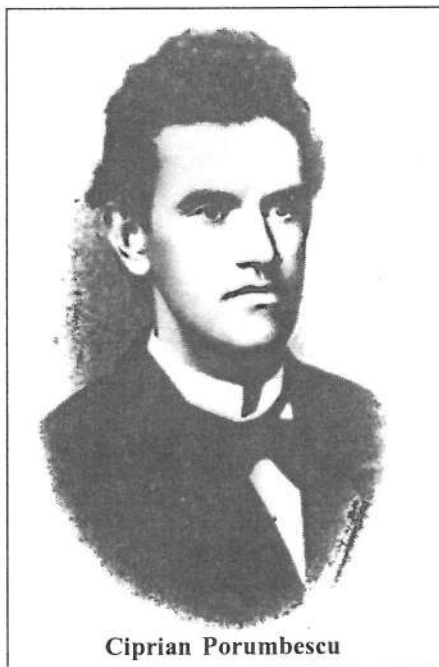
N. C.: Familia preotului Ioan Rațiu din Arad, care este tatăl lui Liviu Rațiu ce s-a căsătorit cu Mărioara Porumbescu, are o istorie foarte interesantă. Ioan Rațiu se trage dintr-o foarte veche familie românească din Ardeal. Și anume. În 1524 stră-strămoșul lui, care se numea Petru Raț și era comite de Teiuș, a ridicat o biserică ce mai există și astăzi în cimitirul din Teiuș, care se află în spatele gării. Această biserică poate fi vizitată și în prezent. Este o biserică cu contraforturi ca și toate bisericile vechi din Moldova. În interior este pictată, se poate observa și acum portretul vechi al lui Petru Raț, din păcate, foarte șters, însă se mai poate vedea. O statură impozantă, cu barbă, ne privește de pe acest portret. Lângă el este o persoană feminină, pare mult mai tânără decât el. De altfel, și în pisania din pridvorul bisericii se scrie că acest lăcaș de cult a fost ridicat de către comitele Petru Raț de Teiuș și soția sa, frumoasa Zamfira. Ei au fost, așadar, ctitorii acestei biserici. Cine a fost frumoasa Zamfira e o poveste pe care eu nu am aprofundat-o, însă tradiția familiei spune că ea este strănepoata Doamnei Chiajna. Doamna Chiajna, când a pierdut tronul, avea patru fiice, care toate au plecat în Ardeal. Una dintre ele s-a măritat cu Paolo Gega, acel intrigant italian cunoscut de la curtea principelui Ardealului. Și cealaltă s-a măritat cu un român. Ei, acesta și este Petru Raț. Așadar, am ajuns la biserică despre care spuneam mai înainte și la cel mai vechi antecesor al nostru despre care se știe doar ca o tradiție a familiei. În cartea *Episcopii Samuil Vulcan și Gherasim Raț. Pagini mai ales din istoria românilor crișeni...*, scrisă de Gheorghe Ciuhandu, membru corespondent al Academiei Române, întâlnim documente cu privire la această tradiție a familiei pe care noi o știm așa, fără mărturii mai precise. El mai are acolo câteva nume de descendenți ai lui Petru Raț. Eu mi-amintesc de un nume Adam Raț și un alt nume Gheorghe Raț.

Iată dar legăturile între Țara Românească și Transilvania. Scotocind puțin în arhive, am descoperit că acest Petru Raț era omul de încredere al lui Mihai Viteazul, acela care i-a indicat domnitorului pe ce drumuri să pătrundă în Ardeal și cam unde să lovească. Și totodată, după cucerirea Ardealului, el a fost trimis de către domnitor în Moldova să spună oamenilor de acolo: „Nu vă bateți, că și așa n-aveți cum să rezistați, și-apoi, e român de-al nostru“. Intrând Mihai în Transilvania, în armata lui s-au angajat patru frați Rațiu din Teiuș, ale căror nume eu le-am aflat de la un cercetător ungar, care le-a publicat și pe care îl cheamă Veress.

Între urmașii acestei familii, în jurul anului 1700 apare disensiunea, adică o parte trec la greco-catolici, iar altă parte rămân ortodocși. Cei care au trecut la greco-catolici au moștenit pământul și ce-au avut pe lângă el, acolo, la Teiuș. Ceilalți au fost izgoniți de frații lor, așa spune tradiția. Ei au părăsit locurile natale și au trecut spre munții Apuseni. Aici au devenit preoți, notari, învățători, fiecare a căutat să-și găsească un rost. Dintre aceștia se trage Gherasim Raț, primul episcop ortodox al Aradului. Acest Gherasim Raț este, se pare, episcop înainte de Șaguna. Sigur că la Arad, deoarece Șaguna a fost la Sibiu și devine primul mitropolit al Ardealului. Episcopul Gherasim Raț este frate cu tatăl lui Liviu Rațiu, care se trage din partea aceasta a familiei Rațiu. Tatăl lui Liviu Rațiu a fost preot sau chiar protopop. Fiind protopop, el a întemeiat o tipografie românească la Arad. A fost o personalitate în lumea românească din Arad. Aceasta este pe scurt istoria familiei Rațiu. Însă un lucru aș mai adăuga. Petru Raț,

așa-zisul primul strămoș al familiei are mai mulți fii, dintre care patru luptă alături de Mihai Viteazul. Numele acestor patru fii ai lui Petru Raț sunt identificate, după cum spuneam, la cronicarul ungar Veress.

I. L.: Iar acum să vedem descendența Porumbestilor. Aici în Bucovina există mai multe opinii între cercetători în ceea ce privește originea familiei

Ciprian Porumbescu

Porumbescu. Unii sunt de părerea că Iraclie ar fi de origine poloneză, Porumbescu (Golembiowski), iar alții susțin că este de origine românească. Însuși Iraclie vorbește că a fost botezat în legea creștin-ortodoxă. Ce-ați dori să spuneți despre acest lucru? Nimeni decât dumneavoastră nu le cunoaște istoria mai bine.

N. C.: Consider că nu are absolut nici o importanță originea etnică. Sunt lucruri inutile, cărora trebuie să le acordăm mai puțină atenție.

I. L.: Desigur, împărtășim și noi această părere a dumneavoastră. Ceea ce-au făcut Ciprian și Iraclie Porumbescu pentru cultura românească vorbește de la sine. Originea are mai puțină importanță în comparație cu opera lor culturală.

N. C.: Cât privește descendența familiei, atunci trebuie să-i amintim în primul rând pe străbunicul, bunicul și tatăl lui Ciprian Porumbescu. Primul este Gheorghe Golembiovschi, străbunicul. Al doilea este Atanasie (Tănase) Golembiovschi și Iraclie, fiul lui Atanasie Golembiovschi și tatăl lui Ciprian Porumbescu. Probabil că înainte de Gheorghe să fi fost un alt Tănase, că se cam obișnuia pe atunci acest lucru, cu reluarea numelui unuia dintre înaintași.

Această familie se stabilește la Sucevița, pentru că, după cum știm, Iraclie se naște la Sucevița. Atunci când se naște Iraclie, tatăl său, Atanasie, era deja vornic la Sucevița. Și pe ceilalți antecesorii ai lui îi găsim tot la Sucevița. Dar de unde au venit ei e greu de spus. Noi zicem ușor că au venit din Polonia, dar erau atâtea sate românești în care găsim nume fel de fel. Însuși Iraclie spune undeva cum că antecesorul lui a fost nobil și era polon. Dacă vreți să faceți pe placul celor care vor să zică cum că în vinele lui Iraclie Porumbescu curge și sânge polonez, atunci vă spun că pe atunci în Galiția erau sate întregi românești cărora li s-au schimbat numele. În ultima mea carte, *Puneți un pahar cu vin și pentru mine*, am pus mărturia făcută de Leca Morariu, în care dânsul spune că un domn a descoperit la Sucevița mărturii cum că niște antecesorii ai lui Porumbescu se considerau drept nobili la momentul când au descins în aceste localități. Nobili

care mânuiau foarte bine și plugul. Dacă vrem totuși să fim cinstiți, atunci trebuie să spunem că mama lui Ciprian, Emilia Clodnițchi, fiica lui St. Klodniczki, era poloneză. Mi-aduc aminte foarte bine de istorisirile bunicii mele care glumea pe contul acestor ipoteze ale originii familiei. Eu am multe povestiri cu bunica, amintiri foarte clare din copilărie în care ea comenta diferite întâmplări din familie. Ciprian însă se simțea atât de român încât nu mai avem ce comenta.

Părintele Iraclie Porumbescu avea trei copii care au rămas în viață. Ciprian, Mărioara și Ștefan. Mărioara s-a căsătorit cu Liviu Rațiu, care se trage din familia părintelui Ion Rațiu din Arad, care la rândul lui se trage din episcopul Gherasim Raț, primul episcop român al Aradului. Și aici am rotunjit cercul, mai departe cunoașteți istoria.

I. L.: Aceștia ar fi așadar strămoșii familiei dumneavoastră, atât după tată, cât și pe linia mamei.

N. C.: Eu nu am un arbore genealogic complet. Referitor la frații Raț, care locuiau la Teiuș, informația mea se întrerupe la 1700. La acea perioadă familia se scindează, cred că odată cu apariția greco-catolicismului în Transilvania, o parte din ea trebuie să devină prin constrângere greco-catolici, pentru ca să-și mențină domeniile și poziția socială. Iar cei care au refuzat, au trebuit să părăsească Teiușul și au devenit preoți, avocați, notari prin Munții Apuseni. Dintre aceștia se trage Gherasim Raț, care este străunchiul lui Liviu Rațiu din Arad. Pentru ca să nu mai reiau povestirea, vreau să spun că perioada de circa o sută de ani pentru informația care poate fi folosită în arborele genealogic îmi lipsește. În ultimul timp m-am lăsat pe tânjală. M-a mobilizat căutarea unui articol foarte important despre acești Rățești, scris de un istoric al nostru, al cărui nume nu l-am reținut. Lucrurile s-au petrecut prin 1967. Acest articol a apărut în „Analele Institutului de Istorie «Nicolae Iorga»“. Cred că îi aparține lui Larionescu.

I. L.: Vorbiți de Traian Larionescu care a fost cercetător științific la Secția de documentare științifică a Academiei Române și colaborator la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga“ sau de altcineva?

N. C.: Cred că el este, mi-a adus fasciculul, mi l-a pus în mână. Eu l-am citit și el mi l-a luat foarte repede. Eu aveam intenția să i-l mai cer pentru ca să-l copiez.

I. L.: Dacă vă referiți la lucrarea lui Larionescu, atunci vreau să vă spun că el a fost un genealogist și heraldist foarte bun. A realizat genealogii ale unor familii de bucovineni, fiind însuși bucovinean de origine. Studiile juridice și le-a făcut la Cernăuți.

N. C.: Ei, asta este tot ce știu eu despre Rățești. Prin urmare, Mărioara s-a măritat cu Rațiu. A fost o căsătorie oarecum făcută, fiindcă Mărioara avea deja vreo 30 de ani și era considerată fată bătrână. Nu mai venea nimeni s-o pețesească pentru faptul, mă gândesc eu, că fratele ei a murit de tuberculoză. Această boală era atunci la modă. Ea era considerată boala secolului. Oricine își putea închipui că și ea ar putea să aibă germenul acesta al tuberculozei. Dar Mărioara a binevoit

să trăiască 72 de ani, să facă copii, să-i crească și să muncească pentru ei. Mărioara a beneficiat de o educație îngrijită. Până la vârsta de 16 ani a fost la un pension din Cernăuți, la un pension german, nu sunt sigură cum se chema. A învățat acolo pianul, limba franceză, istoria, literatura germană, în orice caz, a obținut o educație serioasă. Era o fată instruită. Mi-au rămas de la ea o mulțime de scrisori foarte interesante în legătură cu informații despre fratele ei. Scrisori, în special, către Leca Morariu și către Constantin Morariu.

I. L.: Spuneți, vă rog, și au fost publicate toate aceste scrisori?

N. C.: Nu toate sunt publicate. Parțial am mai publicat eu câte ceva, dar este un material interesant și merită să fie publicat.

Acuma să revin la familia mea. Mama era deja studentă în anul I de medicină când familia a fost arestată și dusă la Doftana, în 1916, la izbucnirea războiului, adică atunci când România a intrat în război. Ei stăteau atunci la Câmpina.

Mărioara Porumbescu-Rațiu, sora compozitorului.

I. L.: Vă rog să reveniți la Mărioara Porumbescu-Rațiu și să continuăm discuția.

N. C.: Primul copil născut al Mărioarei a fost Răduțu. În cartea mea *Scrisorile lui Iraclie Porumbescu* (1999) apare Răduțu, cel cu ochi albaștri, copilul frumos, pe care Iraclie îl adora. Răduțu însă moare la vârsta de cinci ani, nu știu din ce motiv, dar moare. Apoi, înaintea morții lui Iraclie, în 1895, se

naște mama mea, Livia. Se naște la Buzău. Și tot acolo, peste doi ani, se naște Ciprian Rațiu, al treilea copil al Mărioarei. Acești doi copii din urmă au rămas în viață până la bătrânețe. Ei n-au fost loviți de nici o boală, au murit bătrâni. Mama a studiat medicina. Ca informație pot să adaog un lucru curios: ea a avut nevoie de un certificat din partea tatălui ei, prin care acesta acceptă ca fiica lui, Livia Rațiu, să studieze medicina. Pe atunci era o ciudățenie ca o fată să facă medicina. Pe viitorul tată al meu ea l-a cunoscut în 1918 și în 1919 s-au căsătorit și au plecat împreună la Cluj. Eu, așadar, m-am născut la Cluj, în 1926.

Tatăl meu a fost profesor de vioară la Conservatorul din Cluj, el a făcut studii serioase la Berlin ca unul din marii pedagogi ai vremii și după terminarea Conservatorului a fost numit ca asistent la această instituție. Dar după ce a intrat România în război, tata s-a simțit dator să se întoarcă acasă. Nu a fost înrolat pentru simplul motiv că fusese rănit la mâna dreaptă, în copilărie. El nu putea să tragă cu arma, în schimb putea să țină arcușul de minune. Astfel a rămas tata acasă și s-a îngrijit cât a putut de familia lui până când s-a căsătorit cu mama. Din părinți i-au rămas în viață mama și cu un frate mai mic al lui, Ovidiu, cât și cea mai mică dintre fetițe, sora Mărioara. Sora lui mai mare era Aurelia Cionca. Ea a fost o tânără foarte talentată. S-a născut în 1888, odată cu înființarea Ateneului Român. Ea a fost una dintre marile noastre pianiste, la vremea aceea era cea mai mare, o celebritate. Fiind un copil-minune, ea a început să cânte de la vârsta de șase-șapte ani. La această vârstă a fost remarcată de regina Carmen Sylva, care a luat-o sub oblăduirea ei și s-a interesat de educația ei. La această vârstă fetița se ducea la Palatul Cotroceni sau la Sinaia de câte ori era invitată să cânte. Regina a avut grijă să i se acorde o bursă și la 13 ani Aurelia Cionca a plecat la Leipzig, unde a studiat pianul cu un fost elev al lui Liszt. A terminat Conservatorul în doi ani, clasa de măiestrie concertistică, și a avut o carieră strălucită. A cântat mult în străinătate, a cântat în România, a avut premiere în țară. De exemplu, ea a prezentat pentru prima dată în București *Concertul nr. 1 pentru pian și orchestră* de Brahms. A cântat foarte mult din Bach, avea un program foarte larg și variat. A colaborat cu foarte multe personalități marcante ale muzicii românești, cu Ionel Perlea, cu marele Enescu, cu Rogalsky etc. Iar dintre moldoveni – cu Alexandru Zirra de la Iași.

I. L.: Iată că avem o tangență directă cu Cernăuțiul, și anume, Alexandru Zirra a fost profesor la Conservatorul din Cernăuți în perioada interbelică. A fost și directorul acestui conservator.

N. C.: Să știți că Aurelia Cionca a avut concerte și la Cernăuți. Eu am afișe de la concertele ei susținute în capitala Bucovinei. Despre Aurelia Cionca am scris și o carte, pe care am editat-o la Editura Uniunii Compozitorilor din București. De fapt este o monografie intitulată *Aurelia Cionca*. Nu mai rețin anul apariției, dar știu că a fost o carte la care am lucrat cu dragoste.

I. L.: Cu permisiunea dumneavoastră, să revenim la Ciprian Porumbescu. Însă în continuare aș dori ca subiectul, povestirea ca atare, relatările dumneavoastră să treacă prin inima scriitoarei Nina Cionca. Adică să spuneți tot ce gândiți despre cărțile pe care le-ați publicat în legătură cu familia Porumbescu, unele dintre ele s-au și prezentat în cadrul Salonului de carte românească din Cernăuți.

N. C.: Da, acum am să încerc să rămân față-n față cu amintirile mele despre familia Porumbesților... Răscolind prin noianul vremurilor, mi-aduc aminte că în tinerețea mea niciodată nu m-am gândit că voi scrie, că mă voi ocupa de Ciprian Porumbescu.

I. L.: De ce v-a stăpânit acest gând?

N. C.: E greu de spus de ce. Știu doar că am fost zguduită de un vis, de o viziune, care mi-a slujit ca impuls. Am scris în jurnalul meu undeva, nu pot să precizez acum în timp când a fost aceasta, însă viziunea a fost următoarea. Se făcea că lângă tatăl meu ședea Ciprian, care mi-a spus următoarele: „Tu trebuie să gândești la mine, tu vei scrie ceva despre mine“. Știu și cum era îmbrăcat, adică am notat acolo, în jurnalul meu atunci și am regăsit în vara aceasta confirmarea visului aceluia. Ciprian era îmbrăcat într-un costum bleumarin închis și avea o lavalieră la gât la fel de culoare bleumarin și era foarte frumos. Era luminos, strălucitor. Și visul s-a rupt... A fost așa ca un fel de invitație. Pe atunci eram profesoară de limba franceză, eram ocupată cu scrierea de manuale. Eram la un moment dat profesoară la ITC și mă ocupam cu instruirea cadrelor didactice, deci aveam cu totul altfel de preocupări, încât am zis: „Ce se întâmplă, pentru ce trebuie eu să mă ocup de acest lucru?“ În 1966 eu eram deja stabilită în București, venisem de la Timișoara la București și mă duceam foarte des la nenea Ciprian, fratele mamei, care moștenise deja arhiva de la Leca Morariu, pe care acesta, la rândul lui, o moștenise de la Mărioara Porumbescu, bunica mea. Și povestindu-i eu lui nenea Ciprian – era unchiul meu, după cum v-am mai spus – despre visul meu, el mi-a spus: „Tu vei primi, draga mea, această arhivă, în orice caz o vei primi tu, pentru că altcineva nu poate s-o primească și-apoi tu mai și scrii. Vei încerca să continui ceea ce a început el. Dar deocamdată ar fi cazul să te uiți puțin peste acest jurnal al lui“. *Jurnalul* pe care mi l-a pus la dispoziție era deja tradus și bătut la mașină. Nu mi-a pus la dispoziție traducerea lui Leca Morariu. Nenea Ciprian făcuse o traducere cu o doamnă, o specialistă de la Academiu. Traducerea era bătută la mașină și era de fapt primul jurnal de la Cernăuți al lui Porumbescu. Așa am intrat eu în contact cu nenea Ciprian, unchiul meu. După aceea a început să-mi dea scrisori din perioada aceea. Adevărat, erau puține la număr, dar el m-a rugat să fac notițe, pentru că cine știe când îmi vor folosi aceste notițe. Ceea ce am și făcut. Mi-a dat scrisorile din Viena, apoi a urmat *Jurnalul* vienez din 1880. Pe urmă mi-a dat și niște scrisori din Brașov ale compozitorului și iată că așa, fără să-mi dau seama cum, eu adunam material. Citindu-l, m-am îndrăgostit de el. Pentru că Ciprian Porumbescu este un real povestitor, unul din marii povestitori ai noștri. Din păcate, el a scris mult în limba germană, fiindcă așa a avut educația și nu-l putem acuza pentru asta. Și apoi, văzând eu că și Xenopol a scris în franțuzește, și Maiorescu scria în germană, Martha Bibescu scria în franceză, nu am mai dat semne de mirare. Ce s-a întâmplat însă mai târziu, a fost mai tragic. Bunica mea, de exemplu, fiindcă i s-au găsit scrisori în limba germană, a fost băgată în închisoare.

I. L.: Și chiar v-aș ruga să insistați asupra acestui episod. Lucrurile despre care povestiți sunt cutremurătoare. Cel puțin, despre ceea ce spuneți că i s-a întâmplat bunicii dumneavoastră.

N. C.: Aceasta va fi o altă poveste, despre care merită să vorbim cu altă ocazie.

I. L.: Ei, atunci să continuăm despre *Jurnal* și scrisorile vieneze ale lui Ciprian Porumbescu. Și tot în acest context ar fi binevenit să amintiți despre corespondența dintre Ciprian Porumbescu și Epaminonda Bucevschi.

N. C.: Da, am aceste scrisori, le cunosc și am scris chiar un articol în „Analele Bucovinei“, unde am comentat această corespondență între compozitor și pictor. Articolul este consacrat pictorului Epaminonda Bucevschi și este bine documentat, după părerea mea. În prima scrisoare ni se înfățișează atelierul lui Epaminonda. Deci am văzut aceste lucruri și încetul cu încetul m-am hotărât să încep să fac o biografie. Îl și cunoșteam deja pe compozitorul și muzicologul bucovinean Liviu Rusu. Cu el am putut să ajung la Editura Muzicală. S-a vorbit despre intenția mea, oamenii au acceptat ideea. Fără să fac nici un fel de contracte, m-am pus pe lucru și am scris prima mea monografie, despre care trebuie să spun că mi-a părut a fi foarte bună, nu are greșeli, fiindcă am verificat minuțios fiecare cuvânt. Monografia este intitulată *Ciprian Porumbescu*, publicată la Editura Muzicală. Eu nu mai am nici un volum acasă, trebuie să fi fost prin anul 1974 când a ieșit de sub tipar. La data aceea, această monografie era, cred eu, cea mai atractivă dintre biografiile lui Ciprian Porumbescu, pentru simplul motiv că eu nu fac altceva decât să intercalez informații printre mărturisirile lui. Ea se înscrie în modelul lansat de francezi, adică modelul literaturii franceze, *par lui même*, prin sine însuși. Deci acolo este descris Ciprian Porumbescu prin sine însuși. În momentele când putea să se intervină cu povestirea lui, am și publicat povestirea lui. Astfel că până la urmă a ieșit o carte prea mare și cei de la editură îmi cereau să nu depășescă 200-250 de pagini. Jurnalele și scrisorile lui sunt voluminoase, și apoi nu toate informațiile din jurnale sunt necesare. Eu atunci am selecționat mărturiile necesare și am scos în felul acesta cartea. După ce a apărut, cartea a fost foarte bine primită de critică și de cititori, bineînțeles, deoarece a dispărut destul de repede de prin librării. La data aceea vreau să spun că Ciprian Porumbescu era deja inclus în programele de învățământ. Conservatorul îi purta numele, se vorbea mult despre el, se studia opera lui.

I. L.: Erau cunoscute și monografiile semnate de Petra-Petrescu, Valeriu Braniște, Paul Leu, Dragoș Vitencu, Mihail Poslușnicu, Viorel Cosma și alții, de care cred că ați ținut seama.

N. C.: Între cartea mea și celelalte cărți vreau să spun că există o diferență: eu mă țin de document – și asta mi se pare a fi cel mai important lucru. Ceilalți au exploatat și legenda. De exemplu, eu nu afirm nicăieri că Ciprian Porumbescu a fost la Giuseppe Verdi, dar nici nu infirm acest lucru. Deoarece nu am documentul respectiv. În jurnalul lui și în scrisorile trimise din Italia acasă rezultă că Ciprian l-a cunoscut pe Ariggo Boito și pe Marco Sala, dar nu rezultă că a fost cu ei la Verdi. Întrucât, dacă el ar fi fost în vizită la Verdi, nu putea să omită descrierea acestei întâlniri în jurnalul său, deoarece jurnalul se ținea zi de zi. Acuma, ce se poate întâmpla? Eu deduc că s-ar fi putut întâmpla în felul următor. S-ar putea ca Ciprian personal să fie autorul poveștii. Dar cum? Fiind grav

bolnav, pe patul de moarte, la Stupca, văzându-și familia atât de distrusă sufletește, el le-ar fi spus această poveste. Se poate înțelege și faptul de ce familia era atât de mâhnită. Acest fiu nu era unul obișnuit. Iraclie și-a pus speranțe imense în acest fiu al său! Faptul că el era pe patul de moarte i-a mâhnit pe toți deopotrivă de mult. Vioara era pentru el sensul întregii vieți... Eu cred că însuși Ciprian le-a povestit această frumoasă poveste. Mai târziu au apărut niște documente false, în veridicitatea cărora nu poți avea încredere. Ele sunt fabricate după povestea repovestită probabil de Iraclie Porumbescu, care la data aceea nu citise *Jurnalul* fiului său, Mărioara la fel nu-l citise. *Jurnalul* lui Ciprian fusese legat, închis, cu rugămintea de a nu fi atins.

I. L.: Cine a formulat rugămintea de a nu se citi *Jurnalul*, nu cumva chiar Ciprian?

N. C.: Da, Ciprian a rugat să se distrugă *Jurnalul* și să nu fie atins. De ce? Fiindcă în acest jurnal el nota tot felul de blestemății studențești. Deci, se gândea el, ce-o să zică preotul, tatăl? Ce-o să zică surioara mea cea sfioasă? Aproape îndrăznesc să cred – aceasta e o supoziție – că el a rugat-o pe Mărioara să-l bage pe foc. Ceea ce ea n-a făcut, din fericire. Vă dați seama ce informație ar fi dispărut. Iată deci câteva lucruri despre prima mea carte.

Iraclie Porumbescu, preot, scriitor, tatăl compozitoului.

A doua carte, care trebuia să fie un album omagial – chiar scrie pe ea *Ciprian Porumbescu. Album ilustrat comemorativ 1883–1983* – trebuia să apară în 1983, dar la editură l-au împins până în 1984. A apărut pe hârtie proastă și îndrăznesc să spun că și din vina mea s-a întâmplat aceasta, fiindcă nu am dat atunci un bacșiș cui trebuia să dau. Nici nu mi-am închipuit că la omagierea celor 100 de ani ai lui Ciprian trebuia să procedez astfel, or, prima carte a ieșit pe o hârtie frumoasă și fără eforturi de acest gen din partea mea. Cred că cel mai mult a depins de redactorul care mi-a scos în halul acesta albumul comemorativ. Când a apărut cartea, am luat-o în mâini și am început să plâng. Pentru că numai fotografiile pe care le-am prezentat atunci pentru acest album m-au costat mai mult de patru mii de lei. Or, pe vremea aceea patru mii de lei era leafa mea pe o lună ca lector de limba franceză la Academia Militară. Și-apoi drumurile pe care le făceam la meșterii fotografi din Câmpina. Mă duceam până acolo

ca să ridice fotografiile care erau foarte bine făcute. Unele dintre ele au chiar o poveste întreagă. De exemplu, ilustrația școlii la care a cântat Ciprian Porumbescu în Brașov am primit-o de la urmașa familiei lui Iacob Mureșianu, dușmanul lui Ciprian Porumbescu, care a fost extrem de furios pentru faptul că brașovenii l-au preferat pe un bucovinean în loc să-l accepte pe dânsul. Această urmașă a familiei Mureșianu n-ar fi vrut să mi-o dea. Am rugat-o să-mi arate alte fotografii din Brașovul de atunci și nu mi le-a oferit cu multă dragoste. După ce am stat mult de vorbă, abia de mi-a pus la dispoziție fotografia lui Ciprian ca profesor la Liceul din Brașov.

I. L.: Aveți în vedere Liceul „Andrei Șaguna“, nu-i așa?

N. C.: Da, este vorba despre Liceul „Andrei Șaguna“. Este o fotografie esențială, îngălbenită complet, cu niște dungi pe ea, stătuse probabil în vreo pivniță, dar este o fotografie de epocă. Fotograful de la Câmpina a reușit să scoată chipul acesta frumos al lui Ciprian Porumbescu. Alt urmaș al familiei Mureșianu – cred că Gherman îl chema – tot timpul îmi vorbea despre știința de carte a lui Iacob Mureșianu și neștiința de carte a lui Ciprian Porumbescu. Și i-am spus la un moment dat: „Domnul Gherman, acuma sunt morți amândoi, acuma se țin de umăr și dumneavoastră spuneți niște blestemății, credeți că le face plăcere?“ Și atunci m-a luat, m-a dus la fereastră, afară ninge, geamul era direct cu vederea spre primărie și ninge frumos peste această clădire veche din Brașov. Mi-a spus apoi la un moment dat: „Am să vă fac un cadou“. Și a început să scoțească. Și mi-a dat această fotografie. Deci fiecare dintre aceste poze care au intrat în album are istoria ei. Printre fotografiile din acest album se află și cea cu Casa Mureșenilor.

I. L.: Ați colaborat și cu muzeul de la Casa Mureșenilor? Documentele relatează că Iraclie Porumbescu era în strânsă legătură cu Mureșenii, încă de pe timpul când era secretar la revista „Bucovina“ a Hurmuzăkeștilor, care a apărut la Cernăuți între anii 1848–1850.

N. C.: Da, am colaborat și cu ei. Domnul Gherman, despre care vă vorbeam, mi-a spus să mai vin la Brașov pentru ca să-mi ofere patru scrisori ale lui Iraclie Porumbescu ca să pot să le consult. N-am mai apucat însă, fiindcă între timp dânsul a murit. Când am venit la Casa Mureșenilor, muzeografa de acolo habar nu avea despre ce e vorba.

I. L.: Da, am avut și eu această tristă experiență cu muzeul de la Casa Mureșenilor. Căutam ceva ce n-a fost publicat din corespondența Hurmuzăkeștilor cu Mureșenii. Mi s-a comunicat că scrisorile au fost transmise la Iași pentru consultare, de acolo nu s-au mai întors și, în ultimă instanță, ori s-au pierdut, ori a pus mâna cineva pe ele.

N. C.: Tot în această perioadă am mai cunoscut o doamnă care era profesoară de pian la școala de muzică din Brașov, un muzicolog distins. Dânsa se ocupa cu istoria muzicii, a scris despre istoria muzicală a Brașovului. Ea mi-a oferit fotografia cu orchestra orașului Brașov de altădată. Această orchestră a cântat cândva sub bagheta lui Ciprian Porumbescu, atunci când s-a interpretat la Brașov

premiera operetei *Crai nou*. Doamna care mi-a oferit fotografia se chema Gema Dindelius. Și ea a murit.

Tot această orchestră va interpreta sub bagheta compozitorului, de această dată în postură de dirijor, primul concert mare românesc pe care l-a dat Ciprian Porumbescu înaintea plecării sale în Italia, concert în care s-a interpretat în prima audiție *Rapsodia Română*, pe care el o scrisese pentru orchestră. Partitura s-a pierdut și a rămas numai reducția pentru pian, pe care Ciprian a trimis-o de la Nervi editorului Gebauer din București și Gebauer a publicat-o. După un timp, folosind notele pentru pian, Constantin Bobescu a refăcut partitura pentru orchestră. Așadar, acum există imprimată pe disc toată lucrarea, *Rapsodia Română pentru orchestră* de Ciprian Porumbescu, datorită strădaniei lui Constantin Bobescu.

Acesta este volumul al doilea despre Ciprian Porumbescu pe care l-am scos eu. Între timp au trecut anii și m-am gândit că trebuie să scriu o nouă carte mai amplă și mai documentată despre Ciprian Porumbescu. Să dau lista compozițiilor, să completez informațiile pe care le adunasem între timp, într-un cuvânt, am adunat materialul necesar pentru scrierea acestei cărți. De fapt, scrisesem prima parte când mi-am pus întrebarea unde o să editez această carte, pentru că la Editura Muzicală se pătrunde acum foarte greu. Ei scot vreo două-trei cărți pe an, dar trebuie să fii membru al Uniunii Compozitorilor, trebuie să ai diferite alte merite pe care eu nu le am. Eu sunt o simplă cercetătoare. Despre o educație muzicală foarte înaltă nu se poate vorbi. Eu am făcut pianul până la refugiu, adică până în 1940. Pianul ne-a rămas la Cluj și nu am mai putut pe urmă să continuu. Educația muzicală cât o am mi-am format-o prin audiții selecte, prin concertele pe care le-am ascultat. Căutându-mi așadar un sponsor pentru această carte, am vorbit la un moment dat cu o tânără farmacistă din Suceava, doamna Maria Olar, care a moștenit ce a mai rămas din arhiva lui Leca Morariu. Dânsa mi-a comunicat atunci că va deschide chiar o Fundație Leca Morariu, ceea ce s-a și întâmplat. Ea mi-a făcut drumul spre domnul Ion Drăgușanul, care dorea să publice ceva în acest sens. El este în conducerea Editurii „Mușatinii“. Ne-am întâlnit cu Ion Drăgușanul, care a căzut de acord să publice lucrarea. Era prin anii 1992–1993. Discutând detaliile, am căzut de acord să se uite peste manuscris și cercetătorul sucevean Nicolae Cârlan, care este foarte atent la lectură. Nu am fixat pe hârtie nici un fel de contract, i-am predat materialul necules la calculator sau la mașină, nu știam să culeg atunci la calculator, chiar nici nu-l aveam. I-am dat lui Drăgușanul tot materialul de la nenea Ciprian, jurnalele și toate celelalte. I-am zis: „Se publică întâi biografia, care este mai redusă aici decât cea cunoscută, adică o scurtă biografie, după care se vor publica jurnalele lui Porumbescu, scrisorile și fotografiile“. Asta a fost ideea mea inițială. La urmă se va da o bibliografie și, bineînțeles, o cronologie, care de fapt este utilă pentru o astfel de carte.

În această carte, *Puneți un pahar cu vin și pentru mine* (2003), am adunat mai multe materiale despre Ciprian Porumbescu. Este prima carte a mea despre Ciprian Porumbescu, unde se publică jurnalele și scrisorile compozitorului. Citindu-i *Jurnalul*, citind scrisorile lui, scrisul lui, ne dăm seama de calitatea lui de prozator. Despre Ciprian ca poet nu putem vorbi încă, poate va veni și momentul acesta, dar este un foarte bun povestitor, are foarte mult nerv, fantezie și umor.

Cititorul va fi racordat cu un temperament modern, care știe să spună lucrurilor pe nume. Un om care iubește societatea, iubește prietenii, iubește viața, iubește paharul, fără ca din el să facă un cult. Doamne ferește! Or, știm bine, că la toate întrunirile studențești pe care el le organiza, mai mult de dragul câneului, tinerii iubeau să ciocnească un păhar, să cânte *Deșteaptă-te, române, Să ciocnim, Pe-al nostru steag, Tricolorul* ș.a. Aceste lucruri se întâmplau la Viena și Cernăuți. Acești băieți tineri și frumoși erau buni cântăreți, ei făceau întotdeauna o impresie bună. Ei atrăgeau publicul, știau să se dăruiască pentru un ideal și nu uitau totodată să se bucure de viață.

Iar acum despre carte. Bineînțeles, ea începe cu o biografie, cât s-a putut de scurtă, a acestei vieți a compozitorului, urmată de scrisori și jurnale care se întretaie. Apoi urmează o listă a celor două sute de compoziții despre care știm că au existat, unele publicate, altele nepublicate. Din păcate foarte multe încă necunoscute, adică inedite. Vom încerca să le tipărim, cât se va putea. Apoi sunt aici, în carte, materiale despre Ciprian, care sunt foarte interesante. Asta este ceea ce am vrut să spun despre cartea mea.

Despre dragostea mea pentru Ciprian Porumbescu aș mai adăuga câteva cuvinte. E semnificativ faptul că eu am trăit alături de bunica mea, care a fost sora lui și care m-a crescut până la vârsta de zece ani. Mama mea fiind doctoriță era ocupată, copiii, nepoții însă totdeauna stau pe lângă bunici. Bunica era pianistă, ea m-a învățat să cânt la pian. Bunica mi-a cântat compozițiile lui Ciprian Porumbescu și mi-a povestit foarte multe despre acestea. Mi-a povestit despre multe detalii de interpretare, de concepție a lucrărilor. Mi-a vorbit despre unele momente din viața compozitorului, despre faptul cum au fost gândite unele lucrări și multe altele. Din toate aceste amintiri ale mele, din toate aceste lucrări, s-a născut cartea despre care vorbim. Din documentele pe care le-am studiat cu foarte multă atenție și cu simțul răspunderii am încercat să redau în aceste trei lucrări ale mele rodul muncii și atmosferei spirituale care mi s-au transmis din familie și care au avut la timpul său rolul respectiv în viața și opera lui Ciprian

Emilia Porumbescu (Clodnițchi), mama compozitorului.

Porumbescu, dar și a părintelui său, preotul Iraclie Porumbescu. Acest prim prozator al Bucovinei s-a născut în 1823. Noi nu-l prea cunoaștem astăzi și nu-i cunoaștem nici scrierile așa cum s-ar cuveni. Opera i s-a publicat pentru prima

dată la trei ani după moartea lui, după aceea au mai fost și alte ediții. Pe la 1923 una și încă una la Cluj, la Editura Dacia, din care, bineînțeles, nu mai există exemplare. Intenția mea este să mă ocup acuma de opera lui Iraclie, dacă voi avea sănătate și putere.

Acum, când țin cartea mea în mână, mă gândesc că aș aduce-o la zi, poate voi mai avea posibilitatea. Vreau să menționez că am pus domnului Drăgușanul la dispoziție un număr mult mai mare de fotografii, cred că peste o sută șazecei. El m-a avertizat să-i trimit câte fotografii am, că toate vor intra în carte. Am alergat în stânga, în dreapta, am adunat, am copiat de pe unde am putut, din cărți, din reviste, am cheltuit și la urmă ne-am ales cu ce ne-am ales. Adică nu a publicat decât câteva fotografii din cele pe care i le-am pus la dispoziție. Să știți că m-am dus special la Viena pentru ca să aflu unde era clădirea în care dădea concerte Societatea „România Jună”. Aceasta este o specificare inedită. Clădirea se află în fața Bisericii Franciscanilor din Viena. Eu am intrat, am vorbit cu supraveghetorul clădirii, care mi-a spus că există documente din timpul când a activat „România Jună” la Viena. El mi-a spus că aici, în această clădire, Societatea „România Jună” își dădea balurile, organiza diferite festivități ale sale. În partea de sus a clădirii este un salon pe care l-am vizitat și unde cică se țineau concertele Societății.

I. L.: Să înțelegem că e vorba despre clădirea vechii universități din Viena?

N. C.: În cartea scoasă de Drăgușanul apare un fragment de fotografie cu vechea universitate din Viena, unde Ciprian Porumbescu audia cursurile de istoria muzicii cu Eduard Hanslick. Aici, în această clădire, în salonul de la etaj, se dădeau balurile „României June” și ale altor societăți studențești nemțești, nu numai cele ale Societății „România Jună”. Între lucrurile pe care Drăgușanul nu mi le-a publicat am și fotografia profesorului de cor Franz Krenn de la Conservatorul la care a învățat Ciprian Porumbescu. Franz Krenn conducea clasa de cor și totodată conducea corul din faimoasa Biserică Sfântul Mihail (Michaelerkirche) din Viena, care este vizavi de Burg, de Palatul Imperial. Această biserică are un turn care datează din 1250. Când am vizitat Viena am fost în această biserică, am fotografiat locul unde cânta corul. În această biserică Ciprian a condus corul pe timpul studenției sale. Franz Krenn văzând că el este un muzician perfect, îl lăsa să conducă în locul lui. La urmă profesorul Franz Krenn i-a dat un certificat care mărturisea despre priceperea lui Ciprian de a conduce un cor și priceperea sa de a compune pentru cor. Deci între fotografiile pe care i le-am dat lui Drăgușanul se află și cea a lui Franz Krenn, care are o poveste aparte.

I. L.: Vă rog din tot sufletul să o mărturișiți. Va fi o revelație pentru iubitorii de muzică și pentru cei ce se interesează de perioada vieneză din viața lui Ciprian Porumbescu.

N. C.: Sigur că dacă nu ar fi fost norocul întâmplării, nu aș fi găsit nici în ruptul capului fotografia lui Franz Krenn, să dai cu tunul. Am fost și la arhive și peste tot la Viena, nicăieri nu am dat peste fotografia lui Franz Krenn. Ei, întâmplarea face ca fiica mea să-mi încredințeze misiunea de a cumpăra două

bilete la un concert Sergiu Celibidache, la care dansa ținea numaidecât să mergem. Mi-a dat 100 de mărci și mi-a spus să mă descurc. Un bilet costa în jur de 50 de mărci. Acolo unde trebuia să achiziționez biletele pentru concert era o prăvălioară unde se vindeau discuri, cărți de muzică și bilete de concert. Lumea sta la coadă, unde m-am aliniat și eu. Între timp văd că dintr-un raft o carte stă să cadă. Și ce face o femeie ordonată, vrea să pună la loc cartea. Trag cartea și văd că este o carte despre Anton Bruckner, profesorul de armonie al lui Ciprian Porumbescu. N-am ezitat și am cumpărat-o. Când am întâlnit-o pe fiică-mea i-am spus: „Adio cu Celibidache!“, deoarece cartea costa 90 de mărci. Însă a dat Dumnezeu că am ajuns și la concert. Deci în această carte am și găsit fotografia lui Franz Krenn. Iată că așa a venit la mine și Franz Krenn. Sigur că până la urmă Drăgușanul n-a publicat fotografia lui Krenn.

I. L.: El n-a știut să valorifice acest document, n-a avut de unde să-i cunoască importanța.

N. C.: Da, i-au scăpat multe lucruri. Și atenția omului – este atâta cât ți-o dă Dumnezeu. Trist este că i-a scăpat faptul care denotă că între manuscrisul pe care-l avea de la mine bătut la mașină și, pe urmă, cel cules la calculator era o diferență. Manuscrisul meu bătut deja la calculator cuprindea *Jurnalul* lui Ciprian Porumbescu de la Cernăuți și Stupca, or manuscrisul după care editorul Drăgușanul a bătut din nou textul la mașină era al lui Leca Morariu, dăruit de doamna Olar de la Suceava, care se termina cu întoarcerea lui Ciprian la Stupca. Deci îmi lipsește în această carte, *Puneți un pahar cu vin și pentru mine*, cea mai fericită parte a existenței lui Ciprian, vara fierbinte din anul 1879.

I. L.: Dar manuscrisul s-a păstrat, nu-i așa? Deci se poate recupera ceea ce nu a intrat acum în carte.

N. C.: Da, manuscrisul este și sigur că se poate recupera ceea ce n-a intrat în cartea scoasă de Drăgușanul.

I. L.: Ceea ce ați reușit să faceți dumneavoastră pentru înveșnicirea numelui lui Ciprian Porumbescu este enorm, deci nu aveți nici un motiv să vă întristați pentru unele nereușite.

N. C.: Eu sunt o perfecționistă de felul meu. Mie-mi place să fac lucrul curat și cât se poate de perfect.

I. L.: Sunteți de școală veche, aveți alte cerințe față de ceea ce facem și cum facem, față de ceea ce realizăm.

N. C.: Da, sunt de școală veche și atunci când fac ceva trebuie să fie făcut cum se cade. Când scriu o scrisoare înseamnă că scriu o scrisoare, nu arunc acolo niște cuvinte alandala. Când fac ordine – fac ordine. Adică, nu că aș fi excesiv de ordonată, așa cum este partea ardelenească a familiei mele, eu am și ceva din sângele Porumbesților, însă ordinea îmi place.

Apropo, să invoc aici câte ceva din amintirile hazlii ale bunicii mele, pe care și mama mi le repeta adeseori. Cică Ciprian spunea câteodată, referindu-se

la sora sa Mărioara: „Nu o lăsați să facă ordine în hârtiile mele de pe masă“. Putea să facă ce vrea, dar ce era pe masă trebuia să rămână neatins, pentru că el știa ce și de unde să ia. Când i-a făcut odată ordine, el a spus în glumă că o croiește cu arcușul dacă mai face.

I. L.: Ați vorbit până acum despre cea de a treia carte a dumneavoastră și ultima despre Ciprian Porumbescu, pe care le-ați publicat până astăzi. V-aș ruga să spuneți câteva cuvinte și despre volumul *Scrisorile lui Iraclie Porumbescu* (1999).

N. C.: Da, am mai scos o carte, o culegere de scrisori de-ale lui Iraclie Porumbescu către familie, adică special pentru Mărioara, scrisori adresate Mărioarei și celui mai apropiat prieten al lui Ciprian, preotul Constantin Morariu. Aceste scrisori sunt extrase dintr-un maldăr imens de scrisori, cred că am vreo 300-400. Am ales pe cele mai semnificative și pe cele scrise în limba română.

I. L.: Iraclie Porumbescu scria și în limba germană. Au rămas scrisori scrise de el și în limba germană?

N. C.: Da, chiar și fiicei lui, Mărioara, îi scria uneori în limba germană. Sigur că cele mai multe scrisori sunt în limba română. Eu le-am extras, fiindcă am considerat întotdeauna și îl simt și astăzi ca unul din marii noștri povestitori. Când scrie în limba română, el scrie într-o limbă care se plasează, așa spune eu, între Creangă și Sadoveanu. E o limbă românească frumoasă, curgătoare, cu acele reveniri de fragmente de frază care se leagă pe câte o idee anterioară, ca și cum ai zice: „A, stai că-ți mai adaog ceva“ – și mai adaogă ceva și bagă ideea în aceeași frază. E așa cum povestește țăranul, e așa cum se povestea mai demult, cum povesteau și cronicarii. Între limba cronicarilor și felul cum vorbesc țăranii putem să-l situăm pe Iraclie Porumbescu. Dacă el s-ar fi născut în Moldova, dacă n-ar fi beneficiat de educația habsburgică, ar fi fost scutit de acele germanisme pe care le are în proza lui, când se adresează unui intelectual. Când îi scrie lui Constantin Morariu, de exemplu, mai putem înțelege, dar când îi scrie Mărioarei, e cu totul altceva.

I. L.: Oricum, trebuie să nu uităm că a fost secretar de redacție la ziarul „Bucovina“ al Hurmuzăkeștilor din Cernăuți. Și ce amintiri deapănă el despre acești boieri bucovineni de neuitat, ce amintiri ne lasă despre sosirea lui Aron Pumnul în Cernăuți!

N. C.: De aceea, dorința mea este să pot republica povestirile lui, amintirile lui, într-un volum aparte. Pentru că primul volum care a apărut după moartea lui Iraclie Porumbescu și care a ieșit sub oblăduirea lui Leonida Bodnărescu se bazează pe scrisorile dăruite acestuia spre publicare de către Iraclie Porumbescu. Acuma, între aceste scrisori pe care i le-a dat preotul, unele au fost deja publicate anterior prin reviste. Ar fi de dorit să mă documentez, să consult „Gazeta Transilvaniei“, „Albina“, pentru că acele scrisori, trimise de Iraclie la aceste publicații, sunt corectate (revăzute) de el însuși. Or, ceea ce i-a dat el lui Leonida Bodnărescu este manuscrisul original și s-ar putea întâmpla ca povestirea să fie îmbunătățită de către Iraclie chiar.

I. L.: Să știți că se întâmplă și viceversa. În Biblioteca Academiei Române am dat de niște scrisori ale lui Nicu Hurmuzaki, cel din urmă dintre frații Hurmuzaki din generația întâi, care a devenit ulterior membru de onoare al Academiei Române. Aceste scrisori sunt „îmbunătățite“ de către istoricii de mai târziu, care le-au redactat de fapt, ceea ce este un lucru inadmisibil, după părerea mea.

N. C.: Da, de aceea eu vreau să merg pe textul lui crud. Singurul lucru pe care aș vrea să-l fac, dacă e cazul, este să umblu puțin la verbe. Am observat că Iraclie a aflat despre existența perfectului simplu și-l folosea și acolo unde nu prinde. Bucovineanul nu-l utilizează de fapt. În Bucovina nu se folosește perfectul simplu în vorbirea orală. Aici mi-aș permite să-l înlocuiesc cu perfectul compus, de exemplu. Atât ce mi-aș permite să intervin în text. Altceva nimic. Nu știu dacă nu ar fi benefic să extrag informațiile adăugătoare referitoare la cele relatate anterior. El, ca povestitor, nu-și dădea seama că aceste informații adăugătoare îngreunează textul. S-apuca și dădea niște informații despre cele spuse mai înainte. E de văzut dacă nu ar fi bine să se dea un asterisc, o trimitere, și atunci textul ar avea de câștigat.

Vreau să-l readuc pe Iraclie în literatura care circulă, fiindcă el este unul dintre primii noștri scriitori. El poate fi comparat cu Creangă, cum am mai spus. Netrăind alături de Creangă în Moldova, el scrie aceste amintiri despre Bucovina, frumoasele povestiri cu filon folcloric, cum este cea cu Darie și altele, care sunt așa de curate, așa de fascinante.

I. L.: Dar despre poeziile pe care le-a scris, ce părere aveți?

N. C.: N-aș vrea să vorbesc despre poeziile lui. Sunt slabe și nu rezistă criticii. La vremea lor au fost bune pentru îmbărbătarea românilor, a fost ceva pentru suflet, din punct de vedere literar însă nu prea au valoare.

I. L.: Doamna Cionca, acum aș dori să reveniți la prietenia dintre Porumbescu și Bucevschi. A existat și o colaborare artistică între ei. Adevărat, nu atât de bogată, însă a existat, de altfel, cum și între Mihai Eminescu și Ciprian Porumbescu. Nu mai spun că descoperirea acestei din urmă colaborări vă aparține, atât dumneavoastră cât și muzicologului Viorel Cosma. Este vorba despre textul poeziei *Înger de pază*, care a fost reluat de compozitor la 22 octombrie 1880, pentru ca ulterior să apară, sub același titlu, o lucrare pentru cor bărbătesc, compusă de Ciprian Porumbescu. Cât privește colaborarea artistică dintre Ciprian și Epaminonda, despre ea aflăm tot din câteva rânduri ale corespondenței lui Porumbescu, care indică cu exactitate că o lucrare a lui, apărută în 1880, are coperta lucrată de Epaminonda Bucevschi. Lucrarea este intitulată *Zâna Dunării*. Pe coperta acestei lucrări este imprimată monograma comemorativă, plasată deasupra titlului compoziției și care ar putea să fie chiar monograma autorului, adică cea a pictorului Epaminonda Bucevschi.

N. C.: Da, a existat între ei o prietenie și o colaborare. Invoc aici o scrisoare a lui Ciprian, pe care am descoperit-o recent, lucrând la cartea mea, în care el spune: „Tablourile lui Bucevschi ce mi-au rămas la Brașov să le luați“.

Prin urmare, avea tablouri de Bucevschi. Iar scrisorile lui Alecu Hurmuzaki, nenea Ciprian le-a vândut. V-am mai spus, este vorba despre fratele mamei mele, care la un moment dat era muritor de foame, fiindcă pe el l-au lăsat fără pensie, fără nimic. Toate acestea se întâmplau în epoca comunistă. Bine că nu l-au băgat la închisoare, fiindcă el a fost secretarul lui Lucrețiu Pătrășcanu un timp. Ce s-a întâmplat cu Lucrețiu Pătrășcanu știm, nenea Ciprian însă nu a fost nici măcar membru de partid. El a fost luat ca secretar pentru ca să i se facă un cod al muncii. Când a căzut Lucrețiu Pătrășcanu, pe Ciprian Rațiu l-au dat afară pur și simplu. La vârsta lui de 50 și ceva de ani a rămas fără nimic. Și atunci el a vândut multe manuscrise Porumbescu, care au trecut prin moștenire de la Leca Morariu la el. Manuscrisele au trecut de la Mărioara Rațiu-Porumbescu la Leca Morariu și de la acesta la nenea Ciprian, unchiul meu. Și din ele el a trăit.

Din scrisori aflăm că Alecu Hurmuzaki se luptă cu Iraclie Porumbescu pentru ca acesta să intre în politică. Se cunoaște momentul din viața lui Iraclie Porumbescu când acesta a fost trimis ca preot la Boian pentru ca să liniștească spiritele agitate de acolo și să potolească prozelitismul catolic, incubat pentru moment în Boianul lui Neculce. Episcopul Eugen Hacman l-a trimis la Boian ca într-un surghiun.

Și acum, să încheiem acest episod cu una din cele mai nostime glume ale lui Iraclie Porumbescu, adresate lui Hacman. Abia numit, hirotonit fiind ca preot în comuna Șipote, el îi scrie episcopului următoarea scrisoare, citez din memorie: „Prea Sfinția Voastră, am nevoie de trei clopotari: unul să ție clopotnița, al doilea să tragă clopotul, al treilea să meargă pe dealuri să-mi adune enoriașii, că clopot nu-i“.

I. L.: Dacă veni vorba despre Șipote, poate ne spuneți câteva cuvinte și despre Carol Miculi, care știm că poposea în vacanța de vară la Iraclie Porumbescu, la Șipote. El venea din Lemberg (astăzi Lwov), unde avea postul de director al Conservatorului de acolo, pentru ca să se odihnească vara în Bucovina.

N. C.: Da, Carol Miculi poposea întâi în Cernăuți, la frații Hurmuzaki, mai bine zis în casa bătrânului Doxachi din Cernăuți. Pentru că Iraclie acolo l-a cunoscut, fiind după cum am mai spus secretar la ziarul „Bucovina“, pe care îl redactau frații Hurmuzaki. Și de aicea, cum spune povestea, pornea spre Șipote împreună cu pianul încărcat într-un car cu fân. Nu știu dacă am dreptate, dar eu văd mereu o imagine interesantă: o laviță (laiță se zice în Bucovina) pe care stă un preot tânăr și cineva de-ai casei, în cameră, lângă geamurile mici și la o pianină cântă cineva la lumina unei lumânări sau a unei lămpi de gaz. Așa văd eu imaginea. Și iarăși o afirmație de-a bunicii mele, când eu, fiind mică, nu vroiam să însușesc să scriu pe hârtie notele muzicale, când învățam să cânt la pian. Atunci ea mi-a spus: „Uite, să știi, că unchiul Ciprian nu știa să scrie literele când a învățat să scrie notele muzicale de la Carol Miculi. Acesta a și zis: hai să-l învăț notele muzicale“. Carol Miculi a văzut că el cântă perfect la vioara aceea cumpărată de tatăl său, din târg, la vârsta când Ciprian avea doar cinci ani. El cânta melodia *Măi ciobane de la oi* și alte cântece pe care le auzea la clacă. Imediat le prindea la ureche și le cânta. Atunci Miculi i-ar fi spus: „Tu nu vrei să le scriu eu pe note?“ La care Ciprian îi răspunse: „Dar ce-mi trebuie mie note, eu le am în cap“. Miculi ripostează: „Da, dar tu poți să le uiți, și-atuncea dacă

sunt scrise pe note, ele rămân acolo și le poți oricând vedea din nou“. Și Ciprian ar fi răspuns: „Dar tu nu ai în cap ceea ce este scris pe note?“ Și așa din vorbă în vorbă, din joacă în joacă, Miculi l-a învățat pe Ciprian să scrie notele muzicale: un cerculeț, un punct cu codiță, o aripioară, un bastonaș etc. Și-apoi copilul, mai târziu, de câte ori auzea un cântec și-l nota pe hârtie, într-un caietel aparte. Așa a învățat Ciprian notele muzicale.

I. L.: Doamna Cionca, când vorbeai despre cartea dumneavoastră *Puneți un pahar cu vin și pentru mine*, care s-a lansat în cadrul Salonului, ați amintit niște crâmpoie sau a fost o replică din sală, în tot cazul, ați reacționat prompt în ce privește referirea la Bertha Gorgon, dragostea cea mare a lui Ciprian Porumbescu. Poate ne spuneți câteva cuvinte în legătură cu această pasiune a compozitorului bucovinean.

N. C.: Da, Bertha Gorgon a fost o mare pasiune a lui Ciprian. Și vreau să adaog că Ciprian a meritat cu mult mai multă atenție din partea ei, decât a avut-o el. Vreau să spun că scrisorile Berthei către Ciprian, pe care le am în copie (originalele se află la Muzeul din Suceava), conțin foarte multe lucruri interesante și oarecum ciudate. Mă refer la atenția ei care ar fi trebuit să fie cu mult mai sporită față de ceea ce simțea Ciprian pentru ea. De exemplu, în prima scrisoare ea îi răspunde că nu poate să vină la o întâlnire din motivul că este ocupată la bucătărie. Banalitatea refuzului e vădită. Și aceasta, după ce s-au cunoscut și s-au plăcut, bineînțeles, reciproc. După vara aceea fierbinte a anului 1879, în care ea îi răspunde prin priviri și comportare la sentimentul nutrit de el, Ciprian pleacă la Viena. Iar când se întoarce din capitala muzicii, ea refuză să-l mai vadă, nu răspunde la scrisori și chiar îi comunică unei prietene comune a lor,

Bertha Gorgon

Lola Lichtenberger, următoarele: „Spune-i lui Ciprian că eu știu tot ce a făcut la Viena“, cică ar fi știut totul despre viața pe care a dus-o el la Viena. Sigur că nu se puteau aduce acuzații unui tânăr de 26 de ani pentru că el s-a distrat, a dansat în lipsa ei. Sunt niște acuzații neîntemeiate. În orice caz, după aceea urmează răceala dintre ei, părinții le interzic căsătoria. Ea repetă mereu prietenelor ei, în

aceeași formulă: Spune-i lui Ciprian să se liniștească, să se potolească, să mă uite, să se dedea muzicii lui, să renunțe la mine etc.

I. L.: Și asta se întâmpla în pofida faptului că Ciprian făcea muzică împreună cu tatăl ei, pastorul Gorgon, care nu-l agreea ca pe un viitor ginere, ci vedea în el doar un partener de seri muzicale. Ciudat lucru și acoperit de mister.

N. C.: Da, foarte interesant. Atunci când Bertha îi întoarce spatele, pastorul Gorgon vine la Stupca, le face o vizită și-l invită pe Ciprian la el, fiindcă nu putea fără muzică nici pastorul. El se bucura de vioara lui Ciprian. Cântau împreună sonate de Haydn și de Beethoven. Pastorul se bucura de Ciprian ca muzician, dar în același timp nu-l vroia de ginere, cum spuneai adineaori, fiindcă între timp el fusese în închisoare, era și arborosean. Arătase atâta patriotism românesc și se gândea bătrânul Gorgon cum să ia în familia sa de preot luteran pe acest român?! Și încă ceva, el aflase că în închisoare Ciprian a contractat tuberculoza de care suferea. Probabil s-o fi gândit: cum să-mi dau eu bobocul meu de fată după un bolnav. Deci, pe de-o parte el e român, pe de altă parte este și bolnav. Poate astea au fost gândurile care l-au stăpânit pe pastorul Gorgon, cine știe?...

I. L.: Să ne gândim la Mărioara care l-a îngrijit pe Ciprian cu devotament până în ultimele clipe. De ce n-ar fi putut face același lucru Bertha, care era sănătoasă și ar fi rezistat să-l îngrijească. Ciprian ar fi trăit poate mai mult, ar fi scris cu siguranță ceea ce n-a reușit să ne lase. Or, Mărioara era cu mult mai firavă decât Bertha și cu toate acestea a demonstrat un devotament față de fratele ei de neimaginat.

N. C.: Să vă mai spun că doamna Filia Popovici, Teofilia Popovici, pe care o avem în fotografie în cartea mea scoasă de Drăgușanul, îl adora pe Ciprian. Cânta cu el de multe ori, făcea muzică cu el în casa lui Mandicevski din Cernăuți. Ea era fiica aceluia preot bogat din Cernăuți, pe nume Popovici. Dacă s-ar fi însurat Ciprian cu ea, n-ar mai fi avut griji materiale, n-ar mai fi știut ce înseamnă să-ți agonisești pâinea de toate zilele, și-ar fi văzut doar de compozițiile sale.

I. L.: Bine, dragă doamnă Nina, dar poza cu Teofilia Popovici care a intrat în cartea dumneavoastră nu este altceva decât portretul Filiei Popovici pictat de Epaminonda Bucevski.

N. C.: Da, exact, domnul Drăgușanul a uitat să dea inscripția pe care am solicitat-o sub această poză. De altfel, Ciprian o numea în corespondența sa Boopis. Eu am tot căutat cine e această Boopis. După spusele lui nenea Ciprian, fratele mamei, Boopis ar fi o zeitățe neimportantă din mitologia greacă, care avea ochii mari și frumoși. Ciprian Porumbescu vorbește mereu despre ea în corespondența sa, dar nu cred că o iubea. El era pur și simplu sensibil la frumusețea feminină. Într-un fragment de jurnal Ciprian notează că Pridie, un prieten de-al lui, îl întreabă de ce nu se însoară cu Boopis? Prietenii au observat că exista o plăcere reciprocă între ei sau poate că chiar ea a transmis acest lucru prin Pridie.

Însă atunci când a fost întrebat, Ciprian a răspuns: „Asta nu se poate“. La mijloc era Bertha Gorgon. Mai târziu știm că Luția se însoară cu Teofilia Popovici. Din această căsătorie s-a născut acel Elie Luția, bine cunoscutul erou. Deci o familie frumoasă. Pe unul din Luția, Ciprian l-a cunoscut încă de la Serbarea de la Putna. El apare des în corespondența lui.

I. L.: Da, este cunoscut și Petre Luția, profesor de istoria artelor la Universitatea din Cernăuți, care este tot din această familie. El a scris două articole foarte frumoase despre viața și opera lui Epaminonda Bucevschi. Despre el amintește și Corneliu Gheorghian în cartea sa *Bucovina în pictură*, dedicată operei pictorului diecezan Epaminonda Anibal Bucevschi.

N. C.: O altă pasiune a lui a fost o tânără din Brașov, pentru care Ciprian s-a aprins ca o făclie. Într-o scrisoare de la Brașov este descris șocul întâlnirii copozitorului cu această tânără brașoveancă, pe care el o cunoștea bineînțeles. Ciprian a privit-o adânc în ochi și după aia i s-a făcut rău. Prietenul lui, Petrescu, care a scris prima biografie a compozitorului, îi zice: „Ce-i cu tine, prietene, du-te de te culcă, ești ca un mort“. Și asta premerge concertului pe care urma să-l dea. Înainte de concert, el a avut vreo câteva zile de criză. Compozitorul a fost o fire extrem de sensibilă și receptivă la frumusețea feminină. Acesta nu era un neajuns al lui. Însă dragostea vieții sale a rămas, după cum spuneam, Bertha Gorgon.

Din păcate, în această carte a mea despre Ciprian Porumbescu, *Puneți un pahar cu vin și pentru mine*, au apărut multe greșeli. La fel s-au strecurat greșeli și la copierea textului după traducerea lui Leca Morariu. De exemplu: „Călăresc singur cu trenul...“ Cu siguranță că ar fi trebuit să fie cuvântul „călătoresc“. Sau Storojești, în loc de Storojineț și altele de genul acesta. Doamna Maria Olar de la Suceava trebuia să țină seama de exactitatea textului lui Leca Morariu. În sfârșit, s-a făcut cum s-a făcut. Pentru cititor, cred eu, cartea aceasta este o realizare.

I. L.: Acuma, dacă mai doriți să comentați vreo poză dintre acelea care au intrat în această carte, v-aș ruga să spuneți câteva cuvinte despre vechea universitate din Viena, unde fotografia nu apare cu nici un fel de comentariu.

N. C.: Da, este vorba despre vechea universitate în care Ciprian audia cursurile lui Eduard Hanslick. Acesta îl critica pe Wagner la timpul său. Există

Scriitoarea Nina Cionca la Cernăuți.

o caricatură unde Wagner îl ține pe Hanslick în mână, iar în jurul lui se învârtă o puzderie întreagă de critici muzicali minori, care îl hărțuiesc pe uriașul Wagner. Ciprian Porumbescu îl adora pe Wagner. El notează undeva chiar că nu poate să doarmă după ce ascultă cutare sau cutare operă de Richard Wagner.

I. L.: Cât de frumos vorbește Ciprian și despre Strauss, despre orchestra fraților Strauss. El a audiat orchestra fraților Strauss nu o dată la Viena.

N. C.: Cu siguranță, el vorbește foarte frumos despre Johann Strauss și despre fratele acestuia, Eduard Strauss, Edy Strauss cum i se mai spunea. Să ne aducem aminte de documente, care spun că în 1880, la revelionul comunității românești din Viena, Eduard Strauss interpretează cu orchestra sa valsul *Camelii* de Ciprian Porumbescu.

Sunt niște pagini fermecătoare în *Jurnalul* lui Ciprian dedicate muzicienilor vienezii și, în special, vieții culturale și muzicale a acestui „oraș etern“ al muzicii.

I. L.: Doamnă Nina Cionca, acum, când ne apropiem de sfârșitul convorbirii noastre, țin să vă mulțumesc din suflet pentru amabilitatea dumneavoastră de a ne fi oaspetele revistei și pentru generozitatea de a ne fi comunicat atâtea lucruri interesante și necunoscute despre acel care a fost Ciprian Porumbescu – un adevărat vizionar al operetei românești – și care a rămas să strălucească mereu pe firmamentul muzicii românești ca un crai nou.

MIRCEA LUTIC, UN VERITABIL *HOMO ERUDITIONIS*

Nicolae Bilețchi

Chișinău

Poetul, publicistul și traducătorul Mircea Lutic (pseudonime: Mircea Glie, L. Mărăcină, L. Vătreanu, Savin Zinescu) s-a născut la 29 mai 1939 în comuna Iordănești, județul Storojineț din nordul Bucovinei, într-o familie de țărani cu frumoase tradiții culturale. După studiile din satul natal, își continuă învățătura la Liceul Pedagogic din Cernăuți (1953–1957) și la Facultatea de Istorie și Filologie a Universității din Chișinău (1959–1964). Activează mai întâi pe tărâm pedagogic, pentru ca, din 1965, să îmbrățișeze pentru totdeauna ziaristica. Din 1967 până în 2003 a fost secretar general de redacție la ziarul „Zorile Bucovinei” din Cernăuți, iar în prezent este angajat la ziarul „Concordia”, publicație a minorității naționale românești din Ucraina.

Publică versuri de prin 1962 în presa periodică din Moldova și Bucovina, în culegerile colective *Glasuri tinere* (Chișinău) și *Plaiul doinelor* (Ujgorod). Debutul editorial cu placheta de poezii *Baștina luminii* (Ujgorod, Editura Carpați) se produce în 1973, după care urmează culegerile de versuri *Fereastră de veghe* (Ujgorod, Editura Carpați, 1978), *Datul întru fință* (Cernăuți, Editura Prut, 2000), *Clipa de grație* (Iași, Editura Princeps Edit, 2005), *Înluminări în prour* (Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2005), edițiile bilingve (în traducere din românește în ucrainește de către Vitali Kolodii) *Noimă / Suti* (Cernăuți, Editura Misto) și *Ecou de foc / Vidlunya vogniu* (Kiev, Editura Redacției Principale Specializate pentru Editarea de Literatură în Limbile Minorităților Naționale din Ucraina, 2001) și ediția în limba ucraineană *Taemnycii pilyhrym/Peregrinul tainic* (Cernăuți, Editura Misto, 2002).

Ca publicist, a scris o serie de materiale privind istoria Bucovinei și destinul personalităților ei de valoare, ținând să cultive astfel dragostea cititorilor pentru acest ținut și să propage valorile genului care, sub pana lui, capătă diverse forme de manifestare: de la schița găzetărească până la studiul cu tentă eseistică sau articolul cu substrat critic.

În postura de traducător, a tălmăcit, mult și calitativ, din cei mai de seamă scriitori din spațiul ex-sovietic și de pe alte meridiane, contribuind la familiarizarea cititorilor cu valorile altor literaturi și la îmbogățirea pe această cale a limbii române: *Frații Karamazov* de F. Dostoievski, *Părinți și copii* de I. Turgheniev, *Soarta unui om* de M. Șolohov, *Brigantina* și *Cicloul* de O. Honcear, *Stolul de lebede* de V. Zemliak, *Jungla* de U. Sinclair ș. a.

Pentru merite deosebite în activitatea literară și pe tărâm obștesc a fost distins cu titlurile de laureat al Premiului Uniunii Scriitorilor din Moldova (1984), al Premiului Literar Internațional „Ivan Franko” (1995), al Premiilor Literare Regionale „Dmytro Zahul” (1999), „Mircea Sreinul” (2001) și „Isidor Vorobchievici” (2002), decorat cu Ordinul Național al României „Serviciul Credincios”, cu Diploma și Medalia Președintelui României (2000). E inclus în „Cartea de Aur a Ucrainei”.

A fi poet înseamnă a avea, pe lângă talent, și cunoștințe vaste din istoria și cultura poporului pe care îl reprezintă. Nu am afirma acest adevăr cu iz de truism, dacă el nu s-ar potrivi în mod deosebit anume Bucovinei, regiune care a avut tragicul destin de a trece din mână în mână, de a fi gravată de urmele diferitelor culturi, dacă aceste amprente, marcate de sentimentul tranziției perpetue, nu ar fi generat situația *rupturismului* în cultura băștinașilor. Avea în acest sens multă dreptate poetul Nicolae Dabija când afirma: „A avea talent e puțin pentru a fi poet în Bucovina cea plină de poezie...”

În Bucovina, pentru a fi poet, e nevoie de curaj. De mult curaj. Curajul de a scrie românește. Curajul de a vorbi românește. Curajul de a simți românește. Și a-i îmbărbăta și pe alții s-o facă.

A fi poet român în Bucovina înseamnă a avea destin [1]. Un destin care ar șterge urmele rupturismului și ar imprima scrisului o unică respirație de simțire și rostire românească.

Mircea Lutic are acest destin. Născut în ajunul invaziei totalitarismului peste cultura Bucovinei, el a avut șansa supraviețuirii oneste, grație rădăcinilor lui spirituale. Ca nepot al vestitului om de cultură Nicolae Lutic, membru pe viață al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, a reușit să preia de la el firul tradițiilor culturale de sorginte românească, ceea ce l-a apărât întrucâtva de pericolul rupturismului despre care vorbeam. Ca elev al școlii din satul natal a beneficiat de tutela spirituală a clericului Metodie Mânzac, viitor episcop al Bucovinei și personalitate culturală de vază în acest ținut, care a reușit să-i spulbere din conștiință multe din dogmele totalitariste cultivate de școală.

Având la rădăcina sufletului acești piloni culturali, Mircea Lutic s-a afirmat în cultura bucovineană aïdoma, să zicem, unui Alexandru Cosmescu în cultura basarabeană, poate nu chiar ca un „adevărat *monstrum eruditionis*” [2, p. 168], cum l-a caracterizat M. Cimpoi pe ultimul, ci ca un veritabil *homo eruditionis*, la sigur. Pentru el importă în primul rând faptul de cultură și apoi haina acestuia, fie ea poetică, fie publicistică. În creația sa vom distinge lesne și spiritul iluminist de talie asachiană, și vălul patriotic al pașoptiștilor, urmele cărora le adulmecă nu o dată în spațiul bucovinean, și influența oamenilor de cultură ecleziastică ce au lăsat pe fața ținutului amprente binefăcătoare. Aceasta dacă primim poezia lui Mircea Lutic prin prisma versurilor selectate de el pentru ultimele cărți – *Datul întru fîiță* (2000), *Clipa de grație* (2005), *Înluminări în prour* (2005) și demersul cultural prin prisma investigațiilor incluse în volumul *Colind prin zodii de cuvinte* (2005), care se prezintă ca o mărturie a căutărilor sale rodnice de-a lungul întregii activități de creație și care îl caracterizează plenar.

Analizată însă în plan evolutiv, creația de început a poetului poartă și regretabile urme de sociologism vulgar impuse de sistemul totalitar. În culegerea de debut *Băștina luminii* (1973) planează viziunea imnică ce ridică în slăvi „O

patrie cum alta nu-i pe pământ“, „Un partid – călăuză și gând“, „un popor – ocean de vigoare“, un scop suprem „comuna-n nimb de soare“ (*Inimi și scop*). Realizările omului în această atmosferă capătă dimensiuni de basm: „Noi transformăm în basm pământul“ (*Trec anii*), dar nu pot totuși depăși viziunea maniheică bazată pe antiteză: întuneric, când e vorba de trecut, și lumină, când scrie despre prezent: „Țăranii mei mai poartă încă / Amprenta biciului, adâncă, / Pe corpul lor, ca o sfidare / Adusă vremilor barbare. / Ei și-au cioplit în minte toate: Obidele nenumărate, / Insulte la orice pas – / O tinerețe de pripas. // De-atât ei știu să prețuiască / Această viață omenească, / Când ard sub grindă nestemate / Cu zeci și sute de carate. / Când zodia belșugului / Zorește-n urma plugului / Și când pe-al lor frumos destin / Ei sunt în veci de veci stăpâni“ (*Țăranii mei*).

E, fără îndoială, „estetica“ poeziei moștenită din primul deceniu postbelic, numit dogmatic, care, atestată de cercetătorul Adrian Dinu Rachieru în creația lui Mircea Lutic, e definită de el ca „ghetoul“ estetic, scutit de seisme sociale și, stârnind o visată beție a luminii, ar vrea să frângă „stâlpii furtunii“ [3, p. 158-259]. Să nu uităm, însă, că placheta lui Mircea Lutic a apărut cronologic nu în deceniul dogmatic, ci în 1973, când literatura basarabeană, recuperând eticul și sacrul, era în cea de-a treia perioadă a dezvoltării sale, aceea a reabilitării esteticului, punând astfel scriitorul bucovinean în delicata situație de sincronizare întârziată.

Impresia de întârziere corespunde, însă, adevărului doar parțial. Criticul Andrei Țurcanu a definit foarte just poezia de după cel de al doilea război mondial ca evoluând „de la dogmă la creativitate“ [4, p. 65]. La capitolul **creativitate**, foarte distinct și el în culegerea *Bastina luminii*, impresia de sincronizare întârziată dispăre, poetul mergând în pas cu realizările literaturii basarabene. Nu întâmplător, vorbind despre scriitorii din generația șaizeciștilor ca despre „cea mai sensibilă la păsurile și aspirațiile colectivității“, ca despre una care a făcut și face eforturi deosebite în scopul de a reazeza în drepturile lor firești subiectivitatea artistică („autoexprimarea“) și esteticul, adevărul și omenescul, de a regenera limbajele lirice și a stimula experimental novator“ [5, p. 9-11], criticul M. Dolgan îl include aici și pe Mircea Lutic.

Deși, cum am spus, anul debutului editorial al poetului coincide cu perioada dezmățului totalitarist, el a rămas, în cele mai bune versuri, credincios adevăratei misiuni a poeziei. Timpul în poezia lui Mircea Lutic nu este unul numai al liniștii, al bunăstării, al înaintării triumfaliste, cum căutau să-l prezinte făuritorii sistemului totalitar. El e unul și al larmei spirituale, al meditațiilor grave, al acțiunilor prudente, dar energice, întru afirmarea umanului. Spațiul, la rândul său, nu constituie doar o ilustrare a belșugului, prosperității și automulțumirii, el e totodată și unul al reflecțiilor dramatice, al situațiilor incerte, al unor intuiții nedezmințite. E adevărat, unele semne ale perioadei se resimt și printre rândurile inspirate, dar ele nu sunt definitorii.

În plan artistic poetul răzbate calea de la ritmarea incoloră la versuirea, fie și nu prea îndemânică, în stil popular, de tipul „Drumuit-am / Pe câmpie, / Dorul-dor mi-a dat tărie. / Drumuit-am, / drumuit... / Și cu dorul / m-am topit“ (*Dor*), de la vocabula coșbuciană împrumutată pe furiș, precum „Păsări cu penet de-azur, sticlind / În dese fulguri de nori, / Din depărtări solare se desprind / La zori. / Și cad pe-ntinsuri de cleștar și cresc, / Și rād, și plâng profund, în os – / Un ritual

de nuntă păsăresc, / Frumos“ (*Ritual*) la mersul mai pe croiul timpului despre care vorbește, ca aceasta: „Cuvântul, / Ce se naște din minciună, / E ca o plantă rea, / De mătrăgună. / Tu, care scrii / Din gând fără prihană, / Ferește-te / De slova - buruiană“ (*Cuvântul*).

Cea de a doua culegere de versuri, *Fereastră de veghe*, continuă căutările rodnice din prima plachetă. Poezii pornite din elanul triumfalist al perioadei privind partidul, poporul, conducătorul încă mai persistă și aici, dar ocupă de acum un spațiu cu mult mai restrâns și se resimt mai degrabă ca un apendice impus, decât ca un element de inspirație sinceră (*Octombrie, Partidul meu, Noi, comuniștii țării*). Poetul se simte acum mai identificat cu poezia, ceea ce îl face să renunțe la declarații gratuite, să se pronunțe în favoarea sentimentului neprefăcut. Cuvântul lui se vrea încolțit din glie, hrănit cu seva celor mai nobile pasiuni etice, crescute la lumina adevărului și echității: „Aș vrea să fiu așa precum nu sânt: Să am în loc de suflet poezie / Și poezie mintea mea să fie, / Și ultimul, și ultimul cuvânt... // Aș vrea să fiu așa precum nu sânt: / Un spic plâpând în holda poeziei... / Și după moarte fiul să mă știe / Într-o silabă de sonet răsfrânt“ (*Aș vrea să fiu*).

Timpul din poezia lui exprimă acum regrete pentru amprentele conciliatoare, de obidiență față de dogmă („Și azi îmi deplâng risipa / Anilor... / mă-nfior...“ (*Nimic mai plâpând decât clipa*). Spațiul își spune bucuria întregirii lui în parametrii lui Cronos („Sătucul meu, – o, vatră de minuni! / Tu ești veriga de oțel, ce vine / Să-mi lege pururi soarta de străbuni“ (*Azi versul meu răsună pentru tine*). Situată între aceste coordonate, *Fereastră de veghe* ia în dezbatere, la o nouă altitudine poetică, gravele probleme ce frământă societatea. E vorba de neliniștile cauzate de slăbirea interesului pentru istorie, de deteriorarea limbii și de dezumanizarea societății, dar și de atracția sporită a autorului pentru înnoirea limbajului artistic, care acum lasă impresia unei primeniri totale.

Sunt – și tematic, și artistic – semne evidente de aliniere a poetului bucovinean la căutările literaturii basarabene din perioada a treia de dezvoltare a ei, supranumită literatura *Ochiului al treilea*. E ochiul care privește și analizează lucrurile din interior, care surprinde înflorirea esteticului înlăuntrul prozaicului, e ochiul inimii care imprimă cuvântului valențe noi, căci, după o expresie a lui Garabet Ibrăileanu, „limba e mult mai săracă decât sufletul...“ [6, p. 88]. Eroul liric a resimțit acum ca un Hercule, eliberat, după cum spune mitologia, de cele douăsprezece munci ce trebuiau să-l doboare sau, – adus în realitatea poetului, – ca un om despovărat de vitregiile cultului personalității și chemat să-și dezlănțuie forțele creatoare într-un mediu diafan și într-un timp axat pe valori esențiale: „Nimicurile pier la o suflare / A timpului. În veci însă nu mor / Doar faptele temeinice, în care / Omniprezent e omul-creator / Și oaspete în sfere diafane / De vis aievea. Viu străluminat / De steaua existenței herculeane... / Și peste crugul lumii lunecat“ (*Și peste crugul lumii lunecat*).

Culegerea *Fereastră de veghe* mai conține un compartiment intitulat *Poezii pentru copii*, care are două misiuni bine definite – să convertească micul cititor spre poezia vieții și să amintească cititorului matur despre nevoia păstrării copilului din sine ca o posibilitate de regenerare a sufletului. Având la bază, cum ne spune și subtitlul compartimentului, subiecte folclorice, poeziile se caracterizează printr-un mesaj cognitiv bine conturat și printr-o formă artistică pe potrivă lui.

Copilul găsește în aceste poezii o realitate metamorfozată la scara percepției lui și o expresie poetică ajustată la nivelul accesibilității sale. Reproducem spre exemplificare doar o singură poezie: „În căscioara din grădină / Locuiește o jivină. / Și căscioara e peștriță, / Și jivina-i cu cornițe. / Căscioara-i fără ferești... / – Jivină, cum te numești? / Nu-s jivină ca oricare, / Ci-mi duc căsuța-n spinare. / Și de m-atingi la cornițe, / M-ascund repede-n căsuță. / Nu vă mai spun cum mă cheamă, / Că mă știți, de bună seamă“ (*Melcul*).

Scrise într-o perioadă de lăncezire a acestui gen fin de literatură, poeziile din compartimentul respectiv au fost, la timpul lor, – prin fondul bogat, prin forma aleasă, prin spiritul lor cognitiv și educativ profund uman – și rămân și azi de o reală actualitate.

La începutul mileniului trei Mircea Lutic publică două culegeri bilingve, avându-l în calitate de traducător pe poetul bucovinean de limbă ucraineană Vitali Kolodii – *Noimă* (2000) și *Ecou de foc* (2001). Întrucât aproape toate poeziile apărute în varianta bilingvă au fost extrase din culegerea personală a lui Mircea Lutic *Datul întru ființă* (2000), am găsit de cuviință să le analizăm când vom vorbi mai detaliat anume despre ea, ca despre una mai compactă și mai definitivă. Aici ne interesează doar scopul, așa-zis strategic, al ideii de publicație bilingvă.

Perioada restructurării gorbacioviste a scos la iveală idei mai înainte imposibile de discutat, ne-a îndemnat să regândim și să tratăm pe nou unele probleme considerate cunoscute. Printre acestea se cuvin amintite în primul rând cele ce țin de problema națională. Teritoriu cu adevărat multinațional, Bucovina se confruntă în mod deosebit cu astfel de probleme care, în timpul totalitarismului, erau încălcate conștient sau tratate cu premeditare inadecvat.

Ambii poeți – și cel de origine română, și cel de proveniență ucraineană – și-au dat seama că popoarele lor, conviețuind pe același teritoriu, nu se prea cunosc bine tocmai pentru că stau prea aproape „față către față“. O mărturisire a lui Vitali Kolodii e, în acest sens, concludentă: „Am descoperit, zice el, poezia lui Mircea Lutic într-un mod cu totul inopinat, cum se întâmplă – paradoxal, dar curent – în situațiile când te întâlnești cu cineva foarte des și, vorba nu știu cărui poet: «Față către față, fața nu se vede...». Cu atât mai mare mi-a fost, însă, bucuria, când, prin valurile cenușii ale cotidianului, mi s-a dezvăluit, la moment, universul poetic inedit al acestui confrate român, o lume zămisliță din dragoste pentru glia natală și pentru înaintași...“ [7, p. 11]. Concludentă e, tot în acest sens, și mărturisirea lui Mircea Lutic privitoare la traducerea de către Vitali Kolodii a *Luceafărului* lui M. Eminescu: „După aprecierea exegeților, constată el, această versiune constituie un strălucit exemplu de adaptare genetică, adică de traducere care păstrează atât primatul «mecanismului textual» (măsura, muzicalitatea, turnura lingvistică), cât și marea complexitate a aspectelor conținutistice – sociale, filosofice, intime“ [8, p. 197]. Cu această conștiință a lucrurilor Mircea Lutic a tradus, tot în ediție bilingvă, cartea lui V. Kolodii, *Lacrima de adio a dimineții* (2002).

Ideea care se desprinde din aceste culegeri bilingve e că o regiune în care conviețuiesc mai multe popoare poate evita divergențele etnice, etice și estetice numai atunci când toate naționalitățile respectă o reciprocitate onestă, numai când între ele există relații de prietenie neprefăcută, numai dând dovadă de

cunoștințe civice într-adevăr sincere și respectând un bilingvism cu adevărat armonios. Una din forțele eficiente care ar da posibilitatea ca aceste idealuri nobile să devină realitate e, în concepția poetului, literatura.

Ultima sa culegere de versuri *Datul întru ființă* pare a fi construită anume pe această concepție. În viziunea lui lumea contemporană apare așezată pe niște substrucții false: „S-a pervertit mașina de temelii a firii, / S-au dereglat sisteme de sus și până jos“. Vina pentru aceste lunecări de temelii morale o poartă, evident, sistemul totalitar, care ne-a gravat în suflet ideea că „Ne-am depărtat de-obârșii, nătângi în existență, / Ne-am străinit de Domnul, de rai și iconari. / Și ne iubim națiunea doar întru aparență, / Ba chiar pe-un blid de linte ne-o dăm, sau pe biștari“ (*Univers alterat [I]*).

Această resimțire a lumii nu-l demobilizează pe poet, ci, dimpotrivă, îl determină să-și înzecească puterile în lupta cu universul alterat. El are acum senzația că e un personaj mitologic în stare să pună lumea pe alte temelii materiale, etice și estetice: „Înveșmântat solar, omul s-a desprins din somnul nopții, / cu creștetul în al nouălea cer / și cu picioarele sprijinite de globul terestru: «Bună dimineața, Galaxie!»“ (*Bună dimineața, Galaxie!*). În momente de mare înălțare sufletească imaginea titanului în artă devine aproape întotdeauna inevitabilă. Să ne amintim în acest sens de coperta cărții poetului lituanian Eduardas Mejelaitis *Omul*, scrisă în perioada „dezghețului“ hrușciovist, care, în ton cu mesajul, reprezenta un bărbat herculean ținând pe palmele lui globul pământesc, ori de apariția aparent inopinată a lui Prometeu în literatura basarabeană din aceeași perioadă.

Astfel înțeles, eroul liric se vrea acum un restaurator de timpuri și spații în forme mitice, un răscoitor de destine umane în care s-ar vedea, restabilită, matricea spirituală a neamului: „Ard în mine focuri ancestrale. / Cu ecou de flăcări în pământ... // Timpul mă inundă, în cascadă, / Și prin mituri / Zilele-mi se cern. // Din eresuri viața mi se scurge, / Precum ploaia albă peste lut; / Depăn calea-mi de la început / Și-ngân viersul unei doine-ruge“ (*Noimă*).

În acest priplu de înnoire a omului, poetul manifestă diferite atitudini – de la discursul direct și rece la imaginea regizată de înțelepciune și bonomie, și de la parodia nevinovată, care repune lucrurile într-o ordine mai firească, la ironia incisivă care, când e cazul, le desființează: „Cu ateismul logodiți de mici, / Scuiptat-am sanctuarele obraznic / Și cu «ideea»-n praștină, la praznic, / Am demonstrat prin fața lui Ilici“ (*Semne din veac*); „Doamne, iartă-mă că parodiez realitățile Tale pămânești, / Dar, în esență, nu fac decât să dau ironice interpretări / Antidivinelor veleități ale spiritului precar, / Bântuit de ambiția pustiului / Și tăinuit în fibrele ființei semimoarte“ (*Rugăciune*).

Pe calea revenirii la realitatea normală, autorul se sprijină pe mit („și casa părintească e ca un topos mitic“), apelează la străbuni culturali („Taică Asachi, coborâm spre tine“), recurge la moștenirea eminesciană („Eminescu e virtutea neamului, / Eminescu e spadă și strănă“), fiind, totodată, și un *memento filipic* de tipul „Voi sunteți urmașii Romei?“. „Și-apoi ne spargem pieptul că suntem de sorginte / Aleasă, și-avem sânge de dac și de roman“.

Apreciem înalt acest apel al lui Mircea Lutic la matricea stilistică a neamului, ca modalitate de regenerare a omului din epoca posttotalitaristă, dar, credem, el nu e unicul remediu, cum pare a lăsa să se întrevadă poezia lui. S-ar cuveni aici

o încercare a lirei pe mai multe strune, și avem convingerea că, cu scurgerea timpului, poetul își va nuanța modul de abordare a problemelor și spectrul de modalități artistice.

Restabilirea valorilor materiale și spirituale străbune se soldează și cu o înnoire a limbajului. Stările antitetice de lucruri cu care poetul se întâlnește la fiecare pas au scos în prim-plan oximoronul („Și-academiile-s pline de celebrități inculte“; „Să fim nebăștinași la noi acasă“), au făcut cuvântul mai precis, uneori expresia dobândind chiar calități de proverb („Atâta timp cât ne-om iubi poporul / Vom fi nestrămutați cum e Carpatul!“; „Când vecinului groapă-i sapi, / Nu uita că ești muritor“) ori împrumutând acea stare numită de Nichita Stănescu *necuvânt*, la care poetul face trimiteri directe („O ancoră de aer îmi leagă de pământ / Corabia visării, de aur mișcător, / Și-un sentiment albastru, atotcuprinzător, / Plenar mă retranspune în stări de necuvânt“).

E adevărat, nu toate aceste căutări cunosc o realizare veritabilă, nu întotdeauna imaginea artistică acoperă mesajul propus, mai întâlnim poezii care nu reprezintă altceva decât o versificare ușoară, cum ar fi această rimare parcă euforică, dar de fapt euforică și eufrastică: „Revărs / fulguit / de / petale / Stârnește / zefirul / hoinar / Și / ninge / ușure / pe / vale / cu / umbre / de / chihlimbar“ (*Ninsoare*). Sunt niște cusururi caracteristice întregii poezii bucovinene, de care creația lui Mircea Lutic nu a putut scăpa, dar de care va trebui, totuși, să se debaraseze cu mai multă hotărâre.

Cu scurgerea timpului aprecierea prezentului prin confruntarea lui cu matricea spirituală a neamului devine o viziune primordială a scriitorului, manifestându-se și în activitatea obștească (președinte al Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu“) și în munca științifică (alcătuitor al *Micului dicționar al culturii românești din Bucovina* și al Programei cursului facultativ pentru clasele IX–XI, *Cultura românească în Bucovina*), și în calitatea sa de publicist reductabil (culegerea *Colind prin zodii de cuvinte*, Cernăuți, Editura Misto, 2005).

Ca președinte al Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu“ Mircea Lutic s-a manifestat prin studii, articole și cuvântări în favoarea limbii române, a alfabetului latin, a trecerii populației băștinașe din Bucovina de la predarea în școală în limba așa-zisă moldovenească la cea în limba română. Lecțiile trecutului Bucovinei, aduse de scriitor în sprijinul acțiunilor sale culturale, erau nu numai instructive și educative, ci și mobilizatoare. Activismul romantic al scriitorului se baza, în plan științific, pe suportul de natură iluministă al lecțiilor trecutului înmagazinate în *Mic dicționar al culturii românești din Bucovina* și în Programa cursului facultativ pentru clasele IX–XI, *Cultura românească în Bucovina*, care, după aprecierea cercetătorului Mircea Grigoroviță, constituie un „excepțional document cultural, de o mare semnificație patriotică“, o realizare „care scoate în evidență admirabila culturalitate a Bucovinei“ [9, p. 100–101].

Ca publicist, în tot ce a scris, – fie că analizează arta dansului popular bucovinean ca modalitate de deschidere a omului spre lume și a lumii răsfrântă în el, fie că pipăie posibilitățile latente ale instrumentelor populare „auzite“ doar de el, fie că evocă figurile marilor oameni de cultură care s-au născut sau au activat în ținut, cum ar fi Dosoftei Herescul, Silvestru Morariu-Andrievici, Aron Pumnul, Vasile Țintilă, Vladimir de Repeta, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Eusebie Popovici,

Nectarie Cotlarciuc, Dimitre Onciul – publicistul Mircea Lutic completează goluri, restabilește adevăruri, recompune din date răslețe tablouri integrale, aduce aminte, atrage atenția spre tot ce numim elemente culturale din Țara de Sus, care, adunate, s-ar putea constitui cum afirmă, pe bună dreptate, prefațatorul la *Colind prin zodii de cuvinte*, poetul Vasile Tărățeanu, „într-o adevărată istorie a culturii și civilizației românești din Bucovina, atât de necesară“ [10, p. 7]. Necesară în sensul că această istorie a culturii și civilizației românești din Bucovina a fost, în timpul totalitarismului, tăgăduită, chiar pusă la index. Să nu uităm că ziarul de limbă română „Bucovina Sovietică“, iar apoi și succesorul lui, „Zorile Bucovinei“, au fost obligate să susțină o rubrică permanentă, intitulată „Bucovina – pământ slav“, cu o orientare politică mai mult decât străvezie – de a pune la îndoială orice urme de cultură românească din ținut. Cartea *Colind prin zodii de cuvinte* e în acest sens o polemică foarte actuală și instructivă.

În toată creația sa, Mircea Lutic se prezintă ca un iscusit mânăitor al cuvântului, ca un dibaci răsplămăditor de forme artistice, ca un abil diriguitor al imaginilor poetice în drumul lor sinuos spre structurile arhitectonice bine articulate. Această șlefuire a cuvântului, această experimentare măiestrită a frazei e prezentă și în multiplele sale tălmăciri din operele de seamă ale scriitorilor lumii: *Frații Karamazov* de F. Dostoievski, *Părinți și copii* de I. Turgheniev, *Jungla* de U. Sinclair, *Cicloul* de O. Honcear ș. a.

De fapt, Mircea Lutic nu traduce, în sensul de transpunere fidelă a mesajului. El, după expresia lui Alexandru Cosmescu, face o versiune a sa a textului, prin care îl actualizează mai răspicat, îl localizează mai conturat, îi găsește formele de expresie mai adecvate ale limbii în care a fost transpus, fără, bineînțeles, a-l deteriora câtuși de puțin. Mircea Lutic, constată el, „nu caută simple corespondențe, fie și cât de reușite, care să ne comunice doar substanța semantică, imagistică sau stilistică a originalului, cum fac, în aproape zdrobitoarea lor majoritate, traducătorii de la noi, ci, însumându-și nu atât materialul propriu-zis, cât spiritul, tendința și poziția modelului său, întreprinde o proprie operă de reinvestigare a resurselor de limbă, de animare și reanimare a sensurilor și formelor acestor surse“ [11, p. 3].

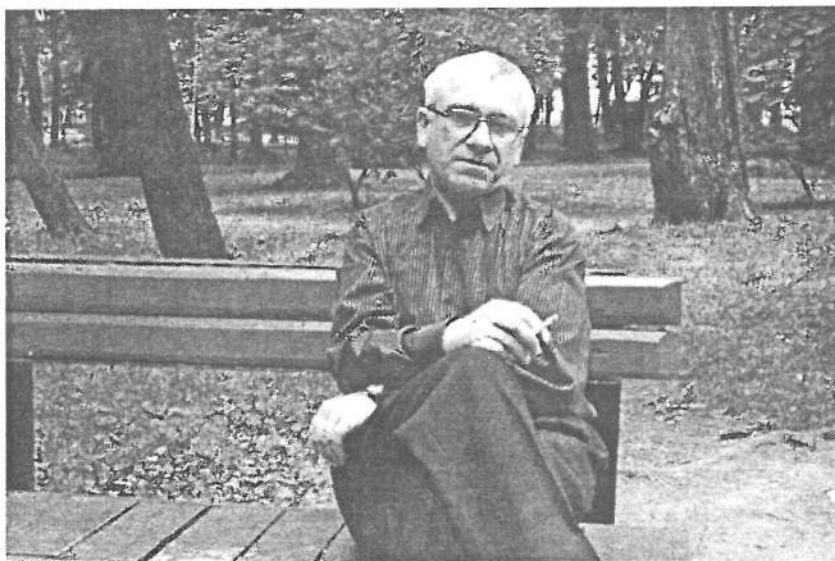
„Pompând, constata scriitorul elvețian de limbă franceză H. F. Amiel, îți aduci apă în fântâna ta“ [12, p. 118]. Și nu contează din ce locuri vine apa. Importă că vine la tine. Prin parafrazăre, am putea afirma: traducând din alte literaturi, indiferent de care țară acestea ar ține, îți sporești propria comoară artistică. Traducerile înfăptuite de Mircea Lutic au contribuit substanțial la îmbogățirea tezaurului literar național. Și ca mesaj uman. Și ca formă artistică profund națională. Dacă ținem cont de faptul că literatura română din Basarabia și Bucovina era, în perioada de după cel de al doilea război mondial, privată de tradiții, văzându-se nevoită să se dezvolte, cum constată Mihai Cimpoi, „pe cont propriu“ [2, p. 153–154], ne dăm bine seama că traducerea lui Mircea Lutic a constituit un laborator de creație cu ușile deschise pentru ambele zone artistice.

Poet de autentică valoare, publicist cu reale posibilități de ridicare a faptului ordinar de viață până la înălțimele filozofice și traducător cu serioase calități de apropiere a oamenilor și culturilor, Mircea Lutic și-a adus din plin aportul la maturizarea tuturor acestor domenii și la încercarea de sincronizare a lor cu cele din Țară.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Nicolae Dabija, *Poet în Bucovina*, în „Literatura și arta“, 1999, 17 iunie.
2. Mihai Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Chișinău, Editura Arc, 1996.
3. Adrian Dinu Rachieru, *Poeți din Bucovina*, Timișoara, Editura Helicon, 1996.
4. Andrei Țurcanu, *Poezia postbelică de la dogmă la creativitate*, în *Literatura română postbelică. Integrări, valorificări, reconsiderări*, Chișinău, Firma Editorial-Poligrafică, Tipografia Centrală, 1998.
5. Mihail Dolgan, *Iubire de metaforă*, o antologie a poezilor-absolvenți ai Universității de Stat din Moldova, în 2 volume, vol. I, Chișinău, Centrul Editorial al USM, 2001.
6. Garabet Ibrăileanu, *Studii literare*, București, 1962.
7. Kolodii, Vitali, *Troienit de cosmice petale...*, în „Molodyi bukovyneț“, Cernăuți, an. I, 1989, 22–28 mai.
8. Mircea Lutic, *Despre autor* (Proscialina slioză rancu / Lacrima de adio a dimineții). Traduceri din limba ucraineană de Mircea Lutic, Kiev, 2002.
9. Mircea Grigoroviță, *Cultura românească din Bucovina. Programa unui curs facultativ*, în „Revista de pedagogie“, București, 1994, nr. 5–7, p. 100–101.
10. Vasile Tărățeanu, *Colind prin zodii de cuvinte sau sentimentul plenitudinii*, în: Mircea Lutic, *Colind prin zodii de cuvinte*, prefață de V. Tărățeanu, Cernăuți, Editura Misto, 2005.
11. Alexandru Cosmescu, *O versiune a „Cicloului“*, în „Zorile Bucovinei“, 1991, 25 iulie.
12. Tudor Vianu, *Dicționar de maxime comentat*, București, Editura Științifică, 1962.

ILIE T. ZEGREA

Ilie T. Zegrea

Ilie Tudor Zegrea s-a născut la 3 iunie 1949, în satul Sinăuții de Jos, raionul Hliboca. În 1966 a absolvit Școala medie din Tereblecea, iar în 1979 – Facultatea de Filologie (secția limba și literatura română) a Universității de Stat din Cernăuți. A lucrat în redacțiile ziarului regional „Zorile Bucovinei” și a ziarului raional din Hliboca. Din 1977 lucrează în redacția emisiunilor radiofonice în limba română a Companiei Regionale de Stat Cernăuți pentru Radiodifuziune și Televiziune, iar din 1999 este șeful acestei redacții.

A debutat cu versuri în 1964 în presa din Chișinău. În 1977 publică volumul de versuri *Timpul ierbilor*, Editura Carpați, Ujgorod. Ulterior a mai publicat volumele: *Navigator în septembrie*, Editura Literatura Artistică, Chișinău, 1983; *Crinul îngândurat*, Editura Carpați, 1986; *Oglinda retrovizoare*, Editura Hyperion, Chișinău, 1991; *Singurătatea Apocalipsei*, Editura Eminescu, București, 1998; seria *Poeți români contemporani*, *La marginea nopții*, ediție bilingvă româno-ucraineană, Editura Misto, Cernăuți, 2004.

Grupaje de versuri ale poetului Ilie T. Zegrea au fost incluse în diverse antologii, inclusiv în culegerile *Molodaia Gvardia-86*, Editura Molodaia Gvardia, Moscova, 1987, și *Na nașii, na svoii zemli*, Kiev, 1995.

Este membru al Uniunii Scriitorilor din Ucraina, din România și din Republica Moldova, a fost vicepreședinte și președinte al Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu“ din regiunea Cernăuți (1990, 1994–1996), membru fondator și președinte al Reuniunii Scriitorilor Români din Cernăuți. În prezent, redactor-șef al revistei scriitorilor români din Cernăuți „Septentrion literar“.

A fost menționat cu mai multe premii literare din Ucraina, România și Moldova. În special, Medalia „Mihai Eminescu“ a Ministerului Culturii și Cultelor din România; Premiul „George Bacovia“ al revistei „Ateneu“ din Bacău; Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova; Premiul regional literar-artistic „D. Zagul“ din Cernăuți.

SCRISOARE

E inutilă ceața-n teiul-domn,
Frunza, oricum, are motiv să cadă,
Iar peste-o apă, picurând de somn,
Toamna trimite încă o iscodă.

Eu te aștept să vii cum ai promis,
O să privim amurguri infidele,
Te voi servi cu nuci, și-n paradisi
Ne-om strecura prin gardul de nuiete.

Explozii lente-n ramii de gutui
Pun filtre dulci luminilor discrete,
Nici nu-ți dai seama unde e sau nu-i
Tristețea ce ne fură azi, poete.

...Sufletul ierbii trece peste-oraș
și somnul iar din case ni-l alungă,
Toamna e un post-scriptum la răvaș
În care mă închin de viață lungă...

BALADĂ SENTIMENTALĂ

Să nu te miri de ce-am să-ți spun acum,
Dar sub mătasea ce se țese-n duzi
Tristețea-și vâra mâna cu parfum,
De la etajul opt tu n-o auzi.

Luna susține ierbile-n atac,
Transpiră zidul apărat de var,
În câmp face explozie un mac
Și-un greier deraiază un marfar.

Iar azi un trandafir mi-a declarat:
„Alungă îndoiala ce te frânge.
Roua spre ziuă a clarificat
Că avem aceeași grupă X de sânge“...

EȘAFODUL ÎNDUIOȘAT

Sângele meu înprospăta zăpada,
Ștergea ridurile eșafodului decapotabil,
Cu fața lipită de viață ca de un geam,
Vă iubeam și voi simțeați admirabil.

Până cădea grațioasa secure,
Goleam paharul mie lăsat în veci,
Și prin amintiri, ca într-o barcă amară,
Mai îndrăzneam să văd cum vii sau cum pleci.

Apoi dintr-o iarbă-nverzită laconic
Răsăreau cornițele mielului pe sub giulgi,
Umezind ca respirația icoanei
Dosarul poetului, plin de greieri și fulgi.

Nu știam ce trebuia să urmeze...
Adâncit într-un vis, o luam îndărăt
Tot pe urmele mele către pruncie,
Până dispăream în înprospătatul omăt...

* * *

Ninge în grabă pe calea ferată,
Fulgii se-aruncă sub trenul în mers...
Iarna e, Doamne, din nou disperată,
Bate la ușa acestui vers.

Undeva îngerii iarăși trișează,
Hrănind păuni sub o foaie de cort,
Și nu observă cum înserează
În ochii lumii chipul ce-l port.

Iar pe aproape, chiar foarte aproape,
Se vinde o țară cu tot cu prunci
Și tot omătul de-afară încape-n
„Quo vadis, Domine?“ rostit atunci...

DEZNĂDEJDEA SCRIBULUI

Totul părea foarte real și foarte convingător:
Masa de scris, mașina de tocat litere,
Degetul arătător pistolând tâmpla,
Trei crizanteme abia trăgându-și respirația
Prin fumul de țigară și aburul de alcool...

Dar ce să mai scrii despre masă,
Despre crizanteme. Despre fumul de țigară
Vă provoacă incurabilul cancer pulmonar
(să mulțumim bunului Dumnezeu că nu-l avem),
despre dragoste, plopi, lună ș.a.m.d., ș.a.m.d?...

Rămânea un singur lucru neverosimil,
Dar care s-a întâmplat:
Degetul pus la tâmplă a împuşcat...

ȘI EU PARCĂ NU AM FOST VIU NICIODATĂ

De-a lungul nostru, risipiți printre stații,
Bate vântul a câtorva generații

Și se umflă destinele, nu le înfoaie,
Grămădite apoi la-ntâmplare-n tramvaie.

Iar noaptea, de sub pielea unei biserici,
Ies îngerii noștri, și ei periferici,

Mișcându-și aripile-abia transparente
Prin scama erorii a trei continente.

Bate vântul a câtorva generații
Peste urmele noastre lăsate prin stații,

Unde Moartea dansează pe calea ferată.
Și eu parcă nu am fost viu niciodată...

RUGĂCIUNE ÎN PREZIUA APOCALIPSEI

Iartă-mi, Doamne, plânsul și pe acei ce te înjură,
Dar mai schimbă și Tu instrumentele de tortură.

Viața în noi e mai subțire ca respirația unei icoane
Și plouă în fiecare noapte cu mirese prin garnizoane.

Din hectarele ceții răsar numai păduri naufragiate,
Sub geamurile mileniului aburite de lașitate.

Cineva îmi toarce zilele și-mi amestecă, repezit,
Noapte și dimineață, papuci de casă și timp infinit...

În piața din mijlocul orașului un ins cu papion
Sărută ștreangul pregătit pentru François Villon

Și, în timp ce plâng pe umărul ghilotinei, cerându-i un sfat,
Veacul plânge cu capul pe genunchii mei, neajutorat...

Se face frig și încerc să mă învelesc cu ceva arătură...
Doamne, mai schimbă, dacă poți, instrumentele de tortură!..

CINA DE TAINĂ

...Dar și această iarnă în ediție de lux
va sfârși în băltoace grețoase,
chiar înainte de a doua venire a Mântuitorului...

Între timp,
Pe la intersecții de vânturi și vise,
Unde politica face trotuarul
Prin capitalele țărilor în tranziție,
Croindu-ne pe trup cămașa de forță a realității,
Cineva (poate eu, poate tu...)
Mai aruncă în gura locomotivei istoriei
Câte un braț de memorii...

Iată, unul a scos naiul la licitație,
Iar făptura altuia
Este chiar lipiciosul sărut al lui Iuda...

SUNT ARGUMENT AL MORȚII

Împotmolit în rujul amurgurilor bete,
Codificat de Moarte într-un picior de vers,
Las pâclele buimace de-or vrea să mă repete
Într-un oftat al Toamnei cu zâmbetul ei șters.

Căci vin zăpezi de-aiurea pe țărnelor ros de vise
În noaptea căptușită cu vin și lăutari,
Și creatorul, pașnic, chiar sforăie-n culise
Iar spectatorii urlă, dorind senzații tari.

Biserici pasc pe dealuri mesaje lungi de pace,
Târându-și umbra-n seară ca un deznodământ,
Noroiu-mi pupă mâna (sau poate se preface?)
Și sufletul harpei adie-a-ngrășământ.

Provinciile ceții trag vâsla prin doctrine
Sub stemele cârpite c-un fals, zis răsărit,
Și cum se scurge viața acestui veac prin mine,
Sunt argument al morții și-aproape fericit...

ȘTEFAN HOSTIUC

Ștefan Hostiuc

Poet și critic literar, născut la 30 decembrie 1951, în satul Mahala, raionul Noua Suliță, regiunea Cernăuți.

După absolvirea școlii medii din satul natal își continuă studiile la Facultatea de Filologie a Universității „Yu. Fedkovijci“ din Cernăuți. Își ia licența în 1976 și se angajează pentru început în calitate de crainic la postul de radio Ucraina Internațional, apoi devine lector la catedra de filologie română și clasică a Universității cernăuțene, de unde pleacă să-și facă doctoratul la Universitatea din București. În același timp lucrează ca redactor la revista „Glasul Bucovinei“.

Debutează editorial în 1996 cu placheta de versuri *Clepsidra reveriei*, apărută la Editura Alexandru cel Bun din Cernăuți, care include în paginile sale versurile scrise în mai bine de două decenii trecute de la debutul poetic ca atare.

În prefață la cartea de debut, prietenul său, poetul Arcadie Suceveanu, menționa că ea „pune în lumină puternica individualitate a unui spirit modern, care prin scrisul său mai recent se înscrie în mod hotărât în parametrii paradigmatici ai poeziei optzeciste“.

Nu demult, Ștefan Hostiuc i-a bucurat pe vechii săi admiratori de poezie, câștigându-și totodată alții noi, cu o carte de eseuri, un adevărat studiu despre poezia românească din Bucovina. E vorba de cartea *Scriitori români din nordul Bucovinei*, apărută la Editura Institutului Cultural Român.

Este membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova și din România, membru fondator al Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu“ din Cernăuți, membru al Societății Scriitorilor din Bucovina și membru al Reuniunii Scriitorilor Români din Cernăuți.

AUTOGRAF
pe *Clepsidra reveriei*

Primește,
distins cititor cu papion seniorial,
această clepsidră,
în care nisipul,
drămuț pentru toată lumea egal,
respectă
– încă respectă! –
bunele maniere,
de tipul
celor din ceruri capitonate cu aripi de îngeri
și ciucuri de demoni,
azi palide zdrențe,
acoperind boiul stelei
desprinse ast'noapte
din coasta de azur
a transcendenței.

Gleznele umede
ale copilului
clădind adineauri pe plajă
castele
încă păstrează
sub curelușa sandalei de baie
urme de scoici și nisip,
câteva firicele,
rămase oricum
în afara curgerii
teribil de implacabile,
vorba lumii,
a timpului,

undeva între
 imaginea cea mai reală posibil
 și cea comunicând clepsidric cu ea
 a Olimpului.

Bătrâne, deșteaptă-te,
 ochiul al treilea a îmbătrânit,
 ba a mai și făcut
 cataractă,

hèlas!
 demonii
 i-au devastat sfânta
 sfintelor,
(re)născocit de poeme,
 ești doar un pumn de nisip
 care sună o altă oră exactă,

o altă
 intrare
 în starea de plasmă
 a cuvintelor.

Chit că
 și chiciura-n huci
 se iubește, mai nou,
 ca-n telenovele,
 cu corcodușii,

chit că
 pisica literaturii
 se mai joacă sub masă,
 ca pe vremuri apuse,
 cu ghemul,

un *noisy boy*
 prea puțin pudibond
 procesează *on line*
 emergența brândușii,

corelându-i cerneala
 cu sfârcul
 ce promite să nască
 poemul.

POVESTE CU ROZĂTOARE
SCRISĂ ÎN TERMENII JOCULUI CU LABIRINTUL
PENTRU COPIII NEASCULTĂTORI AI LITERATURII TINERE
ȘI PENTRU CEI CE NU AU SOMN DIN CAUZA LOR

Dacă n-aș fi aici cel de acolo, cum aș putea să fiu acolo cel de aici? – zice ca într-un fel de iluminare șoarecele de bibliotecă, chițcăind – altă viață! – într-o pagină web, plin de iluzii frumoase ca un poet postmodern de intertextualitate.

Tu cine ești? Că eu sunt un șoarece-puzzle cu multiple soluții: mă asamblez după o anumită regulă, dar sunt fericit că asamblarea se poate face și în alte feluri; sar dintr-un loc în altul până mă văd împlinit.

Sunt un fel de iepure săritor, mă salt din condiția de rozătoare de labirint, de roade-coate, în condiția rozătoarei de deșert, că, în ultimă instanță, asta sunt: o rozătoare de deșert; deșertul mă-mplinește, vidul mă vârfuiește, cine altcineva ar putea să mă (re)dea mie însumi mai bine, cu vârf și îndesat? Sunt un dar al deșertului.

În drumul ei veșnic necunoscut, viața nu are noroc decât dacă-i iese moartea cu deșertul înainte.

Ce bine e să fii rozătoare de vârf, ce bine e să fii veveriță săltând din creangă în creangă, într-o lume de cetină, într-un cadru (în)cetinit. O lume cu mii de crengi și mii de vârfuri.

Dacă nu mi s-ar impune condiția de rozătoare, pentru că tot am coada lungă aș încerca travestiri mai fistichii; mi-ar place, de-o vorbă, să fiu zibelină, să port lavalieră albă, să înțeleg și eu, cum e să fii aristocrat într-o lume în care vârfurile comunică prin salturi și devorări, căci totul e calculat în constituția acestei jivine care escaladează prezentul fără să iasă afară din el.

Oricum, când va fi să fac un salt în clipa următoare, dacă veți fi atenți – și vă rog să nu-mi ieșiți din scorbura cuvântului, altfel mă supăr și nu vă zic povestea până la (gramatologica) urmă, că tot nu văd cum altfel aș fi în măsură s-o sfârșesc – s-ar putea să mai prindeți cu ochiul un capăt de coadă trăgând după sine timpul acestei mărturisiri. Iar dacă mă urmăriți în subteran sau în labirinturile din podul casei voastre părintești, veți fi martorii travaliului prețios al dinților de rozătoare snobă, ronțând chiar

resturile acestei secunde care încă nu s-a născut, dar despre care se vorbește deja ca despre o amintire. Așa grăit-a rozătoarea lumii ascunse (sieiși și celorlalți) către pisica literaturii tocmai în clipa când aceasta se pregătea să abandoneze pânda.

Ce va fi pus oare la cale misterioasa viețuitoare de s-a apucat să salte sprintenă și cu mare voioșie prin iarba mătăsoasă a dicționarului de retorică, făcând panaramă printre figurile de stil? Că, prinzând gust de literatură, s-a prostit de tot: trage de ea, trage tare, trage cu disperare, cu totul neinspirat, dar trage. Trage literatura de mână, o trage de poale, de pălărie, ca și cum ar trage de o imensă cereală putredă căreia dinții nu-i fac față.

Și dacă vede că nu iese nimic, înfometată de sens și însetată din fire, mușcă din ea însăși ca dintr-un ultim bob de mazăre și se bea pe ea însăși ca pe un izvor de bucurie.

Iluzia propriei suficiențe îi dă elan. Numai timpul se devoră cu atâta plăcere!

Începe de la coadă, după modelul șoarecelui de bibliotecă (ce-i drept, acesta începe de la coate, precum alte rozătoare, de la membrele posterioare), trece apoi la șira spinării, și ronțăie, ronțăie cu înfrigurare, vertebră după vertebră, cartilaj după cartilaj, până ajunge cu dinții din spate la dinții din față, iar cu dinții din față la grăuntele următoarei aventuri și tot așa, din mușcătură în mușcătură, arcuindu-se, înghesuindu-se, strângându-se, ajunge, îngheboșată, să se facă cerc.

Cercul se face punct, iar punctul naște virgula, dulcea codiță a literaturii, din care toată lumea mușcă înnebunită, într-o desfătare continuă.

În urieșeasca-i desfășurare, când absorbția de sine nu se mai sfârșește și autodevorarea devine un exercițiu obositor și tumele ieșirii din starea de labirint scot povestea din însăși condiția de literatură, sătulă de sine, minuscula ființă se dă de trei ori peste cap, ca-n basme, și – tot prin salt! – capătă chipul vesel de la începuturi.

Și lucrurile se limpezesc neașteptat de repede și drama identității se rezolvă în termeni domnești și povestea pare a fi gata să se sfârșească mulțumitor de bine, când, dintr-o dată, în nesăbuința firii rozătoare se deșteaptă ceva de genul șobolanului metafizic scăpat în libertate din infrastructura unui text prea puțin

inspirat care vine de-și bagă coada îmbârligată tocmai unde noi toți, chiar și pârdaunica rozătoare, ne așteptam mai puțin: în fabula noastră, și cei care o credeau deja terminată se pomenesc din nou prinși în exercițiul refacerii (ei) nesfârșite, pornind chiar din clipa de față.

Prindeți-o și e a voastră! Nu se lasă prinsă? Mai încercați o dată. Încă o dată. E prea lunecoasă? V-a scăpat din mâini? Nu i-ați prins secretul? Prindeți-i firul. Ascultați ce vă spun, că nu e o vorbă de clacă. Clipa e punctuală, punctul însă e mai puțin instantaneu. Să nu moară clipa, punctul, fire atemporală, secretă firul temporalității, codița care-l face virgulă. Ei, acum înțelegeți, dragi copii, sensul vânătoarei de minotauri și al constituției atât de bine calculate a rozătoarei din povestea aceasta sofisticată, care, fiind și stufoasă, e cu atât mai plecticoasă, cu cât mai greu e să-i prinzi firul fără început și fără sfârșit? Prindeți-i firul, că-i place să se joace cu voi de-a ascunselea. Cu-cu!

VASILE TĂRĂȚEANU

Poet, publicist, membru al Uniunii Scriitorilor din Ucraina, Republica Moldova și România, membru corespondent al Academiei Americano-Române de Știință și Arte, președinte al Fundației Culturale „Casa Limbii Române” din Cernăuți, președinte al senatului Uniunii Interregionale „Comunitatea românească din Ucraina”, fondator și redactor-șef al câtorva publicații periodice românești din nordul Bucovinei, deputat în Consiliul regional Cernăuți. Vicepreședinte al Congresului mondial al spiritualității românești.

Născut la 27 septembrie 1945, în satul Sinăuții de Jos, raionul Hliboca (Adâncata), regiunea Cernăuți.

Studii superioare: Facultatea de Litere a Universității din Cernăuți, 1972.

A debutat în 1962, editorial – în 1981.

Vasile Tărățeanu

CĂRȚI PUBLICATE: *Arpele ploii*, Editura Carpați, Ujgorod, 1981; *Dreptul la neliniște*, Editura Carpați, Ujgorod, 1984; *Linia vieții*, Editura Carpați, Ujgorod, 1988; *Teama de înstrăinare*, Editura Hiperion, 1990, Chișinău; *Litanii din Țara de Sus*, Editura Augusta, Timișoara, 1995; *Litanii*, Editura Bucovina, Iași, 1996; *Pământ în retragere*, Editura Augusta, Timișoara, 1999; *Și ne izbăvește pre noi*, Editura Helicon, 1999, Timișoara; *Iluzii și lanțuri*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2001; *Dinafară*, Editura Augusta, Timișoara, 2003; *Infern personal*, Editura Danaster, Iași, 2005; *Orizonturi decapitate*, Editura Augusta, Timișoara, 2005; *Crucificat pe harta țării*, Editura Semne, București, 2005.

A fost inclus cu poezii aparte sau cu grupaje întregi în peste 15 culegeri colective dintre care menționăm: *Antologia poeziei române* (Vid tystnadens bord), apărută la Stockholm, 1998, în limba suedeză; *Antologia poeziei patriotice*

românești; antologia *Poezia pădurii*, selecția antologică *Pagini lirice*, precum și în alte antologii de poezie apărute la Iași, București, Suceava, Chișinău, Cernăuți, sau în diverse reviste din Statele Unite ale Americii, Franța, Serbia, Albania etc.

Are grupaje de versuri traduse și publicate în limbile ucraineană, sârbă, engleză, franceză, suedeză, albaneză.

PREMII: La diverse festivaluri naționale și internaționale de poezie, pentru cărțile editate și pentru activitatea desfășurată în scopul promovării literaturii, limbii și culturii românești, în afara hotarelor actuale ale României a obținut peste 20 de premii literare. Printre acestea se numără: Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova pentru cartea de poezie *Dinafară*, 2003; Marele premiu pentru poezie „Sfântul Gheorghe“ la Festivalul Internațional de poezie „Drumuri de spice“, Uzdin, Serbia; Marele premiu „Nichita Stănescu“ al Ministerului Culturii și Academiei Române la Festivalul Internațional de poezie „Nichita Stănescu“, Ploiești, 1997; Premiul „Opera Omnia“ la același festival, anul 2001; Marele premiu al Academiei Orient-Occident pentru Arte al Festivalului Internațional „Noți de poezie de la Curtea de Argeș“, 2005, precum și premiile revistelor literare „Poesis“, „Ateneu“, „Convorbiri literare“, „Oglinda literară“ și altele.

SPERANȚA

Prin aer
prin apă
prin zid de cetate
ca firul
de iarbă

Speranța răzbate

În clipe
și-n ani
și-n felii de humă
spre țărni
de lumină

Speranța îndrumă

Tot ea-i
ce înalță
și face dreptate
unde nu
mai este

nici viață
nici moarte

PE ARENA VIEȚII

Doar implacabilul Cronos
fiul tău nebiruit de răutățile lumii
are șansa izbândeii totale

Numai el poate lucra în adânc
dând contur de neșters
Divinității Tale

Dacă tot m-ai făcut
după chipul și asemănarea ta
Doamne
lasă-mă să-mi duc până la capăt
lucrarea

Oricum va trebui să plec regretând
Muntele Marea

Dar cum rânduiala-Ți
nu poate fi încălcată
rogu-Te
lasă-mi măcar
conștiința împăcată

Cât mai încălzește Visul Speranța
Lasă-mă incorigibil să sper
răstignit precum aerul
între pământ și cer.
Că vedea-voi și ziua aceea,
când voi putea și eu să-ți cer
depășind răul,

înstrăinarea,
năpasta:

*„Acum slobozește Doamne
pe robul Tău
c-am văzut-o și pe asta!“*

MOTIVELE NEMÂNTUIRII NOASTRE

Ca un paingân negru Tristețea
își țese
plasa disperării în sufletele noastre
abia vizibilă cu ochiul liber și indiferent
al trecătorilor grăbiți întotdeauna și preocupați
și ei ca și noi
doar de probleme nu chiar strict personale,
or toate sunt teribil de concrete
și chiar de neamânat de pe o zi pe alta

Cum să treci
de pe un umăr pe altul
ceea ce nu-ți aparține.
Degeaba privim cu invidie
La casa la mașina sau la muierea aproapelui nostru

De ce ades îl invidiem
sau cel puțin dorim să avem și noi
tot ce are altul mai bun sau mai frumos decât noi.

Vai Doamne
și nimeni dintre noi
nu-și dorește sieși
necazul, durerile sau deznădejdea care-i sugrumă pe alții.

LOCUIREA ÎN VIS

La ruinare înceată
e trupul meu supus
pe un lest de vise
un Eu strivit, răpus

De propriile dorințe
mai mult chiar, umilit
cum să-l ridic, părinte
pe tronul-i hărăzit?

Cum să-i redau puterea
zidirea-i s-o-ntăresc
cu duhul tău cel veșnic
și har dumnezeiesc?

Cum să-l rup din gloata
ce-l umilește acum
căci nu e la începuturi
nici la sfârșit de drum

* * *

Sângerându-mi brațul
Inima cântul
Uitarea-mi încearcă
Dorul cuvântul

Și tu care-nalci
Des legământul
Surpă-ți în lacrimi
Durerea mormântul

* * *

Călăream un băț
sau o nuia
dându-le pinteni
ca la cai sadea

Ce mic eram
și lumea-ntreagă
a mea!

Trecut-au anii
în goană nebună
Moartea bunilor mei
datu-mi-au Viața
aceasta-n arvună

Ce lucruri mari
dorea gura mea să
vă spună.

Dar iată că toate
trec acum fără rost
Va mai ști cineva
ce-am vrut să fiu
și ce-am fost?

În umbra unei iluzii
îmi mai cat adăpost

ȚARA FAGILOR

Desfrunzind amintiri
Țara Fagilor renaște în muguri
aceleași dorinți
mlădițe noi
bâjbâind spre lumină
dinspre arbori părinți

tănuite poieni
lumișuri de basm
coclauri adânci
dealuri și văi
colțuri știrbite de stânci

urme de urși lupi flămânzi
populând văgăuni
punți peste ele brazi răsturnați
nord de furtuni

lumini și umbre
culori răsfârte în aprigi priviri
loc de cântec și dor ascunziș de haiduci
destănuite iubiri

aer pur amețind înălțimile
ape reci cristaline înfiorând adâncimile
răcoritoare adieri de legendă
în câte-or fi zările
numele tău arboros străjuind depărtările

tragic destin blestemat
încontinuu să îndure –

Detrunchierea –

nesfârșit de cruntă și dureroasă
secură

ÎNCĂ

Încă nu e totul pierdut
încă
Mai putem vedea
mai putem respira
Deși peste noi
Prăvălită-i o stâncă

Încă nu e totul pierdut
Încă
de există-un abis
mai există și-un vis
ca un arc
peste-o prăpastie
adâncă

Încă nu e totul pierdut
Încă

Printre nori
se deschide o poartă
larba rupe din piatră

Încă nu e totul pierdut
Încă

RUG FĂGĂDUIT

Lui I. Moise

Mai tare decât mine
umbra mea

se furișează
ca o fiară
(din)spre ultimul salt
mortal pentru ea
sau poate pentru mine
cel de azi
sau de mâine
când la Masa Umbrelor
nu voi fi decât
reversul umbrei mele
decapitate
după nevăzutele gratii
care zăbreli-vor
stele-n ferești

întrebându-mă uimite
– da tu cine ești?

un rug cu juvățul de fum
ca un fular după gât
sau umbra unui vis
ori nici atât?

CÂINE DE PAZĂ

Ca o molimă
înstrăinarea se înfige în oameni

Pierzându-mi răbdarea
până la urmă
o să-mi iau lumea în cap

sătul de prea multa omenie
a câinelui de pază
ce-am vrut să fiu

DINTR-O MIE ȘI UNA

Ori eu ori el,
vanzătorul de iluzii
deșarte
ziceau unii,

în clipa când erau
adeptii luptei
pe viață și moarte –

Sărmanul poet
neînțeleș și ostracizat
ca-n alte dăți

Știa că există
o singură șansă
dintr-o mie și una
de posibilități.

Și spera
că mersul în brânci
sau datul din coate

nu vor putea concura
nici o dată cu
mersul pe ape.

NU TRAGE, DOAMNE, PERDEAUA

În ceasul al doisprezecelea
ajuns, zic, har Ție, Doamne,
că ai lăsat întredeschise
ușile, Ușile Tale.
Nu știi ai făcut-o dinadins
fiindu-ți milă de mine, păcătosul.
Sau poate îmbătrânit fiind și tu de atâta trudă
până la urmă zadarnică
Îi fi uitat să le-nchizi
după Tine.

Așa o fi sau altfel
de unde să știu eu, păcătosul, cel care
de fiecare dată când aud
ușile, ușile
mă înfiorez ca un copil încrezător în basme.
Încât chiar și cu ochii închiși
aș putea să văd
cum prin crăpătura ușilor împărătești
dinspre altarul zilei
răzbate binefăcătoarea lumină
ce mă face să înțeleg că
nu tot ce-i sunet
poate fi și melodie armonioasă
chiar dacă se înscrie în concertul lumii,
că nu tot ce-i melodie
poate avea și ascultători preferați
în sufletul cărora să-și reverse unduirea,
că nu toată tăcerea-i de aur
că nu toate cuvintele trebuiesc rostite
oriunde și oricum...

O, Doamne,
nu trage perdeaua
mai lasă-mi o șansă,
poate singura în viața aceasta
ce ar trebui să-mi aparțină cu adevărat
mântuindu-mă

ușile, ușile...

NOTA DE PLATĂ

Sunt ultimul vânzător de speranțe
și aștept liniștit în banca-mi
porția de eternitate

la Masa Tăcerii

Aici nu noi vorbim
ci umbrele noastre se agită
în căutarea propriilor ființe
pierdute

Pe drumul unor Golgote
strict personale

Fiecare își duce cum poate
crucea mântuirii
în gând sau în spate

căci șansa răstignirii
nu o are oricine
atâta timp cât binele-i rău
și răul e-n bine

PARADOX

Două vești
Una rea
Și-alta bună

Vine mutul să le spună

Din atâtea
alte multe

Vine surdul să le-asculte

Veste bună, Veste rea
de la x de Nimenea

Cin' s-o spună, cin' s-audă
nu-i Hristos fără de Iudă

ÎN COBORÂRE

Sunt un civil neinstruit
Dom' general

Încurc dreapta cu stânga
și stânga cu dreapta
Fac roata-mprejur
și o iau într-o parte

Când mi se ordonă culcarea
stau drepti
dau onor
sincerității de a fi
precum sunt

Jumătate încă în aer
jumătate-n pământ

SIMION GOCIU

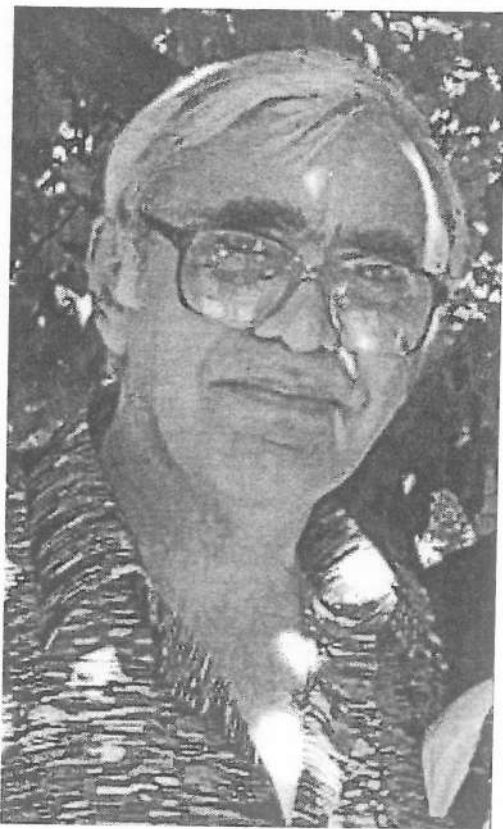
Născut la 1 septembrie 1948, în comuna Molnița, raionul Herța, regiunea Cernăuți, Ucraina.

După absolvirea Școlii de opt ani din Molnița (1955–1963) a urmat Școala medie din Horbova (1963–1966). În perioada anilor 1967–1972 și-a făcut studiile la Universitatea de Stat din Cernăuți, Facultatea de Filologie.

A lucrat în calitate de corespondent la ziarul regional „Zorile Bucovinei” (1972–1973); profesor de limba și literatura română la Școala medie din comuna Cupca, raionul Hliboca (1973–1978); director adjunct la Școala medie din comuna de baștină (1978–1985); corespondent la ziarul regional „Zorile Bucovinei” (1985–1992); redactor-șef al ziarului raional „Gazeta de Herța” (1992–1995); redactor-șef al săptămânalului republican „Concordia” (1995 – până în prezent).

A debutat în 1965, iar editorial, în 1984.

A publicat în revistele „Nistru”, „Moldova”, „Buletinul «Mihai Eminescu»”, „Orizontul”, „Zorile Bucovinei”, „Literatura și arta”, „Bucovina literară”, „Literatorul”, „Glasul Bucovinei”, „Septentrion literar”, „Concordia”, „Arcașul”, „Țara fagilor”, „Făgurel”, „Gazeta de Herța”, precum și în culegerile colective *Glasuri tinere*, Ujgorod, Editura Carpați, 1971; *Metafore românești din Bucovina de nord. Antologie*, vol. I, ediție îngrijită de Vasile Constantinescu și Ion Puha; vol. I, II, ediție îngrijită de Valeriu

Simion Gociu

Stancu, Iași, Editura Cronica, 1998, 2000; *Eterna iubire. Antologie*, București, Editura Biodova, 1999.

E prezent cu lucrări originale în *Abecedarul Serafimei Crigan* pentru școlile cu limba de predare română din Ucraina, Cernăuți, Editura Bukrek, 1997, 2001, 2002, 2003, 2004.

După prima carte de versuri, *Sărutul spicelor*, apărută la Editura Carpați, Ujgorod, în 1984, au urmat: *La țârmure de suflet*, versuri, Editura Carpați, Ujgorod, 1989; *Oul gastronomic*, epigrame și fabule, Editura Alexandru cel Bun, Cernăuți, 1998, cu o prefață de Vasile Tărățeanu; *Lacrima toamnei*, versuri, Editura Augusta, Timișoara, 1999, cu o prefață de Vasile Tărățeanu; *Dar cine ești tu?*, povestiri pentru copii, Editura Misto, Cernăuți, 1999; *Sincer vorbind*, eseuri, schițe, Editura Misto, Cernăuți, 2000, cu o postfață de Mircea Lutic; *Ambasadorul luminii*, versuri pentru copii, Editura Casa cărții (Bukrek), Cernăuți, 2004, și *Bună dimineața, septembrie*, Editura Misto, Cernăuți, 2005.

Este membru al Uniunii Naționale a Scriitorilor din Ucraina (1992), al Uniunii Scriitorilor din Moldova (1993), al Societății Scriitorilor Bucovineni (1995), al Reuniunii Scriitorilor Români din Cernăuți (1999) și al Uniunii Scriitorilor din România (1998).

CE GREU

Vestind întoarcerea mea
ziua-și va scoate la plimbare
taurul roșu
în coarne să-mi poarte
visul
ca pe un prunc

și păsările vor zbura
în jurul lui
hrănindu-i lumina cu
cântece
nemaiauzite până atunci

de izvoarele care
vor alerga desculțe
răcoarea să-mi dăruie

și teii vor tămâia cărarea
cu cea mai aleasă
dintre miresme
albine chemând
să-mi iasă în cale
cu plinul

fără a ști
ce greu e drumul
la întoarcere
eu învățându-l iar
de la început...

PASĂREA ÎNSEȘI

Nu m-am trezit eu
în cântecul ciocârliei
amiezile mele erau
pasărea înseși
cântând de uimire

și ploi de smarald
cădeau în neștire
iar eu în loc de gene
spice aveam
îngreuiate de rouă

și nici vis nu erau
sânzienele
ce-și scuturau
tămăduitoarea mireasmă
în aerul ce sprijinea
pe umerii săi
bolta de cântec
a cerului

laolaltă aici să încapă
toată suflarea
eu ocrotindu-i hotarele

CEL RĂSTIGNIT

Cel răstignit
în stropul de rouă
va fi al luminii

în care greieri
vor logodi steaua
cu cerul boltit
peste cântecul lor

și cine va ști
dacă mai e stropul
de rouă
sau lacrima miresei
înmugurind de speranțe...

BULETIN DE IDENTITATE

Dacă ar fi să-i cerem ierbii
buletinul de identitate

ce ne-ar prezenta
în afară de sentimentul
clorofilei ofensate
de imprudența noastră

iar pasărea s-ar simți
în colivie
departe de cerul înalt
și de libertatea zborului
cu cântecul
crucificat pe gratii...

ÎNTOTDEAUNA

Întotdeauna ceva
rămâne nerostit
ca aerul
prin care semințele zboară
între cer și țărână

căutând un loc al lor
sub soarele acesta
ce nu-mi aparține

iar cerul îmi zice
că sunt rătăcitul
purtând sub tălpi
cimitire întregi...

TEMPLU

Cobor din lacrima
ce-o ștergi
cu o floare de mirt

în care visu-i doar
refrenul luminii
ce mă înconjoară
ca pe un faun
pornit la vânătoria
de taine

fără a ști că dorința
îmi înflorește
poemul cu tine

și noi intrăm în crepuscul
ca într-un templu
de dor...

VOI TRĂI

Și chiar de nu voi fi rătăcind
în lanul de grâne
rostogolindu-mă ca niște vocale
în neant
cercând să populez alte hotare

totuna voi trăi calea
dintre sămânță și rod
arcuindu-mi sufletul
ca pe un curcubeu
răstignit
între două izvoare

înflorindu-mi cuvintele
în locul celor șapte culori

ca pe niște rugăciuni
din care să se-ntrupeze
poemul în care speranțele
nu vor mai fi răstignite
sub cerul păgân

ELENA MARIȚA

Născută în anul 1943, în nordul Basarabiei (s. Lopatnic, județul Edineț).

În anul 1965 absolvă Universitatea de Stat din Cernăuți.

Debutează editorial în anul 1971 (culegerea colectivă *Glasuri tinere*, Ujgorod).

Este traducătoarea plachetei de versuri *Pietroasa* a poetului de limbă ucraineană V. Vozniuk (Cernăuți, 2000).

În anul 2001, la Editura Augusta (Timișoara) îi apare placheta de versuri *Hotarul de foc*.

Elena Marița

DIN PLACHETA DE VERSURI ÎN CURS DE PREGĂTIRE *VISTIERIA TĂCERII*

PASĂRE

Iluzorie pasăre,
Osândită să vânturi nimicnicia,
Încotro ți-i zborul?
Și eu, cea mai naivă dintre naivi,
Unde mă duc?

Neant pâlând lângă geam,
În flacăra ta
Mistuie-mi crucea
Trupului meu obosit,
Cu lăncile aripilor tale
Apără-mă, dacă mai poți,
De dușmanii mei cei văzuți
Și de cei nevăzuți.

Umbră fugară a risipirii,
Ciugulește-mi din palmă
Tăcerea.

VINO

Zbor flământ,
Frământ de raze,
Ceruri verzi,
Miresme crude...
Cine să mă întrupeze
Din necine,
Din neunde?

Nu sunt eu care te chem.
Doar plutirea, doar înotul
Într-o mare mărmurită,
Flacăra din gura nopții –
Rugăciunea florii dalbe
Din salcâmii fără chip;

Nu sunt eu care te chem.
Poate razele neplânse,
Destrămarea sfintei stele
Preajma lunii, visul tern,
Poate geamătul, pustiul
Din porțițele deschise.

Nu sunt eu care te chem:
„Vino iar de mă-nfîripă
Cu surâsul tău etern!“

POEM

Surpă suflarea,
Lacrima, gândul,
Petecul de hârtie...

Rămâie
Printre salcâmi înfloriți
Răsăritul
Și surâsul măicuței
În veșnicie.

TE-NTOARCE

Din caierul lumii imens,
Din pietre, din flori,
Din răstoace,
Din iureșul fără de sens
Te toarce, Lumină, te toarce.

Cu firul fierbinte, subțire
Îmi deapănă-ncet, în neștire
Tăcute-ntâmplări tremurate
În care nu pot să mai plâng,
Măinile Tale-nghețate
La pieptul meu să le strâng.

Te toarce, Lumină, te toarce.
Din caierul lumii imens,
Prin fulgerul, tunetul care
Auzul și văzul le-au șters
În viața mea fără de sens
Te-ntoarce, Măicuțo, te-ntoarce.

DOR

Dacă tac și nu m-ai auzit încă
Înseamnă că nu am tăcut de-ajuns.
Căci tăcerea dezmărginire este,

Cutremurarea luminii
Izvorând din luceferi,
Rădăcină încinsă,
Sămânță sfâșiata de dor,
Mugure înveșmântat
În cămașă de mire,
Limbă de clopot înlănțuită —
Dulce osândă,
Cheie a Împărăției Cerești.

Dacă plâng și nu te-am înfiripat încă
Din lacrima mea
Înseamnă că nu am plâns de-ajuns.

26.08.2001

DĂ-MI APĂ VIE, DOAMNE

Dă-mi apă vie, Doamne
Să nu mai însetez.
Răsfărânge-mă cu neguri
Din cerul ne-nceput
În cumpănite ciuturi
Cu apă de băut.
Plutind în jos în miez
De-oglinzi să nu le sparg
Cu tânga, cu tăgada
Cu dorul de cel drag.

Dă-mi apă vie, Doamne,
Din sfântul Tău izvor
Cu surzii și ologii
Să beau, să fiu tămada
Prelinsă-n trupul lor.

FERICE DE VOI

Ferice de voi, Harponari de himere,
Tălăzuitori în Oceanul Luminii
Către „Țărmlul de dragoste“,
Către „Țărmlurile de suflet“.

Ferice de voi, îmblânzitorii
Oarbelor valuri, surdelor valuri
Pe care le duceți în cârcă.

Ferice, ferice de voi,
Harponari de himere,
Înverșunați navigatori
Către Țărmurile Fărădețarmure
Al Cuvântului.

(Al doilea salon de carte românească, Cernăuți, 27.09.2003)

PASĂREA CU PENET DE ARGINT

În crengile lunii se aude cântând
O pasăre cu penet de argint.
Zboară din stea în stea
Printre țării,
Apoi se ascunde vederii
În lacrima mea.

TIMP CÂȘTIGAT

Zinoviei F. Peniuc

Rodul ispitei zborului întârziat,
Timp câștigat dintr-un regat de tăcere.
Ce mă fac, Doamne, cu-atâta neant
Înveșmântat în durere?

Intru-n poem de parcă-aș intra
Într-un castel de zăpadă,
Într-un altar mie de lege oprit,
De parcă-aș intra în sfânta baladă
Baciul nuntit
Cu lumină divină să mă dezlege.

Din policioara cu Teodoreanu
Eminescu, Arghezi,
Blaga și Topârceanu,

Din pânze, acuarele, gravuri –
Mici farfurii zburătoare
Veșnicia a curs
Nepăsătoare
Către chipul de purpură al Lui Iisus.

Pe înserat
Mirii grădinii – liliicii în floare –
Cu voci candido, tremurătoare
Un „Aliluia“ I-au înălțat.
Undine, silfide, gnomi, spiriduși
Umblă tiptil printre uși,
Cu gesturi pioase I se închină:
„Mulțumim, Doamne,
Ne-am înfruptat din lumină“.

20.05.2001

POEM ȚINTUIT

În care viață, frate drag, mi-ai zis:
„Îți dăruie cerul țintuit cu stele?“
Eu viața mea de care m-am dezis
Am țintuit-o-n lacrimile mele.

Surp cu suflarea-nvolburata apă
Și tu-mi răσαι cărarea mea de dor.
Însângerând al cerului pridvor
Un pescăruș rănit amurgu-mi sapă.

Au înflorit de-a valma dulci dureri.
Salcâmi și tei – pădure suspendată –
Suavele mesaje de tăceri
Prin spații paralele mi le poartă.

În care Galaxie ploaia plânge?
La geamul cui se năruie tăcerea
Ce mi-o adun precum albina mierea,
Frate al meu întru cuvânt și sânge?
.....

În exaltare tânguiosul vântul
Cu sabia de-argint sau, poate, clipa
Mi-a retezat și țintuit cuvântul
Când mă căzneau să îi înalț aripa...

27.06.2004

PSALMUL TĂCERII

Tocmai acum
Când stoluri de fluturi
Însmărăldați
Îmi goleau de întuneric
Năstrapa inimii
Și degetele mele
Prinseră a săgeta
Cu jeturi de foc
Pajiștea însingurării;

Tocmai acum
Când speram
Să stârpesc cu privirea
Năpârca încolăcită-n cărare,
O supremă Tăcere
Capetele timpului
Mi le înnoadă.

Alfa și Omega –
Cele două aripi schingiuite,
Dureros de umane,
Dureros de cerești
Leagă însângeratul nod
În inima Lui Hristos.

Brațele mele
Se împreună în rugăciune.
Tac și contemplan
Imaginea îndumnezeită
Din lacrima prelinsă
În Nicăieri.

4. 09. 2003

TOAMNĂ

Timp în cădere, lumini foșnitoare –
Fulgeră frunzele pe lângă geam.
Curgerea clipei aprig mă doare
De parcă chiar eu m-aș desprinde din ram.

Lumânărico, nici jumătate
N-ai mai rămas, te topești fără urmă,
Clipele mele, împărate,
Laolaltă cu tine se curmă.

Tremuri în vânt de dureră prea multă,
De mila celei strivite sub vremi?
Cine îți vede? Cine-ți ascultă
Pălăitului luminii cu care mă chemi?

ECLIPSĂ DE TIMP

Fulgerată vigoare,
Obscurități afânate
Cu o vetustă unealtă,
Vechi amintiri spulberate,
Zdrobite sub teascu tăcerii...

Va fi încă-o zi?
Va fi mâine,
Timp roditor dăruit,
Sau numai eclipsă de timp,
Avalanșă de simțuri și vrere,
Timp secetos deraiat
De pe orbita-ndurării?

În ceruri o pasăre pieră
Precum pe o vatră-nghețată
Ultimul vreasc tăciunându-se.
Multiplicată Pieirea
Din miriade de cioburi
Risipite prin spații
Te paște.

Lacrimile adunate în palmă
Cine le va ciuguli?
Fugile tale de sine
Cum le vei ține în frâu,
Reptilă mereu înghițindu-te?

VAI, SUFLETE

Ce dalbă răzvrătire, ce spulber păgubos
De fluturi visători care își ard aripa
La torța primăverii când fulgii glorios
Mesajele ce îți zidesc în scrumuri clipa!

Nu, n-am râvnit nici lauri, nici avere,
Plăpândule, de schimnică te-am vrut,
Îngenuncheat să-mi storci din lacrimă himere,
Să te reverseși, din luturi în cerul ne-nceput.

Prin pulberea ninsorii nu mai auzi suspinul?
Sărmana Margareta a fost în zori ucisă.
Că-n scurt poemul vieții și-a înșelat destinul,
Uitată-i, pur și simplu, în culisă.

De ce să-ți smulgi călușul? Rămâi tăcut pe cruce,
Însângerații crini să ardă-n pumnii tăi.
Nu e prea mult, atât doar cât poți duce
Prin mâzga clocotindă de vipere și zmei.

DE CE M-AȘ PLÂNGE

În geamuri ritmic picurii de ploaie
Parcă ar bate cujele-n sicriu.
O nevăzută mână ramuri taie —
Scriu un cuvânt, îl șterg și iar îl scriu.

Îmbogățind iluzii cu splendoare
Bat câmpii și rămân mereu pe loc,
În mijlocul grădinii doldora de floare.
De ce m-aș plânge, Doamne, de noroc?

RUGĂ

(După *Rugăciunea împărătească*)

Părinte din ceruri, de-a pururi rămâi
În împărăția inimii mele.

Sfințește-mă, Doamne, cu numele Tău,
Voia Ta vrere să-mi fie.
Hrănește-mi flămândeale mele himere
Cu fărâmiturile care rămân
De la masa Cuvântului Tău,
Cu vinul vieții adapă-le.

Îndură-te, Bunule, și-mi iartă-ndrăzneala
Că fiică nevrednică, roabă a Ta mă chem.
Pune cuțitul și pâinea în mâna vrăjmașilor mei
Și pacea Ta dă-le-o, dar scoate-mă, Doamne,
Din bolgia inimii mele în care m-au aruncat.
Auzi-mă, Doamne, înnoadă fuceii luminii
Pe care i-am rupt cu păcatul
Și la Tine mă-nalță.

Și iarăși mă rog.
Din ispitele toate doar una mi-o lasă:
Mereu să Te caut regăsindu-Te pururi —
Crinul Luminii pre limba mea înflorit,
Smerit Mielușelul și Atotputernic Cuvântul
Sie-și spadă și scut.
Amin.

Tineri poeți bucovineni

DUMITRU MINTENCU

Născut la 29 octombrie 1976, în satul Voloca, raionul Hliboca, regiunea Cernăuți. După absolvirea școlii medii din satul natal, urmează Facultatea de Litere a Universității Naționale „Yu. Fedkovijci” din Cernăuți (1993–1998) și cursurile de masterat la Facultatea de Litere a Universității din București (1999–2000). Publică versuri în reviste și ziare raionale și regionale. Este laureatul ediției a III-a (XXIV) a Festivalului Internațional de Poezie „Nichita Stănescu” de la Sighetul Marmăției (1997).

Debut editorial – în placheta colectivă de versuri a membrilor Cenaclului literar studentesc „Mircea Streinul” *Mănăstire de cuvinte* (Hliboca, 1996). Este prezent în antologia și compendiul *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți, 1775–2000* de Grigore C. Bostan și Lora Bostan (Editura Alexandru cel Bun, Cernăuți, 2000).

A mai publicat cicluri de versuri în „Convorbiri literare”, „Bucovina literară”, „Literatura și arta”, „Basarabia” ș.a.

În anul 2003 la Editura Arc din Chișinău în colecția „Prima verba” i-a apărut cartea *Timpul tăindu-și nasturii de la cămașă*, bine primită de către critica literară.

În prezent este colaborator la săptămânalul „Concordia”, publicație destinată românilor din Ucraina.

Dumitru Mintencu

10 VARIAȚII ALE UNUI POEM SAU
ATRIBUTELE SINUCIGAȘULUI PE VIAȚĂ

* * *

Doamne
îți cer un mic concediu
din viață
pentru a scrie
poemul
care l-ar înduioșa pe...
satana

* * *

s-a pierdut un poem

căutați-l și reîntoarceți-l
de urgență

drept recompensă
se oferă atributele
sinucigașului
de-o viață

* * *

poemul ca existență
existența ca poem

între ele
ca - tu tu - ca
tu - ca ca - tu

veșnicul catutuca
naivul tucacatu...

* * *

niciodată
nu vei ocoli
fuga de tine
niciodată

auzi
niciodată
nu vei ocoli-o

chiar de stai și
dospești
în acest
poem căruia
chiar aici și acuma
îi pui punct

niciodată
nu vei ocoli
fuga de tine

* * *

poemul
ca un copil
care a făcut o șotie
și a fugit de acasă

dă-l dracului –
se aude un glas –
dă-l dracului!

pe cine?
copilul șotia
fuga casa
pe cine?
se pronunță
un alt glas

poemul
p-o-e-m-u-l –
îmi aud tăcerea

* * *

acest poem
ca o reflectare a
frumoasei tale tristeți
pe care
niciodată și niciunde
n-ai s-o vezi
în oglindă

* * *

oare de câte ori
ar trebui
să te sinucizi
ca acest poem
să semneze
cu adevăratul
tău nume
să te strige
cu propriul
tău nume

* * *

poemul
ca o infirmieră
pentru orașul
în convalescență
cu muritorii poeți
în rând la soclul vacant

poemul
ca o infirmieră
pentru vagabondul
ce-n fiecare noapte
își găsește culcuș
pe soclul vacant al
poeților muritori
din orașul
în convalescență

* * *

la ce bun
iarăși acest poem
care vă plictisește

la nebunie
cu variațiile sale
de o pretinsă mântuire
mare poem

la ce bun
atributele acestui
sinucigaș
pe viață
care vă plictisesc
la nebunie

la ce
b-u-n-ă v-i-a-ț-ă
b-u-n-ă m-o-a-r-t-e

* * *

în astă-noapte nu vom dormi
vom închide pleoapele doar
atât cât ai strivi
 evadarea
 fără sens din ziua

pe care încă n-ai inventat-o
pe care încă n-am inventat-o
pe care încă n-a inventat-o

ziua fără sens
 pe care încă încă
 și încă nimeni
n-a avut curajul de-a inventa-o
dar deja i-ai făcut foaie de drum...
în noapte

GHEORGHE UNGUREANU

Gheorghe Ungureanu

Născut la 22 februarie 1978, în satul Voloca, raionul Hliboca, regiunea Cernăuți. După absolvirea școlii medii din satul natal, urmează Facultatea de Litere a Universității Naționale „Yu. Fedkovijci” din Cernăuți, secția limba și literatura română (1995–2000). Publică versuri în reviste și ziare raionale și regionale.

Debut editorial – în placheta colectivă a membrilor Cenaclului literar studentesc „Mircea Streinul” *Mănăstire de cuvinte* (Hliboca, 1996). Versurile lui au fost incluse în antologia *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți, 1775–2000* de Grigore C. Bostan și Lora Bostan (Editura Alexandru cel Bun, Cernăuți, 2000).

A mai publicat cicluri de versuri în „Convorbiri literare”, „Bucovina literară”, „Glasul Bucovinei” etc.

LABIRINTUL UCIS

* * *

Poate m-ai văzut săptămâna trecută
plimbându-mă cu o roată zimțată
legată la gât
să știi că e prea leneșă
pentru a naște plimbări
altă dată să n-o iei în seamă
să te uiți mai bine la frânghia
care o ține de urechi
e mult mai harnică
și mai prietenoasă
și poate chiar
să te-ndrăgostești de ea
(merită acest lucru)
și poate chiar să te căsătorești cu ea
s-o săruți ca pe-o icoană
că cine știe poate cândva
îți va servi ca și mie în loc de glonte

* * *

Niciodată n-am băut o aspirină
când mă doare capul
îl trântesc de-o bucată de cărămidă
și-i spun să fie cuminte
ca o fată mare
să nu joace fotbal cu alte capete vecine
niciodată n-am băut o aspirină
știu doar că-i rotundă și bătrână
știu doar că a nimerit într-un accident
sau poate într-o încăierare
de la Podul Înalt
sau mai știu eu de unde
știu că deja e moartă

o trădează culoarea
și oricât de mult aş vrea
să-i fiu prieten
îi tai umbra în patru
și o împart la câini
unu doi trei patru...

* * *

Arată-mi și mie te rog
Cine e
a-a-a-a
Ha-Ha-Ha!!!
prietene
nu facem nici cât o para chioară
îți spun eu
am văzut-o ieri
cu un tip roșcat
treceau împreună
de la douăzeci la douăzeci și unu
îmbrățișându-se
din când în când
vomitând unul pe altul
încât ochii le săreau jos
ascunzându-se de-atâta rușine
sub măruntaiele unei perechi de ciorapi
care pușeau cu atâta dibăcie alături
ascultă aici
Ha-Ha-Ha!!!
treceau atât de încet
încât și embrionii înainte de moarte
au dovedit să le spună
că n-au nici un pic de omenie
ce?! O iubești?!
Ha-Ha-Ha!!!
te-am crezut de treabă
erai tu?
nu vorbi
tăiat în două?

* * *

Stai așa te rog stai așa
nemișcată
să-mi port creionul
pe tâmpla ta
să-ți îndrept puțin timpul
să-ți dau părul într-o parte

să-ți strivesc craniul
să-ți fac craniul neted ca oglinda
încât să pari nebună
chiar mai nebună ca mine
stai așa ți-am spus
stai așa
să-ți dreg vocea
să-ți scurtez limba
încât să pari mută
stai așa frumoaso
stai așa
să-ți îndoi spinarea
încât să pari bătrână
mai bătrână ca cerul
dar numai să pari
uite așa
gata ai scăpat
ești liberă
chiar foarte liberă
poți să te plimbi de-acum
pe la colțuri de săptămânale
dar nu cred că cineva
văzându-ți libertatea
va vorbi despre tine
astăzi toți vorbesc
despre pulpe goale și afaceri
poate cândva la un sfârșit de beție
adăpându-te cu fum de țigară
vreo doi-trei vagabonzi
te vor trânti pe-o masă de lemn
și-ți vor lăuda ironic trupul
râzând și căutând prin buzunare
pachetul cu țigări și niște bani
pentru a-ți stinge râsul
într-un alt pahar

* * *

De mult n-am răs împreună
pribeagule
te uiți la mine
ca la o bucată de fier uzat
și-ți ascunzi rușinea
în gulerul cămeșii
fie-ți milă de prietenia noastră
hai să născocim un nou fel de răs
unul anormal

poate chiar și plin de rugină
cu lacrimi
cu sânge și blesteme
hai din nou să arestăm
niște castraveți
de prin grădinile vecinilor
mult mai bogați ca noi
hai să mai vizităm o domnișoară
doar una
una la doi
hai să ne cârpim buzele
unul altuia
după o bătaie de scurtă durată
hai mai repede că ne apucă noaptea
și cine știe când ne vom mai întâlni
tot aici în acest poem

* * *

Dacă mi-i spune într-o zi
că-s prea tânăr și nu știu ce vorbesc
ți-oi pune drumul în spate
și-ți voi spune că ești prea bătrân
să-l poți măsura cu ochii
iar acum lasă-mă să vorbesc puțin cu tălpile mele
și să le trag o bătaie că te-au ascultat
și au stricat somnul bețivilor din stradă
puteau doar în liniște să stea cu burta în sus
în vreo baltă rece și murdară
să-și potolească foamea

* * *

N-am fost mâncat niciodată de atâta zgomot
chiar și tăcerea care stătea alături de mine
și scria poezie cu nemiluita
trântea cu pumnii în aer
și țipa de fiecare dată
când îi venea ceva bun în cap
mă durea chiar și părul
și când încerca să caște botul
pentru a naște o nouă formulă de singurătate
o apucam de limbă trăgând-o fără milă
scoțând astfel kilometri de limbă
cu care puteam hrăni o bună parte
din locuitorii iadului
însă ea mă privea și plângea
ca o văduvă la mormânt

și mă ruga s-o las în pace
să-și termine blestemul
promițându-mi nopți de dragoste
cărți de poezie
am lăsat-o dar știam că minte
și pentru întâia oară mi-a fost frică de tăcere

* * *

Noaptea mușcă și din cele
câteva felinare
ce ne-au mai rămas
mișcă-te striga baba cu un dinte
mișcă-te urlau liliecii de prin clopotnițe
mișcă-te cântau mașinile
stând cu botul pe labe
noaptea mușcă și din cele câteva
felinare ce ne-au mai rămas
dacă nu ne-am mișca deloc
și dacă n-am mișca nimic
deloc
atunci ce fel de proză scurtă
am putea scrie pe garduri
pe ziduri pe străzi pe bălți
noaptea mușcă
și din cele câteva felinare
ce ne-au mai rămas
să ne mișcăm
câtuși de puțin
dar să ne mișcăm
să nu facem globul de rușine
e prea scurtă această noapte
e prea scurtă
ca să ne lungim umbrele
pe casele vecinilor
e prea scurtă

* * *

Vă rog să intrați
să vă lăsați încălțăminteafără
în ploaie
vă rog să intrați
dar să vă lăsați
capeteleafără în ploaie
aici va fi o serată
de oameni proști

cu fete dezbrăcate
și moșnegi băloși
vă rog să intrați
vă rog și să vă lăsați
trupul afară în ploaie
aici va fi o serată
de oameni proști
fără trup
va fi o serată vă spun
poate chiar și un cenaclu literar
dar nu uitați să rămâneți afară
în ploaie
să vă spele Dumnezeu zilele
ce v-au mai rămas
vă rog intrați
serviți o bucată de pâine uscată
e de folos pentru ce-ați lăsat afară
în ploaie
serata următoare
sau poate chiar și un cenaclu literar
va avea loc doar peste...
cine știe când

* * *

Vasăzică ai dovedit deja
să-mi numeri cei câțiva pași
ce i-am lăsat în urma ta
nici eu nu-s pentru poezie
cum nici tu nu ești
pentru vânătoria de țânțari
nici eu nu-s pentru poezia ta
cum nici tu pentru bieții țânțarii mei
ne-am întâlnit aici doar
pentru a naște o sărmană seară de beție
(sau numește-o cum vrei
eu nu-ți pot propune
nici măcar o bere una mică
nemaivorbind de micile noastre intrigi
sunt cerșetor astăzi)
mă învățase bunica să nu fur
să nu ridic fusta în sus la nici o fată
să nu mă uit chiorăș la vitrine
să nuucid
să nu mint
că-mi va tăia popa limba
dar azi când mâna ta

mă cere prieten
eu nu-ți pot propune
nici măcar o bere
una mică
nemaivorbind de micile noastre intrigi
atât pentru această clipă
doar atât

* * *

Dacă-mi permiți
te-aș servi cu două palme
peste ceafă
sau să ți le împrumut
(dacă voi avea nevoie)
și hai să ne plimbăm
printre grămezile cu gunoi
poate de undeva va răsări
un cap de găină
și vom putea merge și noi
la vreo sărbătoare
dacă nu măcar să ne plimbăm
într-o zi așa frumoasă
cu nori grași și străzi nemăturate
poate ne vom lua la trântă
și vom vedea a cui haine
sunt mai bune pentru spălat
că nu în fiecare zi
putem mângâia singurătatea
sărmana și ea nu în fiecare zi
poate fi singură
vinovați suntem noi
vinovații

* * *

Oare ce-a mai rămas
din frământările de-aseară
doar o farfurie cu timp fiert
vărsat din neatenție
peste întunericul naiv
picurat în oglindă
suntem vinovați amândoi
cum toți sunt vinovați câte doi
tu pentru că ești bolnav de... de...
de nu știu ce
eu pentru că-s leneș
și n-am timp să-ți trag un pumn

peste dinții galbeni și puturoși
suntem vinovați și atât
dar liniștește-te
liniștește-te te rog
acum aici
nu trebuia să-ți faci iluzii
nu ajută la nimic
nu trebuia să joci tenis cu soarele
ș-apoi să-l înjuri că-i prea murdar și greu
și ți-a rupt două degete la picior
nu trebuia să apuci de coadă
cometa sfârșitului de secol XX
și s-o trănțești cu fruntea
de torțile cerului
încercând să-l mănii pe Dumnezeu
dar bine că ți-a fost rușine
să trezești din somn
un Om atât de veșnic...
o veșnicie atât de Om
cât cine știe ce s-ar mai fi putut întâmpla
cu poemul meu
cu poemul tău

* * *

Era de-ajuns să-mi arunci
o picătură de singurătate
în acest poem
și nimeni nu mai îndrăznește
să ne întrerupă privirile
ai greșit cerule
ai greșit de astă dată
de-acum îți poți inhăma sfinții
și să fugi să fugi
să te-ascunzi printre balele-nterupte
ale soarelui
adio
pe curând...
de-o săptămână
adun bucăți de ploaie
le-arunc pe podea
și-ncep să le strivesc cu ochii
cu părul cu dinții cu pumnul
cu patul! cu ușa! cu strada!
cu codrul! cu munții! cu apa!
cu...!!! cu...!!!
Auzi nu mai plânge

te rog nu mai plânge
coboară aici
o țigară?
a-a-a-a
nu fumezi
atunci am să fumez singur
așază-te doar lângă mine
să mai vorbim puțin
despre poezie

* * *

Și-apoi copile
încetează a ne blestema
auzi nenorocitele
pui de uroi* ce ești
încetează a ne blestema
ne-am aruncat și dinții afară
ca să scapi de noi
am rămas fără oase
dar ce mai vorbă
eu fără mine am rămas
chiștocule urinat de sfinți
hai lasă-mă în pace
nu-mi tot scuipa-n umbră
e ultimul meu poem
închinat... cui?
tot ție
nemărginire întreruptă de câini
te rog (până când) copile
încetează a ne blestema
sunt trist sunt beat astăzi
Co-pi-la-șu-le-e-e-e-e-e!!!
Boule!!!
Îți trag un șut din universul ăsta
întâi să mori
și-apoi să-nvii
și numai după aceea
te vom putea roade
(pe-ascuns dacă vrei)
ca pe-un chibrit
ca pe-un os
mai bine zis

* Nou-născut ucis de mamă (regionalism – n.a.).

* * *

Câtă iarbă și-a aruncat sudoarea
în tălpile mele
astăzi frații mei
câți ați mai rămas
intrați în buzunarele mele
și împărțiți biata fărâmitură de pâine
în așa fel ca să vă ajungă la toți
să nu muriți prea tineri
pentru că astăzi
vă voi lega unul de altul
vă voi scoate ochii
și-o să vă târâi la prima liturghie
din această zi
și voi frații mei
câți ați mai rămas
pentru aceste buzunare ale mele
roase de-o fărâmitură de pâine
să stați drepți în fața lui Dumnezeu
pentru ca să vă poată vedea
mai bine sărutul
căci cine știe poate voi avea nevoie de voi
să mă ajutați
să prind moartea de coarne
s-o înham
și să trag o brazdă în jurul raiului
iar peste câteva mii de ani
tot cu ajutorul vostru
să-i ungem coasa cu usturoi
și să-i punem sub barbă o vioară
pentru ca să ne cânte la nuntă
o noapte întreagă
mie ție...

* * *

despre asemenea prostii
mi-au povestit aproape toți moșnegii
de aici sau poate chiar
și de dincolo de pământul
pe care-l cresc sub gene
ascultă aici băiatule
îmi spuneau ei
punându-mi secolul pe umăr
ascultă
nu crede pe cei ce-ți spun
că viața e doar o simplă luptă

am avut și noi destule lupte
dar nici una nu ne-a fost viață
ci doar o trădare a ei
ascultă-ne atent
băiatule
și nu crede pe cei care-ți spun
că mâine va fi o zi nouă
am avut și noi destule zile
dar nici una n-a fost nouă
ci doar o trădare a celei precedente
ascultă că-ți va prinde bine
pentru acel mănunchi de zile-gemeni
pentru... acele... câteva...
prostii
țipai eu în gândul meu
zâmbind ironic
la legătura de moșnegi
de aici sau poate chiar
și de dincolo de pământul meu
pe care-l cresc sub gene

* * *

Aș bea o bere
dar atunci nu-mi mai rămâne timp
pentru poezie...
Sunt deștept astăzi
sunt atât de deștept
și harnic astăzi
de-ați ști câtă poezie
pot să scriu
într-o asemenea zi
Astăzi e ziua mea
Băieți!
e ziua mea
pot să scriu și despre noi
(dacă vreți)
și despre orice
dar atunci
nu-mi mai rămâne timp
să beau o bere...

* * *

Deschide-mi ușa
dacă vrei să știi adevărul
când voi trece pragul
Să-mi vâri ceva în nare

Să nu-ți simt veșnicia
mi-e greață de veșnicie
Hai să fumăm
dar să fumăm mult
până când materia
va borî pe sine
de-atâta fum
Să tăcem și să fumăm
până când și noi
ne vom face ușori
ca fumul
negri
ca scrumul
Și numai atunci când plămâni
ne vor trimite-n borta vântului
Să ne oprim din prostia
pe care-am născut-o
Să ne măturăm sufletele
apoi să ne bocim unul pe altul
și la urmă să-ți trag un par
în numele tatălui
pentru că ești prost
ca noaptea
de cauți adevăr
în bietecele mele poeme
pe care cine știe când
le voi scrie

* * *

O schimb în fiecare zi
ca pe niște ciorapi.
O schimb pentru că
m-am hrănit
peste cap
de săcăielile ei.
Este atât de rece
încât și întunericul
pe care se târaie
suferă de guturai.
O schimb
pentru că râde la mine
pe după toate colțurile
pentru că mă bârfește
pe la fiecare fir de aer
de-mi vine să crap de ciudă
se naște cu mine

se hrănește cu mine
trăiește cu mine
dar în fața morții
mă lasă singur
gol pe dinăuntru
gol pe dinafară
se crede prea deșteaptă
dar ce știe ea despre mine
ce știu eu despre mine...

* * *

Cineva sau ceva
îmi fură pastilele
de-acum nu mai pot fi
o plantă adevărată
ostenitele-mi celule
cu ochii ieșiți din orbite
mărșăluiesc bocind
de la un triunghi la altul
de la un dreptunghi la altul
de parcă sărmana geometrie
s-a pisat în mine
alb-negru
alb pe negru
mă simt urinat de vagabonzi băloși
și totuși cred că într-o bună zi
voi prinde hoțul
îl voi scuipa între ochi
și ca pedeapsă
voi săvârși cu el fotogeneza
lăsându-l
pentru totdeauna
sterp
(alb-negru
alb pe negru)

VITALIE ZÂGREA

Vitalie Zâgrea

S-a născut la 10 ianuarie 1975, în comuna Buda-Mică, raionul Herța, regiunea Cernăuți. A absolvit liceul din Molnița. Este licențiat al Facultății de Filologie, catedra de filologie română și clasică a Universității Naționale „Yu. Fedkovijci” din Cernăuți.

Debutază în „Gazeta de Herța”. Și-a publicat versurile în ziarele „Zorile Bucovinei”, „Gazeta de Herța”, „Libertatea cuvântului”, „Concordia”, „Plai românesc”, „Arcașul”, „Convorbiri literare”, „Literatura și arta”. Debutul editorial – în placheta colectivă a membrilor Cenaclului literar studentesc „Mircea Streinul” *Mănăstire de cuvinte* (Hliboca, 1996). Versurile lui sunt incluse în antologia *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți, 1775–2000* de Grigore C. Bostan și Lora Bostan (Editura Alexandru cel Bun, Cernăuți, 2000).

A participat la mai multe festivaluri de poezie din regiunea Cernăuți și din România. La Festivalul de poezie „Costache Conachi” din Tecuci (România), a fost menționat de către unele publicații din Ploiești și Iași. Este unul din inițiatorii Festivalului de poezie „Ilie Motrescu”. Manuscrisul *Umbra timpului pierdut* se află la una din editurile din România. În prezent este redactor-șef la postul de radio „Ucraina-Internațional”, redacția emisiunilor în limba română.

NOSTALGIE ÎNTÂRZIATĂ

Născut
din dragostea părinților
în brațele fierbinți ale neobositului Capricorn
și azi mai simt sărutul buzelor reci
din cea de-a zecea zi
a lunii care mă caracterizează.
În satul din palmele viselor mele
mi-au rămas amprentele copilăriei
pe o muchie de cuțit
Urmele mă luau pe dinainte
Drumurile mă chemau spre ziua de mâine
Ea
ca o domnișoară mare
mi-a atins tâmpla
cu vârful degetelor subțiri
N-am reușit nici măcar
să o prind de poala fustei
sau să-i spun „Adio“
când mi-am dat seama
că sunt orfan
de vârsta pierdută
în dimineața preaschimbată
într-o sănătoasă zi de vară.
Era prea târziu.

LACRIMA CARE MĂ DOARE

Lacrima care mă doare
E vatra de dor
Uitată în ploaia ochilor mei,
În sufletul măcinat
De clipele care continuă să se nască.

Lacrima care mă frige
E chipul senin al mamei
Cu buzele arse de vânt
Și priviri rătăcite prin timp

E ziua care mă cheamă
Să plâng, să râd, să vorbesc
Să spun ce mă doare, ce știu,
Ce gândesc.
Lacrima care se stinge
Sunt eu, ești tu,
Suntem noi.
Ne-am născut, am trăit,
Vom pleca mai apoi.

SUNT ANI LA MIJLOC

Mi s-au ros tăpile
până la os
umerii s-au încovoiat
din rădăcină
iar ochii
rătăciți prin vreme
abia de-și fac drum
spre lumina zilei
încerc să-mi revin
dar sunt sigur
nu voi reuși
cuvintele de acum
nu se mai potrivesc
numărul pantofilor lasă de dorit
sacoul nu mai are forma de cândva
iar lentilele ochelarilor
sunt sparte de atâta oboseală

PELERIN ÎN TIMP

Ca un nebun colind lumea
Lăsând în urmă hora anilor

Cu cercei de cireșe la urechi,
Satul copilăriei
Cu flori de busuioc la icoane,
Părinții în toiagul așteptării
Și dragostea
Cu mere domnești
În sâni acestei primăveri târzii.
Ca un nebun mă pierd
Printre străini,
Ciopind fără milă,
În templul vârstei,
Parcă nu aș ști că ziua de azi
Nu mai poate fi trăită și mâine.

Pășesc cu fermitate
Spre clipa uitării.

ANIVERSAR

M-AM TREZIT PESTE NOAPTE

Cu un sfert de veac în spinare.
I-am tăiat picioarele
Fără să-mi dau seama că-mi aparțin;
I-am smuls inima dintr-o răsuflare,
Nici măcar să-mi pară rău...
Au rămas doar urmele
Să stăpânească fiorul amintirilor,
Să sărute fulgii întârziați
Și să asculte respirația anilor.
Orice răsărit de soare
Pentru mine înseamnă
Continuitate.

Un nou sfert de veac.

ÎNCĂRUNȚIT DE AȘTEPTARE

Am îmbătrânit
Așteptând ora adormită
Peste cântatul cocoșilor.
Secundele bolnave de insomnie
Au molipsit până și minutele
Intoxicate de roua zorilor.
Doar semnalul de alarmă
Îmi despică pleoapele amorțite
De nopțile albe
Și-mi alungă din pantoful așteptării
Răbdarea de a nu mai fi încărunțit
De întârziata oră
Ce renunță să mă găsească.

O clipă și revin.

REFUGIU

LA MASA DIN COLȚ

Ne-așteaptă paharele goale
Pe jumătate
Cafeaua fierbinte
Și o floare
Atinsă de bruma dragostei –
Regina zilei
Sau poate un simplu motiv
Al vorbelor
Strecurate printre dinți
În fumul dulce de țigară
Și în mirosul turbure de rachiu
Se nasc multe

Chiar și clipa
În care ne-am cunoscut
Idei promisiuni
Complimente bune și rele
Toate-și ascund colțurile
Sub vârful limbilor
Sufocate de oboseală
Lăsând pe fundul paharului

Amprente de discuțiilor aprinse
O simplă strângere amicală de mâini
Și cu aceasta
Cafeaua pe ziua de azi
Se răcește

INDIFERENȚĂ

TIMPUL COBOARĂ PESTE NOI

Fără a simți dureri
În burta ce-i crește sau scade
Fără a plânge
Sau a zâmbi
Când orele uitate-n așteptare
Uită să-ți deschidă poarta
Mâncată de rugina secolului pierdut
Fără a înțelege ce se întâmplă
Când un ochi lăcrimează
Iar celălalt îl compătimentește
Când lacrimile izvorâte
Din creierul munților
Spală tălpile aceluiași bulgăre de pământ
Timpul coboară
Prin el
Coborâm și noi spre ora
Care nu se vrea
Nici când uitată

POATE

ATÂTA TIMP CÂT PAȘII MĂ MAI POARTĂ

Pe urmele necunoscute
simt că exist
Atunci când arcușul viorii
alunecă ușor pe strunele sufletului
picurând câte-un strop
din nectarul dragostei
sunt fericit
Nu m-am obișnuit cu mine
Aștept ziua de mâine
să aducă alte vești
alte timpuri
alte generații
Poate îmi voi recunoaște
măcar umbra
printre visele
la care nici măcar nu speram.

BLESTEM

Blestem ziua
În care
Mi-a fost sortit să mă nasc
Rob al suferințelor.

Urăsc ora
Ce mi-a sugrumat fericirea
Într-o noapte fără vise.

Condamn gândul,
Ce mă face
Să regret prin blesteme
Soarta eului meu.

Festivalul de poezie „Ilie Motrescu“

NUMELE POETULUI ILIE MOTRESCU A REÎNVIAT PRINTRE CEI TINERI

Vitalie Zâgrea

Cernăuți

În ultima zi de mărtișor, în incinta Școlii medii de cultură generală nr. 29 din orașul Cernăuți, s-a desfășurat prima ediție a Festivalului de poezie „Ilie Motrescu“, organizat de Liga Tineretului Român „Junimea“ din regiunea Cernăuți și redacția ziarului „Junimea“. Lansat în luna septembrie 2004, din cauza problemelor materiale, prima ediție a Festivalului s-a desfășurat cu întârziere, dar, cum se zice în popor, „mai bine mai târziu decât niciodată“. Au participat circa 60 de tineri: elevi și studenți din majoritatea raioanelor locuite compact de români din regiunea Cernăuți.

La festivitatea de decernare a premiilor au fost invitați reprezentantul Direcției pentru Naționalități și Migrație a Administrației Regionale de Stat, Ilie Ioneț, și consulul general al României la Cernăuți, Romeo Săndulescu.

Organizatorii au vorbit despre ideea inaugurării acestui festival, despre greutățile și bucuriile întâlnite pe parcurs, precum și despre buna intenție de a edita o culegere de versuri care să cuprindă poeziile celor 60 de participanți. Au vorbit despre poetul Ilie Motrescu fratele și sora lui, Nicoale și Maria.

În sala arhiplină era o atmosferă cu totul și cu totul deosebită – emoții, poezie, cuvinte frumoase și discursuri de încurajare pentru tinerii condeieri...

Fotografia regretatului Ilie Motrescu privea cu mândrie, de sus, la cei care duc mai departe comoara cuvântului scris.

Membrii juriului: președintele juriului, poetul Ilie T. Zegrea, președinte al Reuniunii Scriitorilor Români din Cernăuți; membrii juriului: dr. Ilie Luceac, profesor la Colegiul Pedagogic al Universității din Cernăuți, și dr. Alexandrina Cernov, membru de onoare al Academiei Române, redactor-șef al revistei „Glasul Bucovinei“, directorul Editurii Alexandru cel Bun, au dat o înaltă apreciere tinerilor condeieri.

Pe locul I s-a clasat Constantin DASCALIUC din satul Carapciu, raionul Hliboca, locul II – Leontina CIMBOROVICI din satul Ostrița, raionul Herța, locul III – Marin GHERMAN din satul Buda-Mare, raionul Herța.

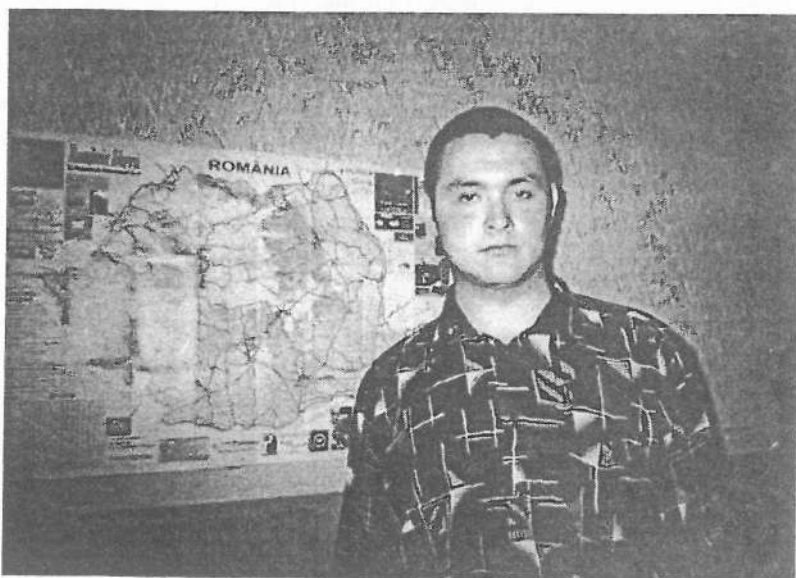
În cadrul Festivalului, doamna Eleonora Schipor, profesoară la Complexul Instructiv-Educativ din Cupca, a organizat o expoziție de carte, prezentând un scurt istoric al editării operei motresciene, iar elevii de la Gimnaziul din Crasna au participat cu un recital de poezie.

Vocea imprimată a lui Ilie Motrescu le-a demonstrat tinerilor poeți, și de ce nu, celor înaintați în vârstă, cum trebuie să fie recitată o poezie, iar vocea lui Grigore Vieru i-a salutat cu drag pe organizatori și i-a încurajat nespus de mult pe viitorii slujitori ai cuvântului scris.

Fiecare participant a fost premiat de către organizatori (Liga Tineretului Român „Junimea“ din regiunea Cernăuți și redacția ziarului „Junimea“), iar premii speciale și diplome de mențiune au acordat unor participanți Consulatul General al României la Cernăuți, Fundația Culturală de Binefacere „Casa Limbii Române“, Editura Alexandru cel Bun, Reuniunea Scriitorilor Români din Cernăuți, revista „Glasul Bucovinei“, redacția ziarelor „Libertatea cuvântului“, „Monitorul de Hliboca“, „Gazeta de Herța“, Societatea pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu“, Radio „Ucraina Internațional“ (redacția emisiunilor în limba română), Radio „Bucovina“ etc.

Prima ediție a Festivalului s-a încheiat. Deja a fost lansată invitația la cea de-a doua ediție. În luna aprilie 2006 vom face un alt bilanț al concursului. Sperăm că numărul tinerilor îndrăgostiți de arta frumosului, care își exprimă gândurile în poezie, va crește, iar cei care vor cu adevărat să-i susțină le vor întinde o mână de ajutor, le vor deschide ușile pentru a-și lua zborul în larg.

CONSTANTIN DASCALIUC

Constantin Dascaluic

Student, Facultatea de Litere a Universității din Cernăuți (specialitatea: limba și literatura română), anul IV, originar din satul Carapciu, raionul Hliboca, regiunea Cernăuți, laureat al Festivalului de poezie „Ilie Motrescu-2005“.

DE PLANTE

Au fugit cretinii
De florile menirii
Când fierbințeala firii
Au stins-o trandafirii.

Au fugit martirii
De iarba revenirii
Când plăcerea îndulcirii
Au sorbit-o cu pelinii.

Au fugit satirii
De ghimpele zâmbirii
Când durerea rostirii
Au simțit-o cu mălinii.

OARE DE CE?

Ochii sufletului
Sunt orbiți de lumină
O meteahnă divină
Agață
De-un fir de ață.
Spinii din cale
S-au întezit,
Sulițe înțepă cuvintele albe
Ce cad la pământ
Ca fulgii dintr-un nins liniștit.
Calea de zbor
E oprită de vânt
Lumina din suflet se stinge încet.
Rămâne doar o scânteie,
Și, spulberată va fi
De-o simplă suflare de vânt,
De-un singur cuvânt.

PE DRUM

O plajă de nisip spălat de vânt
Biciuită de valuri seci cu apa amară,
Suptă de soare ars cu pete negre,
Transpirată cu buruieni pustnice,
Umbrită de culmi adânci,
Săpate-n cratere ce fumegă –
Era drumul
Pe care treceam eu
Spre stâncile fericirii.

IERI...

La o răspântie m-au dus
Să sorb din colbul drumurilor vechi,
Oprit mi-era să mă ridic în sus
Lege-am fost și îngropat pe veci.

Monotonie-mi ofereau
Și mă-nfricau cu oarba lor mărire,
Surâs de groază contemplau
Și scumpe perle agățau pe mine.

Sori iernatici de pe cer fugeau
Văzând înaltul meu destin,
Cuminte, zâmbăreț tăceam
Legat fiind de-un adevăr divin.

CULORI UCIGAȘE

Trandafirul, cu o față purpurie,
E-ntr-o vază de cristal
Ca într-o imensă mare
Înghetată în mișcare, și...

O nuanță de culori, reci
Se reflectă peste el,
Niște jeturi de rugină
Îi crispează corpul de oțel.

Vestjite de lumină
Sunt petalele-i gingașe
Chiar și suava-i tulpină
Sugrumată de durere.

Se pleacă în tăcere...

LA SFÂRȘIT DE ANOTIMPURI...

Puține flori,
Mult prea puține
Să poată rezista
Cruzimii dălții ruginită;

Marmura albă
Mult prea-nmărmurită
Cedă, străpunsă,
Ecoului de frunze-ngălbenite;

Vântul vânăt
Mult prea incolor
Oprit era-naintea
Porții negre în cuie pironită –

Atunci când rămăneau doar...
...două anotimpuri.

PICTURĂ

Am început cu negru –
Va fi cerul pătat.
Continuu cu gri –
Va fi bezna luminată,
Continuu cu gri –
Va fi „eu“ strălucit,
Termin cu negru –
Va fi pământul furat.

GRIGORE GHERMAN

Grigore Gherman

Elev în clasa a XI-a când a participat la Festivalul de poezie „Ilie Motrescu“ din Cernăuți. Născut în satul Pasat, raionul Herța, regiunea Cernăuți. În momentul de față este student în anul I la Facultatea de Filologie, catedra de filologie română și clasică. Publică poezii și articole în ziarele „Libertatea cuvântului“ și „Concordia“.

NOI

Trăim în umbra crucii
Și în spatele strămoșilor noștri

Călcăm oase calde
Și uitat-am cine suntem

Doisprezece zei olimpici
Ne învață a trăi

În zadar suntem
Surghiuniți de-o lumină-ntunecoasă

SPECTACOL

Vioara cântă doina vieții pe-ndelete.
Ard lumânări și se aprind stele cochete.

Cocorii duc în depărtări clipa și ora.
Unii iubesc sârba, alții – numai hora.

Apa curge, calul trage, valea-i joasă...
Unii țin ceru-n palmă, iar alții nu au casă.

Aceste versuri șchioape sunt câteva unde...
Iar umbrele-s imagini luminoase, sumbre.

E liniște adâncă și mulți orfani mai sunt,
Bătuți de palma sorții, uscați numai de vânt.

Oare e drept părinții să greșescă
Și cei lăsați pe străzi și-n parcuri să plătească!

Și câte preschimbări pe scenă sunt acum
Roluri noi, cu iz, cu machiaj de fum.

Rozele au înflorit, în scris de mucegai.
Aici, pe-acest pământ, e și infern, și rai.

PROCES SAU SOARTĂ

Stăteau față în față două lumi:
una plină de lacrimi,
de aspirații,
alta – ce hotărâseră fără justificare.

Am fost arestați;
împreună cu oasele de sus picioare...
Ilegalitățile sunt ascunse
sub eticheta legilor surde.
E un proces penal...
Birourile tribunalului
se găsesc într-un trecut abil.
Primul interogatoriu
s-a petrecut fără prezența noastră.
Al doilea, al treilea – la fel.
N-am știut unde-i sala
de ședințe.
Judecătorul a fost un om cu
suflet de mușegai,
ce se considera atotputernic,
uitând că în cer,
este un împărat mai mare – Dumnezeu.
Dar El a tăcut.
Judecătorul pământesc
a cerut un registru fără ferfeniță
colegilor de lucru,
parcă de el depindea soarta noastră...
Procesul a avut un caracter secret.
Orice întâmpinare tribunalului –
în zadar.
Fără demonstrație
am fost recunoscuți vinovați.
Exilați și închiși în colivie.
Ce sancțiune fără lumină!
Ce surghiun!
Doar sufletul e viu
Și inima e vie.
Stejarul lui Ștefan ne dă o speranță,
Limba română ne ține în picioare,
Iar melosul nostru popular
Ne alină durerea amară...
Soartă! Soartă!! Soartă!!!
Și sârmă ghimpată...

DOR FĂRĂ ARIPI

Cum Soarele
coboară-n munții veșniciei
un dor
prin bezna timpului
prin lumina adevărului
pe plaiul sufletului
își face culcuș

e-un dor fără aripi
purtat la lucru și-n războaie
de îndrăgostiți
e-un dor pribeag
ce se stinge
într-o durere armonioasă
într-un foc ce mai mocnește

dor cu urme de argint
fără culoare ești
fără vioară
avem același crez
același drum răvășit și speranță
ne-a logodit soarta sau Dumnezeu?

LUMINĂ NEAGRĂ

O stea se-aprinde
alta – se stinge
trece noaptea, vine ziua
dar... ce folos ?
buzes uscate
mâini întinse
îngerii cerșesc
drumuri de lacrimi, fără viitor
nouri de ură
rozele sunt mușegai azi...
lumea e-o metaforă necercetată...
în virtutea timpului –
culori fără spice...
când vor deveni aripile pământului
un nour zburător?

ce va cade pe piscurile munților
și va curge-n viitor?
... domină lumina neagră
Ce luptă-i viața...

VLĂSTAR AL BUCOVINEI

Lui Grigore Bostan

Lumina ce sclipea puternic
Printre umbre călătoare
Prin voia Proniei Supreme,
Și legile vieții amare,
A devenit stea cu aripi;
Marmură caldă-n pumnii Bucovinei.

Acolo, ceru-i împletit...
Nu-s robi, nu-s nici domni.
Nici calvar, dureri amare.
Acolo clipa nu-și ia zborul,
Fiindcă pe pământ
Sufletul și inima respiră.

Lumina ce sclipea limpede
A pășit prin râpe și prin codri.
A odrăslit în doina românească.
A încălzit sârma ghimpoasă,
Ctitorind o cetate...
În ea ne simțim deplin acasă...

Îmbrăcați în frunza Cosminului,
Încinși cu brăul limbii române
Ținem un drapel în sus...
Și ne cântăm soarta vitregă.
Uniți suntem într-un crez, într-un cuget.
Și ne-a unit lumina.

Un abur, un asteroid, o frunză,
E omul fără să dorească.
Dar poate-n faptă să trăiască,
Și-n amintiri, și-n ce s-a revărsat,
Ca zorile unei dimineți de primăvară,
De platină, cu miros de latinie.

PUMN DE LUT

Sub o aripă de cer
Pe-o frunză de pământ
Pumnul de lut (eu)
Din Codrii Cosminului
Își cântă doina
Nu crește pe el nici iarbă
Nici razele de soare nu-l pătrund
Pe el stă o semință
Care dacă ploaia îl va uda
Poate va încolți
Dar până atunci
Pe un glonte
Zboară în infinit
Având numai suflet

MARIN GHERMAN

Marin Gherman

Elev în clasa a XI-a, actualmente student în anul I la Facultatea de Istorie a Universității din Cernăuți, catedra de politologie. Este originar din satul Buda-Mare, raionul Herța, regiunea Cernăuți.

ALEGEREA

Pe umărul meu stâng
Stau sufletele noastre,
Pe umărul meu drept –
Cuvinte cuvioase.

Trăiesc așa presat,
Fără lacrimi, fără leac
Sub razele de soare.
Mi-e dor de lume și vreau s-aleg
Între cel stâng,
sau poate drept,
Între iubire și durere
... dar în zadar:
uciși suntem de un amor,
și sufletul e fără dor
Ce scânteie în mare!

FUNIE

Un poet a căzut în hibernare,
măcar că a venit vara
și timp liber avea mai mult.
Poeziile lui noi
toate-s bolnave,
de o boală ce se transmite
prin ereditate.
El a chemat în scăpare
un alt poet mai mare (în creație),
care a corectat
și puțin a schimbat
conținutul înspre bine
(după părerea lui).
Și totul a fost bine,
poeziile s-au însănătoșit,
mai bine s-au simțit,
Dar mai urmează...
poetul în schimb s-a îmbolnăvit, de o boală spirituală,
o boală de autor.
A găsit vindecarea
și tratarea.
A scris o poezie,
despre toate aceste lucruri,
cu denumirea Funie să spunem,
căci acele poezii
mai că nu-l spânzurau.

PROCES

Contra noastră
a fost intentat un proces,
un proces penal, de neîncredere,
că nu vom putea da datoriile mamelor, taților,
bunicilor gârboviți;
pentru toate câte ne-au făcut.
Și suntem recunoscuți vinovați,
lăsați
cu decizia de pedepsire:
să fim și noi ca dânșii,
când ne-a veni timpul,
neplătiți pentru munca de părinte.

ȘCOALA

Sclipire orbitoare
care
răsare din adâncul timpului
sunt grele cărțile
sunt grele cunoștințele
care-s
înșirate pe temelia zidului
catedrale biserici clopotnițe
puncte medicale
care-s
în sclipire orbitoare
toate-s de aici
din pământ și lume
ce se-nvață a spune –
sclipire orbitoare

și poate nu e așa de sclipitoare
poate nu e așa de mare
și ca-n alte vieți luminoasă
cu geamuri frumoase
dar ne-a crescut pe noi
(și pe alți circumspecți)
luminându-ne jumătate de față
lăsându-ne cu sață
la cunoștințe

și se cere debutul în lumea mare
se cere blagoslovire și iertare

pentru ca să purtăm sclipirea ei
prin munca pedagogilor
care poate nu-și dau seama
ce bine fac
ce bine

să dăm cârmuirea dreptății
în vămile libertății
în școala a mea
spun nefiind claustrat

aromată floare
sclipire orbitoare

ERMETIC

Am ascuns într-o cifră nedefinită
o lume întreagă de dăți
mirajul cu creastă pe drumuri
întretăind inima-n agonii
spre scaun întinzând un braț
și mai multe lustruite semne
cu păienjeniș uscat la soare
ieroglifice înădușite și moarte
secete
ciocârlii însetate
tăcerea aceasta a mea.

ZÂMBET

de-un veac la porți
a nins
de început
nechibzuire

deschide-ți!
mâini îmbătrânite
de cerneală

ca altă dată atât
la poartă o fantomă
Ritmuri înecate

LEONTINA CIMBOROVICI

Leontina Cimborovici

Elevă în clasa a XI-a, originară din satul Ostrița, raionul Herța, regiunea Cernăuți. În momentul de față este studentă la Facultatea de Litere a Universității Naționale „Yu. Fedkovijci” din Cernăuți, specialitatea: limba ucraineană.

FRUNZA-N CODRU

E toamnă. Pe cărările iubirii
O frunză aurie cade,
Și în suflet visul neîmplinirii
Inima îmi arde.

Codrul astăzi plânge și suspină
Trist e trandafirul firav în grădină.
Ploaia rece îmi aduce dorul greu,
În viață-s multe căi; pe care s-o aleg și eu?

Frunza-n codru e alinată de un vânt,
Totul e o așteptare și un tainic gând,
Va fi, oare, din nou primăvară
Să-nverzească frunza-n codrul nostru iară.

COPILĂRIA

E o împărăție magică și plină de splendoare,
Cea mai sacră și scumpă tuturor,
Când ne părăsește, sufletul ne doare
Și cu nostalgie pășim în viitor.

E o perioadă de au pentru fiecare,
Dulce și nevinovată ca floarea albă de cireș.
Cu ea plutim ca pe o corabie de visare,
Și numai ea e fără greș.

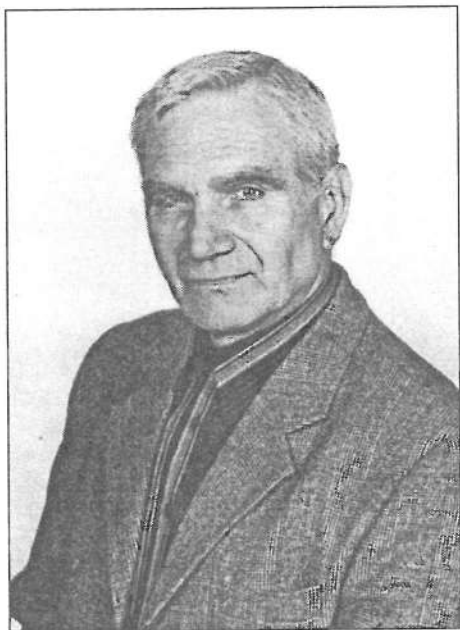
Ea ne-a oferit mereu iradiere
Ne-a lăsat o urmă-n cugetul lucid.
Iar acum îi spun la revedere, dulcea mea copilărie,
Iar tinerețe-i spun, bine-ai venit!

ASPIRAȚIE

Aș vrea să zbor, să cad în flori,
Să mă simt în adierea serii
Mă gândesc la tine și mă cuprind flori,
Dar știu, noi suntem sensul primăverii.

Tu ești struna sufletului meu
La tine mă gândesc mereu,
Te iubesc, îți spun neîncetat,
Te ador, te doresc, idealul meu de neuitat!

GRIGORE CRIGAN

Grigore Crigan

Prozator, publicist, traducător, membru al Uniunii Scriitorilor din Ucraina, al Uniunii Scriitorilor din România și al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. S-a născut la 15 mai 1941, în satul Tărășăuți, raionul Noua Suliță. A absolvit Facultatea de Filologie Romano-Germanică a Universității de Stat din Cernăuți (1963). Traducător, colaborator literar, șef de secție, iar din 1969 și până în 2004 – redactor-șef adjunct la ziarul regional „Zorile Bucovinei” din Cernăuți. Traduce din opera scriitorilor ucraineni clasici și contemporani (Petro Panci, Oles Honcear, Iuri Zbanațki, Hryhir Tiutiunyk ș. a.), precum și din literatura altor popoare ale lumii. Scrie proză scurtă, nuvele și povestiri ce apar în paginile revistelor literare și ale ziarelor din Ucraina, Republica Moldova și România.

Pentru volumul de nuvele și povestiri *Casa cea nouă*, Editura BukRek, Cernăuți, 2002, a primit Premiul Societății Scriitorilor Bucovineni (Suceava).

DE CE NE IUBESC FEMEILE

(vol. de nuvele și povestiri în curs de apariție)

BĂRBAȚII

Surprinzătoare, de cele mai multe ori cu totul neașteptată și admirabilă este reacția bătrânilor, care ani îndelungați, din cauza anumitor boli de ochi, au fost nevăzători, iar după ce au suportat operațiile de rigoare și-au recăpătat vederea. Unui bătrân de vreo 80 de ani care suferea de cataractă sau de alte boli de ochi, vreme îndelungată nu i s-a putut face nici o operație. Iar în perioada de timp cât s-a aflat sub supravegherea nemijlocită a medicilor pentru a fi pregătit pentru operație el mai toată vremea vorbea: înșira verzi și uscate fără întreruperi, realizând veritabile reportaje ori comentarii despre sunetele din jurul său, despre vorbele auzite, ceea ce nu erau decât senzațiile sale, reacția la totul ce se petrecea în apropierea sa, perceperea – numai cu auzul – a ceea ce ajungea la urechea și înțelegerea unui octogenar. Într-un moment mi s-a părut că bătrânul are pur și simplu oroare de tăcerea ce se lasă în preajmă-i – lin, moale, ca de vată, lipsită de viață –, are teamă că va fi înghițit de ea și va dispărea definitiv în această mlaștină a tăcerii ce se instalează înfricoșător (pentru el!) în salonul nostru de spital. De aceea vorbea. Zi și noapte. Vorbea, numai ca să nu tacă.

După ce i s-a făcut operația și medicul curant a crezut de cuviință că i se poate deja scoate pansamentul, și chiar i-l scosese, bătrânul, care până atunci turuise fără întreruperi, lăsând-o nepăsătoare numai pe băbuca sa – o bătrână mărunță, cu fața slabă și zbârcită ca o coajă de nucă, mai întâi el își plimbă un timp degetele rășchirate de la ambele mâini prin fața ochilor parcă numărându-le, apoi, după ce se convinsese că degetele sale erau în regulă, căută cu privirea vecinii din salon, pe care până atunci îi cunoscuse numai după voce și îi fixă pe toți cu ochii injectați de sânge și tiviți cu obișnuitul verde de brilliant, folosit din abundență în asemenea cazuri. Dacă găsea ceva neobișnuit în chipul lor, îi angaja într-un schimb de vorbe pentru a se convinge că insul e dintre cei cu care se întreținuse nu o dată înainte de intervenția chirurgicală pe care o suportase. În cele din urmă, plimbarea asta stranie a ochilor și-o opri asupra băbucăi sale, slabe și împuținate de ani, de griji și de toate câte le îndurase de când îi orbise moșneagul. Cu voce aproape răgușită, descumpănit la culme de ceea ce descoperea: „Asta tu ești?” făcu el oarecum cu un sentiment de vinovăție. Apoi, cu o anumită neîncredere nedesimulată, încercând să se convingă că, totuși, asta e băbuca lui: „Ia zi ceva...”. Bătrâna vru să zâmbească, dar fața mai mult i se schimonosi: „Tu ce, ai căzut din pod ori ce-i cu tine?” și câteva lacrimi i se prelinsă pe obraji

scofâlciți. „Parcă erai mai... mai altfel“... continuă el să se convingă de un adevăr – că bătrânică din față e băbuca lui cea scumpă și nelipsită din preajmă atâția ani la rând de când n-a mai văzut lumina zilei.

După ce se convinge că aceasta era într-adevăr Frăsâna lui, râse încă o dată cumva stânjenit, că l-a văzut atâta lume cum el orbecăise și făcu: „Iată cum stau lucrurile...“. Apoi, privind prin geam și bucurându-se ca un copil: „Uită-te și tu. Du-te la fereastră și uită-te ce copaci verzi sunt aici, la spital...“.

Și tăcu. Mai mare mirarea, dar odată cu restabilirea văzului bătrânul își opri vorbăria-i nestăvilită de până atunci, de parcă s-ar fi convins că lumea din jur e aceeași, ca cea de odinioară, cu excepția Frăsânei sale, care îmbătrânise în vreo cinci ani cât alții în cincisprezece–douăzeci.

.....
În cele aproape două luni cât fusesem internat în secția de oftalmologie am văzut lucruri, care nicidecum nu bănuisem măcar că există. Mai întâi de toate, se creează impresia că toată lumea pătimește numai de boli de ochi. La fel cum celor de la cardiologie li se pare că toată lumea are numai dureri de inimă ș.a.m.d. Zilnic aici se concentrează tot ce este mai ieșit din comun prin partea locului, de la munte până la șes. Dar pentru multă vreme mi-a rămas în memorie cazul unui tânăr muntean în vârstă de 25–27 de ani. De specialitate era electrician și figura lui amintea de un brad înalt și zvelt. În timpul unor lucrări de electrificare într-un raion din Carpați el fusese lovit puternic la ochiul drept de un obiect metalic. Astfel nimerise la spitalul regional, unde după un consiliu al specialiștilor se luă hotărârea de a-l opera cât mai urgent și a-i înlătura ochiul vătămat. Desigur, nu înainte de a cerceta orice posibilitate de a-l salva. Despre hotărârea medicilor oculiști tânărului nu i se comunică în întregime, ci i se spuse numai atât: te vom opera și vom face totul ce-i cu putință pentru a-ți salva ochiul traumat.

Chiar a doua zi după internarea sa tânărul fusese vizitat de o fată neobișnuit de frumoasă și noi, ceilalți pacienți din salon, abia atunci am aflat că tânărul electrician se pregătea să se însoare, iar Ileana Cosânzeana care l-a vizitat era logodnica sa. Au discutat atunci un timp, apoi el a petrecut-o până la poarta spitalului și a revenit în salon oarecum înviorat, plin de speranță că i se va salva ochiul cu pricina și peste puțin timp va pleca acasă, unde urma să-și sărbătorească nunta.

Majoritatea operațiilor se făceau, de obicei, de două ori pe săptămână. Medicii intrau în sala de operații imediat după ora 10 și ieșeau de acolo abia pe la 14 sau 15 năclăiți de sudoare, palizi la față, istoviți de oboseală. Surorile medicale mai părăseau în răstimpuri sala de operații pentru a le aduce chirurgilor una, alta. Iar câte o soră ieșea în goană de acolo, ca să se întoarcă tot grăbită ori în fugă cu vreun flaconaș de medicamente și toți cei de la ușă – părinți, copii, rude, oameni apropiați ai celor aflați sub bisturiul medicilor, iar în ultima vreme sub razele laser, căci și cu ele se operează la ochi – se priveau îngrijorați unii pe alții, fără să se vadă. Pesemne că anume de la surorile medicale au aflat cei din salonul nostru că tânărului muntean medicii îi înlăturaseră ochiul vătămat...

...Omul se naște cu mai multe simțuri, iar dacă se întâmplă că pe unele și le pierde, celelalte caută să le compenseze, să le suplinească. Desigur, aceasta se

produce treptat, de-a lungul a mai multor ani. Dar sunt și excepții, și de acest lucru aveam să mă conving chiar în curând...

Readus în salon după operație, viitorul mire își reveni cu greu din anestezia totală ce i se administrase înainte de operație. Se vede că simțea un disconfort puternic în toată după-amiaza zilei când fusese operat, dar tăcea stoic și aștepta să afle cum a decurs intervenția chirurgicală și dacă își va juca în curând nunta... Dar și peste o jumătate de oră, și peste o oră întreagă, și peste două, trei, patru ore, după ce fusese adus în salon, nimeni din medici sau din surorile medicale nu s-a apropiat să-i comunice vreo noutate. Numai o dădacă mai în vârstă, îmbrăcată toată în negru, asemenea unei călugărițe (poate că și era o călugăriță) venea și îi aducea câte ceva, îi sufla în șoaptă la ureche câte o vorbă de îmbărbătare. În cele din urmă, el n-a mai putut răbda și a întreat-o pe dădacă de ce nu vine careva din medici ori măcar o soră medicală de la care să afle ceea ce îl interesa în mod deosebit. „Nu știu, maică, eu n-am asistat la operație. Nu cunosc asemenea amănunte, maică. Da tu nu te neliniști că medicii fac și acum, la această oră târzie, de serviciu, ba poate și operează. De două ori pe săptămână de acolo, din sala de operații, bolnavii ies ca de pe conveier“.

Bătrâna avea dreptate: în zilele de marți și joi operațiile se țineau lanț, se lucra concomitent și pe câteva mese, iar cei operați erau scoși uneori unul după altul, întocmai ca de pe un conveier... De bună seamă că o dădacă n-avea de unde să cunoască amănunte despre vreo operație, dar faptului, că era evitat după o intervenție chirurgicală atât de serioasă, tânărul muntean îi dădea interpretarea sa – logică și precisă. Și unde în ajun fusese de o veselie aproape nestăpânită, transmițându-i o parte din ea și miresei sale, care venise să-l viziteze, astăzi deveni mai întâi posac, apoi trist și tăcut. Și deoarece amândoi ochii îi erau acoperiți cu pansamente, el nu putea să vadă pe nimeni și mai tot timpul își ascuțea auzul, dorind să deslușească anumite foșnete, anumiți pași: ai medicilor-chirurgi, ai surorilor medicale sau ai altcuiva.

Abia a doua zi distinsese pașii șovăielnici, nehotărâți ai fetei. Prin felul ei de a fi – incertă, ezitantă, indecisă, prin tonul confuz, nefiresc și străin al vorbelor ei – fata îi comunică flăcăului ceea ce n-au dorit până atunci să-i împărtășească nici medicii-chirurgi, nici surorile medicale care au asistat la operație. Fata lui dragă, aleasa inimii sale pentru o viață întreagă, înainte de a intra în salon, trecuse pe la medici ca să afle cum au decurs toate și dacă... Dezvăluindu-i adevărul, oculiștii îi cerură mai întâi să li se spună ce fel de rudă este cu pacientul. Dânsa ezită un pic, apoi recunoscu că-i, pur și simplu, o prietenă a electricianului. Se nimerise a fi de față anume doctorul care înlăturase ochiul tânărului muntean. Având o bogată experiență de viață și de chirurg-oculist, acesta o scrută pe fată cu privirile sale pătrunzătoare și insistă: „Prietenă ori poate logodnică?“. Fata, cu o voce răgușită, abia auzită: „Logodnică“... Atunci chirurgul o invită să ia loc, îi cercetă încă o dată chipu-i delicat, extraordinar de seducător și se gândi în sine sa: „Iată când frumusețea strică... Vai și amar de bărbatul care o va lua de soție! În orice caz tânărul electrician n-are nici o șansă... Mai ales acum n-are nici o șansă“. Privi prin geam câteva momente lungi, vru să-și aprindă o țigară, dar își dădu seama că în acel cabinet fumatul e strict interzis, o mototoli și o aruncă la coș. Și cu glas tare: „Iată ce doresc neapărat să-ți spun: logodnicul

dumitale (chirurgul pronunță cele două cuvinte aproape pe silabe) va avea numai un singur ochi. Pe cel vătămat, spre marele meu regret, n-am putut să-l salvez. După mai multe consultații toți membrii consiliului s-au pronunțat pentru înlăturarea lui... afară de mine, care speram că există, totuși, o mică șansă. În timpul operației m-am convins definitiv că ochiul vătămat poate cauza și îmbolnăvirea celuilalt, de aceea am procedat așa cum se recomandă în asemenea cazuri“. Fata se pierdu cu firea, gura i se întredeschise, pe obrazul ei se iviră pete roșii. Medicul îi dădu răgaz să-și mai revină și continuă, învăluind-o cu o privire aspră, chiar dură: „Nu-mi pot imagina ce ai dori să-i spui acum după ce ai aflat adevărul. Dar am o rugămintă: nici într-un caz să nu-i transmiți ceea ce ai aflat aici, în acest cabinet. El a venit la noi cu o anumită întârziere, procesul alterării țesuturilor rănite era deosebit de avansat, așa că tânărul n-are nevoie de emoții în plus... Cu atât mai mult, nu e de dorit ca să plângă... Aceasta i-ar dăuna. De aceea vorbește-i despre casă, despre rude, despre munți, despre tot ce-ți poștește sufletul, dar ocolește să-i spui ce-ai aflat de la noi. Spune-i că nu ne-ai găsit, că n-ai fost pe aici“.

Ieșind din cabinetul medicilor, fata se opri pentru câteva minute lângă o fereastră. Parcă fusese lovită cu ceva în creștetul capului. Nu știa cum să procedeze mai departe. Îi trecu prin minte gândul că ar fi fost mai bine dacă nici nu venea la spital. Cum ar putea acum să-i ascundă adevărul, dacă el îi citește până și cele mai ascunse gânduri? Încă șocată puternic de știrea uluitoare, ea intră, ca o străină, în salonul nostru, iar tânărul, deși nu putea nicidecum s-o vadă, simți că ea era deja în preajma-i.

– Așază-te aici, pe pat, zise el aproape șoptit.

Dânsa luă loc pe o margine a patului, lăsându-și jos legătura ce-o adusese tocmai din creierii munților. „Cum ai călătorit?“ o întrebă numai ca să nu tacă. Pe el, desigur, nu-l interesau amănuntele călătoriei fetei spre spital, ci altceva... Discuția lor de mai departe a fost mai mult monosilabică. Și cu toate că fata nu-i comunică direct absolut nimic, el află ceea ce dorise să afle. Nu mai insistă cu întrebările sale săcâitoare, ci vorbiră mai mult despre timp și despre cei de acasă și așa, într-o doară – despre părinții ei. Numai din bună cuviință o întrebase și despre părinții ei? Se prea poate că și din alte considerente.

Ea plecă abia atingând dușumeaua cu tălpile încălțăminte. Anume astfel i se păru tânărului muntean: că a ieșit plutind. I-a urmărit pașii neauziți până hăt-departe și atunci a început a plânge: tăcut, fără sughituri, cu amărăciune și dureri necunoscute până atunci la ochiul drept, deoarece acolo era o rană încă foarte proaspătă, iar lacrimile sărate, amare, nimerind pe o rană, ustură și ard ca jăraticul... Plângea și ziua, dar se îneca de lacrimi mai ales noaptea, când nu putea să doarmă...

Logodnica a mai venit încă o dată, dar după vreo două săptămâni n-am mai văzut-o. Și în mai puțin de o lună de zile tânărul muntean din bradul drept, cu privirile de șoim de munte, cum fusese odinioară, s-a transformat într-un bărbat posac și slab, privind ursuz și cam dușmănos lumea din jur cu unicul ochi sănătos.

DE CE NE IUBESC FEMEILE

E în floare vechiul regim, iar eroul meu, Toderăș Buburuză, șeful fermei de vite a unei gospodării din valea Prutului, are absolut toate calitățile proprii unui reprezentant al micii protipendade de la sate: face, firește, parte din partidul de atunci — rațiunea, onoarea și conștiința epocii!, se poartă arogant cu subalternii și, la rândul său, devine mielușel și iepuraș în prezența superiorilor, conform dictonului la modă vreo șaptezeci de ani la rând, „ia nacialnik – ți durac“... Ține la beție, fiind capabil să dea peste cap dușcă după dușcă până la o sticlă de votcă fără ca să se îmbete, cunoaște o sumedenie de anecdote și glume, încât e considerat o adevărată enciclopedie a bancurilor, fapt care l-a făcut faimos pe întregul picior de plai din zona respectivă. În ultima vreme nu există întâlnire cu superiorii prin saunele special amenajate în acest scop la care să nu fie invitat și dumnealui, Toderăș Buburuză. Adesea câte un nacialnic mai mare, înainte de a se deplasa la sauna din pădurice, se interesează: „Dar Fedea va fi?“. Cu timpul Toderăș se transformă într-un veritabil bufon, într-un mucalit și măscărici nelipsit de la mesele șefilor locali de toate rangurile, cărora fie numai prezența sa le stimulează îngurgitarea și metabolismul, râgâie și râd cu plăcere.

Președintele gospodăriei, Simion Vornicu, ține la șeful fermei de vite. Și nu numai din aceste motive care, într-un fel, îl fac și pe el vestit în regiunea întregă, nelipsind nu numai de la mesele și saunele cu șefi, chiar și de la Kiev, dar și din prezidiile diverselor întruniri, foruri organizate la scară regională. Are o taină a sa acest Buburuză, care săvârșește minuni la ferma ceea de vite, pentru că mulșorile cresc mereu, vițeii sporesc în greutate, iar cadrele de mulgătoare sunt stabile. Ani la rând aici nu există fluctuație de cadre. Din contra, multe fete și neveste tinere așteaptă cu nerăbdare ca să plece careva din mulgătoarele de bază în concediu de maternitate ori la pensie, pentru ca să le ocupe locul. Președintele Vornicu i-a dat mână liberă atât la rezolvarea tuturor problemelor ce țin de fermă, cât și la alegerea lucrătorilor. Și treburile merg binișor. De ce să-l țină mai din scurt, să-i sugrume inițiativa, dacă ferma de vite nu-i provoacă bătaie de cap pe care o au conducătorii altor gospodării. Ce-i drept, la urechile președintelui Vornicu au ajuns și unele vorbe șoptite despre câteva lucruri mai puțin plăcute ce vizau metodele de muncă ale lui Toderăș Buburuză. Însă nu le bagă în seamă, considerând că e chiar mai bine să nu le dea în vileag: parcă numai în gospodăria lor multe vaci, junci și viței nu sunt „trecuți“ prin contabilitate? El a încercat de câteva ori să-i facă un scandal cum nu s-a pomenit prin părțile lor, dar s-a oprit la timp. Chestia o va prelua neapărat presa, televiziunea, iar șeful are oroare de ele: îl apucă gângăveala numai la apariția camerei de luat vederi. Apoi cine îi va da crezare că Toderăș n-a mărit șeptelul de vaci cu știrea ori poate chiar la recomandarea, la insistența președintelui Simion Vornicu? Judecând cu mintea trează, el își dă seama că unele falsificări din documentația contabilității nu-l poate avea drept autor pe un oarecare șef de fermă. Doar orice hârtie cu antetul gospodăriei n-are nici o valoare fără semnătura președintelui. Așadar, de toate ce se petrec în contabilitatea lor poartă nemijlocit răspundere Simion Vornicu și nu Toderăș Buburuză. De aceea președintele tace chitic și se mulțumește cu cele ce se văd la suprafața aisbergului.

Toderaş nu e un bărbat nici falnic şi nici bine făcut. Dar nici prea hăd. Dacă n-ar avea darul de a face spirite, a spune tot felul de snoave şi bancuri hazlii şi a delecta publicul cu ele, ar fi trecut cu vederea de toată lumea. Dacă, însă, Buburuză îşi mijeste ochii şi deschide gura-i mică, cu buze subţiri şi vineţii, într-un fel specific numai lui, cei care îl cunosc ca pe un cal breaz deja pufnesc în răs. Până la urmă, unii din ei hohotesc cu lacrimi în ochi ori se tăvălesc pe jos aidoma unor copii. Nici capacităţile organizatorice nu-l scot cu nimic în evidenţă dintre colegii de rangul său. În schimb, Toderaş are ceva propriu numai şi numai lui, mai precis – are o slăbiciune: deşi e în toi edificarea socialismului multilateral dezvoltat, iar la ferme doar pe alocuri mulsorile nu se fac mecanic, la ferma lui Buburuză e în floare munca manuală. La evacuarea bălegarului din încăperi, aducerea hranei, adăpatul animalelor, opintesc din răspuţeri fete tinere şi femei de toate vârstele. Iar Toderaş vine la lucru îmbrăcat nu ca ceilalţi, ci ferchezuit, ca un flăcău în preajma însurătorii. Cum reuşeşte să-şi păstreze hainele curate până la sfârşitul zilei de lucru numai el unul ştie. Şi nu numai el. Căci în zilele libere de saune şi de bufonerie Toderaş mai dispare uneori, pentru vreo două-trei ore: dispare discret din locurile unde poate fi, de obicei, găsit. În asemenea ore el nu există absolut pentru nimeni – nici pentru fermieri, nici pentru preşedintele Vornicu, nici chiar pentru familia sa. Gurile rele spun că Buburuză ar avea locurile sale tănuite, ştiute de unele mulgătoare cu care se doseşte pentru dezmierdări, alintări si mângâieri. Şi pune la cale lucrurile acestea între orele 9 şi 12, după mulsul de dimineaţă şi înainte de cel de la prânz. Timp îndelungat, preşedintelui Vornicu i se pare că la orice oră a zilei sau nopţii îşi are toate cadrele ca în palmă, că le cunoaşte păsul şi că nimeni nu iese din cuvânt, precum el le ordonează adesea la adunările de producţie. Dar Toderaş Buburuză, îşi dă el seama în cele din urmă, face excepţie: sunt ore şi zile când ţi-i mai mare dragul să trăieşti, când ţi se pare că nimic, dar absolut nimic nu se poate întâmpla în preajma ta, care să-ţi tulbure liniştea şi calmul şi, iată, chiar în astfel de ore sau zile soseşte câte o telegramă ce te înştiinţează despre o eventuală întâlnire, vizită-fulger, a vreunui ştab dintre cei mai cu moţ, iar Toderaş lipseşte cu desăvârşire, ca şi cum ar fi intrat în pământ şi, pe deasupra, nimeni n-are habar unde s-ar afla „artistul“. Într-unul din asemenea cazuri şeful urcă el însuşi la volan şi începe să ţese câmpurile gospodăriei în lung şi-n lat, încercând să-l descopere pe „măscăriciul“ Buburuză. Când preşedintele Simion Vornicu e furibund, fiind scos din răbdări, pe toţi nu-i scoate din „artişti“ şi „măscărici“. De acum are de gând să se întoarcă la sediul cârmuirii, fără să-l dibuie pe „artist“, dar tocmai atunci îl descoperă pe Toderaş stând întins pe iarbă, numai în chiloţi, iar alături, într-un costum de baie, pe o pătură, se lăfăieşte o femeie zdravănă, cu părul despletit şi lung cât un fuior de cânepă. Îi recunoaşte imediat pe amândoi, deoarece figura slăbănoagă şi costelivă a lui Buburuză o ştie bine de la saune, iar un dos ca cel al mulgătoarei Nătăliţa Corbu nu poate fi confundat cu altul să tot cauţi de la Nistru până în Carpaţi. Dânsa are şi o talie ca de viespe de se miră nu numai bărbaţii, dar până şi femeile, cum de-şi mai păstrează nuri spetindu-se la fermă şi acasă. Ce-i drept, în ultimii ani se alesese şi cu un copil, dar, se vede, nu din acel motiv nici un bărbat nu zăboveşte, cu intenţii serioase, mai mult de câteva săptămâni în gospodăria ei. Preşedintele lăsase maşina în vale, lângă iaz, şi, păşind prin iarba înaltă până la brâu, urcă pe un dâmb dincolo

de care se întinde o văgăună adâncă și nu prea mare, ferită de ochii lumii. Încoace, ghicește Simion Vornicu, șeful fermei își aduce „haremul“ de cum se desprimăvărează până toamna târziu. Vine cu mândrușițele sale pe biciclete. Buburuză are mașină, dar în astfel de cazuri donjuanul-fermier n-o scoate din garaj pentru a nu lăsa urme prin iarba necosită de lângă iaz. Acesta, iazul, nu e populat cu pește, de aceea pe aici, cât e ziua de mare, nu trece țipenie de om. De astfel de condiții ideale Toderaș beneficiază nu de un an și nu de doi, făcându-și în voie mendrele... „Ah, Buburuză, Buburuză! Chiar de azi te trec la ferma de porci să te văd, fercheșule, cum vei scoate-o acolo la capăt! Ah, artistule!“ Simion Vornicu plesnește de furie și primul impuls e să urle o dată, așa cum poate numai el, când vrea să-i bage pe subalternii săi în toți dracii, însoțindu-și târaboii cu obișnuitele ocări și sudalme: „Biserițuța și lumânarea... Crucea și...“ și așa mai departe.

Dar cu eforturi nemaipomenite, președintele își înfrâneză tentația de a-și descoperi prezența. Iar aceasta nu de dragul lor, desigur, căci îndată ce îi descoperă întinși la soare și fără griji e mușcat de șarpele invidiei: în timp ce el nu-și vede nici nevasta cu lunile – vine târziu, poate chiar după miezul nopții, se scoală cu noaptea-n cap, adesea neîmbucând nimic, alții, din echipa lui, mai găsesc ore întregi pentru distracții și desfătări cu mândrușele. „Da, da, nu de dragul lor nu-și trădează prezența, ci numai pentru binele comun. Care «bine comun», mama dracului!“ explodează în sine a președintele. „Mă gândesc eu la mine și numai la mine!“ se hărțuiește Simion Vornicu cu sine însuși, îndepărtându-se de locul unde poate fi observat de cei doi amanți. În primul rând, raționează el, dacă îmi trădez prezența, va trebui să iau măsuri, să-l pedepsesc eu personal ori să-l dau pe mâna secretarului de partid. Iar acela nu se va bucura de o asemenea ofrandă neașteptată și nedorită, fiindcă Toderaș îi este prieten la cataramă, aproape că mănâncă amândoi dintr-o strachină. Președintele nici nu dorește să se gândească cu ce s-ar putea termina o astfel de adunare. În ultima clipă îi vine ideea năstrușnică de a coborî în vale, lângă mașină și de a-i da drumul tiradei sale de răcnete, sudălmii și înjurături – inconfundabile, inegalabile și irepetabile prin aceste părți, caracteristice numai lui Simion Vornicu, președintele. Una e să ascuți urletele, mugetul și buhăiala președintelui în cabinetul său în vreo ședință de producție sau altă întrunire prezidată de el. Dar cu totul altă rezonanță are zbieratul său în Valea Corhanului, unde datorită, pesemne, celor două iazuri de la extremități – în partea de sus și în partea de jos – ecoul parcă se dublează, amplificându-i forța reverberației. Nici Simion Vornicu nu se așteptase la un asemenea efect detunător. Ca și cum s-ar fi servit de un megafon. E posibil ca bietul Toderaș cu Nătălița lui, deconspirați, să fi sărit ca fripți în picioare, scrutând speriați cele patru zări și neînțelegând nimic. Mulțumit de efectul produs (președintele e sigur de aceasta), el urcă în mașină și se întoarce la cârmuire, știind precis că cel mult peste o oră Toderaș, „Fedea al nostru“, îl va căuta. Cum, de altfel, avea să se și întâmple. Desigur că președintele Vornicu așa și nu-și va da pe față nicicând șiretlicul la care va recurge de acum încolo. De fiecare dată îl va găsi cu o altă mulgătoare sau îngrijitoare de viței, încât se va mira președintele cum se lasă ele toate ademenite de prăpăditul ăsta de Buburuză, care nici bărbat voinic nu este, nici arătos nu pare a fi. Bun de gură – da. Ce-i a lui e a lui. Păi bine, oameni buni, se îndignează în sine a Simion Vornicu, după cât știu eu, pe femei numai cu

vorbe dulci, șoptite la urechile lor delicate și mici, multă vreme n-ai să le farmeci. Ele mai au nevoie și de o rochie ori poate de o șubă luxoasă, de niște inele de aur și de atâtea alte lucruri scumpe, pe care Buburuză n-are pe ce să le procure. Atunci ce le-o fi găsit pe toate dezmățatele astea de se aștern ca hipnotizate sub slăbănogul de șef al fermei, care... care... Nici n-are cuvinte cu care să-l caracterizeze cât mai nimerit. Prin fața ochilor îi trec pe rând chipurile Nătăliței, Alinei, Floarei, Zoiței, Carolinei, Virginei și ale altora, că nici nu le mai ține minte pe toate fetele și vădanele surprinse împreună cu Buburuză, despuiate până la piele... Fiecare cu cochetăriile, grațiile, nurii și drăgălășeniile ei. Însă aproape nici una n-avea corpul complet bronzat. Cele mai ridicole erau picioarele lor, puternic arse de soare numai până ceva mai sus de genunchi, și unele din ele, făcând dragoste cu Toderăș Buburuză, și le ridicau spre târri, încercând parcă să se proptească de torțele cerului. De la distanță se creia impresia că poartă cizmulite roșii-cafenii ce subliniau în mod deosebit albeața pielii de pe restul corpului. „Ce plăcere o fi având femeile să se dezbrace în pielea goală? se miră președintele. Ca imediat el însuși să-și răspundă: fetele și femeile acestea se scoală, de obicei, pe la cinci dimineața și se întâmplă că până la miezul nopții nu închid un ochi. Trebăluiesc prin gospodăriile lor, sunt nelipsite de la cele trei mulșori de la fermă. Mai hrănesc vitele, le adapă și tot ele fac curățenie în grajduri. Pentru odihnă și somn nu le rămâne decât vreo cinci ore din douăzeci și patru. Cele mai multe din ele n-au unde nici să se băiască... Reiese că escapadele cu Toderăș Buburuză nu sunt numai niște aventuri amoroase, ci și un fel de evadări din cotidianul lor cenușiu și șters, fără bucurii... Asta ar mai lipsi – ca să îndreptățesc până și aceste scârboșenii!“ se ceartă cu sine Simion Vornicu.

Cercetând odată hârtiile pe care șeful fermei le prezintă contabilității, președintele descoperă cu uimire că vicleanul de Buburuză, în zilele când se bucură de farmecele vreunei mulgătoare, întocmește rapoartele de muncă pe care le face pentru contabilitate, răsplătindu-i favorurile și generozitatea. Ca apoi de această protecție să se bucure altă tânără femeie, care-i acceptă mângâierile. Unul Dumnezeu știe ce le-o fi făcând Buburuză că unele mulgătoare, a observat de-a lungul anilor președintele, se țin scai de el. Ei, bine, Nătălița e văduvă, nu pricep ce are fiindcă bărbații nu se rețin în casa ei. De fapt, nici Carolina n-are soț. L-a izgonit ea, sau el a părăsit-o – nu mai ține minte... Păi, și Zoița, și Zamfira n-au soți! Și abia acum Simion Vornicu, președintele, își dă seama cu stupoare că majoritatea absolută a lucrătoarelor de la fermă sunt văduve, fete tinere ori mai stătute, iar Buburuză este pentru ele, ani și ani la rând, un fel de sultan... Iată ce-am făcut eu, păcătosul și neisprăvitul de mine, care am comis cândva prostia de a-i oferi aproape toată puterea în rezolvarea, cum l-a ajunge capul, a tuturor problemelor de la fermă. Și acesta a beneficiat de greșeala mea: a majorat șeptelul de vite cu lapte și de viței, fără ca să le treacă prin contabilitate, înregistrând doar producția lor de lapte și de carne, a propus pentru a angaja la muncă în această unitate numai fete și văduve, pe care le folosea după priceperea și bunul său plac. Iar eu, bădăranul de președinte, l-am tot promovat și menținut în post, stimulându-i, de fapt, aceste condamnabile metode de muncă. Îl fulgeră prin minte gândul că superiorii săi din raion, regiune și din alte părți, văzând lipsa lui „Fedea“, vor pierde, în general, interesul și pentru el, Simion Vornicu, ca președinte al gospodăriei, și atunci va rămâne fără indulgența lor, iar aceasta

ar însemna sfârșitul carierei sale. Reieșind dintr-o astfel de perspectivă, îl acceptă și îl stimulează, imită că se prăpădește și el de răs când Buburuză, la întâlnirile cu șefii, își debitează bancurile lui idioate, pe care președintele le știe pe de rost, pentru că le auzise de nenumărate ori până acum. Mai pe scurt, Simion Vornicu se incurcă de-a binelea în sforile întinse de Toderaș. „Artistul“ înțelege de minune că șeful, dacă ar fi voia lui, l-ar înghite într-o lingură cu apă, dar că nu-și poate permite acest lux, deoarece își taie craca de sub picioare...

...Toderaș Buburuză rezistă la un astfel de maraton erotic cam vreo zece ani, până ce într-o bună zi simte că nu mai poate să fie tânăr și să drăgostească lucrătoarele lui mai tinere sau mai în vârstă, așa cum reușea să facă cu ani în urmă. Din acest motiv, ori din altele, femeile, care cândva i se ofereau cu o oarecare ușurință, încep să-l evite, să nu mai răspundă la invitațiile sale. Ah, Toderaș, Toderaș, se căinează el tot mai des. Acum rareori reușești să stingi, bărbătește, focul unora din ele, pe care îl aprinzi cu mângâierile și dezmierdările tale. Dar Buburuză continuă să le ațină calea, să le facă semnele convenționale de odinioară; ele, însă, stau ca joienele, pline de candoare clipească din ochi, ca și cum n-ar pricepe ce are el în vedere. Asta e o tragedie a lui personală. Spre marea uimire nu numai a lui Toderaș, dar și a lui Simion Vornicu, președintele, prinde a se destrăma colectivul fermei, scad producțiile de lapte și carne, cu toate că și vacile cu lapte și juncanii, puși la îngrășat, sunt cu mult mai mulți prin grajdurile fermei decât s-au înscris în documentația de la contabilitate. Ca prin minune, și ștabii de toate rangurile pierd treptat interesul nu numai pentru bancurile și glumele lui Fedea, dar și pentru gospodăria din partea locului, în fruntea căreia se află de ani și ani Simion Vornicu. Mai vin doar unii șefuleți care doresc să se înfrupte din cașurile de la stânele gospodăriei, de alte produse, deoarece Simion Vornicu deprinsese binișor cum să organizeze o masă copioasă și o seară de pomină la sauna lor. Alți ștabi, mai serioși, uită de drumurile spre satul din valea Prutului și tot mai des trimit în control diferite comisii. Și se pune pe griji președintele, și mai des își iese din pepeni, urlând la toată lumea cu vreun motiv serios sau fără. Dar cel mai de nesuferit devine Toderaș Buburuză, șeful fermei, care nicidecum nu intuiește ce s-a întâmplat între timp că îl ocolesc fostele mândrulițe. Până și cele mai în vârstă, în jur de 45 de ani, până și cele mai urâtele anevoie consimt să-l urmeze prin locurile ferite de ochii lumii pentru un ceas-două. „Nu înțeleg absolut nimic, se aude vorbind Toderaș aproape în glas, plin de mânie și necaz, de ce înainte vreme femeile mă iubeau, mai mult chiar, îmi ațineau calea și se arătau tare fericite numai că le iau în seamă, iar de la un timp și-au luat nasul la purtare? E adevărat, am încărunit un pic, recunoaște el, dar căruntețea e o podoabă pentru un bărbat. Astea-s cuvintele lor. Acum le înscriu chiar mai multe zile muncă decât înainte, însă ele par a fi surde și chioare, târfele! Ce mai vor? Eu n-am pentru ele blănuri și cercei de aur... Aha, am îmbătrânit! Dar ce numai eu îmbătrânesc, ele nu? Ce, Zoița sau Floarea s-a conservat și arată ca acum zece ani? Până și Nătălița nu mai seamănă cu cea de odinioară. Să mă întrebe pe mine și eu le voi spune cum arătau atunci și cum arată acum...“.

Toderaș Buburuză umblă bombănind din zori și până seara târziu. Cei care-l cunosc mai puțin îl căinează: bietul de el, nu-și găsește locul de grijile gospodăriei. Cei care știu ce zace-n Toderaș numai zâmbesc și nu zic nimic.

Babele și unii din moșnegii – ochii și urechile satului, neavând ce face, le tot meliță gurile, venind fiecare cu profețiile sale despre ceea ce i s-a putut întâmpla lui Buburuză. Cea mai aproape de adevăr o fi fiind o babă – fără văz, fără auz, fără miros și fără vârstă, care șușotește fiecărui trecător una și aceeași: lui Toderăș al nostru i s-a făcut o vrajă, cu ulcica, și nu va scăpa de ea până nu va aduna câte șapte fire de păr de la toate fetele și nevestele cu care a lucrat la fermă timp de șapte ani și șapte luni. Să i le aducă ei, babei, și dânsa îl va scăpa de pacostea ce a dat peste bietul om. Cei mai tineri, auzind vorbele fonfăite și gângave ale bătrânei, râd mânzește, iar unii dintre ei merg mai departe, năvăvind să afle de unde trebuie să ia Toderăș câte șapte fire de păr...

De la o vreme, Buburuză, în lipsa femeilor atât de mult jinduite, se pupă tot mai des cu paharul. În plină zi, crezând că nu-l vede nimeni, scoate de la piept un șip plat din care bea cu năduf și apoi își continuă tiradele-i obișnuite: „Uite, fire-ar să fie, parcă știam cândva de ce ne iubesc femeile, dar de la un timp am uitat. În această privință mi s-a luat ținerea de mînte. Chiar, de ce ne-ar iubi ele? Să-mi spună și mie toți deșteptii lumii...“. Un fermier, ieșit din întâmplare în calea lui Toderăș, văzându-l gesticulând și vorbind grajdurilor din preajmă, se grăbește să se ferească din ochii lui cât mai repede. Încă niciodată nu l-a văzut pe Buburuză tunând și fulgerând asemenea președintelui Simion Vornicu. E beat, e treaz? Parcă nu băuse nimic nici ieri, nici azi... Buburuză intră în unul din grajduri, dă peste taurul gospodăriei, botezat de vreun lucrător mai isteț tot „Fedea“, ca și pe șef. Animalul îl privește cu ochi blânzi și tulburi, dar Toderăș se răstește și la el: „Măi Fedea, decât te-ai holba la mine, mai bine spune-mi măcar tu, nerodule, de ce pe noi, bărbații, ne-o fi iubit cândva femeile, iar acum nu ne mai iubesc, măi frate. Spune-mi, măi, de ce taci? Ce ai paie-n gură?“.

Taurul, simțind în nări aburii de băutură, se ferește un pic în lături și rage o dată puternic și lung de se cutremură geamurile grajdului.

ZARAZA!

Microbuzul e aproape gol și printre primii pasageri ce urcă în el se află și o femeie de vreo 57-60 de ani, însoțită de o tânără cu o fetiță, probabil fiica și nepoțica. Are fața roșie de căldură și de emoțiile pe care le trăise nu cu mult timp în urmă, ochii plânși, împresurați de riduri adânci dinspre pomeții obrazilor. Deși pare foarte necăjită, iar cele aproape șase decenii de viață se vede că n-au menajat-o defel, femeia mai poartă, totuși, urmele unei frumuseți asfințite nu chiar atât de demult. În timp ce privește prin geam fără să vadă nimic, ea își ține palmele mari și roșii pe genunchi. Despre astfel de palme neobișnuite de femeie se poate vorbi minute în șir, căci mâinile unei femei îi trădează nu numai vârsta, ci și modul de viață ce a dominat-o până atunci. Palmele acesteia, însă, par a fi mai mult palme de bărbat, care au tras la coasă, au despiciat lemne, au dat cu târnăcopul, au prășit și au îndeplinit atâtea alte munci grele. Degetele butucănoase aproape că n-au unghii, ele fiind roase de tot felul de eforturi istovitoare; din când în când oftează

cu năduf tocmai din adâncul plămânilor. Nu zăbavă, în microbuz mai urcă vreo câteva femei, pesemne din Boian sau Mahala, deoarece mai au încă în vorbire o cantabilitate specifică româncelor din partea locului și poartă fuste crețe, cu pliuri și traiste înflorate. Una din femei – cea mai în vârstă, văzându-i năduful cu care respiră, încrâncenarea-i soră cu disperarea, precum și apatia de pe chip, rabdă o vreme, apoi prinde a o descoase:

– Ce ai pățit, soră dragă, că nu vezi lumea de supărare și necaz?

– Iată, mi-am petrecut și cea de-a doua fată în Italia, care la despărțire mi-a spus – că asta mi-i fata cea mai mică cu nepoata – că-i pare rău după noi, altfel nu-i mai calcă piciorul prin satul nostru...

Pronunțând aceste vorbe, femeia cu fața roșie și ochii plânși continuă să privească prin geam fără să vadă nimic. Se pare că dânsa nici nu e prezentă în mijlocul celor din microbuz. Numai fizic e aici. Sufletul său, gândurile negre ce-o copleșesc sunt departe, fiind prada unor sentimente știute numai de ea. Mezina cu copilița să aibă 19 ani, e negricioasă (i-o fi semănând tatălui), însă are ochi albaștri cu unduiri verzi atunci când și-i ridică spre lumină. Dacă ar nimeri undeva la Palermo, Roma sau Milano, dar mai ales prin Sardinia ori Sicilia, s-ar pierde neobservată printre mulțimea de italience, nu s-ar deosebi cu nimic de ele. Mezina aceasta tot timpul mănâncă dintr-un măr și e absentă la toate frământările maicii sale. E cu gândurile și ea prin lumea largă ori, pur și simplu, e plictisită de lamentările ce le aude, probabil, nu o dată acasă, în sânul familiei. Una din femeile mai în vârstă din microbuz, se prea poate mai sensibilă la durerile semenilor, dorește musai să afle ce se întâmplă, totuși, cu aceste suflete ce se înfățișează celor din jur atât de diferit: una cu ochii plânși, iar alta sătulă de toate ca de mere pădurețe. De aceea o ia mai pe departe:

– Bine că ai cu cine te mai lua – cu fata asta a ta și cu nepoțica. Ș-apoi îi mai fi având și vreo pălărie prin bățătura...

– Fata asta... Dacă n-ar fi legată de tălâncuța ei – și arată spre nepoțică, s-ar duce pe urmele celorlalte două... Ce să stea aici cu mâinile-n sân? Cât despre pălărie-n bățătură – avem una, care știe să facă numai două lucruri: să mănânce, să bea și să plece la pădurea lui...

– Acolo lucrează? se interesează bătrâna.

– Lucrează e un fel de a spune, pentru că de ani de zile nu aduce o para chioară în casă. Spune că organizația lor e săracă, n-are fonduri. În schimb, zilnic suflă în fundul paharului și umblă aghezmut... Zaraza! încheie pe același ton și cu năduf femeia cu fața roșie de plâns. Boinceanca, sau ce o fi fiind dânsa, e mirată la culme de felul cum femeia cu fața roșie își blestemă bărbatul, dar adaugă:

– Tot mai bine-i atunci când este o pălărie-n ogradă. Al meu, fie-i țărâna ușoară, că demult s-a strămutat din viață, îl tot visez tânăr, noapte de noapte, de mi-i rușine să spun la lume ce anume visez eu... Și-am rămas văduvă când aveam numai 30 de ani, dar așa și nu mi-am făcut alt cuib și știu, dragă, ce înseamnă a trăi singură-singurică cuc. De aceea poate n-ar trebui să-l afurisești chiar atât de tare...

– Dar ce folos are familia noastră că el este în viață? Copiii mei n-au simțit niciodată că au tată. Dacă le-a trebuit o hăinuță, tot eu m-am zbatut și le-am făcut-o, dacă le-a trebuit o pereche de încălțăminte, tot eu m-am făcut luntre și

punte și le-am cumpărat... Le-am dus pe toate la școală tot eu, la seratele de absolvire numai eu am fost, că dragul de el era ocupat cu pădurea lui... Până și la nunțile fetelor abia a venit, ca un oaspete ce se aștepta să fie poftit și servit... Zaraza!.. Eu treizeci și cinci de ani am lucrat mulgătoare la fermă, în tot timpul ista n-am avut nici un concediu, pentru că ba am ridicat casa, ba am născut, ba am stat la spital ca să întrerup sarcina, deoarece el, zaraza, nu putea să mă păzească, așa cum făceau alți oameni cumsecade. Că el nu poate fără femeie, el are nevoie de mângâiere, blestematul, îi este mereu a zburda, fiindcă nu face nimic, afară de aceea că mănâncă, bea și doarme... Zaraza, mai vrea și distracții! Treizeci și cinci de ani încheiați am muls câte 25 de vaci. Că era vară, că era toamnă, că era iarnă eu ca soldatul la post spuneam mereu prezent... Ș-au fost timpuri când tot mulgătoarele aduceau la iesle și nutrețuri pentru vite, cărau și apă ca să le adape...

– Dar ce, drăguță, se minuna boinceanca sau ce o fi fost ea, alte munci pe lume nu mai erau de te speteai chiar într-atâta? Ș-apoi bărbatul...

– Care bărbat, lele? Al meu nu ridică nici un pai de lângă casă... Are serviciu, n-are timp, dar el, zaraza, se duce la bordeiul lui din pădure și bea acolo cu niște prieteni, apoi se culcă și doarme... Și tot așa o viață, lele...

– Dar de ce l-ai stricat într-atâta? De ce nu l-ai pus la treabă? De ce nu l-ai ținut în hățuri și nu l-ai controlat cu ce se ocupă el acolo, la pădurea lui?

Pentru prima oară, ca trezită din somn, femeia cu fața roșie de plâns ridică ochii spre interlocutoarea sa și o privește mirată.

– Cum să-l controlez? Mai aveam eu, lele, timp să umblu și pe urmele lui? Că eu după mulsul de dimineață care începea pe la ora cinci, alergam într-un suflet acasă să pregătesc de mâncare și să-mi trimit copiii la școală, apoi venea mulsul de amiază, după care o țineam într-un suflet până acasă, că se întorceau copiii de la școală; seara toate se repetau... Și tot așa în fiecare zi...

– Păi singură l-ai deprins cu nărav. De ce nu l-ai pus la treabă? De ce n-ați împărțit obligațiile între voi?

– Dar ce el nu vedea ce trebuie de făcut în jurul casei?

– Ehe, drăguță, văd eu că tu singură ți-ai stricat bărbatul. Trebuia din prima zi să-i pui condiția: ori familia, ori la revedere.

Femeia cu fața roșie de plâns întoarce iarăși privirile spre bătrână, se uită la ea mirată, neînțelegând cu ce a greșit în fața soțului. O privește un timp, îi privește absență pe pasagerii care urcă în microbuz și își întoarce din nou ochii spre geam, continuând să discute mai departe cu bătrâna sau cu gândurile ei.

– Că eu viața întregă mi-am văzut de obligațiile mele... Ce, mai trebuia să-l fac și pe paznicul? Să-i păzesc și bordeiul din pădure, ca el să nu-și beie și mințile?

Face o pauză, își netezește nepoțica pe cap, apoi o strânge la piept. Închide pentru un timp ochii obosiți de plâns și de stupiditățile vieții ei. Stă ca o stană de piatră și ți se creează impresia că ai în față o statuie cioplită în marmură rozovie. Numai mâinile – mășcate, cu degete butucănoase, puțin deformate de poliartrită, având unghiile roase până la sânge, nu armonizează cu bustul și capul ei. Când deschide ochii, cei din jur au deja în față cu totul altă femeie. Privirea îi este mai limpede, chipul mai senin. Se pare că până și ridurile feței i s-au împuținat. Se uită în jurul său, la pasagerii adunați de acum în număr mare și ea

simte un fel sfială că se spovedise fără rușine de față cu atâta lume străină. Dar este suficient ca bătrâna să reinnoade firul vechi al discuției ca femeia cu fața roșie de plâns să revină la lamentările sale de mai înainte. Privește iarăși prin geam și discută din nou numai cu bătrâna și cu sine:

– Ei, și ce dacă am vreo șaizeci de ani? Zău că-mi vine și mie uneori să iau lumea în cap, să plec și eu în Italia, ori unde voi vedea cu ochii... Ce n-oi găsi acolo vreun bătrân ca mine pe care să-l îngrijesc, să-i cârlesc cămeșile și pantalonii?.. Și nici să nu mai aud de sforăielile bețivanului cela al meu!... Zaraza!

Câțiva tineri, așezați pe scaunele mai din fundul microbuzului, își dau ghionturi între ei și își șoptesc: „De parcă italienii care îi angajează la diferite munci pe-ai noștri mai umblă în haine peticite“... Și fac haz, chicotindu-se în voie.

EMINESCU. POEZIE ȘI EXISTENȚĂ

Mircea A. Diaconu

Suceava

Marile spirite nu au nevoie de confirmări, sau nu de confirmări spectaculoase – chiar dacă situarea socială a ființei umane se întemeiază pe relieful vizibil al re-cunoașterii. Să nu existe adevăr decât prin prisma validării sociale?! Realitatea și analiza istorică dovedesc mai degrabă contrariul: nevalidat de societate, spiritul este tocmai acela care creează adevărul pe care societatea își întemeiază traiectul. Mă întreb dacă faptele nu sunt cumva similare când vorbim de identitatea spirituală a unor popoare, considerate îndeobște marginale. Rămase oarecum la periferia validării europene, ele contribuie nu o dată decisiv la metamorfozele culturii; mai mult decât atât, această identitate spirituală le asigură justificarea ontologică. La granițe, efervescenta este deseori mai aprinsă decât în centru. Marile interogații se nasc deseori aici, unde contactele între diferențe sporesc creativitatea, gradul de inedit și de spontaneitate, poate chiar accentul de deșertăciune.

În spațiul cultural românesc a fost speculată adesea frustrarea că marile ei voci, de la Mircea Eliade la Emil Cioran și Eugène Ionesco, de la George Enescu la Constantin Brâncuși sau Tristan Tzara, au fost rupte de mediul în care s-au format și de tradiția din care și-au tras sevele. Unii dintre ei au devenit chiar obiectul unor contestări injuste, iar lucrul acesta a fost resimțit cu atât mai mult ca o încercare deliberată de a trata marginalitatea axiologic, o dovadă nu numai de ignoranță, ci chiar de intenționalitate tendențioasă. Decalajul acesta dintre valoarea, care nu e o iluzie, și recunoașterea europeană, lăsându-se așteptată, este trăit uneori dramatic de scriitorii înșiși. În 1932, Eugène Ionesco se întreba retoric: „Ce triste împrejurări au făurit României acest rol de figurant în cultură?”. Nu cu multă vreme în urmă, un alt scriitor, pe același fond de nemulțumire, exagera spunând că poezia română nu este altceva decât o colonie a celei franceze. Explicit sau implicit, generații întregi au avut drept țel o decisă schimbare de destin în context european. Dar marile spirite nu au nevoie de confirmări și nici de astfel de încercări spectaculoase – pentru că, prin simplul fapt că există, ele legitimează un întreg univers spiritual și instituie o lume a cărei creativitate rezidă în chiar adevărul existenței sale. Or, ce alt criteriu de existență decât gradul de adevăr pe care valorile culturale ale unui popor îl exprimă și, deopotrivă, îl instituie?

Mihai Eminescu este un astfel de spirit. Recunoscut ca atare în cultura română, pentru care este o adevărată placă turnantă – sintetiză și deopotrivă moment germinativ, provocând mutații majore în devenirea întregii poezii românești –, el a rămas ca și necunoscut în Europa, chiar dacă printru exegeții săi se numără și câteva autorități europene. Să fie de vină limba în care a scris, cum se susține uneori? Dar limba în care a scris este chiar instrumentul acestei (de)săvârșiri. Ține aproape de logica adevărilor comune observația că fără limba în care scrie, un poet ar arăta cu totul altfel. Căci limba este amprenta cea mai fină a unei anume identități spirituale, a unui ethos, a gândirii, sensibilității și rațiunii sedimentate în logos. Nu putem abandona această convingere, chiar dacă o vagă bănuială ne face să credem că un poet transformă orice limbă, indiferent de potențialul ei istoric, într-un revelator al ființei și într-un tărâm poetic.

Să nu uităm însă dictonul latin, potrivit căruia traducerea e o trădare. Faptul este cu atât mai evident în cazul lui Eminescu, acest poet romantic, înrudit nu prin educație (deși educația și-a făcut-o la Cernăuți, Viena și Berlin), ci prin structură organică, cu romantismul german, a cărui angajare existențială îl plasează în plină criză a modernității. Impulsul original al liricii sale – care absoarbe în fervoarea ei un enciclopedism pe măsură – ține de obsesia integralității, în așa fel încât în orice vers pulsează, cum constata unul dintre criticii săi cei mai devotați, un *fior cosmogonic*. Și, peste toate, în această dispută dintre ființă și neant, condiția poetului (văzut adesea ca profet, mag sau geniu), condiție focalizată în misiunea de a păstra permanent în stare de naștere și, simultan, în stare agonică perspectiva totalității, căruia sinele se dovedește a-i fi o oglindă deopotrivă îndurerată și iluminată. *Intrarea în neant ca intrare în divinitate și glorificarea ființei ca o revelare eroică a limitei* care îi e consubstanțială, iată miza unei poezii care decantează interogațiile și neliniștile într-o durere abstractă. Finalmente, poezia eminesciană interoghează chiar asupra identității poeziei înseși, asupra fragilității și forței care o instituie. Poetul trăiește acut *apusul de zeitate* – imagine care ni-l amintește pe Nietzsche, cu care Eminescu a fost contemporan (s-a hrănit, ca și Nietzsche, din filozofia lui Schopenhauer, și, ca și acesta, fremăta de neliniști heideggeriene) – și găsește în poezie fie mărturia unui nou eșec, fie dovada unui eroism auroral, tragic. Sub impactul puternic al absenței care aproximează prezența, poezia eminesciană nu e nici măcar o continuă căutare a posibilului, ci o recunoaștere a limitelor și o permanentă confruntare cu ele în încercarea de a le depăși. Limite care privesc relația ființei cu divinitatea, a divinității cu haosul, a istoriei în raport cu principiile transcendente sau accidentale care o guvernează.

Care sunt capcanele care pândesc receptarea unei astfel de poezii?! Înainte de toate, *perspectiva fragmentară*. Fără înțelegerea faptului că aparține unei viziuni ample, care se întinde de la geneza cosmosului până la extincția lui, fiecare poem, privit izolat, rămâne, cel mult, asemenea părții vizibile a aisbergului. Tensiunile și angajarea existențială care îl instituie nu-și dezvăluie decât suprafața, fie una ideatică și discursivă, fie una stilistico-retorică. În plus, fiecare poem nu relevă decât câteva din fețele unui discurs extrem de complex, care trece de la melancolie la satiră, de la vizionarism la reflexivitate, de la interogația damnată la seninătatea abstractă – o poezie a răzvrătirii demonice și deopotrivă a asumării

sufletului tragic al existenței. Fiecare poem în sine și poemele în ansamblul lor dezvăluie o permanentă participare afectiv-interogativă, proiecție a unei neliniști fundamentate pe axiologia ființei, care, ca întreg, nu se poate reflecta decât în sincronizarea acestor multiple fețe. În concluzie, un univers poetic construit în chiar procesul facerii, edificat pe antinomii și pe tendințe complementare. Tocmai de aceea, *istoria*, implicând o perspectivă filosofică și mitologică, *iubirea*, cu ipostaze care merg de la atmosfera paradisiacă la relevarea complexelor thanatice, *creația*, cu dezvoltări în planul genezei lumii, dar și în aceea a hybrisului poetic, alte componente din zona vizibilului sunt teme pe care Eminescu le depășește, neinteresat de elocvență poetică, ci de fenomenul ca atare al explorării ființei cu ajutorul cuvântului structurat poetic. Vers simplu, căutat îndelung, având claritatea și transparența înșelătoare a cristalului, purtând în sine o mare adâncime de gând...

Astfel, el poate fi ușor redus la un anumit tip de didacticism, cu atât mai mult cu cât confesiunea stă alături deseori de alegorie, sau de discursul fixat în dezlănțuirii pasionale teribile. Dar, ca și limba, poezia nu mai este reproducerea unor idei, ci chiar procesul nașterii ideii, care se folosește de metafore, în sens tradițional, dar și de câmpuri simbolice, într-un discurs aproape non-figurativ. Este și motivul pentru care cineva vorbea despre *dificultatea* acestei poezii, o poezie cu atât mai dificilă cu cât lasă impresia maximei accesibilități. Imaginea, eufonia, metafora sunt tot atâtea mijloace de a comunica un sens care nu este altul decât acela al propriei căutări, sens care nu preexistă decât sub forma neliniștii. Iată de ce reducerea la anumite teme devine prilejul unor interpretări deformatoare. Sunt, toate acestea, dovezi ale situației lui Eminescu sub semnul unei modernități, rareori înțelese, cu atât mai mult când este vorba de un cititor care, ca în cazul oricărei versiuni străine, nu cunoaște, sau nu cunoaște îndeajuns contextele specifice. Este extrem de relevantă situația receptării lui Eminescu în Italia, și pentru că unul dintre studiile exegetice de primă mărime îi aparține Rosei del Conte, publicat în 1961. Numit *Eminescu sau despre absolut*, studiul este o replică la înțelegerea lui Eminescu ca „poet al codrului și al izvorului“, înțelegere frivolă, dinamită prin proiectarea întregii sale poezii sub semnul nevoii eroice de absolut, a transformării chiar și a morții, a veșniciei în humus al adevărului. Mai mult, se face aici dovada existenței unei spiritualități românești, peste care Eminescu a așezat părinți spirituali, precum Schopenhauer, Platon, Kant, Zoroastru, Hermes ori Buddha, care i-au relevat propriul tumult.

Sunt lucruri pe care creația antumă a lui Eminescu parcă nici nu le poate releva în toată adâncimea lor – poate și pentru că poeziile destinate tiparului treceau printr-un îndelungat proces de prelucrare în așa fel încât o imagine, câteva versuri, un cuvânt concentrează, în simplitatea lor, îndelungi căutări, pasiuni devoratoare, interogații damnate; proces care atenuază, însă, excesele, luminându-le dintr-o perspectivă apolinică. Apropierea sau presimțirea neantului devin la Eminescu prilejul unei îndurerări care în cele din urmă înseninează. Revolta celui care contestă ordinea lumii se temperează sub aura unei contemplații în care eul se abandonează pe sine, contopindu-se cu spiritul însuși al existenței. O capodoperă, precum *Rugăciunea unui dac*, este unul dintre imnurile cele mai tragice ale umanității, în care elogiul dispariției e complementar plânsului cosmic generat de chiar neputința divinității de a se manifesta. Și totuși, supremă împlinire

este această disperată și tragică unire cu suflul universal. Sau iată *Luceafărul*, capodopera lui Eminescu, poem care este mai mult decât o alegorie pe tema geniului, punând în ecuație dilema romantică a consistenței lumii (din moment ce visul se dovedește a fi țărâm al adevărului) și neliniștea aurorală privind identitatea spiritului care ține lumea în echilibru, aflându-se la cumpăna dintre realitate și transcendență. Mai mult decât atât, ca orice mare poem eminescian, în *Luceafărul* freamătă o neliniște lipsită de certitudinea vreunei cauze concrete, un cântec pur care poartă cu sine sugestia căderii lumii înseși. Dincolo de orice ideologie, vibrează în aceste versuri o armonie care face din melancolie chiar miezul ontologic al ființei.

De fapt, publicist angajat cu fervoare în realitatea concretă a timpului său, Eminescu n-a publicat în timpul vieții decât ceva mai mult de cincizeci de poeme. În spate se întinde o adâncime greu de cuprins de gânduri – frânturi de vers ori poeme de mare anvergură –, laboratorul acesta fiind în sine dovada naturii creativității lui Eminescu. În fond, singurul volum publicat în timpul vieții sale – cuprinzând poemele publicate deja în presa literară, la care au fost adăugate câteva inedite – i-a fost editat de un critic literar. Când l-a văzut, poetul l-a aruncat cu furie. Consecința nebuniei care se pare că îi împăienjenise mintea? Consecința a adevărului nefast că poezia nu face decât să te proiecteze în adevărul fatal al lucrurilor?! A eșecului încă o dată confirmat?! La drept vorbind, câteva momente de tăcere, mai multe versuri și chiar anume mărturisiri epistolare vorbesc despre faptul că pentru el poezia nu putea să fie arca cu care să se poată salva; fiind continuă explorare, ea nu face decât să-l adâncească în adevăr, să dea salvării forma acestei cunoașteri acute. Nici o înșelare nu e posibilă, din moment ce poetul se naște din (im)posibilitatea manifestării sensului. Alături, cunoașterea aceasta duce la o îndepărtare de sine – o îndepărtare care nu e sinonimă înstrăinării, ci re-găsirii sale în chiar miezul ființei. Iată argumentele balansării dureroase între *lumină* și *întuneric*. Dar poate că gestul acesta al aruncării cu dispreț a propriei cărți, o negare implicită de sine, este și dovada unei nemulțumiri mai terestre. Poetul ar fi revenit asupra unor texte de tinerețe – câteva îl nemulțumeau profund – așa cum la altele ar fi renunțat definitiv. Orice text se afla, oricum, într-un stadiu tranzitoriu; cât despre perspectiva unei forme definitive, aceasta i se părea o vanitate și un orgoliu pe care nu și le îngăduia. Felul lui Eminescu de a lucra nu poate fi rupt de ceea ce mărturisea el însuși la un moment dat: „Căci eu, eu sunt copilul nefericitei secte, / Cuprins de-adânca sete a formelor perfecte“. *Forme perfecte* în care se concentrează limpezimea de exprimare și obsesia ideii originare, situate, ambele, dincolo de orice realitate concretă. Forme perfecte – imagine esențială a ființei –, a căror proximitate nu înseamnă altceva decât un plus de nefericire.

MIHAI EMINESCU ÎNTRE MIT ȘI DEMITIZARE

Lucia Dărămuș

Cluj

MOTTO:

Omul accede la Tu prin Eu

Într-o perioadă de tranziție, tranziție culturală, tranziție economică, tranziție socială, tranziție politică, orice comentariu despre orice este un act aproape incert și, în același timp, orice comentariu despre orice ar putea să producă o stare de *inluminare*.

Nu pot să nu recunosc că *fenomenul Eminescu* tratat din perspectiva mit/demitizare m-a dus cu gândul la afirmația lui Claude Roy: „Toată viața este un proces de distrugere“. Să fi fost autorul atât de sumbru? Încerc să-mi dau un răspuns, – de parcă răspunsurile culturale astăzi ar mai atinge pe vreun mușteriu politic, că doar de, ei trag sforile lumii, – prin intermediul nici mai mult nici mai puțin decât al lui Eminescu. E un act de impudoare suicidară, dar din nou îmi spun că merită să potențez valențele cuvântului și implicit pe cele culturale, decât să las loc interacțiunii dintre cuvânt și televiziune. Adică să las să trăiască *pseudocultura*.

Așadar, voi urma procesul invers, încercând să reconstruiesc *mitul eminescian* pornind de la câteva întrebări:

1. Care a fost timpul în care s-a creat acest mit?
2. Care au fost premisele?
3. Dacă acest construct cultural poate fi susținut de datele științifice actuale?
4. De ce s-a menținut mitul până astăzi?
5. Ce se întâmplă cu el în postmodernitate?
6. De ce tocmai Eminescu s-a înscris tiparului mitic?
7. Acesta intră în procesul demitizării?

Acestea sunt doar câteva întrebări care m-au preocupat, recunoscând că nu am reușit decât să ofer posibile răspunsuri, care la rândul lor atrag alte și alte mirări.

Înainte de orice comentariu se cuvine să spun că în spatele mitului eminescian se află un fenomen psiho-cultural care deschide două perspective.

În primul rând nu putem face abstracție de timpul în care Eminescu și-a dat opera, de faptul că era membru al Junimii. Așadar, ne aflăm la sfârșitul secolului XIX. Cultura română se află într-o fază a tinereții, în plină dezvoltare, iar mentalitatea românească este una mitică.

Duhul românesc, cum ar spune Blaga, avea nevoie de o identificare cu un *Ce* superior din cel puțin două motive. O dată pentru că decalogul cultural față de marile culturi trebuie depășit, apoi pentru că mentalitatea românească nu este una stelară, ci conică. În vârf trebuie să se afle un *zeu* – geniu, care să se identifice cu spiritul românesc.

Timpul, tipurile culturale sunt favorabile. Timpurile românești și tipurile culturale românești nu puteau participa la transcendent decât prin *zeu*.

În acest context, mitul nu mai implică factorul ritualic, de altfel fenomenul mitologizării este elocvent descris de Mircea Eliade în *Les mythes du monde moderne*: „transformer une existence en paradigme et un personnage historique en archétype“. Nevoia de mitologizare se află în noi, în mentalitatea românească. Mitul geniului, de sorginte germană, nu a făcut decât să desțelenească dorința, dorul de *zeu*. Ca o completare care să lumineze rândurile, mitul pătrunde prin cultură și își găsește solul fertil în mentalitatea autohtonă de tip primordial. Românul are cristalin mitic! În același timp *boala wertheriană* molipsise atât Europa cât și acest spațiu ondulin. Este o realitate culturală a momentului care a descătușat tânjetul după *zeu*, după un mit propriu. Mitologizarea Poetului este firească.

Eminescu este singurul care corespunde tiparului aceluia timp și pun accent pe sintagma *acel timp*. Se impun două aspecte: opera celui mitizat, contribuția ei și mitul în sine ca un construct cultural în interiorul culturii autohtone.

Pe marginea primului aspect, cel al operei, s-au scris tomuri întregi, pe baza cărora subliniem trei direcții care și-au tras seva din humusul poetic eminescian: direcția epigonică, momentul opus eminescianismului, direcția care a beneficiat de ethosul eminescian, direct sau indirect, conștient sau inconștient, în orice caz cu detașare. Indiferent de cele trei momente, opera eminesciană limpezește literatura ulterioară.

În ce privește mitul în sine, trecând prin liniile și tipurile culturale europene ale momentului, Eminescu era singurul care s-ar fi putut înscrie în tipar. Abstractizarea poetului se impune. Trebuie să avem în vedere o dedublare a obiectului pus în discuție.

În ce măsură avem de a face cu *tiparul romantic* al omului de geniu creat de gândirea mitică pe de o parte, însă pe de altă parte oare nu putem vorbi de omul-geniu nu creat de o mentalitate anume, de un timp anume, ci tributar propriei gândiri de tip Asperger?

Pe marginea tiparului romantic prefer să nu zăbovim, trecând în linii mari anumite atribute ale abstractizării Poetului: stăpânit (real sau ireal) de boală, viață scurtă (prin destin sau nu), iubire de moarte (thanatofilie), imagine angelică dublată în final de nebunie, iubiri abstracte (îndrăgostit fiind mai degrabă de conceptul de iubire decât de persoană), aspirație spre universalitate prin intermediul dorințelor intelectuale prometeice etc.

Mai interesant îmi pare însă cel de al doilea aspect, care nu face decât să reia atributele tiparului romantic, dar redându-ni-le în termeni științifici.

Literatura de specialitate arată că omul de tip Asperger este o personalitate aparte, o specie aparte, creatoare, capabilă să schimbe lumea prin puterea cu care proiectează lumile lui interioare asupra celorlalți. Realitatea lui nu e obligatoriu să corespundă realității celorlalți. Ea însă se manifestă în interiorul omului cu

capacități intelectuale superioare, că despre asta este vorba, cu atâta pregnanță încât toate manifestările sinelui explodează spre înafară, răsturnând realitatea celorlalți.

„Semizeii“ pot fi surprinși de ceilalți în atare situații schizoide, autiste, depresive, obsesive etc., neștiind că ei, *zeii*, ei specia aparte, se află în procesul de măcinare și macerare a propriei minți, captivi acesteia, dar conștienți de fenomen. E dureros! *E maladiv de dureros!* Capacitățile lor creatoare, exuberanța manifestării acesteia, puterea de expresie îi controlează. Vindecarea nu vine decât în momentul în care începe procesul arderii interne, mistuind tot, fără nici un rest afară de creația finită.

Nu sunt capabili de fericire, dacă se poate vorbi despre așa ceva, decât în momentul în care ... Jane Austen își pune *regăsirea lui Tu prin Eu* în cuvinte; Einstein își așază *regăsirea lui Tu prin* în teoria relativității; Eminescu își plasează *regăsirea lui Tu prin Eu*, căci despre *Locuirea* în cultură este vorba în *Luceafăr*.

Mit? Demitizare? Poate din perspectiva celor care își arogă pretenția că pun sau au pus ordine în mit, după ce *mitul* a devenit *mit*, mitizându-i-se puțină bucurie în țărână, bucurie care a fost capabil să o simtă doar prin creație.

Întâlnirea cu Eminescu mă provoacă, nu atât la aprecieri critice, cât mai degrabă la un dialog mirativ, ieșit dintr-un proces de devenire inversă, un dialog dintre eurile proiectate asupra lumii.

Lumea, în accepțiunea cea ma brutală a termenului, afirmă că demitizarea zeului a început. Îi râd lumii în față! Demitizare sau nu tot cu Zeul are de-a face! Lumea este înghesuită în mărgeaua timpului, ne-ar spune Eminescu, nu invers.

Prăbușirea idealurilor ucide credința în orice ideal, procesul exacerbat al tehnicii ucide orice dialog dintre afectivitate și rațiune, dintre morală și știință. Procesul de contopire dintre afectivitate și rațiune învață lumea să-și privească viața, să și-o înțeleagă, să și-o apropie, să și-o descrie ca pe un dat finit, dar devenit nemoarte prin agățarea de Cuvânt. Eminescu a venit să ne reînvețe căderea din verb prin locuirea plină a verbului.

Ultimul veac răstoarnă, distruge această locuire prin imagine, prin tehnică, prin robotizare, uniformizare, prin dezlănțuirea afectivității nu în chip apropiat de echilibru, ci ca forme viscerele de violență. Așa se explică boala urletelor din muzică, a dansurilor paranoice, boala imoralității științifice.

În acest context Eminescu devine un simplu vânzător de iluzii, mitul se demitizează, disciplina cea mai dragă poetului – *moartea* – nu mai interesează, isteria generală nu pricepe și nu percepe lumea prin și din Cuvânt: *Să fie și a fost*, ceea ce definește omul – Creativitatea.

Nimeni pare să nu se mai mire de nimic. Societatea de consum a zilelor noastre face ca procesul demitizării *Zeului* să fie mai acut, să se construiască pe alte sintagme decât pe cele ale gândirii polemice. Dialogul polemic fie el și dinspre demitizarea eminesciană este constructiv, vorbește despre nonidentitatea zeului, dar tot cu zeul polemizează. În cazul societății ultratehnicizată, filonul tutelar al disputelor verbale nu mai este unul *ennoetic* în sens etimologic, ci economic, material. Termenii sunt gândiți în ecuația posibilității, a uniformității. Uniformizarea distruge! Diferențele creează! Uniformizarea stagnează! Diferențele dau impulsul creator! În om se află *Posibilitatea*, posibilitatea de a crea. Ștefan Zweig scria: „Secolul tehnicii depersonalizează din ce în ce mai mult individul,

din care face un ins incolor; căpătând același salariu pe categorii, locuind aceleași case, purtând aceeași îmbrăcăminte...”

În aceasta constă demitizarea, distrugerea mitului eminescian, a zeului în general. Eminescu nu mai este simțit într-o astfel de societate ca fiind modelul nostru național. Omul incolor va proiecta asupra tuturor modelelor culturale propriul sistem de valori: unul tern, rece, arid, insensibil, calculat după gândirea clonată a timpului, după șabloanele personalităților tipice.

Identitatea proprie, conștiința de sine nu se capătă decât prin căderea în multiplicitatea sinelui, construită prin și din limbaj. Avem nevoie de mit, avem nevoie de atipie, avem nevoie de schizoizi în sens creator. Tipizarea ucide prin reducere la unu, originalitatea dă viață prin multiplicitatea sinelui. Tipizarea copiază, originalitatea se miră, mirându-se creează.

Poetul își trage pe chip un nume, dar nu orice nume, ci *Numele*. El se așază pe sine în cuvânt, locuindu-l. Locuind cuvântul alege *Locuirea*, plasându-se chiar în mijlocul mijlocului *Rost*. El scoate din anonimătatea lumii, dar și mai mult decât atât o potențează prin locuirea multiplicității sinelui. Nu e o ruptură a sinelui în mii de fărâme demențiale, ci una conștientă, venită însă dinspre inconștient, semiobscuritatea gândirii, resimțind-o în chip dureros. El este altă specie, dincolo de lume și în interiorul ei, dincolo de *energia* și în mijlocul principiului creator.

Mihai Eminescu între mit și demitizare? Mai degrabă Mihai Eminescu o altă specie, o regăsire a lui Tu prin Eu sub autoritatea locuirii Creativității.

POEZIA ÎN UNGHIUL DE INCIDENȚĂ DINTRE TRADIȚIE ȘI MODERNITATE

Mircea Lutic

Cernăuți

*Extrag din osul alb al duminicii
miercurea de cenușă a vieții...*

Arcadie SUCEVEANU

Mircea Lutic

Cele mai proaspete volume de versuri ale lui Arcadie Suceveanu – *Cavalerul Înzadar* (Chișinău, Editura Cartea Moldovei, 2001) și *Corabia de la mansardă* (București–Chișinău, Editura Litera Internațional, 2003) – au structuri, dar și structuralități, evident, polemice. În termeni de replică, autorul reproduce în ele poezii din mai toate plachetele de până acum, organizându-le după o metodă pertinentă, bine gândită și ingenios elaborată. Polemic-ironizante sunt și titlurile, *Cavalerul Înzadar* și *Corabia de la mansardă*, simbolizând, de fapt, nu un dat obiectiv, ci o mască a adevărului vieții și a condiției creatorului.

Dacă anterior Suceveanu împărtășea, total ori parțial, conceptul noalesc de poezie ca

„real absolut“ („Cu cât mai poetic, cu atât mai adevărat“) sau cel coleridgean al „magiei Verbului“, în această etapă înclină mai explicit spre principiul claudelian al lirismului ca „ghimpe spiritual ce străpunge elementul“. Barocul din cărțile precedente cedează locul modalităților gotice – formule ale verticalei spirituale și ale ascendenței artistice. De aici, preferințele sale pentru enunțul frust, nelucrat, pentru expresia mai directă (nu rectiliniară), pentru cursivitatea mesajului, ca o întoarcere la formele primordiale ale exprimării metaforice și o cucerire de teritorii poetice vegheate de liberul arbitru. El nu renunță, însă, la gimnastica înviorătoare a intuiției lirice și, dând cu tifla în tiparele nomofilactice, rămâne tradiționalist

în viziune și în discurs, „baricadat în Turnul Silogismelor“, unde decupează „psalmi cu foarfeca“, regretă „asasinarea zeilor“ și „schimbarea cifrului statuilor“, își consumă „cartoful cotidian“ și, cu gândul la „rețeta magică“, așteaptă „să se desprindă lebăda dintre funingini“ și „să crească nufărul pe lătratul câinelui“.

Mecanismul poeziei (al literaturii în genere) este – în concepția modernă, net sarcastică, a poetului – aidoma ghilotinării (vezi poezia *Ucenicul lui Homer [II]*), procedură pe care el trebuie să o descrie după ce i-a parcurs treaptă cu treaptă, pe viu-mort (planul real contopindu-se cu cel al ficțiunii) toate etapele fatidice. Adâncind transfigurativ mitul „înzadarului“ și al rătăcirii universale, Suceveanu îi dă conotații personale profund revelatorii, comprehensiv paradoxale, de o mare forță sugestivă și de o stringentă actualitate. Metafora sa globală vizează relativul ontologic și estetic (trăirea și invenția merg mână în mână) și izvorăște atât din capacitatea mitogenetică, cât și din valențele empiriei lirice, în care imaginile superfluității și necunoscutului rămân inefabile, din moment ce nici chiar fantezia creatoare nu e în stare să le pătrundă. În context polifonic, *Cavalerul Înzadar* constituie și un simbol fatal, zămislit în idele lui Marte, al neputinței omului de creație de a explora sferele absurdului și transcendentului. O entitate poetică cu sens răsturnat este *Copacul definitiv*. „Copacul de aici ce-i Dincolo? Copac / crescut în sens invers / spre ziua cea dintâi; / un fel de copie / cu trunchiul șters, / opac, / păstrându-și conținut și formă, / bun de pus morții noastre căpătâi; / un fel de negativ ce nu se mai transformă...“.

Grație erudiției remarcabile, culturii lirice și livrești (în înțelesul nobil al noțiunii) de o mare distincție, neobișnuitei puteri de reflecție și eminenței inteligențe artistice, experiența poetică se traduce în memorabile simboluri simpatetice, în adevărate prodigii spirituale și mitologii personale, în care ficțiunea se conjugă cu consuetudinea, cu datele individuale și cele ale memoriei populare, cu arta și istoria: *ZIDUL METAFIZIC* și *MAȘINA APOCALIPTICĂ*, *NOUA DANEMARCĂ* și *CORABIA LUI SEBASTIAN*, *LEUL PORTOCALIU* și *ÎNGERUL DE MĂCELĂRIE*, *CAFEAUA TRANSCENDENTALĂ* și *ȘOBOLANUL METAFIZIC*, *VALETUL DE CUPĂ* și *CALUL-REPTILĂ*, *CICLOPUL* și *LOCOMOTIVA STEPHENSON*, *CORBII DE LA WATERLOO* și *PISICILE APOCALIPSEI*... Poetul posedă un cod sui-generis, cu ajutorul căruia construiește multiple lumi imagine, bântuite când de sacralități, când de demonologii, toate de un cuceritor farmec estetic și de un strivitor dramatism existențial.

Opera lui Arcadie Suceveanu este un edificiu liric de rezistență, cu o arhitectură de înaltă artă și inspirație și cu elemente pregnant articulate, asemeni unui templu antic în plină cotidianitate.

CREATOR DE O ACUTĂ LUCIDITATE ESTETICĂ

Poetul, prozatorul, dramaturgul, publicistul și traducătorul ucrainean din nordul Bucovinei, Vitali Kolodii, conștiință artistică binecunoscută și apreciată în întreaga metagalaxie a girului lui Taras Șevcenko, se află într-un moment de bilanț al vârstei și creației, marcat de realizări remarcabile, dobândite printr-un

nepreget generos al sufletului și al rațiunii, printr-o valorificare la maxim a testimoniilor incontestabile ale vigurosului său talent.

S-a născut la 19 ianuarie 1939 în orașelul Pervomaisk, regiunea Mykolaiv. După absolvirea Facultății de Filologie a Universității Naționale din Cernăuți, a lucrat în redacțiile ziarelor „Radianska Bukovyna” și „Ciornomorska komuna”, a fost redactor-șef al Editurii „Maiak” (Odesa), al gazetelor regionale „Bukovynske vice” și „Literaturno-mystețka Bukovyna”, director al Muzeului Diasporei Bucovinene. În prezent este președintele Organizației Regionale Cernăuți a Uniiunii Naționale a Scriitorilor din Ucraina.

A editat volumele de versuri *În prag de seceriș* (1967), *Dumă slavonă* (1969), *August cu păsări* (1973), *Țara Soarelui* (1978), *Arbore stelar* (1982), *Păsări în iureșul vântului* (1983), *Privire peste orizont* (1986), *Dincolo de târâmurile verii* (1989), *Zăpadă crepusculară* (1989), *Fecioara cea mai dragă din lume* (1998), *Sonete* (1998), *În zarea făcliilor cuminecării* (1999), *Lamura albă a toamnei* (2001), *O sută de sonete* (2002), *Lacrima de adio a dimineții* (2002) etc.

Unele scrieri ale sale au fost transpuse în limbile abhază, bulgară, estonă, germană, maghiară, română, rusă.

Creator de o acută luciditate estetică, un filosof aplecat cu responsabilitate asupra datelor ființei umane, ferm promotor al elitismului ca doctrină a comunității, dar și a individualității în manifestările ei sociale, Vitali Kolodii explorează, cu pana sa pătrunzătoare, de o aleasă inspirație artistică și prestanță civică, sfere de adâncime ale specificității neamului, impunându-se la ora actuală nu numai ca unul dintre cei mai buni condeieri ucraineni din Septentrion, ci și ca o personalitate de referință a literelor ucrainene la scară general-națională. Este, în egală măsură, și o inteligență creatoare distinctă, un artizan de frumuseți poetice, cu suverană „viețuire în cuvânt” (sintagma e preluată dintr-un memorabil sonet al său), și un reprezentant activ sui-generis al ucrainității în răstimpul de mare răspundere al „anagenezei” organismului etnic contaminat de mankurtism și „ienicerism” (termen des folosit de presa ucraineană), și un vrednic custode al valorilor de patrimoniu ce-i cheazăuiesc națiunii dăinuirea în istoricitate.

Opera lui Vitali Kolodii, ancorată mereu în actualitate, așterne, totodată, punți către ziua de ieri și către cea de mâine, fapt ce-i oferă prilej pentru adânci meditații asupra destinului poporului care i-a dat viață ca scriitor și ca om al cetății, teme pentru a-i elogia pe cei animați de sentimente patriotice sau pentru a înfiera vremea când „În vorbe, e la modă Dumnezeu, / Dar în simțiri satana se străvede”, iar „Apostolii frumosului ori tac, / Ori, decăzuți moral la coate-goale, / Lui belzebut îi cântă osanale, / De se cutremură Hristos din veac”, a-i dezavua pe meschinii naționali („Umili prin descendență și cu ticuri, / Incerți ca țara însăși la statură...”) și pe mai-marii logodiți cu „smârcul cratogonic” și cu „vânzarea-n funcție de stat”. Rătăcirea consângenilor „prin zodia avană” a istoriei îi provoacă poetului adânci frământări de cuget, ba chiar suferințe, este o rană necicatrizată a inimii sale hipersensibile. Faptele tragice ale existenței actuale se arată în elementele primare ale naturii, atinse în esența lor de anormalitate („Abia-abia, prin florile ce cad, / Albina mai dă zumzet, otrăvită. / În plin florar, grădina-i dezgolită, / În fapt de zori, e-o beznă ca de iad...”), cu îngrădirea perspectivelor diurne ale afirmării spiritului („În preajmă-mi corbul sorții, tutelar, /

Pe-a zilei stemă-și pune semnul iar“), și se extind în scrisul său, prin metaforă, dobândind proporții universale. În acest spațiu de cosmicitate, ursita omenească se identifică cu cea astrală: „Băhniș. Ruină. Un cumplit impas. / O cloacă infinită e pământul. / Infectă-i fapta și infect cuvântul... / Pe cer, o stea spre altă stea dă glas: «Au scris mi-e să revărs aici lumină / Sau să mă pierd necunoscută-n tină?...»“.

Citind opera kolodiană, ai sentimentul solemn al unei revelații, pe care o încerci în toată durata plăcerii de comprehensiune estetică. *Lamura albă a toamnei* sale poetice, răspândind un freamăt de o inocență și o puritate aproape „peste fire“, dar și o „tristețe fără hotar“, condiționată de iureșul în clarobscur al celor două componente cotutelare ale vârstei – timpul și spațiul – îți ninge întreaga faptură, trezindu-ți, concomitent, energii latente, benefice vieții.

Lirica sa din ultima vreme a rupt pactul de amabilitate cu lumea, tinzând să dea transparență artistică entităților dramatice ale contemporaneității, să „zvânte lacrima prin foc“, încât poate spune și el ca Gérard de Nerval: „Muza a intrat în inima mea ca o zeiță, cu cuvinte aurite, și a ieșit ca o Pythie, scoțând țipete de durere“. Este o aventură spirituală de profundă probitate, dar și un act de mare risc, nu de toți înțeles și aprobat, o balansare pe extremele ontologice și deontologice, un joc hazardat pe ascuțiș de sabie. Subtilitățile gândirii poetice află memorabile formule configurative, dovadă fiind și deschiderea poetului spre sonet – formă prozodică de o arhitectură nobiliară, cu infinite latențe de virtualitate.

Ca un fapt de eficiență implicare structurală, intrinsecă în procesul literar și, mai larg, cultural, trebuie să spunem că, acum câțiva ani, Kolodii a încercat să editeze la Cernăuți o revistă lunară, cu titlul „Literaturno-mystețka Bukovyna“ („Bucovina literar-artistică“), publicație de o elitară semasiologie în spiritualitatea plurietică a ținutului bucovinean. Constituind un preludiv de mari speranțe, cu miză pe intelectualitatea artistică, periodicul a trezit chiar din start un deosebit interes public (și publicitar, totodată), ca o apariție de frontispiciu, fără egal în câmpul presei de la poalele Carpaților. Înscrisă, consuetudinară, în contextul istoric de luxuriantă al toposului septentrional de benefice auspicii, tutelat, prin timp, de eminente conștiințe reprezentând ethnosurile (și ethosurile) conlocuitoare, „Literaturno-mystețka Bukovyna“ se angaja, în perspectiva programului enunțat de editorialul numărului de debut, să continue și să adâncească tradițiile artistice extrem de bogate și de variate ale locului, urmând calea cea mai sigură în relațiile interetnice – cea a înfrățirii de cugete și a comuniunii de destine. Din păcate, periodicul a avut o viață efemeră, dar cele șase numere apărute atestă potențe efective, nerealizate exclusiv din cauza condițiilor economico-financiare adverse afirmării creatoare. Indicii valorici ai începutului dau, însă, probe edificatoare că revista putea să devină un factor de înaltă culturalitate, o adevărată cutie de rezonanță a discursului spiritual, o treaptă spre noi altitudini ale devenirii estetice, un teren de fertilă conlucrare cu floarea multietnică a inteligenței creatoare, o tribună artistică refractară veleităților meschine și exclusivismului provincial, un promotor al climatului de nepărtinire, onestitate și exigență, o măsură a valorii și un exponent expres al mesajului național, cu francă deschidere spre internaționalitate.

Un tărâm de temeinică manifestare a aptitudinilor sale extraordinare și de intrare în pozitivul universal al literaturii este, pentru Kolodii, transpunerea artistică

din alte limbi. Traduce inspirat și din literatura română, scriitori clasici și contemporani, din centru și de la „margine“, în special din creația confrăților săi de condei din regiunea Cernăuți. Pe mine, personal, către colaborarea cu acest meșter-faur al scrisului ucrainean m-a condus, cred, o largă și blagoslovită mutație sufletească. Ne-am umplut reciproc de mierea și de pelinul versului: eu – de remarcabila suavitate a sonetelor lui de marmoră, trecute printr-un dramatic proces de transfigurare, el – de cadențele tensionate ale caligrafiei mele lirice. De fapt, abia acum am înțeles cu adevărat că prietenia este o mare artă, o formă supremă, poate cea mai culantă și mai subtilă, de comunicare între oameni, ca zidiri unice, cu un firicel de suflare absolută în canavaua ființei. După fidelitatea fără asemănare a colegilor din întâia mea tinerețe, cu care am împărțit, la cămin, și camera, și cea din urmă îmbucătură, astăzi, datorită acestui prieten empatic „în întârziere“ – o redută a bătrâneții, atât de necesară rămânerii întru sine, — am intrat într-un fericit transfer de substanță regenerativă de la inimă la inimă. Cu toate că ne exprimăm în sintagme structural diferite, ne înțelegem mai lesne și mai bine decât chiar cu cei pe care Dumnezeu mi i-a făcut părtași la aceeași istorie și la aceeași limbă.

Ultima transpunere efectuată de Kolodii din tezaurul literelor românești este cea a poemului *Luceafărul* de Mihai Eminescu, transpunere care, după certa mea convingere, constituie nu numai un eveniment de unicitate în raporturile dintre literatura română și cea ucraineană, ci și o adevărată gestă profesională a traducătorului (o îndelungă „luptă cu îngerul“!). Au rămas nealterate, în cele mai subtile nuanțări, mesajul auctorial și ritmicitatea primordială a originalului, orizonturile lui artistice – cu fulgurații cosmice și truisme ale cotidianului sau, cum scrie chiar realizatorul traducerii, „politonalismul său de o feerică expresivitate, axat pe armoniile selenare ale gândului teluric, resurgența epicului și dinamismul spontan al monologului, cu o necruțătoare sentință asupra ființei umane, vivacitatea divină a rostirii poetice, noosfera adânc fremătătoare, prefirată duios peste clarobscurul existenței“.

Versiunea kolodiană constituie un edificator exemplu de transmutație genetică, de transfigurare în cuvânt și prin cuvânt, urmărind pas cu pas calea de creație a originalului, adică de transpunere artistică ce păstrează atât primatul mecanismului textual (măsura, melodicitatea, turnura lingvistică), cât și marea complexitate a aspectelor conținutistice – sociale, filosofice, intime.

Valoarea acestei opere de traducere, însemnate de harul inspirației și al dăruirii, a fost remarcată neîntârziat de autoconștiința artistică bucovineană, însetată de inedit și de autentic. Poemul eminescian a apărut, cu text român-ucrainean, în săptămânalul „Concordia“, exclusiv în formulă transpusă – în „Bukovynski jurnal“, iar nu demult — în carte, la Editura cernăuțeană BukRek, cu text bilingv și cu ilustrații de marele artist plastic Sabin Bălașa (care armonizează de minune cu spiritualitatea luceferină), și la Editura Etnos din Kiev, bucurându-se de aprecieri entuziaste și pe deplin meritate. Între timp, grație unor intelectuali români de suflet, noua traducere a devenit cunoscută în Basarabia și România și, întrunind cele mai elogioase sufragii ale exegeților, a fost distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România, cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova și cu Premiul Societății Scriitorilor Bucovineni din Suceava.

Ca autor al juxtalinierului – cu metaforizările și sugestiile congruente, pe despărțituri și strofe – și ca inițiator al unei lecturi în progresie a poemului împreună cu traducătorul (de la etapa empirică, prin cea hermeneutică, la faza finală, exegetică), am fost nu doar un martor ocular, ci chiar participant nemijlocit la tremurul lui estetic în clipele de dumnezeiască inspirație din cadrul liturghiei verbului și am acum o deosebită plăcere să văd această minunată transpunere a *Luceafărului* eminescian în sunuri ucrainene – încununare a unei totale consacării în demersul de echivalare artistică.

Ocotit și inspirat de Pronia Cerească, ținut în verticalitate de probitatea spiritului său inconturbabil și frământat mereu de noi și noi idei creatoare, Vitali Kolodii e într-o continuă ascensiune a vocației sale scriitoricești. Norocul să-i lumineze neconținut făgașul de muncă spre împlinirile cele mult râvnite.

O PERPETUĂ CONJUGARE ÎNTRE EUL INDIVIDUAL ȘI CEL COMUNITAR

Scriitorul și fruntașul public Vasile Tărășeanu e cunoscut, poate mai bine decât oricare alt român de la noi, pe toate țărmurile unde respirația Bucovinei fie că e doar simțită, fie că se contopește plenar cu cea *ultra cum locum*, dacă ar fi să folosim o vorbă a strămoșilor noștri latini.

Trecut prin apele învolburate ale vămilelor terestre, asemuit, în virtutea caracterului frământat și a făptuirilor sale, de unii – cu rățăitorul Ulyse, de alții – cu visătorul Don Quijote și încă de alții – cu badea Cârțan, neostoitul „reînnoțitor“ de fire ale spiritualității naționale prin carte transportată în desagă, el este, în primul rând, o conștiință a condeiului (publicist, redactor, animator al presei), înzestrată atât cu harul de reconstituire a ființei lumii în cuvinte potrivite cu inspirație, cât și cu mari energii de propulsare a jurnalismului românesc. Dar, mai presus de toate, e poet sau, folosind chiar o metaforă a sa, un cântăreț „cu sufletul pe liră răstignit“, autor al volumelor de versuri și de publicistică *Harpele ploii* (1981), *Dreptul la neliniște* (1984), *Linia vieții* (1988), *Teamă de înstrăinare* (1990), *Litanii din Țara de Sus* (1995), *Pământ în retragere* (1999), *Și ne izbăvește pre noi...* (1999), *Iluzii și lanțuri* (2001), *Dinafară* (2004), *Infern personal* (2005), *Ocean cu cioburi sângerânde* (2005), *Orizonturi decapitate* (2005), *Aruncarea zarurilor* (2005).

Adoptând contradicția și contrastul ca forme de protest, ba, mai mult, ca formule sui-generis, ca moduri de viață într-un mediu dominat de alteritate, nonsens și restrictivism („Indiferența mai-marilor / omoară iluzii“, „pe cartela zilei / ni se dau speranțe“, „un miros de naftalină / ambalează amintirea unirii de altădată“), dislocat de o criză spirituală profundă, de cultul excesiv al valorilor materiale și de disoluția moralității, cu „computerizarea sentimentelor și robotizarea sufletelor“, Vasile Tărășeanu cultivă o lirică de esență socială – cu eufunții de plan prim (declarat) sau secund (subînțeles), – mereu circumscrisă entităților lui de cuget. Este o „poezie necesară“, „sunând tare, patetic, agitatoric chiar, sau

stingându-se în murmure susurate și în frăgezimi de otavă“ (Mihai Cimpoi), înnobilită de o perpetuă conjugare între eul individual și cel comunitar. Poetul e când un polimarh întristat, ale cărui „plângeri-priviri / adună oștiri“, când un scrutător al timpului istoric, ce „încearcă-a străbate / încontinuu trădate / raiuri promise / speranțe ucise“.

Discrepanța, nefiind un însemn de suprafață, ci un simptom de mare intimitate, atinge însăși substanța poetică, devenind o expresie a claustrării („Păcătosul meu trup / se prăbușește în sinele său / de pământ în retragere“) sau o modalitate deturnată, de manifestare a ființei în sens invers („Vai, trupule de pasăre cândva, / devii din nou pământ, și zboară / doar amintirea ta în timp ușoară!..“).

Astfel, universul poetic se structurează într-o diviziune dihotomică: „[Sunt] plasat între dilemele zilei / ca între două ascuțișuri de sabie“; „în lumini și umbre / și trăiesc, și mor“; „iubind mereu, mereu urând“; „într-un trup voind să-mpac/ la un loc înger și drac“. Enunțul este cutreierat de noțiuni antinomice (devreme-târziu, aproape-departe) și de metafore mizând pe ușoare paradoxuri: „Pasărea-și plânge aripa / ora își regretă clipa / naltu-și caută abisul“; „la bună vedere / în nevedere, / la bună uitare / de munte / de vale / de mare“. Predomină impresia de dubitativ, de dublă sălășuire, de dubleu ontologic: „Eu și Tu... Ciudată lume / într-o singură făptură / sub același vechi destin / împărțind același nume: unul – parcă-i ars de ură / cellalt – de iubire-i plin“.

În consecință, discursul se ipostaziază într-o semantică gravă, denotând mutații contorsionate, sub o zodie profund dramatică, în care „cu cinstea ultragiată de rugina indiferenței, / posibillii martori oculari / trec prin Valea Plângerii“, iar „lacrima / cea de toate zilele / sapă în suflet / albia durerii“. Tensiunea dramatică, provocată de adversitățile sociale și naturale, constituie la Tărățeanu un regim de inerență al sufletului vibrând „de teamă / pentru frunză și rouă / pentru lanul de grâu / pentru văzduhul și lumina aceasta“, „un infern personal“, bătuit de toate cataclismele posibile. O neliniște permanentă, o convulsie exterioară și o devastare internă, o contaminație parcă predestinată îi supradimensionează conștiința, îi transpersează mesajul și atmosfera poeziei, încât declarațiile, oarecum liniare, patetice, expozitive – „starea mea de suflet e durere“, „numai plânsul îmi este strict personal“ – dau, cred, întreaga măsură a discursului său liric, situat sub semnul impacienței și adânc grevat de teluric, încadrat „în jertfirea de tot / a sfintei iubiri / de aproapele care / e-ntre răstigniri...“. Or, laturile contorsionate ale vieții operează asupra poetului aidoma unui tropism, orientându-i neconținut creația spre staturile de perturbație.

În fluxul poetic acum sentimentalizat, acum oficiat ritualic, acum frust, la nivelul „nuncupației“, vremurile parcă se contopesc, mișcarea și sunetul se identifică, tărâmurile idealului și ale realului se suprapun: „Zbor și cântec/ cântec și zbor/ vis și-mplinire/ trecut/ viitor“. Integrate sufletului, entitățile temporale se interferează, trecutul se implică în prezent, prezentul vizează viitorul, viitorul respiră eternitate: „Voci necurmăte/ răsună dinspre strămoși și părinți,/ transmise genetic spre copii și nepoți“; „încă nu e târziu să te naști/ încă nu, încă nu, încă nu/ cât strămoșii în tine-i adaști/ numai tu, numai tu, numai tu“. Peisajul, terestru sau cosmic, fuzionează cu ființa (ori invers): „Plânge toamna între noi/ frunze

una câte una/ uite/ a căzut și bruma“; „ca o ploaie de comete mă cern“; „în oglinda apei mă destram/ subțire/ și dispar în ceață/ lunecând prin ea“.

În versurile publicate mai recent, Vasile Tărățeanu, rămânând în limitele esențiale ale codului său estetic, realizează atât o mutație de formă, orientându-se spre versul liber, cât și una „de explorație“, încercând un sondaj mai temeinic, o investigare mai adâncă a valorilor intrinseci ale vieții, o repliere în forurile ei interioare. Apar note de comism și sarcasm, care introduc o viziune umoristică asupra realității. Poetul plasează în același context elemente de natură diferită, uneori aparent incompatibile, ce creează efecte revelatorii. Limbajul se distanțează de locurile comune, figurile poetice – „scările de asediu“ ale literaturii, cum le-a numit un mare artist al condeului, – se rânduiesc într-o ținută mai coerentă și mai sugestivă, mesajul, deși se strămută în plan secund, devine mai explicit, pasta lirică se îngroașă, demersul se deschide spre spații ascunse, de profunzime. Edificatoare, în acest sens, mi se pare poezia *Țara Fagilor*, pe care o transcriu aici integral: „Desfrunzind amintiri/ Țara Fagilor renaște-n muguri/ aceleași dorinți./ Mlădițe noi/ băjbâind spre lumină/ dinspre arbori-părinți.// Tănuite poieni/ luminișuri de basm/ coclauri adânci./ Dealuri și văi/ colțuri știrbite de stânci.// Urme de urși, lupi flămânzi/ populând văgăuni./ Punți peste ele, brazi răsturnați –/ nord de furtuni.// Lumini și umbre/ culori răsfrânte în aprigi priviri./ Loc de cântec și dor, ascunzîș de haiduci/ destănuite iubiri.// Aer pur amețind înălțimile./ Ape reci cristaline înfiorând adâncimile./ Răcoritoare adieri de legendă/ în câte-or fi zările./ Numele tău arboros străjuind depărtările.// Tragic destin blestemat/ încontinuu să îndure/ Detrunchierea –/ nesfârșit de cruntă și dureroasă/ secure“.

Bărbat al cetății, înzestrat cu un filon volitiv și o vocație patriotică de nestrămutat („Atâta timp cât steaua-mi/ în ceruri triste arde./ Eu nu rostesc cuvinte/ ci-nflăcărez stindarde“), poet miruit cu harul cuvântului inedit (despre care, într-un moment de autentică revelație, scrie acest catren memorabil: „Rostit, el alte guri animă/ prin secolii face legământ./ Și plânsul îl prefăce-n cânt/ gura de sfânt ce-i anonimă“) și om cu tâmpile ninse de vreme („tâmplă albă cum e gândul/ în gândire-ngândurare./ Bate-n ea ca marea-n maluri/ sufletul cu alb de sare“), Vasile Tărățeanu, la ora stelară a vârstei sale, e în apogeul zbuciumului creator și al faptei inspirate.

ROADELE IUBIRII CRESCUTE-N CREDINȚĂ

Vasile Tărățeanu este, ca orice poet, o plăpândă zămislire a inimii, cu precizia că, în cazul lui, – cum a observat Grigore Vieru într-o notorie asociere sinestezică – cordul îi depășește evident înseși dimensiunile corpului, pe care îl simte mult prea strâmt (recunoaște chiar el într-o poezie), „ca o cămașă de forță“, figurizant, motivul acestui *aes triplex* al existenței sale fiind reluat și în atitudinea-i față de destin și față de istorie.

Conștiință deschisă, altruistă, convinsă filosofic că cel bun doar pentru sine, în fond, nu e bun de nimic, inteligență vivace, fără orgolii sterile și pretenții

găunoase, dar cu sentimentul utilității civice și stăpân pe facultățile temperamentului său clocotitor, el caută întruna s-o ia înaintea altora în benefice împliniri umane, aspiră, prevede și acționează fără osteneală, găsind fericita potență de a nu se poticni când i se poticnește trupul. Pe panta abruptă a vieții, între piscul care îl ademenește spre cer și prăpastia care îl soarbe în hăul adâncurilor, promovează un democratism trepidant, profund participativ, și o simplitate net diogenică (cine nu mă vrea, nu mă merită), de egalitate cu toate făpturile oneste – un har al firilor binecuvântate și al caracterelor dintr-o bucată, – ceea ce-l face să rămână pentru mulți, mite și la această vârstă a respectului și a echidistanței, cu numele la diminutiv, ca un eternonaut prin spațiile reale ale comunității în continuă devenire, în/și cu simțirea căreia trăiește mereu, într-un neconcentrit nepreget și cutreier, ca nisipul curgător fără oprire al clepsidrei. Parafrazând în contrasens un vers de-al său, putem spune cu deplin temei că este absentul întotdeauna prezent pretutindeni.

Având aripile spiritului desfășurate în crângul ceresc al românității, peste pajiștile lui mioritice, uneori, când simte nevoie, își potolește fluxul precipitat al sângelui pentru a-și asculta mintea, alteori viceversa. Nici prea în urmă cu o idee, nici prea absorbit de alta, nici bănuitor cu asupra de măsură, nici credul din cale-afară, nici refractar până la obstinație, el nu vede cai verzi pe pereți, nu rumegă orice bolboroseală necontrolată, nu respinge totul fără discernământ și fără socotință.

Mesaju-i liric de o adâncă franchete izvorăște din autoconștiința necesității și din verticalitatea cetățenească afirmată, din convingerea manifest mărturisită (a se vedea poemul *Din îndemnul Marelui Creator către palidul Său învățacel*), că însăși Pronia Cerească i-a pus în mână toiagul chemării întru colindul lumii și întru scrisul salvator de la moarte. Cu această convingere și cu „rația sa de speranțe“, poetul, „visând trei culori“, „șoptind întru țipăt tăcere“ și purtând în „biserica sufletului“ „busuiocul limbii materne“ printre „convulsiile unei existențe cenușii“ și prin „plasa de păianjen al uneltirilor imperiale“, acum „îmbucă hulpav din lacrima soartei“, ce-și „linge satisfăcută laba“, acum „înghite în sec nodurile vieții“ – „gumă de mestecat“, sau traversează când „viitura de lacrimi“ a neamului ori un râu „pe care curge sârmă ghimpată“, când un spațiu devastat de „doriți detrunchiate“, cu „cocoșele de griji bătătorite“ și „cu desage de vameși în spate“, descoperind zilnic „cu tristețe Tristețea“ și așteptând să se ouă „Pasărea lui Brâncuși“.

Sensul plinar al condiției sale ființiale e însumat în chip revelatoriu într-un poem de o impresionantă concizie a formei și de o mare incandescență a conținutului, intitulat *Și nimeni nu*: „Cineva îmi înfîge cuțitul în spate / semănând monede / sângele înflorește cămașa și haina / și nimeni nu vede // puterile scad vocea-mi slăbește / dorințele-mi crude / viața scurge nisip printre degete / și nimeni n-aude // degeaba strig căutându-mi salvare / cuvântu-mi succede / jumătatea-mi de drum și de viață/ și nimeni nu crede“.

Alte poezii memorabile sunt *Vânătoarea inevitabilă* („Pe drumul Ființei / spre marele mister / o fiară cenușie / se furișează-ncordată // Când ajunge la distanța / dintre mine și nepoți / începe să-mi adulmece inima // Când ajunge la distanța / dintre mine și copii / începe să-și ascută ghearele / de lespede strâbunilor// Când va ajunge la distanța / dintre mine și părinți / va fi gata pentru ultimul salt // Și

restul va fi tăcere“), *Acrobatică* („M-aș simți fericit / dacă n-aș fi tânjit / în urma dricului // Dar fiind cătrănit / de dușmani ponegriți / slugă a calicului // Pe muchie de cuțit / balansez îndârjit / deasupra nimicului“) și partea a doua a distihului *De dragoste* („Dintr-o zăpadă-n alta / calc / Topindu-mă // Dintr-o lacrimă-n alta / mă preling / Sufocându-mă // Dintr-un vis în altul / mă înalț / Spulberându-mă“).

E de menționat, ca o modalitate recentă în demersul său poetic, înclinația spre formula succintă, densă de o maximă intensitate expresivă și semantică, o adevărată explorare a mărgăritarului împăratesc din cochilia verbului: „Poemele mele / sunt privite de-a-ndoaselea / căci datele lor / nu se-ascund în cuvânt“, „roadele iubirii crescute-n credință / cad în dizgrație și mor în grădini“, „tot ce rămâne e bine să știți / este-n afară de spațiu / și-n afară de vreme“, „pe ruinele unor speranțe / cresc tufe de urzică“, „uitarea îngenunchează vii și morți“, „printre atâtea dorinți / și păcate / uitarea umblă cu ochii plânși / prin cetate“, „nici o rugăciune nu poate fi de prisos / blândețea ei dă roade ancestrale“, „răbdarea-i măsura credinței depline“, „printr-un regat de umbre mutilate / bântuie / încărunțite dorinți desțărâte“, „sfășiate doruri aprinde-vor candela tainei“.

În genere, lirica lui Vasile Tărățeanu, de-ar fi s-o caracterizăm printr-o metaforă a ilustrului persan Rumi, este aidoma surâsului florii, căreia nu-i pasă de înțepătura Marelui Ghimpe.

Iată-l, astăzi, ajuns la o etapă marcată numeric de Kronos cu două cifre alăturate într-un corolar înobilat de lumina de amiază a vârstei, de căldura în zenit a inimii și de limpezimea de zăriște a cugetului – prilej distins, cu care îl felicităm cordial, urându-i multă sănătate, o viață lungă, împliniri creatoare impulsionate și străveghete de grația divină, noi braze așternute pe ogorul culturii neamului, în care să germineze năvalnic și să rodească spornic răsadul binelui și al idealului nostru dintotdeauna.

LA CINA CEA DE TAINĂ A CUVÂNTULUI

*În tăcere, deasupra tâmplei se
deschid ochii de aur ai lui Dumnezeu.*

Georg TRAKL

Poet de înaltă vocație, cu fruntea străluminată de aureola celor aleși întru cuminecarea omului și sublimarea vieții prin euharistia verbului inspirat, ziarist de meserie, într-o continuă zbatere profesională, dar și o conștiință civică în cel mai pregnant, mai cuprinzător și mai nobil înțeles al cuvântului, Ilie T. Zegrea a rotunjit o vârstă marcată de însemnele proeminente ale împlinirii individuale și ale afirmării comunitare.

Călăuzit de un singur ideal – cel de veritabilă spiritualitate ființială, valorificată în valențe de certă implementare estetică și în manifestări de expresă funciaritate națională, realizat prin cultură și prin indicii naturali ai personalității

sale, el s-a aflat și se află într-o efervescență fără preget a căutării de sine, regăsindu-se, mereu și mereu, în triada clasică a întemeinicii umane – în frumos, adevăr și bine. Fire independentă, de o expresă verticalitate a eului, consecvent în principii și intransigent în atitudini, onest până la o completă dezarmare în fața primejdiilor și de o juvenilă obstinație în certificarea opiniilor, bunul nostru confrate are farmecul rar întâlnit al unui om de o aleasă entitate virtuțională.

A editat culegerile de versuri *Timpul ierbilor* (1977), *Navigator în septembrie* (1983), *Crinul îngândurat* (1986), *Oglindă retrovizoare* (1991), *Singurătatea Apocalipsei* (1998) și *La marginea nopții* (2004), a organizat o suită de radioemisiuni inspirate, de o aleasă ținută ideatică și literară, care au determinat și au jalonat momente de evoluție în cadrul auditivului regional în limba română.

În plan public, s-a impus ca o figură de vârf a românității bucovinene, ca un eminent reprezentant al comunității, apărător al limbii și alfabetului, al demnității de neam și al identității genetice. E unul dintre fondatorii Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu“, a fost președinte și vicepreședinte al ei. În prezent este președintele Reuniunii Scriitorilor Români din Cernăuți și redactor al revistei „Septentrion literar“.

Însemnele notorii ale unui talent nativ de certă autenticitate s-au arătat, în creația lui Ilie T. Zegrea, chiar din momentul ingenuu al intrării sale în tărâmurile Polymniei, capricioasa muză a revelației lirice. Tânărul autor își configura, cu pătrundere și finețe, datele de esență ale identității poetice încă în culegerea *Navigator în septembrie* (1983), semnând cu titlul *Călătorie* acest tulburător itinerar de creație, pentru care l-ar putea invidia „în alb“ până și cei mai inspirați rapsozi: „Călătorim pe valul zis destin,/ Privirile se năruie în ceață/ Și numai Steaua-mpunge ca un spin/ Mai sus de moarte și mai jos de viață.// Poetul în lumină se trezi./ Sub raza ca un semn de întrebare./ Cutremurat de gestul scurt – «a fi!»,/ Când își confundă inima cu-o floare.// Dar crinul-mire luminează sfânt./ Singurătatea-i unica mireasă./ Nuntirea lor se-arată în cuvânt/ ca iarba-n luciul rece de pe coasă“. E prezent aici și „valul zis destin“ – un topos de inerență al demersului său liric, și logodna bardului cu floare, și singurătatea – „unica mireasă“ în intimitatea scrisului, și, mai cu seamă, crinul, care va deveni un semnificativ leitmotiv, ba chiar obsesiv, al poeziei sale, încât chiar culegerea următoare, din 1986, se va intitula *Crinul îngândurat*. Un detaliu definitoriu, de mare sugestie conotativă, poetic prin excelență (realismul expres al amănuntului constituie, la Zegrea, o caracteristică de ansamblu a versului), este nuntirea dintre crin și solitudine, care se arată în verb ca modul martiriului și al sacrificiului de sine.

Ceva mai înainte, în poezia *Peste cuvinte...* – o juvenilă profesiune de credință, – poetul, care privea lumea cu ochii deschiși ai transfigurării, își certifica aderența organică la logosul inovator, la intuiția artistică și la memoria sacră a pământului: „Peste cuvânt aruncă punți de rouă/ Și treceți ochiul luminat prin os./ Pân' te va naște-un colț de iarbă nouă –/ Iată sfârșitul tău cel glorios.// Părinții vin din pietre moi în ceață/ Și vocea lor ne strigă la răscruce,/ Nisipul li se spulberă pe față./ Până aici de mână îi aduci.// Iar tu cu trupul cum măsoară căderea./ De-ți ametește mâna printre flori.../ Cuvântul, el, să-ți fie-n genuncherea/ Pe gurile albite de ninsori“.

În timpurile de pomină, când gândul frumos era ghilotinat, iar metafora era pusă în slujba imnizării partinice, poetul, alături de versuri declarative, scrise la comandamentele fără putință de tăgadă ale regimului, risca (cu o deplină știință!) să facă o lirică „pe muchie de cuțit“, care, dacă ar fi fost descifrată în forurile de rigoare ale puterii de atunci, l-ar fi costat foarte scump. Iată un poem, în care mitul clasic și realitățile tragediei shakespeariene sunt actualizate într-o expresie critică cu vădite raportări la epocă, la interstițiul funest „dintre lacrimi și roșia floare“: „Argonauții beau șampanie./ Îi servește nebunul de Lear./ Curge drojdia a pierzanie/ Peste chipul unui trandafir.// Țărnul mării apare în ceață/ Precum chipu-ți în abur de-oglinzi.../ Te privește nebunul în față/ Și te-ngheață doi ochi suferinzi.// Iar șampania joacă-n pahare./ Luna cade și ea musafir.../ Între lacrimi și roșia floare/ Iată brațu-mi și inima, sir!...“. Într-o altă poezie, e redată imaginea sinistră a societății-închisoare, unde roua licărește abia-abia sub murii înfricoșători, lumina se strecoară doar a nevoie pe sub porțile grele de fier, albul pereților răsfrânge sumbre imagini omeneste, aerul e confiscat, iar poetului nu-i rămâne decât să reziste, să tacă supus și să aștepte „deșteptarea“: „Cum pâlpaie roua sub zidul de piatră,/ Când blânda lumină răzbește sub porți/ Când varul pereților umbra ne-o latră,/ Iar tu ești silit să iubești, să suportți,// Văzduh confiscat din înaltele sfere/ Mai suflă în flăcări, dansează cadril,/ În timp ce mireme-asaltează artere/ Și sângele meu se supune, umil.// De-aceea acum eu visez deșteptarea,/ Vâslind înspre țărături de alte ninsori,/ Și pâlpaie roua sub ziduri, iar floarea/ Împarte, în dreapta și-n stânga, candori“ (*Secol*). Deși avea soarta ierbii zdrobite cu brutalitate sub tălpi, poetul, ca orice spirit autentic, înălțat prin credința infinită în triumful binelui, vedea salvarea sub geana ocrotitoare a Poeziei: „Văzduh ce poartă urme de aripe, subțiri,/ De glasuri ce răsună mai mult a întrebare.../ Cad ploile exacte pe turla și te miri/ Că speră, totuși, iarba călcată în picioare.// Vin unități de fluturi să beie apă-n zori,/ Când codrul mai visează stejari sau alte glorii./ Oh, și mireasma-i martor că, iată, uneori/ Iluzia sărută în grabă chipul florii...// Iar încercarea, totuși, voi face-o, vreau să spun.../ Sub plioapa Poeziei ce-n taină mă visează/ Eu de pe șine floarea speranței o adun,/ Păzit numai de scutul lui Sancio. Și de-o rază“ (*Scutul lui Sancio*). Să mai spună cineva că Ilie T. Zegrea, care, în tinerețea sa, își asuma iluzia, ca să poată săruta chipul florii, și aduna „de pe șine“ petalele strivite ale nădejzii, a cântat în versurile sale puterea sovietică! Or, lirica lui de atitudine atestă, în probe ezoterice de o copleșitoare sinceritate, tocmai contrariul.

Prin infrastructura ei plastică, fremătătoare, caldă, de o expresie literară aleasă, aerată, eminentamente lirică, muiată în olmurile metaforei înaripate, de o rară plenitudine, și în obscuritatea genuină a diamantului, creația lui Ilie T. Zegrea ne invită la o comuniune învăluitoare cu palpitățile de adâncime ale sufletului, cu umanul valorificat poetic, trecut printr-o experiență personală profundă, la o tulburătoare cină de taină a verbului matern, investit cu distinse virtuți ale revelației și împărtășaniei creatoare. Lirismul său are ba o deschidere totală, până la transparență, ba o interiorizare intenebrată, de artificiu rafinat și de fulgurație imagistică, când se atinge o esențializare deplină a sesizabilului. Figurativul de sugestie pură e prolific („fără imaginație nu există sentiment“, zice undeva Juan de la Cruz), dar mirajul poetic naște uneori și dintr-o elementară scăpărare a ideii, dintr-o fericită filiație fonică, dintr-un simplu joc sonor al cuvintelor. Zegrea

e un pictor al intimităților, al stărilor de grație, un idalgo romantic, în simțire, și un spirit postimpresionist, acaparat de moment, în expresie. Talentul metaforic întărește exultanța rostirii, punctează farmecul gesticulației sentimentale, ridicând mesajul la cote de trăire efectivă, la roșu, și este, pentru poet, asemenea razei care străpunge noaptea scoicii, dând naștere perlei. Într-o atare poezie a inteliecției și a dezvoltării ideomagice, cu un referențial figurizant extrem de bogat și divers, ironizările copioase, uneori cu valențe de anatema și de imprecăție, au o vrajă purificatoare și sunt ca un antidot contra răului generalizat și a netocmirii universului, ca în această extraordinară „artă poetică”, fără egal în lirica românească: „Pe sub prăvălia cu săpun de rufe/ Azi se plimbă rime și imagini noi./ Beau actorii tragici vin acrit în bufe./ Gâdilând o masă cu genunchii goi./ Degetele ierbii tunse scurt odată/ Iar tresar la gândul c-ar putea țâșni/ Chiar în noaptea asta într-un vis de față/ Să întinerească lumea pentru-o zi./ Investind în norii ce cândva vor ninge,/ Proorocii joacă zilele la zar/ Și naivul crede c-ar putea distinge/ Clipa veșniciei-n pagina de ziar./ Îndemnat cu biciul de argint al morții,/ Scribul chiar transpiră și e inspirat,/ Împingând cuvinte pe gâttelej sorții/ Într-un veac ce-și duce hoitul împăiat“.

În imaginile poetice de o noutate primordială, ca priveliștile lumii în prima zi a Facerii, figurativul și noesisul dialoghează, se întrepătrund, se cheamă unul pe altul, ba chiar sunt consubstanțiali, există unul în celălalt, transfigurându-se prin miracolul sensibilității artistice, adoma sunetelor muzicale în corpul armonic al unei simfonii, și creând un mister ce luminează dinăuntru, cum luminează din tenebrele trupului substanța divină a ființei – sufletul, ca un crâmpei din respirul dumnezeiesc. Citindu-i opera, ai impresia că poetul e acum un Ulysse legat de catarg, scriindu-și versul – chin și bucurie – sub seducătorul cânt al sirenelor, acum un Sisif ce-și urcă stâncă în sine însuși, contopit cu ea de nici nu se mai știe cine pe cine poartă, acum un Orfeu rescris într-o alegorie contemporană, care, „de mila timpului din sânge“, vorba lui Grigore Vieru, devine un plener exponent al iubirii. Dar, în toate ipostazele, este călăuzit de cuvântul inspirat, ce-i „repetă a inimii bătaie-n emisfere“, cum declară patetic într-o foarte frumoasă poezie.

FRATE CU TRANDAFIRUL

Înnobilat din naștere, de ceruri, cu harul sacru al talentului, și din copilărie, de părinți, cu darul neprețuit al muncii („întâiul născut al providenței“, cum zice frumos Vasile Voiculescu), Simion Gociu s-a împlinit expres atât în incinta cetății, cât și în câmpul literelor, fiind astăzi o personalitate pregnantă a românității din regiunea Cernăuți și din Ucraina, un om politic și de cultură cunoscut în tot spațiul mioritic.

Profesor timp de paisprezece ani, cultivator de energii naționale care s-au afirmat în diferite domenii, corespondent la gazeta „Zorile Bucovinei“, unde s-a format ca ziarist, publicând sute de articole pe cele mai diverse teme, apoi poet

(cu patru cărți de versuri – *Sărutul spicelor* [1984], *La țărzure de suflet* [1989], *Lacrima toamnei* [1999], *Bună dimineața, septembrie* [2004], – una de epigrame și fabule, *Oul gastronomic* (1998), și o plachetă pentru cei mici, *Ambasadorul luminii* [2004]), prozator (cu o culegere de povești pentru copii, purtând titlul *Dar cine ești tu?*, apărută în 1999) și publicist (culegerea *Sincer vorbind*, care a văzut lumina tiparului în anul 2000), membru al Uniunilor Scriitoricești din Ucraina, România și Republica Moldova, el este și un activist public de certă respirație comunitară (cofondator și membru al prezidiului Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu“, deputat în Consiliul Regional Cernăuți în două legislaturi consecutive), un distins organizator al presei naționale (primul redactor al „Gazetei de Herța“, fondator și redactor al săptămânalului „Concordia“, fondator și director al revistei pentru copii „Făgurel“).

Nu a dansat niciodată printre principii și, vorba unui mare filosof, „nu a înaintat mascat pe scena lumii“, ci s-a implicat activ și expeditiv în problemele comunității, în mișcarea de renaștere națională și de animație culturală. Încă de pe când era student și pedagog, a trăit experiențe personale dramatice, dar a înfruntat vicisitudinile cu stoicism și din aceste „căderi prin existență“ a ieșit maturizat și demn. Actualmente, ca redactor-șef la „Concordia“, a transformat publicația într-un prestigios ferment intelectual, într-un periodic al cărui colectiv de redacție caută mereu mijloace adecvate și eficiente de înviore a climatului de creație în toate domeniile, inclusiv în cel al literaturii.

În poezia lui Simion Gociu, conceptul heideggerian al creației ca generatoare și ziditoare de ființă și de destin, ca întemeietoare, în sens ontologic, se manifestă (la nivelul pertinent, desigur) într-o relație edificatoare și într-o formulă îndeosebi de sugestivă. Pentru el, actul liric nu este un simplu exercițiu intelectual, „fructul pur al unui moment de grație“, cum zice Giuseppe Ungaretti, ci e un mod de înlocuire a eului, o realitate a inimii, chiar viața însăși în ecloziunile ei antagonice – o dimensiune a clarobscurului, un corolar de umbre și de lumini. Urmând o linie consecventă de creștere spirituală, o pantă suitoare domol, ca ascensiunea pe măgurile și obcinile bucovinene, de la treapta terigenă a demersului în culegerea de debut *Sărutul spicelor*, prin cea vădit dematerializantă (o spune și titlul) în placheta *La țărzure de suflet*, spre cosubstanțializarea dramatică (adesea tragică) a celor două trepte în cartea următoare *Lacrima toamnei* (o transparentă trimitere la soartă și vârstă, dar și la încheierea unui interciclu poetic), el cultivă un emoționant discurs al sinelui, promovează o logică estetică proprie, configurează o ecuație strict personală a libertății creative, a exprimării artistice, un comportament liric marcat de convulsii și destinderi, un stil al evanescenței, care degajează semnificații voalate (înțelesul versurilor, sugera un exeget, trebuie să-și scufunde rădăcinile în umbră), dese retrageri în tente obscure, chiar în „necuvânt“ (o *delenda Cartago* stănesciană, la care autorul revine cu intermitențe), când „silabele deraiază“ și semisonurile, „asfixiate în surdină,/ se sting odată cu ultima lumină“.

Inundat de harul „ce-i picură balsam“ peste ființă și absorbit de „fîrea îmlânzitelor vocale“, când „zânele chindiei în cântec se pogoară“, „se zbate gândul pe vârful de peniță“ și muzica îi „aleargă prin sânge“, poetul, un „rătăcit în neodihnă“, care se vrea „prințul ales de cuvinte“, împlinitorul „legii pământului, semănat de iubire“, „făclie peste harnicul ogor“ și se declară „frate cu trandafirul“,

un „venit din țipătul berzei“ să prindă „flacăra unei lumânări“, „își înmoaie penița în inimă“, se cuminecă „pe rugul de cuvinte“ și, simțind în el „un tărâm răscolat“ și „magia miresemelor“, „coboară-n cuvinte“, ca să se găsească pe sine pentru a se cunoaște, „lucrează în singurătatea sa ca într-un templu albastru“, apoi își urcă „sângele-n caleașca unei stele“, care „îi adună chipul“, și se plimbă prin „veșnicia retezată de un vers“, străjuiește „lumina ce apără Marele Duh al pâinii celeste“, stă de vorbă cu „scânteia ce ar aprinde într-o clipă infinitul“, paște „mâنجii Speranței“, în „Țara Rouăi de Suflet“, cântă „al toamnei ultim refren“, râvnește „să ardă lung, mistuitor“, se dorește bătuit de „marile zăpezi ale liniștii albe“, visează să-și cultive „pe sânge propriu poezia“ și să-i înflorească „în palme nuferii primordiale“, și imaginația i se înalță „pe semnele din zodii, iar pana „i se frânge de povara unui gând“. Geniul inspirației sale nostalgice plutește peste „veghea lumii“, astrele îl privesc „ca pe o taină a lor,/ din care a evadat odinioară“, „timpul îi spală tâmpla/ până la incolor“, pe gene „îi înspică craiul viselor“, ochiul vede „cum oul ciocârliei/ descântă nevăzut/ roua luminii/ pe cântec ne-nceput“, urechea aude „cum se scutură clipa/ pe fața zilei, în care/ pasărea Phoenix își moaie aripa“, „trupu-i subțire de aerul vocalelor s-atinge“ și se despoaie „până la sânge“, „iar sângele strigă:/ – O, priviți sufletul acesta,/ care nu poate fi decât sincer!“.

Or, anume franchețea e una din coordonatele definitorii ale acestei contemperații relevante, care se desfășoară când verlibrist, când în albie tradiționalistă, însă purtând, reflex, echilibrul idoneu între fond și formă.

Figurativul este, prin intenție, frust sau subscris, neted sau accidentat, ales sau brut, ci mai întotdeauna acoperit într-un mod fericit de o viziune funciară și de o intuiție robustă. Autorul posedă un distins dar vizual, o pronunțată percepție eidetică („întunericul își scutură polenul/ misterios, în liniștile coapte“, „un verde tresare în colte“, „lumină de veghe zidită-i în noapte“), expresionează copios, uneori în manieră suprarealistă („calc toamna coborâtă-n emisfere,/ cu pomi rostogoliți pân-la naiv“, „pe-o mânăcă boțită dorm zorii, rourații,/ întârziți de turmele înalțelor blesteme,/ sub care stânca-mpovărată de durere geme,/ iar corbii croncănesc pustiitor prin spații“, „de plictiseală, norii putrezi cască,/ alunecând pe burta cerului în jos“, „în întunericul prin care Moartea se joacă,/ îmi îmbrac haina pentru Marele Schimb“). Versul ba „sângerează durut“, ba răsună estompat, „asemeni cântecului în ciocârlie“ (motiv-marotă al poetului), ba are soarta razei ce „se ruinează dincolo/ de respirația nerostitului gând“.

Un vates al rusticității și al dragostei, Simion Gociu, iluminat de „pasărea trezită – metafora verbului a iubi“, navetează mereu între două tezaure ontologice inestimabile: cel obiectiv al naturii, pe de o parte, și cel subiectiv al feminității, pe de alta, drept componentă de înaltă distincție a celui dintâi. Peisajul campestru, divergent celui urban, cu forme dereglate ale ecologiei umane, cu „cântarea sirenelor ascunse în beton sau în ziduri“, este pentru poet o oază apolinică, un liman simpatetic de seninătate, o catedrală având „în loc de turle cuvinte“ și în care el, plecat altădată, prin lume rătăcit, „cu vise inocente care-i țineau solia“, se vrea readus prin grația providențială, deși chiar drumul l-a uitat de-atâta neîntoarcere: „Așază-mi sufletul/ între aceste dealuri statornice,/ cu ierbi pârguite/ de cântecul greierilor/ în armindeni, // și nu mă lăsa pradă/ viselor sterpe,/ crescute-n lumini de neom. // Orașul n-a fost niciodată/ un prilej de refugiu/ pentru sufletul meu/ zbuciumat, // acolo nu sunt decât lespezi de piatră,/ iar

trotuarele seamănă/ cu o îngrădire/ de cavouri,/ gata oricând să înghită pașii mei
rătăciți/ într-o lume compusă din vicii,// care abia așteaptă/ să devoreze sufletul
meu/ tânjind după cerul înalt/ al câmpiei“.

În acest tărâm al tihnei, de un echilibru ideal și de „miresme despletite“, „o pustie liniște paște în urechi/ floarea salcâmului alb“, „pacea sună între spice,/ cu lumină tainic plouă“, „ziua are pleoape de frunze“, „seara își mână greierii să pască iarba vocalelor“, cerul „sângerează porumbei“, „luna se gătește de cununie“ și „picură ceară/ peste fața apei clară“, frunza „flutură ca o flamură“, „culoarea macilor, aprinsă ca un steag, salută dimineața cu magică răcoare“; aici o „dăruire ierbii“ e și „reversibila trecere“. Dar, prim ingerința exasperată a tehnicismului, mai cu seamă însă prin inerția omului modern, decorul se schimbă: „Se călătoresc iluzii,/ lăsând pălămida./ La porți uitate duzii/ îngrașă omida.// Se urcă în taină/ minciuna pe soclu./ În cernita sa haină/ plânge un cioclu.// În drum spre groapă/ se pierde sicriul./ Gropi putrezi de apă/ latră pustiul“. Atunci pe poet îl „devorează un ochi din întuneric“ – cel al „spânului cu spinul“, tănuț „în măcăcinii de lângă drum“.

Sentimentul atașării la virtuțile veșnice ale firii se contopește cu cel al dragostei (tot veșnice) de pământul sfânt al Patriei („zic de țară cu glas moale, tremurat“), de baștina, unde „în cimitire cei drepti îndreaptă ramul“, și de neamul „statornic ca glia“, dar care dansează întruna pe „lama cuțitului“: „Se leagănă ramul/ unde mi-i neamul/ acesta de oameni/ căruia-i sameni.// (Cu busuiocul/ desfată norocu).// Are satele veșnic/ lipite de streșini/ frumoase de dealuri/ sau verzile maluri.// (Încinse cu brăuri/ mândre de râuri).// Iute ca săgeata,/ tare ca piatra,/ nu este el gloata/ ce-și schimbă vatra.// (Steaua îi scapără/ taina ce-l apără).// Când străinul/ intră ca spinul/ sub piele și coace —/ rabdă și tace.// (Statornic ca glia/ înfruntă stihia).// Mulțumit cu puținul,/ chiar și pelinul/ îi miere pe masă/ la dansul acasă.// (Îi paște un zimbru/ floarea de cimbru).// Domnul să țină/ în limbi de lumină/ această suflare/ în sfinte hotare.// (Să-l aibă izvorul/ ce mântuie dorul)“. Cutreierat de o tulburătoare evlavie ancestrală, protostrămoșească („duhul lui Zamolxe l-am văzut călătorind/ prin duhul lumânărilor aprinse“) sau creștinească (clopotul „pe simțiri/ să ne cheme la Feciorul/ care stă pe altarul Marii Treceri,/ înveșmântat în alb“), mesajul liric e sfâșiat obsesiv de conștiința gravă a înstrăinării, când nu suntem decât „turnuri de veghe ale cetății din noi“: „Simțurile noastre perene/ își cresc îndărătnic/ otava altor iubiri,/ să ne acopere rana“; „nu tropotesc cirezile de bouri/ când nu ne sunt acasă frații“, „iarba se înfioară/ cu rădăcinile când atinge/ oseminte albind/ ale altor zidiri“. „O ploaie stupidă“ îi spală poetului „cu râvnă obrazul și straniu se declară pe simțuri stăpână“, iar visele „ne-mplinite, râvnite, de țară amară“ se destramă „ca un fum străveziu de țigară/ între hotare/ aproape barbare/ de vitregi istorii“.

Iată, însă, că „de taine ora sună tremurat“, și poetul se salvează în „perpetua lumină a dragostei“, în „rugul“ pe flacăra căruia își urcă sângele plinar, până la uitare. Sentimentul iubirii e acum aidoma unei vâlvătăi de nestins, acum aidoma unei ape tămăduitoare, iar chipul femeii de suflet („tărâm păscut de așteptare“, „luceafăr răstignit“) se sculptează „în fiecare globulă“. Astfel, inimile devin „ca într-un pom două fructe îngemănate“ și „același sânge își crește cetatea de taină în trupuri“, celebrând o dulce sărbătoare...

Hrănit dintr-o substanță poetică identică cu cea a confracțiilor săi de generație, dar oarecum retras în contrapunct, Simion Gociu constituie, în climatul literar al septentrionului românesc, o prezență lirică distinctă, un oniric integrat viețist în natură sau, cum l-a definit cu o fină empatie criticul Mihai Cimpoi, „un Orfeu fraternizând cu florile“.

De la stânga la dreapta: Mircea Lutic, Simion Gociu, Ilie T. Zegrea, Grigore C. Bostan.

REVERBERAȚII ALE CUGETULUI, ÎNTRU REFLECȚIE PUBLICĂ

Publicistica lui Simion Gociu ne cucerește prin rectitudinea demersului (fapt titrat edificator în genericul culegerii *Sincer vorbind* și în rubrica omonimă din „Concordia“), – o calitate suverană a scrisului dintodeauna. Cu multă căldură scrie autorul despre confracții săi întru spiritualitate (unii călătoriți în lumea umbrelor), despre oamenii simpli, neosteniți trudnici ai meleagului nostru binecuvântat, despre colective artistice și publicații periodice. Se face, astfel, o evocare, prefigurativă sau inerentă, a scriitorilor Vasile Posteuca și Vasile Levițchi, Ilie Motrescu și Grigore Bostan, Nicolae Spătaru și Lia Popov, a sculptorului Dumitru Gorșcovschi și a filologului Lora Bostan, a profesoarei Maria Olexiuc și a funcționarei de poștă Lidia Binevschi, a orchestrei „Izvorașul“ din Costiceni, raionul Noua Suliță, a revistei românești „Lumină lină“ din New York etc.

Prin sinceritatea cuceritoare a cuvântului ales și așternut pe hârtie, adică a stilului, prin franchețea și directitudinea relatării faptelor, susținute de apelul permanent la înțelegerea justă și la participarea afectivă a cititorului, acest soi de proză actualizantă incită sentimentul civic, servește conștiinței naționale sevele

robusteții și nobilității, întărește suporturile vitale ale dăinuirii de neam. Limbajul „crud“, uneori de o oralitate manifestă, extinde priza publică a enunțului, neștirbind, ci, dimpotrivă, dând atracție și intensitate comunicării, lărgindu-i sferile de acoperire emotivă. Cu atât mai mult, cu cât, nu rareori, expresia este viu colorată prin figuri de stil, în care palpită o genuină substanță poetică, cum ar fi metaforele „tărâmul luminii, lucrătoare adânc în durerea mută a pământului, sfâșietoare de inimi“, „suflet aburind de poezie“, „candela aducerii-aminte“, „sărăcie luxuriantă“ etc. sau memorabila definiție a plugușorului, ca „blazon al nobleței și vechimii, un însemn regal peste sufletele noastre“. Iar în *Balsamul sângelui*, una din piesele lui de rezistență, Simion Gociu descoperă o tulburătoare simbioză între virtuțile firii veșnice și cele ale ființei umane trecătoare: „Omul, săpând o fântână, își caută izvorul vieții sale, sinele său care nu se vede, precum nici vâna de apă nu se vede acolo, în adâncurile spre care el a pornit în căutarea sinelui său. Și, când ajunge la vâna dătătoare de viață, când se găsește pe sine lângă izvorul proaspăt descătușat al virtuții sale, apa devine adevăr descoperit, și nu întârzie a pune semn frumos deasupra izvorului virtuții sale, ce va ocroti de aici încolo ceea ce a descoperit în adâncuri – balsamul sângelui său...“.

Pentru a spori persuasiunea, prepotența și elevația expresiei, publicistul recurge deseori la audiența consacrată a unor celebre inteligențe universale și naționale, printre notorietățile invocate numărându-se asemenea entități culturale de anvergură, ca Aristotel, Pitagora, Seneca, Cicero, Pliniu cel Tânăr, Horațiu, Alphonse Lamartine, Ludwig van Beethoven, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Vasile Conta, Ion Agârbiceanu, Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi, Marin Preda, Ioan Alexandru, Mihai Cimpoi ș.a.

Este o publicistică ce tratează – la modul curent și, uneori, la scara faptului divers – probleme de mare acutalitate și relevanță în viața cetății, cu un mesaj ce înfierează flagelurile (disperarea, foamea, tuberculoza etc.) și viciile sociale (minciuna, perfidia, trădarea, infatuarea) și confirmă bunătatea, în sensul ei beethovenian de suprem însemn al superiorității umane. Diversificat tematic și de o mare cuprindere fenomenologică, discursul publicistic are o certă convergență vocativă și stilistică, îmbinând bonomia cu maliția și causticitatea, zeflemeaua cu acrimonia și satira, umorul cu incisivitatea și sarcasmul, ironia cu oprobiul și imprecația. Tipizând sau realizând, într-o formulă cu sens schimbat, o individuație, Simion Gociu recurge deseori (din considerente binecunoscute!) fie la parabolă, fie la limbajul esopic, sau chiar la cel criptic pentru publicul avizat, însă, fenomenele și „genotipurile“ incriminate sunt de o expresă transparentă. Cine nu va recunoaște, bunăoară, faptele dezavuate în *Cuiul mintios*, în *Parabola măturii* ori în *Povestea cu prăjina*, sau ipochimenii stigmatizați în *Povestea cozii de topor*, în *Teatrul unui singur actor*, ori în *Somnul din somn*? Și foarte important este că, în toposul publicistic, elementul psihologic personal se contopește cu cel social, eul monadic individual se dizolvă în eul comunitar.

Reconstituit în metafora conștiinței civice, pulsul cotidianului, explorat în manifestările sale de adâncime, ne oferă învățăminte de viață inestimabile, care și constituie, de fapt, valoarea intrinsecă a demersului publicistic, propus de autor ca o serie de reverberații private ale cugetului, întru reflecție publică.

DEMERS DE O CERTĂ COEZIUNE CONFIGURATIVĂ

Originar din Tărăsăuții Noua Suliței, străveche localitate de distincți gospodari, cu atestări în cronicile moldave, coborâtor dintr-o zonă de profundă culturalitate, intens populată de o multitudine de talente în cele mai diverse domenii, în trecut și în prezent, Grigore Crigan s-a aventurat în lumea literelor încercat de mari răspunderi față de înaintașii care i-au asigurat, material și spiritual, posibilitatea acestei anevoioase, riscante, dar nobile escapade.

După absolvirea Facultății de Filologie a Universității cernăuțene, unde i-a avut drept camarazi de studii pe mulți viitori fruntași ai culturii din nordul Bucovinei, el s-a angajat în munca de corector și de traducător la versiunea românească a ziarului regional, împlinind ani de-a rândul o muncă de rutină, între manopera tipografică și creativitatea redacțională. Dar risipa de energie, în perioada aceea de strădănie – și fizice, și intelectuale, – cu nopți de silabisire a textelor, între veghe și somn, în chilioarele sufocante ale serviciului de corectură, au avut nu numai consecințe (nocive) asupra sănătății, ci și efecte (benefice) asupra fondului de inteligență, trezind în forul interior al tânărului, prin contactul zilnic cu verbul matern, virtuți de esență creativă. De perioada aceea (dar mai ales de cea următoare) de tranziție către fondarea unui ziar independent și țin, de fapt, începuturile literare ale viitorului scriitor. Anume atunci apar în gazeta locală primele articole semnate de el, primele poezii (căci a început ca poet) și primele „ispite“ în proză. Eram, la ora aceea, redactor la Direcția Regională de Presă și urmăream – dintr-un interes mai mult particular, civic, decât oficial, de serviciu – tot ce se publica la noi cu titlu de beletristică în limba română. Aparițiile literare erau destul de frecvente, fiind susținute cu afecțiune și entuziasm de conducerea ediției de tranziție a ziarului, reprezentată prin Vasile Levițchi (redactor-șef adjunct) și Ion Chilaru (secretar de redacție). Tot ce apărea (colaboram și eu cu materiale de cultivare a graiului matern și despre marii oameni ai neamului, inclusiv din Bucovina, cu articole de actualitate și, câteodată, cu versuri) era marcat de un adânc sentiment participativ, deschiderea spre valorile noastre românești fiind ca o deschidere spre fabuloasele comori sesamice din celebrul ciclu de povești persane. Țin minte cu câtă bucurie am citit, în unul din numere, o modestă povestioară, cu un titlu fără pretenții, semnată de Grigore Crigan. Este vorba de nuvela *Elevul*, avându-i ca protagoniști pe marele nostru Luceafăr și pe ilustrul său profesor cernăuțean Aron Pumnul. A fost, dacă nu mă înșel, prima tentativă după război, în nordul Bucovinei, de a-l reabilita, fie și într-o scriere de ficțiune, pe remarcabilul dascăl al lui Eminescu, căzut în dizgrația autorităților politice (și nu numai), chipurile, pentru „zeluri naționaliste“. Ceva mai târziu a fost scrisă și nuvela istorică *Vornicul Miron* (reconstituind prin mijloace artistice un episod din viața zbuciumată a cronicarului Miron Costin), bucată care, din motive ușor de intuit, a văzut lumina tiparului abia în anul 1994, în paginile revistei „Nistru“. Au urmat, cu intermitențe, de o durată mai mare sau mai mică, povestirile *Casa cea nouă*, *Revenire la baștină* și altele, care atestă un condei sigur, de o modalitate originală, capabil să refacă beletristic crâmpie de viață autentică, în împrejurări concrete, cu discernământ și vigoare realistă, o notă particulară a prozelor sale fiind filonul poetic, coeziunea stilistică, democratismul structurii și al limbajului. În peisajul cu floră minimă al prozei

românești nord-bucovinene, creația lui are relevanța unei vegetații de oază și necesită un tratament ca atare.

Dar imaginea ce se cuvine s-o aibă publicul despre scriitorul Grigore Crigan ar fi incompletă și deficitară, dacă nu s-ar vorbi despre aportul său în calitate de traducător. Or, prin pana lui înzestrată au trecut, luând veșmânt neaș românesc, zeci de opere de valoare nu numai națională, ci și universală, din patrimoniul literar ucrainean, rus, azer etc., devenind astfel și un apanaj al cititorului nostru. A transpus inspirat din Maksim Gorki (povestirea *Tristețea*, 1979), Vladimir Solouhin (povestirea *Cum a fost înmormântată Stepanida Ivanovna*, 1990), Boris Ekimov (povestirea *Noaptea tămăduirii*, 1990), Cinghis Huseinov (o suită de nuvele în culegerea *Casa din colț*, 1980) etc., dând versiuni de o veritabilă condiție artistică, în cheia și maniera autorului tradus, fidele modelului prototipic și atmosferei originalului.

Însă cea mai realizată parte a traducerilor sale o constituie operele din literatura ucraineană, clasică și contemporană, însumând, în ultimă instanță, o mică bibliotecă de beletristică, cu nume ca Dniprova Ceaika, Petro Panci, Mykita Șumylo, Iuri Zbanațki, Hryhir Tiutiunyk, Roman Fedoriv și Andrii Meastkivski, incluse în culegerile *Cununa soarelui* (1979), *De la pripoarele Niprului* (1986), *Cina cea de taină* (1989) etc. Prin traducerea romanului *Dragostea mea dintotdeauna* de Iuri Zbanațki (în colaborare cu Ion Crețu), Grigore Crigan se impune publicului împătimit de literatură ca un talmăcitor de pânze epice de proporție, cu aptitudini de arhitect al stilului, în stare să demoleze o zidire dintr-un material lexical de o anume structură, pentru ca apoi să înalțe aceeași construcție dintr-o „plămadă” lingvistică completamente de altă structură. A fost un examen, care, odată trecut cu succes, i-a adus recunoașterea ca traducător și o nouă comandă a editurii – romanul *Steaua vieții tale* de Oles Honcear, operă de un deosebit prestigiu și răsunet în anii '80. (În paranteză fie spus, atât la obținerea primei comenzi, cât și a celei de a doua, subsemnatul a contribuit în modul cel mai efectiv, printr-o caldă recomandare făcută autorului, care se afirmase anterior ca un bun mânuitor al condeiului).

Despre versiunea românească a romanului *Steaua vieții tale* – cântecul de lebedă al celebrului scriitor Oles Honcear – s-ar putea scrie un studiu aparte. Ne limităm aici doar la două considerații generale. Se cuvine a evidenția, în primul rând, capacitatea traducătorului de a cumula, pe linia originalului, o multitudine surprinzătoare de stiluri și limbajuri, începând cu cel științific și terminând cu cel poetic, atât de îndrăgit de Honcear, unul dintre promotorii recunoscuți ai prozei lirice. În al doilea rând, mari dificultăți au fost depășite și pentru păstrarea coeziunii configurative a arhetipului, care dă mari probleme celui ce se încumetă la o reclădire pozitivă (în sensul artistic al noțiunii) pe alte temeuri verbale. Menținându-se, însă, la nivelul exigențelor impuse de complexa operă honceariană, traducătorul a realizat o transpunere de calitate.

Încheiem aceste sumare notițe cu o consemnare de o deosebită importanță pentru deplinătatea biografiei de muncă a celui portretizat aici: peste trei decenii de viață Grigore Crigan i-a consacrat presei românești din regiune, parcurgând calea de la corector la redactor-șef adjunct și înregistrând în palmaresul său jurnalistic sute de materiale scrise cu har, cu dragoste, cu competență și cu responsabilitate. Adăugită la activitatea sa literară și publică, această osârdie îndelungată complinște eforturile unui om al trudei, care merită, fără nici o putință de tăgadă, atât elogiul, cât și recunoștința noastră.

Vitali Kolodii

Vitali KOLODII este un scriitor ucrainean de vază, cunoscut ca poet, prozator, dramaturg, publicist, traducător. S-a născut la 19 ianuarie 1939 în orașelul Pervomaïsk, regiunea Mykolaiv. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității de Stat „Iuri Fedkovijci“ din Cernăuți, după care a lucrat în redacțiile gazetelor „Radianska Bucovyna“ și „Ciornomorska komuna“, a fost redactor-șef al Editurii Maiak, al ziarelor regionale „Bucovynske vice“ și „Literaturno-mystețka Bukovyna“, director al Muzeului Diasporei Bucovinene. În prezent este președintele Organizației Regionale Cernăuți a Uniunii Naționale a Scriitorilor din Ucraina.

A editat următoarele cărți: *În prag de seceriș* (1967), *Dumă slavonă* (1969), *August cu păsări* (1973), *Țara Soarelui* (1978), *Arbore stelar* (1982), *Păsări în*

iureșul vântului (1983), *Privire peste orizont* (1986), *Dincolo de tărâmurile verii* (1989), *Zăpadă crepusculară* (1989), *Fecioara cea mai dragă din lume* (1998), *Sonete* (1998), *În zarea făcliilor cuminecării* (1999), *Lamura albă a toamnei* (2001), *O sută de sonete* (2002) și altele.

Este alcătuitorul culegerilor de literatură ucraineano-bulgară *Două talazuri* (poezie, 1973) și *Maluri* (proză, 1974).

Laureat al premiilor literare regionale „Isidor Vorobchievici“ și „Dmytro Zahul“.

Scrisul lui Vitali Kolodii îmbrățișează diverse genuri literare, poartă însemnele originalității și plenitudinii. Opera sa poetică acoperă aproape întregul palier de specii: de la poezia-miniatură, verslibrism, nuvelă în versuri și cunună de sonete până la fresca epică de mare anvergură.

Scriitorul conștientizează acut sensul axiologic al existenței umane în dimensiunile ei istorico-filosofice, reconstituie evoluția personalității în procesul permanent al căutării de sine, în frământările ei spirituale, într-o largă viziune dialectică, cu o lucidă pătrundere a spațiilor de retrospectivă, dar și a celor de stringentă actualitate. Transfigurată, Ucraina apare în opera sa marcată profund de destinul ei istoric, într-o alură edenică, dar cu fiii pururea rătăcitori „prin zodia avană“, unii înălțați prin noblețe, alții decăzuți prin prevaricațiune.

O deosebită audiență afectivă au versurile și poemele ancorate în arealul sumbru al Ucrainei contemporane (*Ieremiadă întru ziua de 18 a lunii lui cuptor 1995*, ciclurile de sonete *In memoriam* și *Tabla de șah*, dipticurile *Noiembrie*, *Din ruinele trecutului* și multe altele). Imaginile artistice kolodiene se impun prin marea lor amplitudine, stilul său se caracterizează printr-un rafinament al expresiei întemeiate pe cuvântul ales cu discernământ și pus pe balanța cugetului și simțirii. Aceste virtuți agrementează nu numai pânzele sale epice de proporții, ci și poezia sa cu fond liric, adică versurile de dragoste și cele peisagistice.

Proza scriitorului este „populată“ cu personaje de o mare risipă sufletească, deschise spre o învăluitoare comuniune cu semenii, cu evenimentele și fenomenele vieții, trezește în inima cititorilor emoții adânci, îndeamnă la meditație, introspecție și autoestimare.

Recunoscut ca maestru într-un domeniu literar de extremă dificultate cum este poemul dramatic, Vitali Kolodii a reactualizat cu pana sa multiple pagini de glorie din istoria neamului. Frescele sale poetice *Crepuscul peste țară*, *Sedițiosul Halici*, *Meleti Smotrycki*, *Iuri Fedkovyci*, povestirea *Fecioara cea mai dragă din lume*, consacrată lui Lukian Kobylîța, căpetenia răscoalei din anii '30 ai secolului XIX în Bucovina, ca și întreaga operă a scriitorului, se impun atenției consumatorului de literatură prin distinsa expresivitate a discursului poetic, prin perfecțiunea formei artistice și prin actualitatea arzătoare a mesajului.

Analizând poemele dramatice kolodiene și comparându-le cu realizările altor poeți-dramaturgi, unul din cercetătorii de mare reputație ai acestei specii literare, profesorul Bohdan Melniciuk, în studiul monografic *Test de veracitate*, le acordă un credit de evidență foarte favorabil: „Net superioare sub aspect valoric... sunt poemele dramatice ale lui I. Draci și V. Kolodii. Superioare atât pe linia veridicității, adică a adecvării faptelor la caracteristica de esență a personajelor, cât și pe linia respectării adevărului artistic“.

O serie de creații ale lui V. Kolodii au fost traduse în limbile abhază, bulgară, estonă, germană, maghiară, română, rusă, fapt prin care s-a extins substanțial dialogul autorului cu cititorii.

La rândul său, scriitorul a realizat transpuneri inspirate din literaturile germană, evreiască, bulgară, armeană, rusă și ungară.

Un moment de mare prestigiu în munca lui V. Kolodii ca traducător este transpunerea în ucrainește a poemului *Luceafărul*, operă de vârf în creația poetică a lui Mihai Eminescu. După aprecierea exegeților, „această versiune constituie un strălucit exemplu de adaptare, adică de traducere care păstrează atât primatul „mecanismului textual“ (măsura, muzicalitatea, turnura lingvistică), cât și marea complexitate a aspectelor conținutistice – sociale, filosofice, intime“.

DIN CICLUL *IN MEMORIAM*

1. *Iuri Fedkovyci*

Uite-ne-ajunși în clipa cea stelară!
Suntem independenți și suverani,
Și liberi iar, după atâția ani, –
Tu bucură-te, Pururea Fecioară!

De foame nimeni nu mai dă să moară,
Părinții neamului se zbat, avani,
Pentru popor... Nu mai suntem orfani! –
Tu bucură-te, Pururea Fecioară!

Avem de toate – drepturi, pâine, stat,
Cârmaci aleși, de-o cinste exemplară
(Cum zice-un bard, „făuritori de țară“)
Și suntem fericiți ca niciodat'!

Dar ce, nu credeți?... Spuneți vorbă-n poară?... –
Tu bucură-te, Pururea Fecioară!

2. *Ivan Franko*

În zațul de cafea nu fac descânt.
O, Ucraină, ești înnegurată!
Și iar mă prinde-o tângă-nverșunată,
Asupra sorții tale mă frământ.

Cum să desfăc nătângul legământ,
Când tu, de prooroci prin ev purtată,
Te-ntorci din nou în vremuri de-altădată?... –
Asupra sorții tale mă frământ.

Ai fost cândva în pisc, pe-al tău Sinai...
Dar s-a schimbat în iad promisiul rai

Și fiii tăi, călcând pe tot ce-i sfânt,
Ca o urdie fără Dumnezeu,
Se-ndeasă la râvnitul tron... Ci eu
Asupra sorții tale mă frământ.

3. *Pavlo Hrabovski*

Când intru-n tâlcul lumii ne-ndurat,
Nătânga tângă cugetu-mi străbate...
Icnesc, dar vreau să strig încrâncenat
Că-n jur e-atât de multă strâmbătate!

Dreptatea-ntotdeauna a luptat
Sfidând diluviul morții blestемate.
Oare-n deșert prin timp ne-am vânturat,
Că-n jur e-atât de multă strâmbătate?...

Plutim de-a valma toți – oștean, poet –
Prin volbura acestui râu proclет,
Înspre pripoare și mai aprigi poate...

Dar hai, Pavlo Arsenovyci, oricum,
Să lopătăm pe-al vieții veșnic drum, –
Că-n jur e-atât de multă strâmbătate!..

4. *Lesia Ukrainka*

Nu speli cu gândul tina și, deșarte,
Își varsă vorbele otrava iar...
Voi îmi meniți sfârșitul de-n zadar –
Nu, mi-e sălășluirea fără moarte!

Pentru că vreți să n-am de holdă parte,
Veți arde toți în veșnicul tartar.
Cercați a mă stârpi ca pe-un lăstar? –
Nu, mi-e sălășluirea fără moarte!

Orfană, vitregită,-n pururi chin,
Cu Ucraina din neant revin,
Călcând însemnul rânduit de soarte!

Nu se-ofilește iarba-n mai nicicând...
Voi îmi citiți ectenii de comânt? –
Nu, mi-e sălășluirea fără moarte!

* * *

Ieri-seară, recitind *Așezământul*
Cel Nou, am străvăzut prin vremuri sfinții,
Ce au cutreierat cândva pământul...
Ei n-au trădat trecutul, nici părinții,
Și n-au făcut negoț cu viitorul...
Apoi, deodată, mi-am văzut poporul
Rătăcitor prin zodia avană –
De parcă am pus degetul pe-o rană
Ieri-seară, recitind *Așezământul*...
Și-acest distih mi s-a iscat sub pană:
„Puterea-i un malefic artificiu?...
Sau oile sunt astăzi în oficiu?...“.

ZEIȚA BINEFACERII

I

Cică-ntr-o zi ea a intrat în curtea
Unui bogat: „Ce bine să-ți fac? Spune,
Nu te sfii, cere-mi orice, că, iată,
Îți voi îndeplini orice dorință“.

„O, sunt îndestulat! – răspunse gazda. –
De bunuri fel de fel mi-e casa plină
Și de nimic în viață nu duc lipsă.
Dar fericire, vai, nu am și pace!“.

„Au ești cumva bolnav? Să-ți dau povață?...“.
„Ba nu, te rog!... Că astea toate-s mofturi...“.
„Totuși, ce ai? Care necaz te roade?“.

„Păi vezi, vecinul... Răul cel mai mare
Asupra lui abate-l, de se poate,
Căci fericit voi fi numai atuncea“.

II

Alături locuia, în grea nevoie,
Un om sărac. Din cuibul lui cel jalnic
Dădea un duh mocnit, de scăpătate,
Și prin pereți sufla în voie vântul.

Spre el, deci, și-a-ndreptat zeița pașii:
„Ce bine să-ți fac, omule? Sunt gata
De bunuri fără șir să-ți umplu casa.
Cere-mi ce vrei și vei trăi fericite“.

„Ei, aș, e prea puțin! – răspunse gazda. –
Doar fericirea nu stă în avere“.
„Hai, spune-mi, dar, care necaz te roade?“.

„Păi vezi, vecinul... Răul cel mai mare
Asupra lui abate-l, de se poate,
Căci fericit voi fi numai atunci“.

III

Mult s-a mirat zeița și-amărâtă
S-a dus. Însă în repetate rânduri
A dat pe-acolo... Și mereu de-a surda,
Fiindcă nimeni n-o lua în seamă...

Răpusă de o cruntă vrăjmășie,
Lumea clocea dorințe necurate,
Ce izbucneau în sâsâit de șarpe
Din urma ei... Iar într-o zi, deodată,

Oamenii prins-au s-o afurisească
Din toate părțile, cu-nverșunare:
Că, chip, n-a vrut să le-mplinească voia.

Zeița s-a cutremurat, descumpănită
De-a lumii josnicie fără margini...
Și ochii i s-au împânzit de lacrimi.

* * *

Acest cenobiu mut, golit de vis,
Ne-a întrunit, intruși, cu nechemare,
Să rătăcim prin lunga-nnegurare,
Lăsând în urmă-un nesfârșit abis.

Ne întrebam mereu: de ce ni-e scris
Să traversăm aceste căi amare?
Răpuși de îndoieli, în adăstare,
Ne ispășeam păcatul necomis.

Și ne-nchinam nimicului – peltici
Asemeni lui, chiar neluând aminte
Că ne vindeam ades pe-un blid de linte,
Robiți infatuării de pitici...

Dar jocul expira, fără de rost,
Și noi, gregarii, parcă n-am fi fost.

* * *

Pregetă gândul pe-albul câmp să cadă...
De ce? Pentru că-n sârg, înfrigurat,
Se teme că, de-al vieții val luat,
Va pierde cel răspas nerepetat,
Ce vine cu-mpănire de cascadă
Să lumineze clipa de făgadă...
Or, de când lumea e, nu s-a aflat
Vreun ins să fi făcut cândva dovadă
Că în aceeași undă s-a scăldat,
Căci râul e-ntr-un crug fără tăgadă,
Ca sufletul în chinu-i ne-ncetat...
Pregetă gândul pe-albul câmp să cadă...

* * *

Ce aprigă genune-nsingurarea!
Nici cale dinainte, nici făgaș,
Nici reazem, nici ispită; nici chezaș
Că vei scăpa din cruda-mbrățișare.

Un spațiu sumbru, împietrit, zăcaș:
Nici sus, nici jos, nici început, nici zare...
Și în acest nemărginit lăcaș –
Doar tu, cu sinea-ți, ca în închisoare.

Fac îți arătări, trecând de-a șirul
Prin fața ta, și țupăie-nsolit.
Ai vrea să strigi... Dar limba s-a lipit
De cerul gurii... Și nu-ți simți respirul.

Ci cade-o piatră-n smârcu-ți etanșat –
Semn cert că semenii nu te-au uitat...

GALILEI

I

O, minte înțeleaptă, Galilei,
Azi Vaticanu-și varsă-a sa venire
Pe „culpa“ ta. Și cruce-ntaurie
Pune pe sângerânde-le-ți idei.

Iar papa*, primul între corifei,
Cu gura sa de lamură, confie:
„E vina Romei că-n disperție
Și-a renegat dreptatea Galilei“.

Dar nu-nspre tine pocăința-nclină,
Ci înspre noi, căci picură lumină
Pe al Golgotei drum, peste genuni...
Tun însă, desfidându-ți neființa,
Ca pe-un drapel îți porți, prin vremi, credința
Și-n spulber dai tenebre și minciuni.

II

Dar cum, cum să-ți abjuri chiar eul tău?...
Ci-așa-i când inchiziția te paște
Și când, din zel prea mult, mereu renaște
Războiul între bine și-ntre rău.

Cât de mișelnic, vai, e-al lumii hău,
Unde mărirea duhorind a moaște
Doar la vânări de șoimi se recunoaște
Cu-adevărat în elementul său?

Ci, domnilor, *memento* însutit:
Oricât pe mâini vă veți spăla – degeaba
Că-ntr-un târziu de timp, sau mai degrabă,
„Se mișcă, totuși!“ va tuna-n tării,
Ca un blestem pe voi de către vii,
Ca o răsplată de neocolit!

* În 1979, papa Ioan Paul al II-lea a propus ca Biserica Catolică să recunoască dreptatea lui Galilei și să înfierze faptele inchiziției.

NOIEMBRIE

I

Sosit-a ceasul când petreci
Întru risipă vise, vise...
Și-s ale toamnei porți deschise
Spre vânturile iernii reci.

Pe mugurii speranței, morți,
Picură-o rază-aproape stinsă
Și, dintr-un ochi de prunc prelinsă,
Lacrima trasă e la sorți...

Sorocul zilelor s-a-ntors
Spre ieri, și cugetul se zbate:
„Cu ce, vai, ne-am ales din toate –
C-un drum din deziluzii tors?...“.

Ni-i solul stepei sărăcit
De sare, dar și de-amintire...
Și printre miriști, în neștire,
Colindă dorul pribegit.

II

...Ci țara un tărâm divin
Am vrut s-o facem, fără seamă,
Ca pruncul să îngâne: „Ma-mă...“,
Iar ea la piept să-l strângă lin...

Dar ne-am pierdut, infatuați,
În jocuri tâmpe și deșarte,
Și-n gesturile noastre moarte
Răul și binele sunt frați.

Extremele se-ntrepătrund,
Mierea și-otrava sunt în toate.
Oare,-ntre noi prezent, Socrate
Și-o bea cucuta pân-la fund?..

O, frații mei, strigați în vânt,
Prinși în verbala bătălie,
Până ce-un nou val de robie
Ne-a face-o apă și-un pământ.

ȚAR ȘI POET

Poetul, să vedeți, s-a-nvrednicit
De-a țarului iubire suverană –
Ca plată pentru pana-i năzdrăvană,
Ce-l fericea în metru îndulcit.

Și, cu cât fapta-i era mai avană –
Căci țarii au un cod nebănuț, –
Cu-atât mai mult poetul, fericit,
Îi da în vers aură de icoană.

Poporul se-ndoia sub grea povară
Și dintr-un rău mereu în altul da...
Dar, după vorba lui Skovoroda,
Morala fabulei e foarte clară:

Țarii nu și-ar vădi al lor nărav,
Dacă-ntre barzi n-ar fi și câte-un sclav.

OFERĂ-I TOT...

Când dragostea în prag ți se arată,
Primește-o în sălașul tău, duios,
Deschide-te spre ea neîndoios
Și dă-i simțirea ta neîntinată.

Să-ți cânte-n crâng privighetori frumos
Și să-nflorești năvalnic viața toată...
Iubirea, de-ți surâde, minunată,
Te urcă-n cer, oricât ai fi de jos.

Oferă-i tot! Prin chin și bucurie,
De cazi în lut sau urci către zenit...
Dacă o soarbe negru înfinit,
Tăgadnic e ca alta să mai fie.

Căci dragostea ce-odată s-a sfârșit
E-o floare pe-un lăcaș de veșnicie.

PRIN DEPĂRTĂRI DE VIS

Te adoram tăcut...
Și linu-ți mers de zeie
Mi se părea o muzică din cer.
Tu pe simțirea mea umblai, femeie,
Senină, ca pe-un drum de ler.

Sălășluiai aici,
Străluminând cazarea
Între zădărnicii ce capăt n-au.
Și ochii tăi – doi sori cum e cicoarea –
O lume-ntreagă încălzeau.

Au te iubeam? Sau doar,
La vârsta-mi juvenilă,
De încântare stăpânit eram?...
Treceam prin preajmă-ți, ca printr-o idilă, –
Te adoram, femeie, te-adoram...

Prin depărtări de vis
Văzut-am nu o dată
Cel loc din vremi, mereu blagoslovit.
Și lângă casa în stil gotic, iată,
Iar într-o zi te-am întâlnit.

De unde ai adus,
Din care plaiuri oare
Pe-acest tărâm, o, doamnă, tristul rai
Din ochii tăi – doi sori cum e cicoarea,
Ce și-au pierdut acum căldura, vai?!

Te-am adorat tăcut...
Grădina mea curată
Prin tine a-nflorit fără zăgaz.
De ce dar bucuria mea, ingrată,
A devenit amărăciune azi?

Ce rost să-ți ispitesc
Prealungul drum, pe care
Rotundul în răstimp l-ai colindat?
Și unde stârcii dragostei sprințare
Al tinereții dar ți l-au purtat?...

În ochii tăi codați,
Cu licăriri ferice,
Un semn de întrebare-a apărut.
Și parcă soarta ta era aice,
Iar tu erai cu mine... în trecut.

CLIPĂ DE RĂMAS BUN

Grădina toamnei mele amuțit-a.
Stă floarea-soarelui îngândurată.
E ceasul deșteptării... E clipita
când se va săvârși minunea, iată.

Tu plângi?... Ci șterge-ți lacrima cu zorii.
Eu tac... Ce-aidoma suntem în toate!...
În unghi de bun rămas se duc cocorii,
și gândul meu din urma lor se-abate.

Fac zvon din înălțimi, purtați în zare
de-un dor și de o mahnă fără seamă...
Iar, din grădină, cea sperietoare
și-acolo le mai dă fiori de teamă.

În acest dalb de zi, să-ți fie frică?!
Pare de răs... Dar firea mi-o frământă
mereu în gând: cum, totuși, o nimică
pe ei atât de rău îi înspăimântă?...

Sunt însă niște simple zburătoare...
Și...

tristă e grădina...

și

mă doare...

TU, AMINTIRE...

Vino-revino, scumpa mea osândă,
În vis sau îndeaiavea... Dar rămâi! –
Să-ți simt îmbrățișarea crudă-blândă,
Să-mi faci reproșuri ori să mă mângâi.

Să-mi semeni foc în fibrele făpturii,
În nervii mei să tai cu lămi de brici,
Să-mi torni din buze-otrăvi în cupa gurii
Și-obrazul cu dulci miruri să mi-l pici.

Să-mi răvășești gândirea vămuită,
Să-mi bântui creierul involburat
Și să-mi trezești durerea adormită –
Tu, amintire, tângă și păcat...

Din valvârtejul vremurilor tâmpe
Să mă răpești... Căci, uite, nici nu știu,
În vidul fără margini ce mă împle,
Dacă-am murit sau dacă mai sunt viu.

Uitarea-mi tace-n cuget fremătândă
Și dorul s-a topit fără ecou...
Vino-revino, scumpa mea osândă,
Nu mă cruța!.. Și-o să mă nasc din nou.

* * *

Când lumea o-mpărțim, dintr-o croială,
În beznă și lumină ne-nchinată,
Ni-i socoteala plină de-ndoială,
Ca mărturiile la judecată.

Căci lumea-i un șuvoi fără oprire,
Fiece val are un rost aparte
Și să-i dai clipei dreaptă prețuire
Adesea cumpănești până la moarte.

Că ce e azi!.. A vieții proză, iată,
Ce-n întâmplări banale se-mpletește.
Ci mâine, poate, te trezești deodată
Că luminează-n ev sărbătorește.

Faptele cer largimi de stepă-anume,
Mari adâncimi și înălțimi de schele...
Ești fericit, poete, dacă lumea
Prin versul tău mai face-un pas spre stele.

NATURĂ MOARTĂ

Pe-un trunchi care, fatal, păstrează
Firoscosenii fel de fel,
O pâine suveran tronează,
La homicientru, în inel.

Alătura hălăduiește
O ceapă – bulb nedespuiat,
Ce șir de lacrimi tănuiește
Adânc, în fiecare strat.

O foaie stenică de laur
Tresare-n eolin respir.
Și-n preajmă focul meșter-faur
Își varsă flama sa de mir.

Ardei picant, ce-n sine-adie,
Un măr cu sceptic aromat.
...Și-un dram de sare, pe-o hârtie
C-un rând de vers neterminat.

REVENIRE

Pădurea mea-n veșmântu-i întomnat
Mă-ntâmpină vibrând a sărbătoare.
Stejarii lângă foc s-au adunat
Și-mprăștie o tihnă-alinătoare.

Drumu-ntre noi ani lungi l-au troienit –
Mlada de ieri e azi copac în lege...
Și, din colindul meu neconținut,
La tâmple neaua prins-a să se lege.

Se-ncheagă, în al focului respir,
Dulci amintiri, cu licăriri prin lume.
Cenușa lor acum, când o prefir,
Adie o căldură fără nume.

Jur-împrejur e totul măsurat
Pe cumpăna de viață-a altor ere.
Copacii ca un zid s-au înșirat
Și-n preajma lor tristețea toamnei piere.

Crescuți în veri, sub blânzii zodiei,
Ei au în scoarțe riduri seculare;
Brumaru-i strânge-n brațele lui reci
Și vine crivățul să-i împresoare...

Aș vrea să-nvăț, crescând, răbdarea lor,
Ce-n crestături adânci, prin ani, se-arată,
Nepregetul lor demn, înălțător,
Dar mai ales ținuta lor bărbată...

Serbează codrul revenirea mea,
Iar eu sunt copleșit de despărțire...
M-ating de-un ram ce înflorea cândva
Și floarea lui îmi arde-n amintire.

Din vremi de vremi, în suflet mi se-aștern
Văpăile aducerii-aminte.
Și visele ca ploile se cern
Și pier într-un ecou de necuvinte.

Pe cărăruia tainei, tu-mi apari
Cu-o fluturare de april pe buze.
Deși e toamnă... dar din nou dispari...
Și te urmez prin troieniri de frunze.

ÎN PRAGUL IERNII

Trec prin poarta timpului tomnatic
Pe fâgaș de frunze potopit.
Dintre ramuri, iarna ipostatic
Își înnoadă chipul răvășit.

E un frig cumplit din zare-n zare,
Ca-n ajun de viscole-n țării.
Stau într-o febrilă adăstare
Arbori dezgoliți și tuciurii.

Glia e-ntre viață și-ntre moarte,
Codrul se cutremură mahmur.
Începutul iernii clar împarte
Între ieri și mâine toate-n jur...

Prieteni dragi, prin ani ce nu se-ntoarnă,
Mi-ați fost sorții sprijin și noroc...
Astăzi eu, în rece prag de iarnă,
M-am trezit la un hotar de foc.

Merg pe-acest tărâm de demarcare,
Pace de mormânt e-n preajma mea:
Știu: mă țin vrăjmașii în cătare,
Știu: voi și acum mă veți salva.

BOIAN

Ruscii s-au risipit în zare...
De neveste tot priporul geme:
Datu-s-au pe buze cu-alioare
Și aruncă cerului blesteme.

„Tu de ce, cu vorbe-mpelițate,
Ne-ai mânăat bărbații-n luptă-avană?...
Cum s-oprești urdii nenumărate
Cu cântări de lebedă, Boiane?“...

Peste fruntea-i norii dau năvală,
Vântu-i suflă aprig în artere...
„După-acel blestem, de pe Kaiala,
Soarta mea colindă-n nevedere...“.

Dar ce i-i ocară, fala ce i-i,
Căci cu sine însuși e în ceartă?
Și se surpă idoli, cad zeii,
Când el pasul peste ei și-l poartă.

Lasă-n trăsnet gloata... Și prin bură
Dibuie potecile eterne
Spre răscruci. Iar umbra lui mahmură
Pe morminte și pe culmi se-așterne.

ZĂPADĂ CREPUSCULARĂ

Urme de vânt... Și colb pe zare.
Toi de dezgheț și vreme rea....
O, cum mă arde, cum mă doare,
Zăpadă, prihănirea ta!

Căci întinată ți-e făptura
De scrumul veacului fugar,
Veșmântul ți-e pătat de zgură
Și ți-ai pierdut cerescul dar...

Stau fără grai... Pale de ceață
În fapt de seară se întind
Peste a zilei tristă față,
Umbre și riduri netezind...

Și-i neaua iar imaculată,
Ca foaia fără rândul scris,
Ca dorul care se împletea
Cu unduirile de vis.

Blagoslovită fii tu, seară,
Că-n ceasul tău de-acum, deplin,
Făcut-ai scrumul să dispară
De pe-al zăpezii alb destin!

MÂNIA IAROSLAVNEI

Era ospătu-n culme. Musafirii,
Învăluți de-a serii dulce boare,
Se îngânau pe unda chefurii.
Și vorba lin le roura-n pahare.
– O, Ihore, în veci blagoslovită
Să-ți fie spada de oțel bărbată,
Isprava ta și chivăra-ți vestită,
Cu care ai băut din Don odată!

– Slăvite fie oastea ta aleasă,
Pala-ți și seminția, și năstavna!...
Era ospătu-n toi. Ci-n altă casă
Își legăna copilul Iaroslavna.

Dar nu zăbavă-n prag, olimpiantă,
Sub bolțile prânzarului se-arată.
– O, Iaroslavno, să vedem oșteanul. –
Rostește cneazul. – Adu-ni-l de îndată!

Zvâcnesc cu toții spre iatac – să vadă,
Iar ea clipiș, fără să cumpănească,
Din panoplie trage-n sârg o spadă
Și-o pune cruce-n prag, ca să-i oprească.

În sfeșnice lumina dă să moară
Și se-nfioară lumea sub arcadă.
Iar, pe icoană, Veșnica Fecioară
Și-ascunde pruncu-n norii de zăpadă.

RUGĂ MATINALĂ

În pragul meu, dimineața dă tropot zorit de copite
Și potolește, arhaic, ruguri de stele-n ajur.
Eu îmi întind către dânsa brațele-n fapte trudite
Și-o rog ca durata zilei să-mi fie de bun augur...

Dă-mi, dimineață, putere să nu mă abat din cale,
Ferește-mă de vanitatea frământului arbitrar
Și fă să-mi termin la vreme acum începuta lucrare,
Printr-un efort de voință, presată-n cadranul solar.

S-o văd, în ciuda vârtejului de treburi necontenite,
Pe mama în casa noastră – leagănul meu ideal.
Să nu mă-ndoiesc de prieteni; ferește-mă de ispite,
De interese meschine în crugul meu social...

Binevestește ca soața-mi, în arșiță sau furtună,
Să vină mereu la mine, din capătul lumii, din vis
Și palma ei fermecată pe rana-mi din suflet s-o pună,
Cu gestul acela dulce, unic, de nedescris...

Pasărea trudei mele, cu nopti de frământ, nedormite,
O las în înalturi – să zboare spre zariști noi, cu temeii.
Binevestește-mi destinul, o, dimineață-ursită,
Și fă ca odraslele-mi scumpe să meargă pe urmele ei...

Traducere din ucraineană de Mircea LUTIC

In memoriam

ACADEMICIANUL NICOLAE CORLĂTEANU

[14 MAI 1915 – 21 OCTOMBRIE 2005]

Comunitatea științifică din Republica Moldova a suferit o grea și irecuperabilă pierdere: la 21 octombrie 2005 s-a stins din viață patriarhul filologiei noastre, academicianul Nicolae CORLĂTEANU, doctor habilitat, profesor universitar, om emerit în știință, laureat al Premiului Național pentru Știință, Cavaler al Ordinului Republicii.

Născut la 14 mai 1915 în comuna Caracui, a absolvit în 1943 Liceul „Alexandru Donici” din Chișinău, apoi studiază la Universitatea din Cernăuți, absolvind două facultăți: de litere și filozofie și de drept. Își începe activitatea științifică în anul 1943, fiind angajat în calitate de cercetător științific la Institutul Moldovenesc de Cercetări Științifice în domeniul istoriei, economiei, limbii și literaturii, evacuat în or. Buguruslan (Rusia). În august 1944 revine la Chișinău, unde lucrează în cadrul Filialei Moldovenești a Academiei de Științe din fosta URSS, care în 1961 este transformată în Academia de Științe a Moldovei. Nicolae Corlăteanu a muncit permanent la această prestigioasă instituție științifică, urcând toate treptele academice: cercetător științific, șef de secție, director al Institutului de Limbă și Literatură al AȘM (1961 – 1969). În 1949 devine doctor în științe filologice, iar în 1965 susține la Institutul de Lingvistică al AȘ a URSS teza de doctor habilitat. În 1961 este ales membru corespondent, iar în 1965 – academician al AȘM.

Chiar de la fondarea Universității de Stat din Moldova în 1946, Nicolae Corlăteanu se încadrează plener în munca didactică devenind primul șef al catedrei de limba și literatura moldovenească (1946–1949). Aici a muncit ca profesor timp de 42 de ani.

Acad. Nicolae Corlăteanu s-a dovedit a fi un adevărat deschizător de drumuri, un Columb al filologiei noastre în perioada de după război. Ca savant-lingvist, acad. Nicolae Corlăteanu va rămâne în istoria neamului drept un erudit rar. Numele lui merită a fi așezat alături de ale altor celebrități în Panteonul lingvistic. În lunga, intensa și extrem de prodigioasă activitate științifică (peste 60 de ani), Nicolae Corlăteanu a efectuat cercetări în cadrul a numeroase direcții, pe care le-a acoperit cu peste 600 de titluri de lucrări (monografii, manuale, broșuri, articole științifice etc.). Savantul Nicolae Corlăteanu este fondatorul unei școli de lingvistică, având numeroși discipoli care vor continua opera profesorului lor. Acad. Nicolae Corlăteanu a întreținut relații științifice cu reprezentanții științei

lingvistice din diferite academii și centre universitare din lume. Ca profesor universitar, era onorat și iubit de studenți, deoarece prelegerile sale se deosebeau printr-o înaltă ținută științifică și profesională.

Acad. Nicolae Corlăteanu a fost nu numai un savant de mare prestigiu și profesor de excepție, ci și un om de omenie, plin de generozitate, deschis, săritor la nevoie ori de câte ori cineva i se adresa după ajutor.

Trecând pragul acestei lumi, acad. Nicolae Corlăteanu merge în lumea celor drepți, lăsându-ne o vastă moștenire culturală, dar și un mare gol, pe care urmează să-l umple numeroasa cohortă a discipolilor săi și toți cei cărora nu le este indiferentă soarta limbii materne.

Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească în pace!

*V. Voronin, M. Lupu, V. Tarlev, Gh. Duca,
V. Țvircun, T. Furdui, Gh. Rusnac, A. Roșca,
A. Ciobanu, H. Corbu*

ACADEMICIANUL NICOLAE CORLĂTEANU

(schiță de portret academic)

Gheorghe Jernovei

Cernăuți

La 21 octombrie 2005 s-a stins din viață patriarhul filologilor din Republica Moldova, doctor habilitat, profesor universitar, academician al Academiei de Științe din Republica Moldova, Nicolae Corlăteanu. Ilustrul filolog s-a născut la 14 mai 1915 într-o familie de țărani din satul Caracui. În anul 1934 a absolvit Liceul „Al. Donici” din Chișinău, iar în anul 1939 – Facultatea de Litere și Filozofie și Facultatea de Drept ale Universității din Cernăuți. Între 1940–1941 este învățător într-o școală medie din orașelul Ocnița. În timpul războiului e refugiat în Rusia, unde a lucrat la o uzină militară, iar din 1943 a fost angajat la Institutul Moldovenesc de Cercetări Științifice în domeniul istoriei, economiei, limbii și literaturii de la Buguruslan, regiunea Orenburg.

După război revine la Chișinău, susține în 1949, la Kiev, teza de candidat (doctor) în științe filologice, devine șef de secție, apoi director adjunct (1958) și director (1961–1969) al Institutului de Limbă și Literatură al Filialei Moldovenești a Academiei de Științe din URSS, iar din 1961 al Academiei de Științe din R.S.S. Moldovenească. În 1965 își susține la Moscova teza de doctor habilitat în științe filologice. Din 1961 este membru corespondent, iar din 1965 academician al Academiei de Științe din R.S.S. Moldovenească. Din 1946 și până în 1988 și-a desfășurat activitatea pedagogică și științifică la Universitatea de Stat din Chișinău în calitate de lector, lector superior, conferențiar, profesor universitar și șef de catedră.

Pe parcursul lungii sale cariere științifice și pedagogice a publicat circa 600 de lucrări (monografii, studii, manuale, programe, crestomații, articole, recenzii, tablete, rezumate, note etc.). A fost decorat cu câteva ordine și medalii. A fost „Eminent al Învățământului din URSS” și „Eminent al Învățământului din Republica Moldova”, laureat al Premiului de Stat al Moldovei în domeniul științei și tehnicii, om emerit în știință și tehnică din Republica Moldova, membru al Uniunii Scriitorilor, Cavaler al Ordinului Republicii.

Direcțiile de investigație științifică și tematica abordată de acad. N. Corlăteanu sunt extrem de largi, ele fiind acoperite de lucrări valoroase și înalt apreciate. Acad. Anatol Ciobanu delimitează, într-un studiu jubiliar despre distinsul acad. Nicolae Corlăteanu, câteva direcții de investigații filologice, pe care le vom caracteriza în mod rezumativ pe câteva compartimente de studiere a limbii.

Istoria limbii române începând din cele mai vechi timpuri (perioada latinei vulgare) și starea ei actuală a fost și rămâne o constantă științifică și un subiect permanent de investigație a distinsului filolog. În capitala monografie *Issledovanie narodnoi latini v eio otnoșenii c romanskimi iazâkami* (Cercetarea latinei populare în comparație cu limbile romanice), editată la Moscova în 1974 și recunoscută în fosta Uniune Sovietică și în străinătate ca una din cele mai reușite sinteze în domeniul romanisticii, sunt analizate etapele inițiale de formare ale limbii române și sunt descrise bazele lingvistice (fonetice, morfologice, sintactice și lexicale) de constituire a viitorului sistem integral al limbii române.

În linii mari, aproape în toate scrierile lui N. Corlăteanu este prezent elementul diacronic de cercetare. Din lucrările cu tematică istorică pot fi menționate: *Începuturile scrisului în limba moldovenească* (1947), *Originea fondului lexical de bază* (1955), *În jurul unei controverse filologice (Raporturile dintre „Codicele voronețean” și „Lucrul apostolesc” al lui Coresi)* (1960, 1963) etc. În acest context se înscrie și studierea istoriei limbii literare, o direcție preferențială a cercetătorului, căreia i-a consacrat cărți voluminoase: *Capitole din istoria limbii literare* (1971) și *Schițe de istorie a limbii moldovenești literare* (1980) – ambele scrise în colaborare cu alți autori.

Limba română actuală, aspectul ei structural și funcțional a fost o altă constantă de cercetare a academicianului N. Corlăteanu. Diferite probleme de fonetică și fonologie au fost abordate în mod integrat tot în două volume de sinteză: *Fonetica limbii moldovenești literare contemporane* (1978) și *Fonetica* (1993) în colaborare cu V. Zagaevski. Problemele studierii lexicului, domeniul lexicologiei și lexicografei au constituit pasiunea permanentă a maestrului. Mai mult de jumătate din toate publicațiile lui N. Corlăteanu se referă la cercetarea lexicului și frazeologiei sub diverse aspecte. Cartea *Curs de limbă moldovenească literară contemporană* (1956), unde lexicul cuprinde vreo 150 de pagini, și volumele *Lexicologia* (1969, 1982) și *Lexicologia* (1992) în colaborare cu I. Melniciuc. Autorul a inserat în reviste și culegeri zeci de articole privind sinonimia, frazeologia, neologismele, lexicul sub aspect etimologic, lexicul terminologic etc. Un ecou deosebit de larg (10 recenzii) a avut cartea *Cuvântul în vâltoarea vieții* (1980). Referitor la lexicografie, N. Corlăteanu a scris cea mai completă schiță de istorie a lexicografiei românești, inclusiv a celei din Basarabia secolului al XIX-lea și, în colaborare cu mult regretatul său coleg și prieten Eugeniu Russev, a alcătuit un foarte apreciat dicționar rus-român (circa 60 000 de cuvinte), publicat la Moscova (ediția a II-a, 1967). Problemele de gramatică, în special cele de morfologie, cum ar fi *Categoria gramaticală a cazului la substantive* (1955), *Problema studierii substantivelor din „Poveștile” lui I. Creangă* (1959), *Perfectul simplu la Ion Creangă* (1965), *Valoarea morfologică a alternanței fonetice* (1978) etc.

Problemele de sociolingvistică și de interferență a limbilor, precum și cele legate de cultivarea limbii au fost un alt centru de interese al distinsului profesor. Trăind și activând în fosta Uniune Sovietică, într-un mediu lingvistic extrem de complicat, unde majoritatea limbilor naționale (130 la număr) erau înlăturate de pe scena uzului oficial, unde factorii sociali și extralingvistici erau considerați ca o forță motrice în „dezvoltarea” limbilor naționale sub influența limbii ruse, nici un lingvist de bună credință nu putea rămâne impasibil față de unele momente

principiale privind așa-zisul bilingvism național-rus, interferența lingvistică la diferite nivele ale limbii, soarta limbilor mici, limba de comunicare interetnică etc.

Deși constrâns de regimul totalitar să exprime punctul de vedere oficial asupra acestui cerc de probleme, acad. N. Corlăteanu strecura sistematic în lucrările de sociolingvistică și gânduri sănătoase cu referire la importanța limbii materne în dezvoltarea individului și a culturii naționale, la necesitatea de a cultiva simțul limbii, de a însuși norma literară. Vom numi câteva publicații ale autorului pe teme sociolingvistice: *Rolul factorilor sociali în dezvoltarea limbii* (1968), *Sur l'interaction linguistique romano-slave* (1968), *Naționalul și internaționalul în literatură, limbă și folclor* (1969), *Dezvoltarea diferențială a nivelelor limbii și raportarea lor la condiționarea socială* (1970); *Bilingvismul și polilingvismul* (1972); *Problema interacțiunii limbilor* (1974), *Rolul tradițiilor culturale în procesul corelației și dezvoltării limbilor* (1976) și altele.

Un merit incontestabil al eminentului filolog în soluționarea problemelor de cultivare a limbii rezidă în faptul că la începutul anilor '60, când poluarea limbii române în spațiul ex-sovietic era în toi, căci, practic, funcțiile ei sociale se redusese la minimum (ele fiind preluate de limba „fratelui mai mare“), apar concomitent două articole: *Cultivarea limbii și problemele ei actuale* și *Ce este cultivarea limbii?* – ambele în 1961. N. Corlăteanu fondează seria de broșuri *Cultivarea limbii*, din care au apărut vreo 10 fascicule, susține în mod sistematic în revista „Femeia Moldovei“ rubrica *Limba noastră* (1975–1982) și *Ca o vatră – limba noastră* (1982–1995). Corectitudinea limbii sub variatele ei aspecte a fost tratată în lucrările: *Normele literare și chestiunile de cultivare a limbii* (1962), *Cultivarea limbii la etapa actuală* (1963), *Să cultivăm limba literară* (1963), *O problemă arzătoare – cultivarea limbii* (1963), *Cultivarea limbii și școala* (1966), *Și vorbirea orală trebuie cultivată* (1970), *Limba presei periodice* (1971) etc.

Pentru acad. N. Corlăteanu limba este nu numai o structură lingvistică, ci și o formă deosebită de expresie umană și din acest motiv scriitorul și limba lui, contribuția scriitorilor clasici și contemporani la dezvoltarea limbii literare au fost întotdeauna în atenția lui de cercetare. Familiarizat încă de pe băncile Liceului „Alexandru Donici“ din Chișinău cu creația marilor noștri clasici, el a propagat opera acestora întreaga sa viață, analizând moștenirea literară a lui Al. Russo, V. Alecsandri, M. Eminescu, I. Creangă și alții. Ultimul, bădița Ion humuleșteanul, rămâne o adevărată pasiune a cercetătorului, deoarece N. Corlăteanu i-a consacrat zeci de articole, inclusiv monografia, devenită și teză de doctor habilitat, *Studiu asupra sistemului lexical moldovenesc din anii 1870–1890. (Contribuția lui Ion Creangă și a altor scriitori la valorificarea stilistică a vocabularului contemporan)* (1964). În cele 500 de pagini ale cercetării, autorul abordează probleme generale de metodologie, cum ar fi: conceptul de limbă literară; formarea limbii literare române (controverse); principalele ei etape de dezvoltare; căile de îmbogățire a lexicului; problema dezvoltării stilurilor limbii literare; corelația dintre limba comună națională, limba literară, limba literaturii artistice și limba scriitorului; contribuția unor scriitori, ca I. Creangă, M. Eminescu, C. Negruzzi, Al. Russo, V. Alecsandri și alții, la dezvoltarea limbii literare; particularitățile lexico-frazeologice și stilistice ale părților de vorbire în opera lui I. Creangă. Monografia impresionează pe cititor prin adâncimea tratării problemelor abordate, prin vastele cunoștințe ale autorului ei în domeniul istoriei literaturii române și

a celei universale, prin caracterul ei instructiv, lucrarea înscriindu-se în istoria filologiei romanice ca o contribuție importantă la măreața și nobila operă de valorificare a moștenirii clasice. Opera altor scriitori a fost, de asemenea, în atenția filologului N. Corlăteanu: *Alecsandri* (1968), *Farmecul cuvântului – Al. Russo* (1969), *Problema limbii în concepția lui Alecu Russo* (1973), *Eminescu și unele probleme de limbă literară* (1975), *V. Alecsandri și limba literară* (1978), *D. Cantemir și limba literară* (1981), *Despre limba operei lui Andrei Lupan* (1982), *Scriitorul în fața limbii literare* (1985), *Creația scriitorilor moldoveni în școală* (1985) și altele.

Bineînțeles, că într-o schiță de portret este imposibil să prezinți întreaga activitate științifică și pedagogică a distinsului filolog de la Chișinău. În urma lui au rămas elevii lui, slujitori fideli ai limbii române și ai spiritului românesc din acest colț de țară.

„BUCOVINA E O ISTORIE VIE...”

Dialog: dr. Nicolae BILEȚCHI – acad. Nicolae CORLĂTEANU

Nicolae Bilețchi: Stimate dle academician, fiind născut în Bucovina, nu pot să nu știu că sunteți legat prin mii de fibre de acest colț al Moldovei istorice. Am observat că de fiecare dată, la auzul cuvintelor Bucovina și Cernăuți, fața vi se luminează, iar gândurile, probabil, călătoresc spre acele meleaguri încântătoare. Sunt ferm convins că pragul acestui frumos jubileu de 90 de ani, o călătorie imaginară pe meleagurile Bucovinei, ar avea darul de a vă reînvia vârsta tinereții. Acceptați să pornim la drum pe calea amintirilor?

Nicolae Corlăteanu: Fără îndoială! La Cernăuți se mai aud pașii lui Ștefan cel Mare și ai lui Mihai Eminescu, mai distingi în susurul Prutului și al Siretului vocea blândă a lui Aron Pumnul. Cum să nu tresari de bucurie când ai aceste senzații plăcute?! Apoi, acolo am absolvit cele două facultăți – de litere și filozofie și de drept – acumulând cunoștințe și deprinderi, m-am format ca cetățean și ca om de știință. Se poate să nu rămâi recunoscător acestui pământ binecuvântat de Dumnezeu?!

N. B.: Se știe că dintru început visați să deveniți medic. Însă, ajuns la Cernăuți, ați îmbrățișat filologia. Cum explicați această metamorfoză? Să fie la mijloc zicerea lui Al. Donici (ați absolvit liceul din Chișinău care îi purta numele) că totul „atârnă de la rădăcină”, adică de condițiile materiale, ori poate v-a fascinat parfumul poeziei lui M. Eminescu care, cum se știe, se mai resimte în aerul Cernăuțului?

N. C.: Parfumul poeziei lui Eminescu într-adevăr s-a resimțit și se resimte până acum în aerul Cernăuțului și eu nu puteam să nu fiu fascinat de el. Problema însă era că, dincolo de acest aer romantic, de această poezie miraculoasă, exista, din păcate, și proza vieții. Să știi că prin gestul tău îi redai omului bucuria de a fi sănătos. Să ai conștiința că de tine depinde destinul lui fericit e ceva ce ține de domeniul fantasticului. Cum să nu aspiri spre un atare ideal, mai ales când ai convingerea – și eu am avut-o! – că în acest sens mi-a pus Dumnezeu mâna pe creștet. Dar, vorba cronicarului, omul mai e și sub vreme. Iar vremurile, pe când eu îmi căutam fericirea, erau grele. Fabulistul a avut dreptate. Pentru medicină se cereau bani grei și eu nu îi aveam. Am ales, așadar, filologia, care necesita mai puține parale, adică era mai pe măsura

buzunarului părinților. Nu regret însă alegerea. Pentru că, având două mâini, Dumnezeu mi-a pus-o pe creștet și pe a cea de a doua, dăruindu-mi fericirea de a vindeca oamenii prin cuvânt. Să ne amintim în acest sens de afirmația lui Martin Heidegger: „Vorbirea este păstorul ființei“, deci are puterea de regenerare, proprie medicinei.

N. B.: Lumea vă cunoaște, înainte de toate, ca filolog. Despre a doua specialitate, cea de drept, pe care ați obținut-o la Cernăuți, nu se știe mai nimic. Cum a încolțit ea în sufletul dumneavoastră? Ce perspective vă oferea ea atunci? De ce ați abandonat-o pe parcurs?

N. C.: Ideea de a mă ocupa și de drept mi-a dăruit-o fratele meu mai mare, Alexandru. El ținea mult la această specialitate. Vorba e că juriștii se bucurau pe atunci de o educație aleasă. Ei erau inițiați în aproape toate disciplinele. Deși în realitate multe lucruri le cunoșteau la suprafață, ei lăseau impresia că știu totul. Apoi mai era la mijloc arta elocinței care îi făcea să strălucească în discursuri. Peste toate acestea plana ideea că într-o lume nedreaptă tu ești acela care faci dreptate. Încurajat de aceste idei, am absolvit și a doua specialitate – dreptul. Dar nu am practicat-o, pentru că la scurt timp după absolvirea Universității din Cernăuți a început cel de al doilea război mondial care m-a făcut să apuc cu totul pe alte drumuri și să mă ocup de cu totul altceva.

După război, în condițiile terorii istoriei, prestigiul acestei specialități a scăzut simțitor. Despre o apărare a drepturilor omului nu mai putea fi vorba. Așa stând lucrurile, nu m-am mai ocupat de aceste probleme.

N. B.: „Fiind băiet, păduri cutreieram“, zicea poetul. E imposibil să nu fi fost atras și dumneavoastră, la vârsta tânără de atunci, de călătorii prin Bucovina. Ce locuri ați vizitat? Ce oameni ați întâlnit. Cu ce impresii v-ați ales? Nu cumva priveliștile bucovinene au constituit prototipul aceluia „cabinet verde“ de la Chișinău, unde, zice-se, ați elaborat toate lucrările științifice?

N. C.: Bucovina e o istorie vie. Cum să trăiești în ea și să nu vrei să hoinărești prin Codrii Cosminului, unde au avut loc atâtea lupte istorice, unde mai dăinuie stejarul lui Ștefan cel Mare? Cum să nu dorești să-ți porți pașii prin Dumbrava Roșie care e la o azvârlitură de băț de la Cernăuți și în care fiecare copac e un monument al istoriei noastre glorioase. Putea oare M. Eminescu să pornească de la Cernăuți spre Ipotești lui altfel decât pe jos? Cine, locuind în Cernăuți, nu ar fi fost ispitit să tragă o fugă până la Boian, unde e moșia lui Ion Neculce, până la Herța, unde s-a născut Gheorghe Asachi, sau până la Cristinești, unde a văzut lumina zilei B. P. Hasdeu? Cum să fii student în Bucovina și să nu-i cunoști vestitele mănăstiri?

Am călătorit deci mult. Împreună cu bunul meu prieten, Eugeniu Russev, am fost, practic, în fiecare localitate, ajungând până la granița cu Transilvania. Peste tot, unde am călătorit, am întâlnit oameni deosebiți prin bunătatea și spiritul lor gospodăresc. Azi mi-ar veni greu să precizez de unde am luat mai mult: de la anii petrecuți în Caracui, numiți cei șapte ani de acasă, ori de la *Alma Mater* care este Universitatea din Cernăuți, de la bunii mei consăteni ori de la minunații bucovineni, unde m-am simțit ca acasă. Toți mi-au fost în egală

măsură părinți spirituali. Și dacă am trăit o viață frumoasă, dacă nu m-am compromis nicidecum, e pentru că am învățat omenia de la dânsii. Vorba cântecului: „iarba verde de acasă / să mă rătăcesc prin lume / nu mă lasă“.

Despre forța de inspirație a peisajelor Bucovinei și despre acel „cabinet verde“ al meu de la Chișinău voi vorbi, din motive de modestie, mai puțin, oferindu-i, în acest sens, cuvântul poetului Nicolae Dabija: „Acolo (adică în Bucovina – N. C.), menționează el, cerul se prelinge pe cupolele mănăstirilor voievodale, dealurile de piatră suie cu tot cu sate deasupra lumii, mai aproape de munte, timpul curge altfel, râurile se prăvălesc altfel, oamenii sunt altfel. Și din motiv că Dumnezeu e mai aproape. Acolo, dacă ai la îndemână un toc și o filă de hârtie, poezia se scrie singură“ („Literatura și arta“, 1999, 17 iunie). Cu o anume doză de convenționalitate, am putea admite că spusele se referă și la munca științifică.

Într-adevăr, priveliștile bucovinene au constituit prototipul aceluia „cabinet verde“, unde, cum observă critica, mi-am scris toate lucrările științifice. Nimic deosebit, dacă ne gândim la spusele lui Albrecht Dürer că „...arta se ascunde în natură“ și că „cine știe să o extragă de acolo acela o și posedă“. Spusele, cred eu, pot fi raportate în egală măsură și la rezultatele muncii științifice.

N. B.: „Un peisaj oarecare este o stare de suflet“, zicea scriitorul elvețian de limbă franceză H. F. Amiel. Cum credeți, schimbând peisajul moldovenesc pe cel bucovinean, v-ați ales cu anumite stări de suflet noi?

N. C.: Fără îndoială. În primul rând mă gândesc că m-am ales cu o bonomie aparte, dar și cu o tărie de caracter proprie oamenilor de la munte.

N. B.: Știindu-vă, între altele, pedant – în sensul bun al cuvântului – mă întreb și vă întreb dacă nu cumva bucovinenii, cu meticulozitatea lor de esență austriacă, v-au cultivat această calitate. Insist asupra presupunerii, căci consider că o asemenea calitate e absolut necesară în activitatea științifică și că e capabilă să explice multe particularități frumoase ale ei.

N. C.: Pedanteria am moștenit-o de la părinți, dar Bucovina mi-a șlefuit-o, ceea ce, cred, se poate vedea și în firea mea, și în scrisul meu.

N. B.: Cernăuții din prima jumătate a secolului XX, universitatea din acest oraș dispuneau de un potențial artistic și științific deosebit de interesant și de bogat. Pe cine dintre profesorii universitari, dintre colegii-studenți de atunci i-ați înscris, azi, în primul rând, în lista care a constituit anturajul dumneavoastră științific? Cum s-a imprimat în sufletul dumneavoastră acest anturaj?

N. C.: În primul rând l-aș numi pe Sextil Pușcariu. Dumnealui, ce e drept, nu mi-a fost profesor, înainte de a veni eu la universitate, s-a mutat cu traiul la Cluj-Napoca. A fost însă profesorul lui Alexe Procopovici, care mi-a predat foarte adânc și frumos limba română și prin care am simțit că spiritul lui Sextil Pușcariu domina atmosfera științifică cernăuțeană și după plecarea lui. Apoi l-aș numi pe vestitul profesor de slavistică Grigore Nandriș, care a avut o influență foarte puternică în formarea mea ca om și ca personalitate științifică. Îmi amintesc

cu recunoștință de profesorul de limba latină Radu Sbiera, de profesorul de istoria românilor Ion Nistor, de eruditul și elegantul profesor de literatura română și folclor Leca Morariu. „Fără a cunoaște puterea cuvintelor e imposibil să cunoști oamenii“, zicea Confucius. Toți acești profesori m-au ajutat să cunosc puterea cuvintelor – obiectul lingvisticii – deci și să intuiesc virtuțile lor personale. Le datorez mult.

Dintre colegii de facultate cel mai drag sufletului meu a fost Ion Iliuț, fecior de țăran din Bucovina. Cu el mi-am împărțit necazurile și bucuriile, grijile prezentului și speranțele de viitor. Cu el și prin el am cunoscut mai bine Bucovina și oamenii ei. Nu știu dacă mai e în viață, dar îl pomenesc de fiecare dată cu cele mai alese cuvinte.

N. B.: Despre unele personalități din acest anturaj, cum ar fi Nandrișii, ați scris mult și frumos. Dacă, azi, v-ar permite sănătatea și timpul, despre cine ați mai scrie?

N. C.: Am organizat la Institutul de Limbă și Literatură al A.Ș.M. un simpozion important consacrat operei lui Alexe Procopovici. Despre el însă mai urmează să scriem. A fost o personalitate marcantă și ne-a lăsat o operă foarte interesantă. Aș mai scrie cu plăcere despre Radu Sbiera, Ion Nistor, Leca Morariu. În genere, trebuie să recunoaștem că despre personalitățile științifice și literare din Bucovina s-a scris până acum puțin. Aceste goluri se cuvin acoperite.

N. B.: Dumneavoastră sunteți din categoria savanților care, pornind de la studierea limbii, ajung numaidecât și la literatură, făcând mult și pentru rezolvarea problemelor din acest, al doilea, domeniu. Ați procedat astfel în virtutea rezolvării firești a problemelor de limbă sau în mod premeditat, dorind să puneți umărul și la prosperarea literaturii aflate în impas?

N. C.: Studiind profund problemele de limbă, e imposibil să nu ajungi și la cele de literatură, căci ambele domenii țin de ceea ce numim mai larg filologie. E clar de la sine că, la această confluență, am studiat, în măsura necesității și posibilității, ambele discipline. Aceasta se impune în mod obiectiv. În plan subiectiv, ținând cont de starea precară a literaturii, am înțeles că m-aș putea implica. Citind lucrările apărute după cel de al doilea război mondial, îmi dădeam seama că infernul proletcultist duce inevitabil la ceea ce criticul Eugen Simion a numit extrem de sugestiv „fenomenul morții artistului“, înțelegeam că, lipsită de tradiții, literaturii noastre nu-i rămânea să se dezvolte altfel decât, așa cum a intuit târziu Mihai Cimpoi în *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, „pe cont propriu“.

Puteai, înțelegând aceste lucruri, să nu te implici premeditat, cum zici dumneata, și în rezolvarea problemelor de literatură? Puteai, în acest context, să nu te gândești și la starea filologiei din Bucovina acestor ani? În pofida faptului că ziarul de limba română de acolo, „Bucovina sovietică“, era obligat să susțină permanent rubrica *Bucovina – pământ slav*, eu am fost întotdeauna conștient că acest teritoriu aparține Moldovei istorice.

Am purces, așadar, la acțiuni de studiere a limbii în conexiune directă cu problemele literaturii, organizând, dintru început, pe la sfârșitul anilor cincizeci

la Chișinău simpozionul *Limba literară și limba scriitorului*. Nu i-am uitat nici pe bucovineni – am repetat același simpozion la Universitatea de Stat din Cernăuți. Am publicat apoi o serie de articole: *D. Cantemir și limba literară*, *V. Alecsandri și limba literară*, *Actualitatea operei lui Creangă*, precum și studiile mai ample: *Studiu asupra sistemii lexicale moldovenești din anii 1870–1890* (1964), consacrat lui Ion Creangă, *Scriitorul în fața limbii literare* (1985) și *Neologismul în opera eminesciană* (2004). Fiind citite și în Bucovina, aceste articole și studii au contribuit, cred, la dezvoltarea tinerei literaturi din ținut. Sunt mândru că am putut restitui măcar ceva din atâtea lucruri frumoase acumulate pe acest plai cu adevărat mioritic.

N. B.: Având conștiința acestei viziuni largi în studiul limbii, ce probleme credeți că ar trebui să abordeze lingviștii contemporani care să aibă un impact benefic și asupra evoluției literaturii? Întrebându-vă, încerc, după cum cred că intuiți, să trag jăromatic și la literatura română din Bucovina care mai are multe de făcut până la sincronizarea deplină cu cea din spațiul basarabean și cu cea din Țară.

N. C.: Cred că trebuie să urmăm în continuare calea de la limbă la literatură, așa cum au făcut mai mulți lingviști. Să nu uităm însă că ea, calea, poate și trebuie să ne poarte pașii în ambele sensuri. Sunt specialiști, și nu puțini, care, pornind de la problemele de literatură, au ajuns să rezolve în mod original probleme importante ce țin de limbă. Exemplul lui Tudor Vianu e în acest sens ilustrativ. Calea aceasta se cere și ea urmată intens, căci e foarte productivă. În genere, mi se pare că în ultimul timp problemele limbii și ale literaturii se studiază prea izolat unele de altele, ceea ce se soldează cu pierderea imaginii integrale a fenomenului. Restabilirea echilibrului necesar în acest domeniu ar scoate la iveală foarte multe probleme ce ar stimula dezvoltarea literaturii, în primul rând a celei din Bucovina, care se străduie din răspuțeri să încheie procesul sincronizării cu cea din spațiul basarabean și cu cea din Țară.

N. B.: Vă mulțumesc din suflet pentru amabilitatea de a răspunde la întrebări. Primiți felicitările mele cordiale cu prilejul sărbătoririi celor 90 de ani. Vă doresc multă sănătate și fericire. Să ne trăiți încă mulți ani înainte.

N. C.: Vă mulțumesc și eu, dorindu-vă, de asemenea, ani mulți, plini de succese și numai bine.

GRIGORE C. BOSTAN – UN AN DE LA TRECEREA ÎN „ETERNA...”

Gheorghe Jernovei

Cernăuți

De un an de zile, în fiecare dimineață, când deschid ușa catedrei, îmi amintesc de un lucru cu care mă obișnuisem de-a lungul mai multor ani: atunci, când veneam dimineața la serviciu, aici era întotdeauna lumină și la masa plină cu lucrări de realizat era bunul nostru dascăl, domnul profesor și academician Grigore Bostan.

Când trece un suflet în veșnicie dispare un univers, o lume de memorii, de relații, de gândiri, de așteptări și speranțe.

Când trece la Domnul un suflet în mod subit se stinge deodată o lumină și parcă te cuprinde un întuneric adânc.

În acea seară, vestea transmisă prin telefon că domnul Bostan a fost internat la spital în stare gravă m-a zguduit și m-a întristat până la lacrimi. Nicidecum nu puteam să cred acest lucru, ne despărțisem numai de câteva ore... Dar planul lui Dumnezeu pentru viețile oamenilor este absolut și definitiv...

L-am cunoscut pe domnul profesor din anii studenției, am colaborat împreună la catedră aproape cincisprezece ani, am fost alături în momente de bucurie și de tristețe, de speranță și de descurajare, am fost una în ceea ce ne unea mai mult – dorința de a păstra spiritul românesc în acest colț de țară, dorința de a semăna acest spirit în sufletele celor ce-au venit la catedră ca viitori apostoli ai românismului, dorința de a-l întări în chemarea mesianică ce au avut-o și în alegerea spirituală de-o viață pe care au făcut-o.

Din momentul când Domnia Sa a trecut în veșnicie, în minte îmi roiesc niște simboluri care parcă îl reprezentau pe regretatul dascăl al românilor din Bucovina. Călătoresc foarte des până la Crasna trecând prin Budeneț, satul de baștină al domnului Bostan și când trec printre dealurile Budinețului, niște brazi mândri cu cetini verzi veșnice parcă străjuiesc această cale.

Admir de fiecare dată aceste locuri frumoase și acești brazi falnici îi asociez în minte cu bunul meu coleg, cu viața și activitatea lui, cu marea lui chemare de a îngriji această grădină a românismului din Bucovina care a fost și este catedra de filologie română. El a făcut acest lucru, străjuind-o ca un brad de munte și ocrotind-o de vânturile vitrege ale timpului, alimentând-o cu apa vie a graiului strămoșesc și semănând în ea grăul simbolic al înțelepciunii și dragostei de neam.

Prin ceea ce a dorit și ce a făcut Grigore C. Bostan o viață, El a crescut un brad veșnic verde, și a înălțat un monument, o Coloană a Infinitului avântată spre „Eterna“, care au lăsat și lasă amintiri, amintiri...

Grigore Constantin Bostan, savant de renume în domeniul folclorului, membru de onoare al Academiei Române, poet și prozator, cadru didactic universitar timp de mai multe decenii, s-a născut la 4 mai 1940 în comuna Budineț, raionul Storojoneț, regiunea Cernăuți. În 1965 a absolvit Facultatea de Filologie Româno-Germană (specializarea limba română) la Universitatea de Stat din Cernăuți, fiind invitat să-și continue activitatea la catedra de literatură universală a acestei Universități. Specializarea în domeniul respectiv a făcut-o la Universitatea de Stat „Mihail Lomonosov“ din Moscova în 1972.

A fost doctor în filologie cu teza susținută la Institutul de Etnografie și Folclor din Kiev (1971), doctor habilitat în folcloristică cu teza susținută la Institutul de Literatură Universală din Moscova (1988). A fost conferențiar la catedra de literatură universală, iar din 1975 – la catedra de filologie română a Universității de Stat din Cernăuți. Din 1989 a fost profesor universitar, iar din 1979 a fost numit șef al catedrei de filologie română și clasică a acestei universități, titularul cursurilor de folclor românesc, istoria literaturii române (epoca marilor clasici), teoria literaturii, istoria și teoria criticii literare, literatura română în context universal, cultura română și universală, evoluția artei poetice românești (sec. XVII–XX). A fost redactor responsabil pentru cărțile scrise în limba română la Editura Universității din Cernăuți.

A fost ales membru de onoare al Academiei Române (1991), membru al Academiei Școlii Superioare din Ucraina (1993), membru al „Danubian Academic Society of America“ (New York, 1993), membru al Academiei Internaționale „Mihai Eminescu“ (Delhi – București, 2000).

A publicat peste 500 de scrieri literare (poezii, proză), circa 750 de lucrări în domeniile etnologiei comparate, istoriei literaturii și culturii românești, în special în Bucovina, și eseuri (publicistică). Cele mai semnificative lucrări științifice sunt: *Poezia populară românească în spațiul carpato-nistrean*, studiu monografic de folclor comparat, Iași, Editura Cantes, 1998; *Pagini de literatură română. Bucovina, reg. Cernăuți, 1775–2000*, compendiu/antologie, coautor Lora Bostan, Cernăuți, Editura Alexandru cel Bun, 2000; *Corelație tipologică și contacte folclorice*, studiu monografic, Chișinău, Editura Știința, 1985; *Glanz und Elend der Peripherie*, eseuri despre Universitatea din Cernăuți, Bern, Editura Peter Land, 1998 (coautor).

A participat la 63 de congrese, conferințe, simpozioane, colocvii științifice și întruniri literare internaționale (Ucraina, România, Republica Moldova, Rusia, Germania, Polonia, Letonia, Estonia, Danemarca și altele). A contribuit la fondarea Arhivei de folclor românesc a Universității de Stat din Cernăuți și la cercetările complexe ale creației poetice orale în satele românești din regiunile Cernăuți și Transcarpatică (1961–2004).

Membru al comisiilor științifice de doctorat în folcloristică și literatură română ale Academiei de Științe a Republicii Moldova. Referent oficial, conducător de doctorate în folcloristică și istorie literară, inclus de Institutul Bibliografic American în lista celor „500 de lideri ai științei universale din secolul al XX-lea – începutul secolului al XXI-lea (Filologie, 2003)“.

Membru al Uniunilor Scriitorilor din Ucraina, România, Moldova. Autor al opt volume de poezie și proză: *Cântece de drum*, versuri, Ujgorod, Editura Carpați, 1982; *Revenire*, versuri, Ujgorod, Editura Carpați, 1990; *Vitrina cu manechine*, fabule, epigrame, Chișinău, Editura Universul, 1992; *Cetatea de sus*, versuri, Hliboca-Cernăuți, 1994; *Dincolo de vârstă*, versuri, *Prefață* de E. Simion, *Postfață* A. D. Rachieru, Timișoara, Editura Augusta, 1996; *Poem bucovinean*, versuri, Cernăuți, Editura Universității, 1998; *O evadare din Eterna-1*, roman-eseu SF, Cernăuți, Editura Universității, 2001; *Cronograme în piatră*, versuri, Cernăuți, Editura Universității, 2002 și altele.

Colaborator la revistele: „Academica“, „România literară“, „Lucașfărul“, „Convorbiri literare“, „Dacia literară“, „Tribuna“, „Steaua“, „Vatra“, „Poesis“, „Curierul românesc“, „Cronica“, „Bucovina literară“ (România); „Literatura și arta“, „Limba română“, „Nistru“, „Revista de lingvistică și știință literară“ (Republica Moldova); „Cuvânt românesc“ (Canada); „Voprosi literaturı“ (Moscova); „Ukrains’ke literaturoznavsto“ (Kiev); „Pogranicze“ (Polonia); „Foaia românească“ (Ungaria). A scris studii și articole la „Dicționarul general al literaturii române“ (Academia Română), „Enciclopedia Ucrainei contemporane“ (Academia de Științe a Ucrainei, Kiev), „Literatura și Arta Moldovei“ (Academia de Științe a Republicii Moldova), precum și la toate periodicele românești din regiunea Cernăuți: „Zorile Bucovinei“, „Concordia“, „Plai românesc“, „Arcașul“, „Țara Fagilor“, „Glasul Bucovinei“, „Septentrion literar“ (Cernăuți) și altele.

Membru al colegiilor de redacție ale revistelor: „Septentrion literar“ (Cernăuți), „Codrul Cosminului“ (Cernăuți), „Bucovinskii jurnal“ (Cernăuți), „Bucovina literară“ (Suceava), „Buletinul «Mihai Eminescu»“ (București – Chișinău – Cernăuți, 1990–1991), „Analele științifice ale Universității Naționale „Yurii Fedkovijci“ din Cernăuți („Biblia i cultura“, „Slovo i text“, „Romanska filologia“ și altele). Scrieri traduse în limbile: rusă, ucraineană, franceză, germană, engleză, poloneză, albaneză și altele.

A fost președinte fondator al Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu“ din regiunea Cernăuți (1989).

Premii acordate pentru activitatea literară: Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2000); Premiul „Lucian Blaga“, Cluj, 2000; Premiul „Mircea Streinul“, Cernăuți, 2000; Premiul Salonului Internațional de carte de la Iași, 2000; Premiul Fundației Culturale a Bucovinei, Suceava, 1996; Premiul „Yurii Fedkovijci“, Cernăuți, 2001. Laureat al Concursului Internațional „Poezia Bucovinei“, 1993.

Decorații și ordine: Medalia jubiliară „M. Eminescu“ a României și Medalia jubiliară „M. Eminescu“ a Republicii Moldova (2000), Ordinul Național al României „Serviciul Credincios în grad de comandor“, pentru numeroasele și substanțialele sale lucrări filologice și de folclor, precum și pentru contribuția sa deosebită la renovarea spirituală a românilor din regiunea Cernăuți.

A trecut în veșnicie la 17 noiembrie 2004 la Cernăuți.

PROMOVAREA LIMBII ȘI CULTURII ROMÂNE ÎN LUME

Alexandrina Cernov

Cernăuți

LIMBA ROMÂNĂ ÎN LUME:
COMUNICARE – CERCETARE – EXPORT CULTURAL

28–30 octombrie 2005

București

Sub acest generic, la București, între 28–30 octombrie și-a desfășurat lucrările colocviul organizat de Institutul Cultural Român și Facultatea de Litere a Universității din București.

În *Programul* oferit participanților se specifică faptul că „Institutul Cultural Român (ICR) are ca misiune principală dimensionarea culturii române în afara granițelor țării. Acest export nu poate fi real în absența unei rețele vectoriale. Alături de Institutele Culturale Române, înființate în mai multe capitale ale lumii, activitatea româniștilor și a universitarilor specializați în cultura și civilizația românească reprezintă cel mai important instrument în acest sens. Promovarea mai largă a studiilor culturale dedicate spațiului românesc ar reprezenta pentru ICR o prețioasă oportunitate în îndeplinirea rolului asumat“.

Marea majoritate a participanților au reprezentat specialiști din Occident: Italia, Franța, Spania, Germania, Cehia, Slovacia, SUA, Canada. Ucraina a fost reprezentată de doamna dr. Natalia Stratanovska cu alocuțiunea *Predarea limbii române la Ministerul Afacerilor Externe al Ucrainei* și de domnul dr. Sergiu Luchkanyn de la catedra de lingvistică generală a Universității Naționale „Taras Șevcenko“ din Kiev, care a prezentat o *Scurtă istorie a filologiei române la Kiev*, unde un grup foarte mic de studenți învață limba română ca limbă străină.

La deschiderea colocviului au participat importante personalități ale culturii și lingvisticii românești: Horia Roman Patapievici, președintele ICR, Diana Turconi, director adjunct al Direcției Culturale din Ministerul Afacerilor Externe, prof. dr. Ioan Pânzaru, rectorul Universității din București, prof. dr. Sorin Alexandrescu, membru în consiliul de conducere al ICR, acad. Dan Horia Mazilu, directorul Institutului Limbii Române, acad. Marius Sala, directorul Institutului de Lingvistică al Academiei Române. Comunicările prezentate în ședința plenară au fost consacrate unei tematici generale referitoare la situația României în contextul politicilor culturale europene. În cadrul „meselor rotunde“, au fost prezentate alocuțiuni care au pus în discuție mai multe teme: *Politici lingvistice și politici educaționale (cu aplicare la limba română ca limbă străină)*; *Motivații*

individuale și motivații sociale în învățarea limbii române ca limbă străină; Predarea limbii române ca limbă străină. Cine? Unde? Cum?; Metode de predare a limbii române ca limbă străină. Prin urmare, însăși tematica secțiunilor a fost orientată în direcția modului în care limba română este predată în lume, a interesului față de învățarea limbii române în diferite țări, dar mai ales a problemelor de „export cultural“. Aproape că nu au fost discutate problemele de cercetare științifică a limbii române în lume, sau despre interesul lingviștilor din străinătate față de cercetarea diferitelor aspecte ale limbii române: funcționarea limbii române în afara granițelor, aspecte de interferențe lingvistice, socio-lingvistică etc. Am evidențiat doar unele aspecte care interesează lumea științifică și doresc să subliniez aici doar faptul că specificul funcționării unei limbi în medii lingvistice străine devine o problemă deosebit de interesantă pentru cercetarea științifică actuală. Fenomenele de interferență frecvente în mediile plurilingvistice, influența factorilor politici reprezintă și o problemă de politică lingvistică pentru minoritățile naționale din Europa. Discuțiile însă s-au axat doar pe aspectul pragmatic al predării și învățării limbilor străine ca fiind o componentă esențială a politicilor de globalizare și, în acest context, s-a subliniat necesitatea promovării limbii române în lume ceea ce „presupune conectarea specialiștilor în domeniu la o rețea de comunicare, asigurând circulația informației și schimbul de idei“. Diana Turconi, reprezentant al MEN, a subliniat că „globalizarea se extinde ca o pată de ulei. Engleza primitivă (de aproximativ 300 de cuvinte), care se așază peste limbi, cu acea cultură irezistibilă, ne sufocă“.

Participanții au prezentat centrul sau instituția în care predau limba română și activitățile pe care le desfășoară, au înaintat diferite propuneri, care, după părerea lor, ar spori interesul pentru studierea limbii române. Majoritatea vorbitorilor au subliniat interesul scăzut pentru învățarea limbii române, mai ales în țările mici. Nu întâmplător acest aspect a provocat discuții aprinse referitoare la necesitatea *exportului cultural* și a rolului Institutului Cultural Român în lume.

Domnul Horia Roman Patapievici, președintele Institutului Cultural Român, în cuvântul său de deschidere a vorbit despre limba română și a subliniat faptul că Guvernul ar trebui să sprijine predarea limbii române în lume, iar astfel de întâlniri ar trebui să devină o tradiție. Tot la deschidere, Sorin Alexandrescu, membru al Consiliului de conducere al ICR, a menționat că limba română este percepută în lume ca o limbă „mică“, iar interesele științifice ale româniștilor din lume s-au micșorat sau chiar au dispărut. Lipsa de interes pentru limba română a fost invocată și de către acad. Marius Sala, directorul Institutului de Lingvistică din București, care s-a întrebat retoric „de ce a fost invitat aici“, cu toate că are o experiență de predare a limbii române în străinătate. Consideră că, în problema discutată, contribuția Institutului pe care îl conduce până acum a fost minoră. Este de părere că statul român nu se angajează astăzi să plătească profesori de limba română care să predea în străinătate. Propunerea făcută de Domnia sa prezintă un interes științific concret și ar favoriza cercetarea problemei în discuție: „Dacă tot vorbim despre exportul de cultură și predare a limbii române în străinătate, e necesar să facem o *bancă de date* cu toate proiectele și datele despre cercetarea și predarea limbii române în străinătate și despre ce s-a scris în lume referitor la limba română. Vom căuta colaboratori în alte țări“. Aceasta a fost o primă propunere constructivă bazată pe principiul acumulării informațiilor

necesare în baza cărora să se elaboreze proiecte consistente, competitive cu cerințele contemporane ale învățării sau cercetării limbii române în străinătate. Desigur, nimeni nu va învăța vreo limbă străină fără a urmări un anumit scop, de cele mai multe ori acesta fiind destul de pragmatic: afectiv – în cazul unor emigranți din generația întâia sau a doua, care nu cunosc limba; apoi – economic, științific sau cultural. Noi ne întrecem astăzi să învățăm limba engleză nu pentru că SUA au produs o literatură superioară altor literaturi și nici pentru că a devenit o supraputere politică sau militară absolută, ci pentru că engleza a asigurat limbajul calculatoarelor fără de care astăzi nu putem funcționa eficient în majoritatea domeniilor de activitate. SUA au devenit pentru tinerii noștri în primul rând o putere economică care le poate asigura un loc de muncă pe măsură și un trai confortabil, despre care circulă nenumărate mituri în spațiul ex-comunist.

Michael Dediu (SUA), președintele unei companii de management, care se ocupă de exportul cultural pe internet, constata că limba română are puține cuvinte englezești (fapt care, după părerea lui, o dezavantajează): „Dacă știți măcar câteva cuvinte englezești, spunea dumnealui, vă veți înțelege mai bine“. Aceste cuvinte, cu toate că au fost rostite în treacăt, dar cu destul cinism, mi-au lăsat un gust amar mai ales prin faptul, că nimeni, chiar și cei câțiva lingviști români care erau prezenți în sală, îngrijorați de dezinteresul față de limba română în lume și de lipsa de export cultural românesc, nu a îndrăznit să-l contrazică. Cred că nu din lipsă de profesionalism, departe de a gândi astfel, ci, mai degrabă, constat un fel de umilire în fața unei „supralimbi“ cum se pretinde astăzi, în anumite cercuri, a fi engleza. Trebuie să existe o delimitare certă între utilizarea limbajului-internet pe care-l folosim din necesități profesionale și limba română, sau orice altă limbă națională care reprezintă o cultură. Întrebarea pe care a pus-o în final, fără echivoc, dl. Dediu a fost și un argument forte prin care explica fenomenul: „Există oare astăzi un proiect cultural românesc care să poată cuprinde totul, un documentar cultural al istoriei și civilizației produse în România la nivel național?“ Din experiența Domniei sale reiese „că astăzi cei mai cointeresați în export cultural sunt japonezii, coreenii, thailandezii, canadienii, dar mai ales australienii care alocă sume importante din buget pentru dezvoltarea culturii“.

De fapt, după câte știam, la ICR există deja o informație, destul de consistentă, acumulată în cadrul unor conferințe, simpozioane, congrese internaționale, școli de vară, cursuri de cultură și civilizație etc., care ar permite o acumulare de date referitoare și la problema în discuție. Statutul ICR permite elaborarea unor proiecte internaționale, cu participarea româniștilor din lume, în diferite probleme de export cultural. În acest context, mai mulți participanți au propus organizarea unor școli de vară pentru traducători. Desigur, astfel de proiecte trebuie coordonate de o instituție competentă și cu experiență în domeniul relațiilor culturale și științifice internaționale.

O temă discutată activ la acest colocviu a fost exportul cultural și literar în lume, promovarea studiilor dedicate spațiului românesc. S-a menționat că rolul principal în această activitate îi revine ICR. În acest sens au fost convingătoare concluziile și propunerile dipl. Monica Joița care a prezentat alocuțiunea *Exportul cultural prin intermediul unui institut cultural în străinătate*. Vorbind, de exemplu, despre statutul ICR din Italia a evocat problemele care au apărut odată cu „schimbarea echipei ICR de la Veneția“, mai ales din cauză că „nimeni nu știe

limba italiană“ în afară de directorul Ivan Aurel Pop. Necunoașterea limbii de reședință împiedică nu numai comunicarea cu cei pentru care se dorește exportul de cultură românească dar și întreaga activitate a ICR respectiv. Despre sarcinile ICR răspândite în lume a vorbit și profesorul Bruno Mazzoni care a subliniat faptul că pentru a promova literatura și cultura română în lume este nevoie de implicarea mai multor instituții. Ar fi importante și coeditările, difuzarea de carte românească. ICR i-ar reveni traducerile din literatura română, îndeosebi a prozei. Bruno Mazzoni a mai explicat de ce poezia nu poate juca un astfel de rol, ea fiind mai puțin deschisă pentru receptare din cauza ermetismului care îi este caracteristic, dar și din cauza dificultăților de traducere, a inexactității unor traduceri care nu reproduc fidel originalul și, prin urmare, nu pot crea o imagine corectă a creației poetului respectiv.

Despre politica culturală a României în străinătate a vorbit și profesorul Robert Scagno (Italia) în comunicarea *Politica culturală a României văzută dintr-o perspectivă italiană*, în care a vorbit despre necesitatea unei colaborări bilaterale bine coordonate între cele două țări și constată că românii și italienii sunt două popoare care se cunosc astăzi foarte puțin, și aceasta în pofida faptului că limbile română și italiană sunt atât de apropiate. În Italia circulă „trei pseudomituri despre identitatea culturală românească: miturile politice postcomuniste, mitul despre raportul de inferioritate/superioritate și hiperbolizarea intraductibilității limbii române“.

Aș aminti în acest context doar câteva momente referitoare la activitatea bucovineanului Claudiu Isopescu în Italia, care a intrat în istoria relațiilor culturale româno-italiene prin bogata sa activitate de propagare a limbii și culturii române nu numai în Italia, ci și în lume: ca traducător, profesor de română, și om de știință. A publicat nu numai despre cultura românească din Bucovina, ci a contribuit în mod real la popularizarea culturii române în diferite țări din Europa. Claudiu Isopescu a fost o personalitate devotată culturii românești, care nu s-a limitat doar la emiterea câtorva fraze cu caracter informativ pe internet. Era vorba de o adevărată artă în activitatea de popularizare a culturii române. Studiile, articolele și traducerile unor opere din literatura română, exigent selectate, publicate în limbi străine, dar mai ales propagarea literaturii române culte și populare în limba italiană au ocupat un rol important în viața lui Claudiu Isopescu. Amintesc (și acesta pentru a arăta un model de slujire a culturii române în ceea ce numim astăzi export cultural) câteva din lucrările savantului bucovinean stabilit cu traiul în Italia, pentru care a preda și a vorbi limba română era o plăcere. Stabilit în Italia, Claudiu Isopescu reușește să se înscrie la doctorat, susține cu succes teza la Neapoli. În toamna anului 1928 este numit conferențiar de limba română la Facultatea de Litere și Filozofie la Universitatea din Roma, iar în 1936 – este numit profesor definitiv de limba română. Ca model de adevărată valoare culturală sunt studiile sale scrise în limba italiană dedicate culturii române, ca, de exemplu, studiul publicat în „*Illustrazione Toscano*“, Firenze, nr. 5 și 12 din 1927: *L'arte religiosa moldava della Bucovina. Il monastero di Voroneț*, în care a relevat valorile artistice picturale murale, în stil bizantin, de la Voroneț, Humor, Moldovița, Arbore, Sucevița. În arhivele profesorului bucovinean s-au păstrat numeroase scrisori adresate Guvernului României în care cerea ajutor

financiar pentru editarea traducerilor sale din literatura română în limba italiană, ajutor pe care l-a primit în majoritatea cazurilor.

Despe originile interesului pentru limba română în Ucraina a vorbit profesorul kievean Sergiu Luchkany, care consideră că acesta începe încă din timpurile lui Petru Movilă. Au fost numite apoi personalități ca Ștefan Ciobanu și Stanislav Semicinski. Ștefan Ciobanu, îndemnat de savantul kievean Vladimir Peretz, a cercetat actele ce țineau de literatura și cultura română, aflate în bibliotecile și depozitele de manuscrise din Ucraina, Rusia și Polonia. În 1909, la Kiev, a fost organizată asociația studenților basarbeni „Deșteptarea”. Limba română, sublinia Luchkany, a început să fie studiată la Kiev între anii 1920–1930 (nesistematic), însă limba și filologia română au început să fie predate sistematic la Universitatea „Taras Șevcenko” în anul 1958 de către profesorul Stanislav Semicinski. Originar din județul Cetatea Albă, sudul Basarabiei, Stanislav Semicinski a studiat la Liceul „Regele Ferdinand” și, desigur, cunoștea bine limba și literatura română. A lucrat la catedra kieveană patruzeci de ani, unde a predat limba și literatura, cultura și civilizația română. A sprijinit lupta românilor din Ucraina pentru introducerea grafiei latine și recunoașterea unei singure limbi – a limbii române. Adăugăm că noi, cei de la Cernăuți, am mai fost susținuți în acest sens și de academicianul Ruben Budagov, șeful catedrei de romanistică de la Universitatea din Moscova, unde de asemenea se predă limba română pentru un grup destul de mic de studenți. Sub conducerea științifică a acad. R. Budagov și-au susținut doctoratele în problemele limbii române (studii comparative și de lingvostilistică și poetică a traducerii) doi profesori de la catedra cernăuțeană. Limba română ca limbă străină se predă și la Universitatea din Petersburg. Sunt cunoscute și câteva manuale de limbă română, scrise încă în perioada sovietică.

Limba română, a susținut raportorul, nu este o specialitate prestigioasă, iar în Ucraina este greu să susții o teză de doctorat în domeniul limbii române, de aceea studenții kieveeni vor să învețe doar un curs practic de limba română și nu vor să audieze și cursuri de cultură și civilizație românească, mai ales că pentru a profesa în domeniul de cercetare a limbii române sau alte sfere de activitate, ei trebuie să reziste la concurența românilor din Ucraina, care învață limba română ca limbă maternă.

Românii din Cernăuți cunosc bine această problemă, fiind în permanență afectați de afirmațiile autorităților locale care propagă cu insistență, mai ales printre elevi și studenți, ideea că „limba română în Ucraina este lipsită de perspectivă” și că aceștia nu vor putea profesa în viitor într-un domeniu sau altul dacă vor învăța la școli sau alte instituții superioare de învățământ cu limba română de predare. Acesta este și argumentul principal al oficialităților, mai ales al celor locale, care, în pofida unei legislații favorabile în acest sens pentru minorități, refuză nenumăratele demersuri ale comunității românești din Ucraina referitoare la dreptul de a susține măcar examenele de admitere la Universitatea cernăuțeană în limba în care a absolvit școala și deschiderea de grupe românești la toate specialitățile după modelul Universității de la Cluj, a cărei experiență ar fi putut să fie asumată. Și aceasta în pofida tratativelor la nivel înalt între cele două țări, care au avut loc între 1997–2000.

Aș polemiza și cu afirmația că „în Ucraina se traduce foarte mult din limba română în limba ucraineană“. În realitate se traduce foarte puțin, traducerea fiind în majoritatea cazurilor și de o calitate proastă. S-a tradus mai mult în limba română la Cernăuți (din rusă și ucraineană). Este de remarcat apariția la Cernăuți a unor ediții bilingve româno-ucrainene realizate de scriitori și traducători talentați ca Vasile Levițchi, Mircea Lutic (în limba română) și Vitalie Kolodii (în limba ucraineană), cărui îi aparțin traducerea celor mai reușite din poezia lui M. Eminescu și alți poeți români. Activitatea traducătorilor cernăuțeni ar merita o atenție mai mare din partea Kievului. Am constatat însă în aceste zile că activitatea româniștilor de la Cernăuți nu interesează în egală măsură nici Kievul, dar nici Bucureștiul, cu toate că aici se desfășoară o rodnică activitate pedagogică, scriitoricească și științifică, aici se scriu și se traduc manualele în limba română pentru școlile cu limba română de predare. De menționat că la Cernăuți se traduce mult, există serioase studii dedicate cercetărilor folclorice, dialectologice, sociolingvistice etc. Limba română se predă aici și ca limbă străină. Există o literatură scrisă în limba română, edituri românești, alte instituții de cultură. Românii de aici contribuie esențial la propagarea culturii românești în Ucraina și Rusia. Nici un cernăuțean însă nu a fost invitat la acest forum, dar nici la cele precedente despre care am aflat doar din presă. Acest fapt m-a determinat ca la prezentarea acestui eveniment să elucidez câteva aspecte referitoare la cercetarea limbii române la Cernăuți. De fapt, și acest număr al revistei reflectă un crâmpeli din activitatea literară a nord-bucovinenilor.

Revista „Glasul Bucovinei“, editată de ICR și realizată de un colectiv de cercetători din Cernăuți, a publicat la rubrica *Cercetări sociolingvistice*¹ mai multe materiale care au reflectat colaborarea dintre catedra de filologie română și clasică a Universității cernăuțene și Institutul de Lingvistică de la Leipzig în domeniul cercetării sociolingvistice a *limbii române vorbite în Ucraina*. Interesul cercetătorilor germani pentru istoria și sociolingvistica bucovineană, inclusiv a cercetătorilor de origine română de la Cernăuți, este mai mare decât al celor de la Kiev, cu toate că aici au fost susținute în ultimul deceniu două teze de doctorat în domeniul cercetării bilingvismului româno-ucrainean și româno-rus de către Ion Popescu și Liubov Lazarenko, care a cercetat probleme de interferență lexicală în vorbirea orală a românilor din Ucraina. Sunt bine cunoscute și studiile lingvistului kievean Stanislav Semcinski în acest domeniu, care a colaborat o perioadă și cu catedra din Cernăuți. Recent și-a susținut la Iași teza de doctorat și o tânără colaboratoare de la catedra cernăuțeană, Felicia Vrânceanu, în probleme de „identitate lingvistică în zonele românofone din Ucraina“. Putem afirma că în Ucraina limba română este un obiect de cercetare științifică atentă: problemele de interferență lexicală, dialectologie, bilingvism, sociolingvistică, folclor, istorie, literatură, traduceri româno-ruse și româno-ucrainene.

Nu putem reproduce aici tot spectrul de cercetări lingvistice în domeniul limbii și literaturii române. Constatăm însă o oarecare ignoranță a înaltelor foruri științifice din capitală față de aceste cercetări de la periferie. Kievul preferă să adopte „politica struțului“. Bucureștiul ne tolerează, dar este și arrogant într-o oarecare măsură. Dar problemele care persistă sunt atât de numeroase, încât ne-ar trebui o viață de om, și mai mult, pentru a le dezlega.

Desigur, la Cernăuți ar fi trebuit să fie înființat de mult un Institut Cultural Român, care să susțină moral și material activitatea culturală, științifică și editorială a românilor de aici care reprezintă la ora actuală 20% din populație.

NOTE

- 1 Klaus Bochmann și Gheorghe Jernovei, *Limba română în Ucraina (proiect internațional de investigație sociolingvistică)*, [„Glasul Bucovinei“, an. VII, nr. 3(27), 2000, p. 62–64]; *Sumarul revistei pe 10 ani* [„Glasul Bucovinei“, an. XI, nr. 1–2(41–42), 2000, p. 205].

ȘTEFAN HOSTIUC ȘI „JOCUL PARADIGMELOR“

Adrian Dinu Rachieru

Timișoara

[Ștefan Hostiuc, *Scriitori români din nordul Bucovinei*,
Editura Institutului Cultural Român, București, 2005]

Adrian Dinu Rachieru

Cu ani în urmă, schițând un profil critic imberbului (pe-atunci) Ștefan Hostiuc, cutezam a crede că avem în rebelul cernăuțean, fixat la București și pregătind acolo o solidă teză de doctorat (vai, îndelung amânată), un teoretician de nădejde. Din fericire, nu ne-am înșelat chiar dacă armura doctorală nu i se prea potrivește. Junele împrăștiase poezii și articole de critică literară în periodice și culegeri colective, dovedind nu doar hărnicie, o bună cunoaștere a fenomenului literar ci și o interpretare originală, dezvoltând ipoteze interesante. Îns activ, Hostiuc anunța – nu doar declarativ – o schimbare de paradigmă în câmpul liricii nord-bucovinene printr-o desprindere brutală de „pașoptismul“ încă suveran. Primul secretar al societății „Eminescu“ a avut parte de o viață agitată; a fost exclus din comsomol cu tam-tam-ul de rigoare și, „pătat“ fiind, a avut parte de o „pauză“ de vreo zece ani. Și armata l-a obligat la hibernare (scriitoricește

vorbind), dar acest „dezvăț“ nu i-a stins elanul teoretizant și nici impulsul liric. Șt. Hostiuc a revenit în forță și în pofida acelor ani pierduți se dovedește un poet sincronizat și un critic interesant. Atras de tematism el îl iubește pe G. Bachelard tocmai fiindcă e „spărgător de paradigmă“. Psihic, noi suntem creați de reveria noastră, constatase maestrul și Șt. Hostiuc, redactând pagini dense, febrile e convins că spațiul vibrant al imaginației vindecă spiritul. Practic, e vorba de o luptă cu un mod de gândire standardizat, pulverizând clișeele și frecventând paradigma tematică. Șt. Hostiuc dorea răspicat un lirism convertit la știință. E curios acest concubinaj între un psihism visător, dominat de reveria care armonizează și trasează frontierele „lumii“ și spiritul critic al metapoeticianului, cu vizibile „urme“ bachelardiene. Dar rămâne să descoperim în ce măsură lirica lui Hostiuc e îndatorată acestui spirit contemplativ și, deopotrivă, cogitativ, cu orgolioase erupții novatoare, poetul declarând că „nu poate adormi într-o «tradiție»“. Și tradiția trebuie, din când în când, zgâlțâită.

Așezat, într-o primă etapă, sub *Clepsidra reveriei* (cum suna titlul unei poezii din 1976), lirismul lui Șt. Hostiuc vrea „să prindă“ literatura mare. El nu agreează lirismul ocazional, mimetic și nici sincronizările mecaniciste. „Pauza“ anilor '80 i-a dizolvat, se pare, siguranța trufașă cu care se prezentase la start. El figura printre cei șase cernăuțeni care participau la Conferința tinerilor scriitori de la Chișinău (1977); și, tot atunci, în selecția lui M. Cimpoi apărea volumul *Dintre sute de catarge*, cu o prezentare semnată de Gh. Vodă. Doar șase poezii scăpaseră de „filtrul“ ideologic, dar acest grupaj, așezat sub un vers memorabil („Să facem cunoștință: copilul s-a trezit“, decupat din poemul *Și florile de rouă*), vestea misionarismul nocturn al unei *conștiințe lucide*. Or, Hostiuc se încapățânează să scrie altfel, nu are păreri bune despre „orbecăiala“ poezilor cernăuțeni, și, după „tăcerea“ forțată, speră să prindă pulsul literaturii noi, găsindu-și formula; este drastic cu sine, are apetit teoretizant dar, înainte de orice, iubește poezia. Poartă cu sine arătând-o, victorios, amatorilor mapa care adăpostește producțiunile sale. Spirit teoretizant, cum spuneam, Hostiuc își ornează textele cu o glazură ironică și este, din acest punct de vedere, sincronizat generației optzeciste. El experimentează (vezi *Pac!Pac!Pac!*), ironizează (serenada „a prins mucegai“) ori, mânat de un val romanțios, sentimentalizează („E frig în cuvânt și în suflet cad ploii“). Ascultând cum „peșterile ființei tac“ iar „semnele zodiacului mor“, poetul – dincolo de pojghița ludismului – râvnește la profunditate; cântecul său „delirează în ploaie“ și cuvintele, o clipă captive, strălucind „în oglinzi“, măsoară „timpul din suflet“. Sub armura teoreticianului, sub masca glacialității, Șt. Hostiuc ascunde nebănuite frăgezimi și o aparent-inocentă privire visătoare.

Dar poetul, constatăm, a amuțit în anii din urmă. Și iată, sub girul editorial al fostei *Fundații Culturale Române* dă la iveală o carte îndelung pritică, consacrată fenomenului literar nord-bucovinean. *O carte necesară*, vom spune, întârziată, acreditând o voce critică. Cum aproape toți scriitorii sunt poeți (constată autorul și nu greșește), evident că opul său radiografiază fără menajamente mișcarea lirică îndeosebi, propunând zece portrete și cercetând scrisul cernăuțean în ramă contextuală. Sunt risipite observații pertinente, demersul analitic, inteligent articulat, încercând a dinamita clișeistica. Precizez: nu avem de-a face cu o carte de istorie literară. Dar ochiul lui Hostiuc interoghează epocile și contextele, oferă răspunsuri tranșante, dovedind lecturi temeinice, la zi. Cercetător avizat,

fostul (?) poet vine din interiorul fenomenului și, distanțându-se, cu calm analitic, strecurând ici-colo și observații malițioase, contemplă din exterior acest *relief axiologic*. Și astfel *scrisul românesc la Cernăuți*, mânat de „instinctul supraviețuirii“ într-o Bucovină schizoidă (și, totuși, recunoscută ca spațiu de confluență), are ca dominantă poezia. Din ce pricină? Șt. Hostiuc e limpede: „mai toți scriitorii români de aici sunt poeți“. Ceea ce ține de ordinul evidenței. Mai mult, Bucovina literară s-a redresat mereu prin poezie. Or, bun cunoscător al realităților socio-politice din *centrul arborosean*, dl. Hostiuc pune umărul la refacerea „instituției literelor române“, aflată încă în faza șantieristică și cercetată etapizat. Urmărind conștiincios fenomenul literar, Hostiuc observă că abia *Mă cheamă cuvintele*, volumul lui A. Suceveanu (ivrit în 1979), a impus *un alt regim estetic*. Firește, nu ocolește meritele lui V. Levițchi, rememorând cu nostalgie aprinsele întâlniri cenacliere și împinge discuția, lucrând cu exemple probatorii, până în pragul aventurii nouăzeciste, pendulând „între grotesc și ingenuitate“. Un popas special, reparatoriu, e rezervat „zborului frânt“ al lui Ilie Motrescu, dispărut la 27 de ani, cu doar (șapte) poeme publicate!

Putem zice, în chip concluziv, că avem de-a face, realmente, cu „prima carte de critică literară editată de un autor român din septentrionul literar bucovinean“. Cum Bucovina rămâne o oază lirică, instituția critică fiind mereu în suferință, salutăm apariția opului. Avem, așadar, în Ștefan Hostiuc o voce credibilă în peisajul critic românesc. Dar, indiscutabil, meritele sale nu se reduc la acest gest de pionierat. Nasc și în Bucovina critici!

ESCALĂ ÎN POEZIA NORDULUI ROMÂNESC

Viorel Dinescu

Galați

[Simion Gociu, *Bună dimineața, septembrie*,
Editura Zoloti Lytavry, Cernăuți, 2004]

Și în nordul îndepărtat al țării lui Ștefan cel Mare, limba noastră, „limba vechilor Cazanii“, se exprimă cu talent prin viu grai și în scris, datorită elanului creator al poezilor născuți-crescuți pe aceste meleaguri străbune, mai atenți și mai implicați decât confrății din alte părți în lupta pentru supraviețuirea și afirmarea culturii române. Despre unii din scriitorii bucovineni am scris și noi în mai multe rânduri, vocația lor artistică fiind mai presus de orice dubii.

Printre aceștia îl numim și pe Simion Gociu, pe care l-am întâlnit recent la Cernăuți, la aniversarea prietenului Vasile Tărățeanu. Cu acest prilej, poetul Simion Gociu mi-a oferit un proaspăt volum de versuri, *Bună dimineața, septembrie*, apărut la finele lui 2004 în condiții grafice deosebite. Este vorba de o suită de 163 de poeme, repartizate în patru capitole: *Univers interior*, *Înger de pază*, *La bursa iluziilor* și *Oul gastronomic*.

Primele trei capitole sunt lirice, ultimul e compozit (cu patruzeci de catrene și cincisprezece fabule). Semnificativ ne pare și faptul că autorul a ținut să-și illustreze volumul cu reproduceri de pe *Măiastrelle* lui Brâncuși (plus *Vrăjitoarea* și *Început de lume*).

Pentru a sonda intențiile nedeclarate ale poetului, pornim tocmai de la sugestia grafică oferită de autor. Imaginea *Vrăjitoarei* ne reamintește că termeni precum farmec, vrajă aveau înțelesul de mister sau misteric, de ritual șamanic, dar și sensul de lucru care te încântă. Poetul este, deci, un vrăjitor al cuvântului, *Măiastrelle* ilustrează aspirația sa către înălțimea inspirației artistice, iar simbolistica *Începutului de lume* pare a sugera că poezia este un demers continuu, care creează la fiecare pas o lume ideală sau imaginară. Orice persoană este o lume, spune Calderon (*Cada persona est un mundo*) și am adauga noi: orice operă de artă deschide un univers.

Nu ne temem să atribuim astfel de intenții omului de cultură care este Simion Gociu; lucrarea sa înseamnă un demers care țintește cu mult deasupra mesajului discret al versurilor din acest volum. Interesant este însă faptul că, în arta sa poetică, în afara unor leit-motive de factură clasică sau clasicizantă, decelăm și un anumit nonconformism formal, manifestat prin frecvente derapări de ritm, sau prin interpelarea unor exprimări polemice sau chiar prozaistice, tendință altminteri destul de actuală.

Cu excepția ultimului capitol intitulat *Oul gastronomic*, care este, după prima impresie, un bazar de „rămășițe“ salvate de la uitare, creația lirică propriu-zisă a lui Simion Gociu pare omogenă, plauzibilă, destinată în primul rând comunicării, dar fără a renunța la imagini spontane și uneori derutante, menite probabil să-l scoată pe cititor din visare sau din lăncezeală. De altfel, intenția provocării cititorului prin accente neașteptate este proprie tehnicii poetice din zilele noastre. Simion Gociu este un aliat al confrăților săi mai tineri (a son corps d'efendant).

În propriul *Univers interior* (cum își intitulează prima secțiune a cărții sale) călătoria nu este nici facilă, nici previzibilă, dar deseori apar imagini care însolitează mult atmosfera temei inițiale. „Somnul este un prinț al păcii care descalecă pe gene“ (p. 7), „septembrie (lună care face parte din leit-motivul principal al cărții) alăptează țărâna cu ploi“ (p. 28); „greierii sună din pinteni prin iarbă“ (p. 36), „iar cerbii sprijină în coarne răsăritul“ (p. 37); „prin zmeurișul luncii strigă zările verii“ (p. 41); „cirezile stau ca niște vapoare ancorate la țărnm“ (p. 43).

Desigur, peisajul poetic nu e format doar din scânteieri efemere, deseori el se constituie ca o frescă mai amplă, cu sugestii adânci. Privind frunzele care cad, poetul exclamă: „În care din ele vor fi rătăcind acum iluzorii / Visele mele neîmplinite, râvnite, de țară amară / Destrămându-se ca un fum străveziu de țigară / Între hotare aproape barbare de vitregi istorii?“ (p.56).

În capitolul *Înger de pază*, tutelat de o reproducere după *Domnișoara Pogany*, autorul abordează tema iubirii, privită ca un simțământ serafic, cerebral, epurat de senzualitatea agresivă a multor poeți din zilele noastre: „Nu sunt nici trist, nici bucurii nu am / Lipsit de mângâierea ta. Și nu rezist – / Prin cântecul uitării mă destram / Durut, încet, târziu. Să nu exist. // În templul veșniciei stând închis / Fruntea mi-o reazem pe ramură de vis...“ (*Mă fură iar*, p. 85).

Există piese în care tonalitatea romanței este dominantă, ceea ce le conferă un aer vetust, dar sunt și altele în care regăsim cadența sonetelor shakespeariene. Nu lipsește nici cantabilitatea suavă a baladelor populare, adaptată mai mult în formă, căci semnificația generală ține de meditația cultă: „Numai frunzele din duzi / roua tremură în soare / când încerci să te ascunzi / într-o lacrimă de sare.// Nu te aud, nu mă auzi / și muțenia ne doare / rătăcind în vis confuz / ca un semn de întrebare...“ (*Numai frunzele*, p. 98).

În secțiunea *La bursa iluziilor*, te întâmpină un chip adormit de Narcis și o corabie cu vise blonde și îngeri crucificați de catarg. Aura elegiacă primește deseori formulări baroce („ninge grosolan“, „îmoral“,... „caligrafii de impostori“, p. 115), care pot găsi ecouri în viața cotidiană și au și un pronunțat accent polemic. Capitolul *Oul gastronomic* e un bazar de imagini și parabole, în mare măsură diferite de programul celorlalte capitole, dar având probabil rolul de arhivă sentimentală.

În volumul *Bună dimineața, septembrie*, Simion Gociu își îndeplinește cu succes nobila misiune de om de cultură, slujitor al limbii române cu mijloacele artei. Deși marchează începutul toamnei, septembrie este o lună a roadelor, a rodniciei, și acest lucru trebuie să-l înțelegem atât din titlu cât și din reproducerea care închide seria vignetelor brâncușiene. O poezie cu largi ecouri, cu o ușoară nostalgie a vârstei și a toamnei, o plutire romantică prin grădina de vis a unor sentimente discrete, nu lipsită de o acută percepție a unor detalii semnificative.

Bună dimineața, septembrie!

CĂRȚI ALE SCRITORILOR NORD-BUCOVINENI

[Alexandrina Cernov, Ilie Luceac, *Pagini de literatură română – Seria Caiete literare*, Editura Alexandru cel Bun, Cernăuți, 2005]

La Editura Alexandru cel Bun (Cernăuți) au apărut în 2005 trei lucrări din seria de *Caiete literare: Pagini de literatură română; Pagini de literatură universală; Pagini de istorie și critică literară și Pagini de teoria literaturii: Mihai Eminescu, Poezii*, vol. I (ilustrat cu fotografii ale părinților și fraților

poetului, locuri eminesciene din orașul Cernăuți); *Mihai Eminescu, Poezii. Poeme*, vol. II (ilustrat cu grafica pictorului român Spiru Vergulescu, donate viitorului muzeu „Mihai Eminescu“ de la Cernăuți și cu autograful acestuia) și *Vasile Alecsandri, Poezii. Legende. Balada „Miorița“*, vol. I, (ilustrat cu fotografii ale poetului și ale părinților lui, casa de la Mircești și altele).

Caietele conțin materiale referitoare la legăturile lui Mihai Eminescu și Vasile Alecsandri cu Bucovina, în special cu orașul Cernăuți. Autori: Alexandrina Cernov și Ilie Luceac.

Fiecare *Caiet* este dedicat unui singur scriitor sau unei teme din teoria, istoria și critica literară. Acestea conțin: o scurtă notă biografică a autorului, texte sau fragmente din opera lui, aprecieri critice, noțiuni de teorie literară sau informații selectate din lucrările unor teoreticieni, istorici și critici literari consacrați, teme sau teste și

un mic vocabular. *Caietele literare* nu sunt manuale sau crestomații, ci sunt lucrări auxiliare, menite să îmbunătățească procesul de predare/învățare în școlile noastre.

În acest mod Editura Alexandru cel Bun din Cernăuți încearcă să-i ajute pe studenți și elevi pentru ca aceștia să-și îmbogățească cunoștințele în domeniul literaturii române și universale, să însușească noțiunile de teorie literară, îndeosebi cele legate de gen și specie literară. Scopul urmărit este formarea deprinderilor de a citi și de a cunoaște operele clasicilor literaturii române și universale, modelarea gustului estetic la elevi, cultivarea unui cititor avizat în probleme de literatură.

Următoarele *Caiete literare* vor include scriitori din programele școlare actuale, alte opere de valoare, traduceri din literatura universală și ucraineană. Fiecare *Caiet* este dedicat unui scriitor în parte și include, în primul rând, textele literare recomandate de Programă pentru a fi studiate în clasele a VIII-a – a XI-a. În același timp *Caietele* cuprind materiale care pot fi folosite și în cursul predării literaturii române la Colegiul Pedagogic și la Universitate. A doua serie de *Caiete literare* va cuprinde literatura care se studiază în clasele a V-a – a VII-a.

Considerăm publicarea *Caietelor* un pas în plus pentru buna pregătire a elevilor în procesul de predare/învățare a literaturii române și universale, cât și pentru buna pregătire pentru examenele de absolvire și de admitere, precum și pregătirea elevilor și studenților în ceea ce privește orizontul culturii generale.

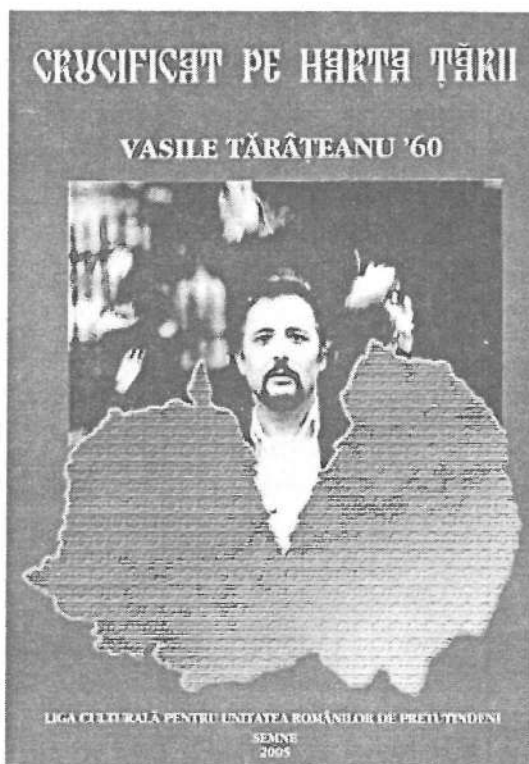
Acest proiect este de lungă durată și prevede editarea, în această formă, a unui material literar vast, care ar putea constitui pentru elevi, studenți și profesori un material valoros în ceea ce privește cunoașterea profundă a literaturii române în teritoriile locuite compact de români în Ucraina. Sperăm să fim sprijiniți în viitor, la alcătuirea lor, de către specialiști din România și Republica Moldova.

[*Crucificat pe harta țării – Vasile Tărățeanu '60*, Editura Semne, București, 2005, 246 p.]

E o culegere omagială, editată de Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni, președinte scriitorul Victor Crăciun, cu prilejul aniversării a șase decenii de viață a poetului Vasile Tărățeanu.

Ea este alcătuită din șapte capitole. Primul cuprinde principalele repere biobibliografice ale poetului, treptele afirmării sale ca scriitor și om politic, premiile, diplomele și titlurile onorifice, de care s-a învrednicit pentru creația și

activitatea sa obștească și publicistică, diverse referințe la activitatea sa obștească. În cel de al doilea capitol – schițe de portret în alb – sunt incluse mai multe spicuiuri din presa ultimilor douăzeci de ani, semnate de poeții Constantin Severin, George Vulturescu, scriitorii Theodor Tanco, Valentin Hossu Longin, profesorul universitar Mihai Iacobescu, publicista Maria Toacă și alții.

Cel de al treilea capitol, intitulat *Schițe de portret în negru*, cuprinde mai multe materiale semnate de liderii unor partide și organizații obștești ucrainene, ziariști de la diverse publicații cernăuțene de limbă ucraineană, foști demnitari ucraineni în care activitatea obștească a lui Vasile Tărățeanu este supusă unei critici virulente.

Capitolul al patrulea, *Laudatio* -'60, întrunește mesaje de felicitare, tablete, felicitări sem-

nate, gânduri luminoase venite la ceas aniversar din partea Preafericitului patriarh al BOR Teoctist, a academicienilor Grigore Vieru și Nicolae Dabija, a istoricilor și criticilor literari Mircea Diaconu, Theodor Codreanu, Tudor Nedelcea, a poezilor Gheorghe Istrate, Gheorghe Pârja și Ion Beldeanu, a colonelului în rezervă George Galan, președintele filialei București a Societății pentru Literatură și Cultura Română în Bucovina.

În același context de *Laudatio* se înscrie și capitolul al cincilea al cărții în care sunt incluse felicitările primite cu prilejul sărbătoririi a 50 și 55 de ani.

Cel mai consistent capitol este cel de al șaselea în care sunt incluse recenziile, cronicile literare, recenziile apărute la cărțile poetului Vasile Tărățeanu, semnate de-a lungul anilor de istoricii și criticii literari Mihai Cimpoi, Adrian Dinu Rachieru, Mircea Popa, Viorel Dinescu, Ion Ciocanu, Ion Rotaru, Ștefan Hostiuc, Ștefan Broască, Rodica Mureșan, Mircea Lutic, Ion Murgeanu, Gheorghe Tomozei ș.a.

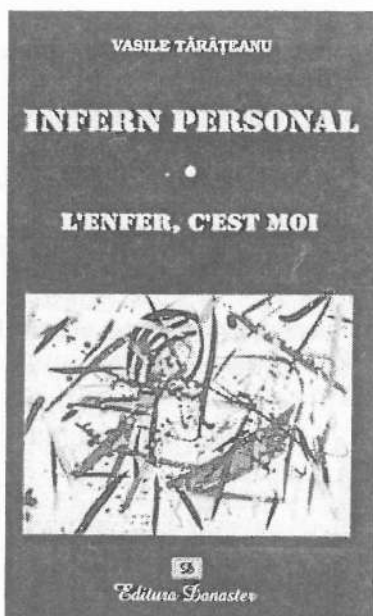
Ultimul capitol cuprinde versuri și epigrame dedicate poetului, câteva zeci de fotografii surprinzându-l pe poet în diferite momente ale vieții începând de la vârsta copilăriei, până la momentul aniversar.

[Vasile Tărățeanu, *Infern personal – L'enfer, c'est moi*, Editura Danaster, Iași, 2005, 178 p.]

E cea de a unsprezecea carte de versuri a cunoscutului poet bucovinean Vasile Tărățeanu. Ea a apărut în colecția „Poeți români de astăzi” și reprezintă o ediție bilingvă româno-franceză, cuprinzând o selecție din culegerile anterioare ale poetului, precum și o serie de versuri noi, în care motivele și temele caracteristice creației lui Vasile Tărățeanu se înscriu pe noile coordonate ale poeziei moderne scrise la această oră în România.

Or, după cum menționează criticul literar Adrian Dinu Rachieru, Vasile Tărățeanu, ca și alți poeți contemporani români, își caută salvarea prin scris. Ca „turn de veghe”, el – cu „sufletu-i de cântec” – încearcă să înflăcăreze „stindarde” în numele românilor „de margine”, suportând vitregiile istoriei. Acest suflu dramatic, respirând „aerul amintirii”, întreține, totuși „rația de speranță”. Chiar dacă „viitura de lacrimi” amenință și disperarea, cocoțată pe ruinele speranței, se insinuează în cutele textului.

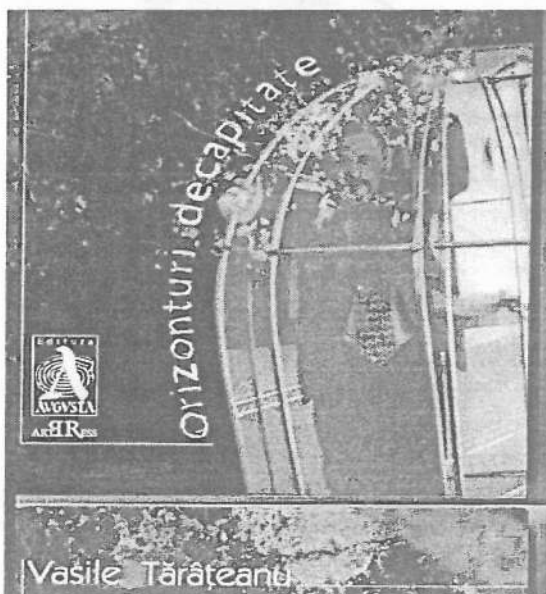
Versiunea franceză a cărții a asigurat-o binecunoscutul traducător, de la Galați, Constantin Frosin, profesor universitar, unul dintre cei mai apreciați traducători în/și din limba franceză din România, laureat al mai multor premii internaționale pentru traducere.

[Vasile Tărățeanu, *Orizonturi decapitate*, postfață de Adrian Dinu Rachieru, Editura Augusta – Artpress, Timișoara, 2005, 90 p.]

Antologia de față, întocmită „tendențios” (cum ne previne poetul însuși) și sugestivă chiar prin titlu, adună 60 de poeme, confirmând acel dramatism special despre care vorbea Th. Codreanu, invocând „captivitatea istorică”.

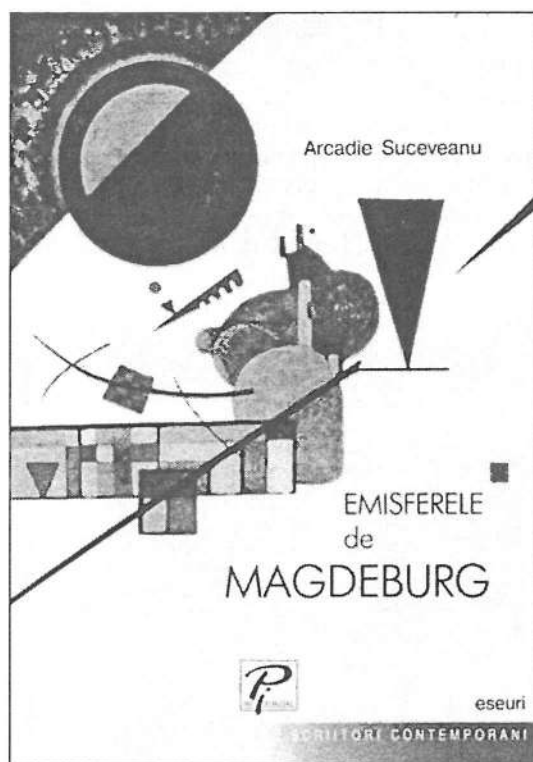
Mai apăsător decât în precedentele volume, poetul – sensibilizat de dramele neamului –

nu-și propune subtilități metaforice. Mesajul său e direct și anticalofil; el mizează pe simplitate și accesibilitate știind că „indiferența mai marilor zilei omoară iluzii“. Același Adrian Dinu Rachieru susține în postfață că volumul de față dă seama că poetul are mize înalte și intră competitiv în peisajul literaturii române contemporane.

În același timp, poetul Casian Maria Spiridon, redactorul prestigioasei reviste „Convorbiri literare“ de la Iași, menționează că Vasile Tărățeanu „într-un răstimp relativ scurt, după ce își aflase și își fixase un anumit cadru liric de nuanță pașoptistă, a știut, a reușit, grație harului, să-și armonizeze harfa cu contemporanii săi din Țară, fără a-și părăsi chemarea mesianică întru păstrarea vie a spiritului românesc pe urgisitul pământ al Bucovinei înstrăinate“.

[Arcadie Suceveanu, *Emisferele de Magdeburg*, Editura Prut Internațional, 2005, 318 p.]

După mai multe cărți de poezie, scrise în egală și vrednică măsură numerică și calitativă pentru maturi și pentru copii, primite cu deosebită căldură nu numai de critica literară din întreg spațiul românesc dar și de nenumărații săi admiratori, iată că remarcabilul scriitor bucovinean Arcadie Suceveanu își adună într-o superbă culegere o bună parte din eseurile, cronicile și articolele sale, risipite de-a lungul unui deceniu și ceva cu deosebită generozitate creatoare în diverse publicații literare, cum sunt revistele: „Contrafort“, „Septentrion literar“, „Basarabia“, „Sud-Est“, „Sfatului Țării“, supliment literar, „Orizontul“, „Sud-Est“, „Sud-Est cultural“, „Ardealul literar“, „Literatura și Arta“, „Glasul Bucovinei“, „Viața Basarabiei“, „Arcașul“ și „Limba română“ – un loc preferat revenind primelor două.

În cele peste 300 de pagini ale acestei cărți sunt exprimate într-o formă succintă multe judecăți de valoare cu privire la creația scriitorilor basarabeni: Grigore Vieru, George Meniuc, Ion Vatamanu, Victor Teleucă, Anatol Codru, Mihai Cimpoi, Ion Ciocanu, Vladimir Beșleagă, Vasile Romanciuc, Emil Galaicu

Păun, Ion Hadârcă, Vasile Gârneț, Nicolae Esinencu, precum și a bucovinenilor Vasile Levițchi, Ilie Motrescu, Grigore Bostan, Ilie T. Zegrea, Vasile Tărățeanu, Simion Gociu, Ștefan Hostiuc și Nicolae Spataru.

Aceste nume ca și unele dintre reperele poetice din Țară, cum sunt, de exemplu, Nichita Danilov, Petre Got, Nicolae Prelipceanu, Ioan Flora, Ileana Mălăncioiu și alții la creația cărora face referințe Arcadie Suceveanu, vin într-un anumit fel să completeze pledoaria și argumentele lui pentru viitorul poeziei, pe care și le expune chiar în articolul cu care deschide volumul. În același timp multe dintre ele se transformă pe parcurs în adevărate portretizări lirice de o precizie revelatoare.

În finalul cărții sunt incluse răspunsurile pe care le-a dat autorul cărții la unele anchete și chestionare ale revistelor literare, precum și unele dintre discursurile sale memorabile, rostite cu diverse ocazii.

Cu alte cuvinte, volumul de eseuri semnat recent de Arcadie Suceveanu dezvăluie o altă latură pregnantă a personalității sale artistice – cea de estetic, de spirit modern, care știe „să observe esențele definițiilor ale personajelor sale“, după cum observă criticul literar Eugen Lungu, tot el remarcând și altă calitate a lui Arcadie Suceveanu, cea de a „transporta în eseu „mașina apocaliptică“ a metaforei. Or, chiar și în eseurile sale, Arcadie Suceveanu rămâne mai întâi de toate un poet. Și nu un poet oarecare, ci unul dintre cei mai buni pe care îi are la această oră literatura română, indiferent unde se scrie ea, în țară sau în afara hotarelor ei actuale.

[Grigore C. Bostan, *A treia chemare*, Editura Ruta, Cernăuți, 2005, 308 p.]

Această antologie se pare că întrunește între copertele ei cele mai frumoase și rezistente la încercările timpului poeme, care la momentul scrierii lor au stat la baza culegerilor anterioare ale distinsului poet bucovinean Grigore C. Bostan: *Cântece de drum*, *Revenire*, *Vitrina manechinelor*, *Cetatea de Sus*, *Dincolo de vârstă*, *Poem bucovinean*, *Cronogramă în piatră*.

În același timp, în paginile cărții pot fi găsite nu puține poezii inedite, unele dintre ele păstrându-se ani la rând în formă de manuscrise în sertarele mesei de lucru a regretatului poet și om de știință care a fost Grigore C. Bostan, fiind datate

de autor, întruchipându-i gândurile ce-i frământau sufletul și spiritul cu câteva săptămâni sau luni înaintea plecării sale atât de neașteptate și dureroase.

Astfel, recenta antologie, apărută prin grija doamnei profesoare doctor docent Lora Bostan (care semnează în caseta tehnică a cărții doar în calitate de redactor literar), întrunește mai multe perioade de creație prin care a trecut autorul, puse nu într-o ordine cronologică ci mai degrabă în una ideatică sau tematică, fapt remarcat și de cunoscutul poet și eseist Arcadie Suceveanu, prefațatorul cărții. Acesta menționează pe bună dreptate că volumul apărut la un an după trecerea în eternitate a poetului Grigore C. Bostan întrunește „mai multe perioade de creație, într-un amestec de formule și paradigme, fără respectarea strictă a ordinii cronologice, înglobând energiile creatoare ale unui spirit modern, romantic și vizionar totodată, ce stăpânește o gamă largă de registre – de la versul simplu, de un lirism ingenuu, la viziunea modernă și postmodernă, de la efuziunea emoțională, elegiac-sentimentală, la ironie și sarcasm, de la notațiile peisagistice la jurnalul de bord din periplusurile transgalactice. E o poezie a efluviilor sentimentale conjugate cu raționalitatea ideilor, a mesajului direct, impregnat de realitatea trăită, alternând cu fantezia zborului prin univers, cu cântecul cosmic și stările astrale“.

[Ilie Tudor Zegrea, *La marginea nopții*, Editura Misto, Cernăuți, 2004, 80 p.]

Cea mai recentă carte a bine-cunoscutului poet bucovinean Ilie T. Zegrea este o ediție bilingvă româno-ucraineană care cuprinde o selecție foarte riguroasă din creația poetului din ultimii douăzeci de ani.

Versiunea ucraineană a cărții a realizat-o cu deosebit succes poetul cernăuțean Vitali Kolodii, cel care a realizat deocamdată cea mai bună traducere a *Luceafărului* eminescian în limba ucraineană.

Poemele incluse în noua carte a poetului nostru confirmă o dată în plus afirmațiile regretatului profesor și critic literar Mihai Iordache din Suceava, care a menționat în una din cronicile sale: „Ilie T. Zegrea este cea mai împlinită voce lirică a Bucovinei de dincolo și unul dintre talentele autentice pe care provinciile de peste granițe le-au dat literaturii române“.

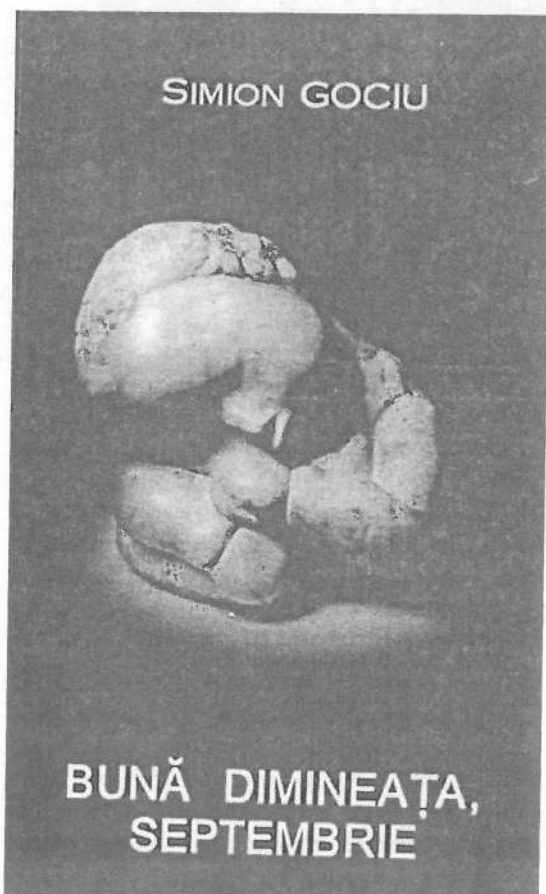
Poeziile incluse în această carte sunt, după cum afirma unul dintre cei mai cunoscuți critici literari contemporani, Alex Ștefănescu (despre poezia lui Ilie T. Zegrea), continuă să fie „grațioase și tulburătoare“, chiar dacă poetul este în continuare urmărit de obsesia Apocalipsei prin care trec românii din nordul Bucovinei.

[Simion Gociu, *Bună dimineața, septembrie*, Editura Zoloti Lytavry, Cernăuți, 2004, 160 p.]

Printre aparițiile editoriale notorii din anul trecut ale scriitorilor români din nordul Bucovinei se numără și volumul *Bună dimineața, septembrie*, semnat de Simion Gociu, despre care cunoscutul poet și critic literar Viorel Dinescu din Galați spune că prin ea poetul cernăuțean își îndeplinește cu succes nobila misiune de om de cultură și de slujitor al limbii române.

Tot el menționează că versurile din *Bună dimineața, septembrie* se constituie într-o „poezie cu largi ecouri, cu o ușoară nostalgie a vârstei și a toamnei, o plutire romantică prin grădina de vis a unor sentimente discrete, nu lipsită de o acută percepție a unor detalii semnificative“.

Într-adevăr, așa este, poezia lui Simion Gociu are un farmec al ei aparte, ea nu se scaldă în apele tulburi ale modernismului (chiar dacă autorul nu în puține cazuri apelează la unele elemente ale acestuia), ea rămâne în perimetrul seninătății tradiționale, a unei atmosfere bucolice, legate de frumusețile acestui pământ, și a unor sentimente umane, pure, nealterate de vicii și răutăți.

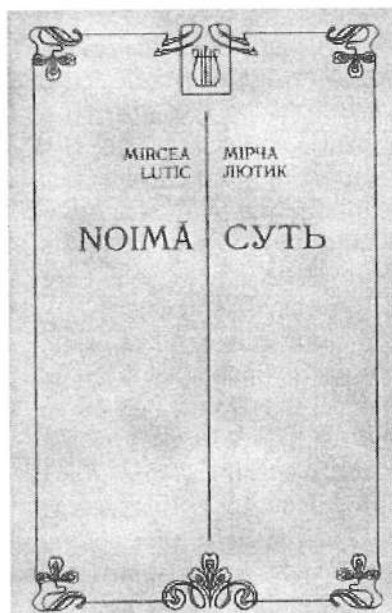

[Mircea Lutic, *Datul întru ființă*. Versuri. Presentare grafică: Rudolf Lekalov, Cernăuți, Editura Prut, 2000, 228 p.]

Volumul preia poemele cele mai realizate din poezia anterioară a autorului, completând universul său liric cu piese noi. E o cunună a creației „scăldată la început în lumina baștinei, apoi în gherș de îngeri, trecând mai întâi prin vîers alb de lie-ciocârlie, apoi prin glas de buciom și zvon de chimvale, confundându-se cu vocea divinelor candori, urcând din adâncuri ancenstrale în pură transcendență și coborând din «primordiu» în băătăură, cunoscând răcoarea apelor glazurate ale prourului dimineții și bucurându-se de forma căpătată în apele rubinii ale făurăriei spiritului, veghind lumea prin fereastra cugetului și despărțirea de lume prin voința cerului, stînd de priveghi la ceas de zodie ori trăgând clopotul conștiinței de neam...” (Șt. Hostiuc).

[Mircea Lutic, *Noimă / Suty*. Versuri în limbile română și ucraineană. Traducere de Vitali Kolodii. Coperta: Rudolf Lekalov. Seria „Literatura plaiului natal”. Cernăuți, Editura Misto, 2000, 60 p.]

E cea dintâi încercare de transpunere în ucraineană a versurilor poetului, despre care traducătorul scrie: „Am descoperit poezia lui Mircea Lutic într-un mod cu totul inopinat, cum se întâmplă – paradoxal, dar curent – în situațiile când te întâlnești cu cineva foarte des și, vorba nu știu cărui poet: «Față către față, fața nu se vede...» Cu atât mai mare mi-a fost însă bucuria, când, prin valurile cenușii ale cotidianului, mi s-a dezvăluit, la moment, universul poetic inedit al acestui confrate român, o lume zămislită din dragoste

pentru glia natală și pentru înaintași, din frumusețea ancestrală a doinei îngânate peste vremi și a legendei populare fără de moarte, lăsate posterității drept moștenire întru vecii vecilor...”

[Mircea Lutic, *Ecou de foc / Vidlunnia vohniu*. Versuri în limbile română și ucraineană. Traducere de Vitali Kolodii. Prezentare grafică: Janneta Prisiajna. Seria „Poezia plurilingvă a Ucrainei”. Kiev, Redacția principală specializată pentru editarea de literatură în limbile minorităților naționale din Ucraina, 2001, 192 p.]

Fiind prima apariție din literatura minorității românești din Ucraina, apărută la Kiev cu sprijinul Comitetului de Stat pentru Politică Informațională, Televiziune și Radiodifuziune, cartea înmănușează, în cele trei compartimente ale sale – *Respirul crucificării*, *Nașterea Venerei* și *Privești primordiale*, poeme cu mesaj social, versuri de dragoste și poezii de comuniune cu natura.

[Mircea Lutic, *Taemnycii pilihrym / Peregrinul tainic*. Poeme în limba ucraineană. Traducere de Vitali Kolodii. Ilustrații: Ion Puiu. Cernăuți, Editura Misto, 2002, 138 p.]

Ediția include lirica aleasă a poetului, transpusă în limba ucraineană, despre care traducătorul, în prefața intitulată *Răsfrângerile focurilor paterne*, consemnează: „Autorul apreciază trecutul nu ca un simplu urmăritor al perindului cronologic, ci angajează faptul istoric în pulsația fierbinte a prezentului, distinge în curgerea vremii glasurile ce continuă să răsune tot către alte și alte

generații, incitându-le cugetul și gândul și deșteptându-le în suflete cele mai senine sentimente pentru firea ce picură în jurul nostru o nepieritoare neprihană. El are convigerea că aurora zilei noi izvorăște din lumina trecutului, ceea ce îi dă atât chezașiile prezentului, cât și speranțele viitorului“.

[Mircea Lutic, *Colind prin zodii de cuvinte*, prefață de Vasile Tărășeanu, Cernăuți, Editura Misto, 2005, 520 p.]

Cartea inserează cele mai realizate texte din publicistica sa combativă, interviuri ancorate în stringenta actualitate a vieții, articole de istorie și critică literară, studii etnografice și etnofolclorice, investigații în fondurile de arhivă etc. și constituie un *iucundi acti laboris* al autorului pe o durată de aproape cincizeci de ani, apanajul unei activități de zi cu zi – pertinente, tenace și minuțioase – în ogorul beletristicii și în cel al ziaristicii.

[Mircea Lutic, *Clipa de grație*. Poeme originale, traduceri. Coperta: Călin Cocora, Iași, Editura Princeps Edit, 2005, 272 p.]

O carte de bilanț, un florilegiu al cutreierului prin tărâmurile Polymniei, un corolar liric al poetului din Iordănești, despre care regretatul academician Grigore

Bostan scria: „Fidel tradițiilor populare, marilor înaintași, Mircea Lutic caută să descifreze semnificațiile străvechi, istorice, ale cuvintelor turnate în vers de baladă și doină sau țesute în pânze de basm și legendă. Poetul se vrea un purtător al «comandului neîmplinit străbunilor, străjuitori de veci ai gliei». Prin lumina ce încununează creștetul plaiului natal în amiază poetul vede crâmpie de istorie străveche, de legendă și baladă. Baciul Calomfir stă de priveghi la căpătâiul turmei nu ani, ci veacuri în șir, de când s-a logodit cu glia păstorul Mioriței. Presentul capătă dimensiuni epice, contopinduse cu începutul neamului nostru pe acest picior de plai carpatin“.

[Vitali Kolodii, *Bila kvitka oseni / Lamura albă a toamnei*. Versuri în limbile ucraineană și română. Traducere de Mircea Lutic. Copertă: Rudolf Lekalov, Seria „Literatura plaiului natal“, Cernăuți, Editura Misto, 2001, 60 p.]

[Vitali Kolodii, *Proșcialna sliozna ranku / Lacrima de adio a diminetii*. Traducere de Mircea Lutic. Presentare grafică: Janneta Prisiajna. Seria „Izvoare ale spiritualității”. Kiev, Redacția principală specializată pentru editarea de literatură în limbile minorităților naționale din Ucraina, 2002, 208 p.]

[Mihai Eminescu, *Luceafărul / Lucefer*. Traducere în limba uraiană de Vitali Kolodii. Prefațatori: Oleksa Romanet, Mircea Lutic. Presentare grafică: Janneta Prisiajna. Seria „Mărgăritare ale clasicii universale”. Kiev, Editura Etnos, 2004, 80 p.]

[*Ploaie de stele. Proză ucraineană pentru copii și adolescenți*, vol I. Selecție, note biobibliografice și traducere de Mircea Lutic. Prefață de Vitali Kolodii. Kiev, Editura Etnos, 2004, 432 p.]

Volumul include, în text paralel, ucrainean-român, cele mai notorii realizări ale prozei artistice ucrainene consacrate copiilor și teenager-ilor, începând de la „Povestea anilor trecuți” până la începutul secolului al XX-lea, adică creații din literatura clasică, care au făcut să tresară inimile micilor cititori pe parcursul unei întinderi temporale de decenii, ba chiar de veacuri. Depășind cu succes numeroase dificultăți de limbaj, traducătorul redă cu fidelitate specificitățile stilistice ale unor scriitori ce au creat în varii perioade, regiuni și condiții istorice.

[Petro Paliy, *Destăinuire*. Poezii în limbile ucraineană și română. Traducere de Mircea Lutic, Cernăuți, Editura Misto, 2005, 80 p.]

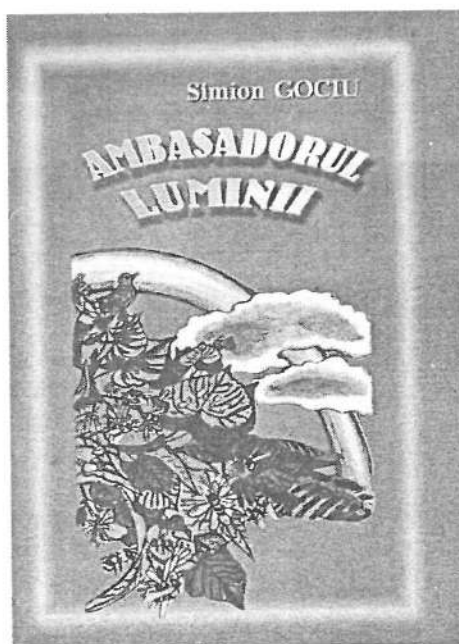
După plachetele semnate de Mircea Lutic, Vitali Kolodii și Ilie T. Zegrea, aceasta este a patra culegere de versuri din seria „Literatura plaiului natal”, sponsorizată de Consiliul Orășenesc Cernăuți. Autorul promovează o lirică adânc trăită, de o cuceritoare emotivitate, transpusă de traducător în sonori românești de adecvație și pertinență.

BIBLIOTECA REVISTEI „FĂGUREL“

Lipsa aridă de carte pentru copii în limba maternă l-a determinat pe scriitorul Simion Gociu să inițieze, în 1999, seria „Biblioteca revistei «Făgurel»“. Cele cinci titluri de carte apărute pe parcursul anului 2004 la Editura Zoloty Lytavry din Cernăuți sunt semnate de scriitori bucovineni și au fost difuzate gratuit, într-un tiraj total de zece mii exemplare, în bibliotecile școlare din regiunea Cernăuți. Culegerile au fost ilustrate de Doina Bojescu.

[Simion Gociu, *Ambasadorul luminii*, poezii pentru copii, Editura Bukrek, Cernăuți, 2004, 32 p.]

Spre deosebire de ceilalți scriitori din nordul Bucovinei, Simion Gociu s-a angajat și în scrierea și editarea unor cărți pentru copii de vârstă școlară, nu

numai pentru cititorii maturi. Și e firesc. Pentru că tocmai el, ca fost pedagog și director al revistei pentru copii „Făgurel“, înțelege poate mai bine decât alții toate dificultățile prin care trec copiii din actuala regiune Cernăuți din cauza lipsei de literatură, specifice vârstei lor. Drept urmare, în ultimii ani el a editat câteva cărți de povestioare și poezii pentru cea mai tânără generație de cititori.

Poeziile din această carte sunt de asemenea destinate elevilor din clasele primare și constituie o încercare a autorului de a-i deprinde pe micii săi cititori cu miracolele unei lumi deosebite, aceea a viețuitoarelor necuvântătoare, de a-i face să înțeleagă adevăratul farmec al acestei lumi.

Cartea este ilustrată de tânăra poetesă Doina Bojescu.

[Mircea Lutic, *Are toamna trei copii...* Poezii cu subiecte folclorice pentru preșcolari. Ilustrații: Doina Bojescu. Biblioteca revistei „Făgurel“, Cernăuți, Editura Zoloti Lytavry, 2004, 16 p.]

Apărută în cadrul unui proiect inițiat și realizat de scriitorul Simion Gociu, culegerea îi introduce pe micii cititori, care abia încep să ciugulească literele, în lumea plină de farmec a naturii vorbitoare.

SUMAR

Glasul Bucovinei, nr. 1–4, 2005

DIALOGURI CU BUCOVINENII

- Luceac, Ilie, „*Dincolo de spectacolul lumii...*” cu Hortensia Maschievici-Mișu – artist plastic, nr. 2(46), 2005, p. 7–28
- Luceac, Ilie, *NINA CIONCA: „Din noianul vremurilor, cu amintirile mele despre familia Porumbestilor...”*, nr. 4(48), 2005, p. 13–34

BUCOVINA – PROCESE ISTORICE ȘI SOCIALE

- Cernov, Alexandrina, *Românii din nordul Bucovinei (Ucraina): interferențe lingvistice și culturale*, nr. 2(46), 2005, p. 29–43
- Hrenciuc, Daniel, *Problema Bucovinei în dezbaterea Conferinței de pace de la Paris (1919–1920) – studiu de caz*, nr. 1(45), 2005, p. 7–16
- Moisuc, Viorica, „*Moldovenismul*” – cauza pierdută a fundamentalistilor de peste Prut, nr. 3(47), 2005, p. 29–38
- Pintescu, Florin, *Considerații privind situația demografică, socio-economică și culturală a comunității polone din sudul Bucovinei în perioada 1945–1989*, nr. 2(46), 2005, p. 65–72
- Ungureanu, Constantin, *Știința de carte în Bucovina la începutul secolului al XX-lea*, nr. 2(46), 2005, p. 44–64
- Ungureanu, Constantin, *Inspectorii școlari din Bucovina în perioada 1869–1918*, nr. 3(47), 2005, p. 7–28

PERSONALITĂȚI BUCOVINENE

- Mareci, Harieta, *Nicolai I. Grămadă*, nr. 1(45), 2005, p. 17–22
- Mareci, Harieta, *Teodor V. Ștefanelli (1849–1920)*, nr. 3(47), 2005, p. 39–46
- Moisei, Arcadie; Moisei, Antonie, *Dimitrie Dan – valorificator al culturii tradiționale a românilor din Bucovina*, nr. 1(45), 2005, p. 23–29
- Vasile, Vasile, *Ciprian Porumbescu – educator*, nr. 3(47), 2005, p. 47–51

TEORIE, CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

- Bilețchi, Nicolae, *Mircea Lutic, un veritabil homo eruditionis*, nr. 4(48), 2005, p. 35–43
- Cionca, Nina, *Irachie Porumbescu – scriitorul „care trebuie dezgropat uitării”*, nr. 1(45), 2005, p. 38–55
- Diaconu, Mircea A., *Cuvinte despre strigătul lui Paul Celan*, nr. 1(45), 2005, p. 30–37
- Diaconu, Mircea A., *Scurtă introducere în postmodernism sau Un sceptic povestind copiilor*, nr. 3(47), 2005, p. 52–70
- Filipciuc, Ion, *Eminescu la Costișa?*, nr. 1(45), 2005, p. 63–75
- Mareș, Nicolae, *Stan Velea – unul dintre cei mai prodigioși poloniști contemporani ai României*, nr. 3(47), 2005, p. 71–89
- Mănicuță, Cornelia, *1904, Anul Sadoveanu*, nr. 1(45), 2005, p. 56–62
- Mănicuță, Cornelia, *Monografia folclorică a satului*, nr. 2(46), 2005, p. 73–89
- Olaru-Nanati, Lucia, *Ștefan cel Mare în viziunea eminesciană*, 2(46), 2005, p. 90–101

PAGINI DE ISTORIE BISERICESCĂ

- Demciuc, Vasile M., *Biserica din Lujeni – un reper în arhitectura ecleziastică a Moldovei secolului al XV-lea*, nr. 3(47), 2005, p. 90–98

DIN ISTORIA MUZICII ROMÂNEȘTI

- Vasile, Vasile, *Integrarea muzicii bizantine în creația enesciană*, nr. 1(45), 2005, p. 76–96

CERCETĂRI LINGVISTICE COMPARATIVE

- Paliș, Natalia, *Unele considerații cu privire la analiza comparativă a sistemelor fonetice ale limbilor ucraineană și română*, nr. 2(46), 2005, p. 102–108

ETNOGRAFIE. FOLCLOR

- Moisei, Antonie, *Privire generală a istoriografiei dedicate etnografului Simion Florea Marian*, nr. 2(46), 2005, p. 109–119

POEZIE

- Gociu, Simion, *Versuri*, nr. 4(48), 2005, p. 69–74
- Hostiuc, Ștefan, *Versuri*, nr. 4(48), 2005, p. 51–56

Marița, Elena, *Versuri*, nr. 4(48), 2005, p. 75–84
Tărățeanu, Vasile, *Versuri*, nr. 4(48), 2005, p. 57–68
Zăgrea, Ilie T., *Versuri*, nr. 4(48), 2005, p. 44–50

TINERI POEȚI BUCOVINENI

Mintencu, Dumitru, *Versuri*, nr. 4(48), 2005, p. 85–89
Ungureanu, Gheorghe, *Versuri*, nr. 4(48), 2005, p. 90–103
Zăgrea, Vitalie, *Versuri*, nr. 4(48), 2005, p. 104–110

FESTIVALUL DE POEZIE „ILIE MOTRESCU“

Cimborovici, Leontina, *Versuri*, nr. 4(48), 2005, p. 127–129
Dascaluiuc, Constantin, *Versuri*, nr. 4(48), 2005, p. 113–116
Gherman, Grigore, *Versuri*, nr. 4(48), 2005, p. 117–122
Gherman, Marin, *Versuri*, nr. 4(48), 2005, p. 123–126
Zăgrea, Vitalie, *Numele poetului Ilie Motrescu a reînviat printre cei tineri*, nr. 4(48), 2005, p. 111–112

PROZĂ

Crigan, Grigore, *De ce ne iubesc femeile* (vol. de nuvele și povestiri în curs de apariție), nr. 4(48), 2005, p. 130–143

ESEURI

Dărămuș, Lucia, *Mihai Eminescu între mit și demitizare*, nr. 4(48), 2005, p. 148–151
Diaconu, Mircea A., *Eminescu. Poezie și existență*, nr. 4(48), 2005, p. 144–147
Lutic, Mircea, *Poezia în unghiul de incidență dintre tradiție și modernitate (eseuri despre poezii nord-bucovinene)*, nr. 4(48), 2005, p. 152–171

TRADUCERI

Kolodii, Vitali, *Versuri* (traducere din ucraineană de Mircea Lutic), nr. 4(48), 2005, p. 172–189

IN MEMORIAM

Academicianul Nicolae Corlăteanu (14 mai 1915 – 21 octombrie 2005), nr. 4(48), 2005, p. 190–191

- Jernovei, Gheorghe, *Academicianul Nicolae Corlăteanu*, nr. 4(48), 2005, p. 192–195
 „Bucovina e o istorie vie...” Dialog: dr. Nicolae Bilețchi – acad. Nicolae Corlăteanu, nr. 4(48), 2005, p. 196–200
- Jernovei, Gheorghe, *Grigore C. Bostan – un an de la trecerea în „Eterna...”*, nr. 4(48), 2005, p. 201–203

CRONICA VIETII CERNĂUȚENE

- Ciobanu, Dorina, *Destinul negru-alb al cărții românești la Cernăuți*, nr. 1(45), 2005, p. 97–105
- Purici, Ștefan, *Studenti suceveni la Cernăuți*, nr. 2(46), 2005, p. 135–136
- Tărășeanu, Vasile, *Răsfoind presa cernăuțeană*, nr. 2(46), 2005, p. 120–134

CĂRȚI. REVISTE. CONFERINȚE

- Andrieș, Tudor, *Un păstor modern al „Mioriței”* [Ion Filipciuc, „Miorița” și alte semne poetice, Biblioteca Miorița, Câmpulung, Bucovina, 2002, 456 p.], nr. 1(45), 2005, p. 114–116
- Cernov, Alexandrina, *Demersul analitic: Concepție, metodă, critică* [Simpozioane și conferințe științifice], nr. 3(47), 2005, p. 99–111
- Cernov, Alexandrina, *Promovarea limbii și culturii române în lume (Limba română în lume: Comunicare–Cercetare–Export cultural, 28–30 octombrie 2005, București)*, nr. 4(48), 2005, p. 204–210
- Cioban, Nadina, *Cartea lui Laurențiu Dragomir, Crasna un colț de eternitate românească din Bucovina: monografic etnografică și istorică*, nr. 2(46), 2005 p. 143–147
- Dinescu, Viorel, *Escală în poezia nordului românesc* (Simion Gociu, *Bună dimineața, septembrie*, Editura Zoloti Lytavry, Cernăuți, 2004), nr. 4(48), 2005, p. 214–215
- Luceac, Ilie, *Între devotamentul față de culoare și tentația pentru cuvânt* [Hortensia Masichievici-Mișu, *Microbul și alte povestiri adevărate*, Editura Anima, București, 2003, 182 p.; idem, *Povestiri mai mult sau mai puțin adevărate*, Editura Anima, București, 2004, 168 p.], nr. 1(45), 2005, p. 106–110
- Mănicuță, Cornelia, *Note de lectură pe marginea unor note de călătorie*, nr. 2(46), 2005, p. 137–142

- Rachieru, Adrian Dinu, *Ștefan Hostiuc și „jocul paradigmatelor“* (Ștefan Hostiuc, *Scriitori români din nordul Bucovinei*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2005), nr. 4(48), 2005, p. 211–213
Cărți ale scriitorilor nord-bucovineni, nr. 4(48), 2005, p. 216–231
- Toacă, Maria, *Duh de pădure [Jumătate de mileniu întru învecinirea lui Ștefan cel Mare – obol memorial din vechiul ocol al Câmpulungului Moldovenesc. Culegere îngrijită de Ion Filipciuc, Biblioteca Miorița, Câmpulung, Bucovina, 2004, 255 p.]*, nr. 1(45), 2005, p. 111–113.

CĂTRE COLABORATORI

Autorii sunt invitați să ne trimită studii originale de istorie, literatură și istoria culturii, eseuri, opere literare, recenzii ale unor volume publicate sau ale unor reviste, cu precădere despre Bucovina sau aparținând unor autori bucovineni, prezentări de Conferințe științifice sau alte manifestări culturale, precum și materiale ce se încadrează în celelalte rubrici ale revistei noastre.

Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

Studiile sau eseurile vor fi extinse până la maximum 25–30 de pagini și un rezumat (1–2 pagini) în limba română sau engleză. Materialele se vor culege la calculator în Microsoft Word. Textele dactilografiate vor fi însoțite și de o dischetă.

Textele sau rezumatele scrise de mână nu vor fi luate în discuție spre publicare.

Autorilor le revine în exclusivitate responsabilitatea pentru conținutul materialelor.

* * *

Titlul articolelor se va scrie cu litere mari și va fi urmat de numele autorului și orașul de reședință. Referințele bibliografice se vor face fie prin numere în text, notele necesare fiind așezate la sfârșitul lucrării în ordinea în care se face trimiterea la ele, fie prin numere încadrate între paranteze rotunde, indicând ordinea în lista bibliografică și, respectiv, pagina din care s-a extras citatul. Volumul va fi indicat cu cifre latine, în poziția a doua. Vor fi acceptate numai studiile sau articolele care nu au mai fost publicate.

Tehnoredactor: CORNEL CRISTESCU

Corector: CONSTANȚA FILIP

Bun de tipar: 2006

Apărut: 2006

Tipărit la UNIVERSUL S.A.

ISSN 1222-5606